

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA
24

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA
24

XUNTA DE GALICIA

Edita Xunta de Galicia
Secretaría Xeral de Política Lingüística
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Secretario Xeral de Política Lingüística

VALENTÍN GARCÍA GÓMEZ

Coordinador científico do CIRP

MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ

Directora Técnica de Lingüística

MARÍA SOL LÓPEZ MARTÍNEZ

Rúa de San Roque, 2. 15704 Santiago de Compostela.

Tfno. +34 881996152

Enderezo electrónico paremias@cirp.gal

<http://www.cirp.gal>

© Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
Santiago de Compostela, 2023

Autor Varios

Título *Cadernos de Fraseoloxía Galega 24*

Periodicidade: Anual

eISSN: 2605-4507 (Cadernos de Fraseoloxía Galega)

ISSN: 1698-787X (Biblioteca fraseolóxica do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades)

<https://doi.org/10.52740/cfg.23.24.00052>

Maquetación:

Grafisant, S.L.

Cadernos de Fraseoloxía Galega aparece nos seguintes repertorios bibliográficos: ANVUR, ASCI, BASE, CARHUS, CIRBIRC, COPAC, DIALNET, DICE, DOAJ, DULCINEA, ERIH PLUS, EZB, I2OR, ISOC, LATINDEX, LINGUISTIC BIBLIOGRAPHY ONLINE, MIAR, MLA, OCLC WORLDCAT, REBIUN, REDIB, RESH, SCILIT, SHERPA/ROMEO e SUDOC-ABES. A versión en papel dos números 1 a 17 poden lerse en tódalas bibliotecas das Universidades de España e Portugal e o seu ISSN é 1698-7861. Aparece, ademais, no elenco bibliográfico da revista *Proverbium* (The University of Vermont).

Tódolos números poden descargarse íntegros en formato PDF de <http://www.cirp.gal>, a onde manteñen ligazóns EUROPHRAS (europhras.org/), o Instituto Cervantes (<http://www.letRASgalegas.org/>) e diversos organismos universitarios (coma tal Biblos-e Archivo).

A presentación, a revisión por pares anónimos, a aceptación de orixinais nesta revista e as condicións de copyright seguen estándares internacionais que se detallan nas Normas (páxs. 307-318).

Esta obra ten unha licenza Creative Commons Atribución-Non comercial-Non derivadas 4.0 Internacional. Esta licenza obriga a especificar a autoría e o nome da publicación en caso de copia, distribución ou comunicación pública e impide tanto o uso deste material para propósitos comerciais como a distribución de obras derivadas.

CADERNOS DE
FRASEOLOXÍA GALEGA
24

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Directora: Mª Isabel González Rey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Secretaria: Vanessa Fernández Pampín (IES de Valga, España)

CONSELLO CIENTÍFICO

Luis Alfaro Echevarría (Universidad Central “Marta Abreu” de Las Villas, Cuba)
Margarita Alonso Ramos (Universidade da Coruña, España)
María Álvarez de la Granja (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Patricia Buján Otero (Universidade de Vigo, España)
Javier Calzacorta Elorza (Euskaltzaindia. Real Academia de la Lengua Vasca, España)
Maria Conca i Martínez (Universitat de València, España)
Germán Conde Tarrío (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Gloria Corpas Pastor (Universidad de Málaga, España)
Stefan Ettinger (Universität Augsburg, Alemaña)
Andrea Expósito Loureiro (IES Pedro Florianí de Redondela, España)
Xesús Ferro Ruibal (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
José Enrique Gargallo Gil (Universitat de Barcelona, España)
Xosé María Gómez Clemente (Universidade de Vigo, España)
Luis González García (Universidade da Coruña, España)
Ángel Iglesias Ovejero (Université d’Orléans, Francia)
Hugo Kubarth (Karl-Franzens-Universität Graz, Austria)
Marie-Évelyne Le Poder (Universidad de Granada, España)
M. Carmen Losada Aldrey (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Ottavio Lurati (Universität Basel, Suíza)
Joan Martí i Castell (Institut d’Estudis Catalans, España)
Carmen Mellado Blanco (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Wolfgang Mieder (University of Vermont, Estados Unidos)
Valerii Mokienko (Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet, Rusia)
Károly Morvay (Universidade Eötvös Loránd de Budapest, Hungría)
António Nogueira Santos (Portugal)
Beatriz Pérez Traseira (IES Lucus Augusti, España)
Alba Quinteiros Soliño (Universidade de Vigo, España)
Julia Sevilla Muñoz (Universidad Complutense de Madrid, España)
Monika Sułkowska (Uniwersytet Śląski, Polonia)
Sara Villar Aira (Colexio Compañía de María, España)
Gerd Wotjak (Universität Leipzig, Alemaña)
Alberto Zuluaga Ospina (Universität Tübingen, Alemaña)

CONSELLO DE REDACCIÓN

María Álvarez de la Granja (Universidade de Santiago de Compostela, España)
Vanessa Fernández Pampín (IES de Valga, España)
Xesús Ferro Ruibal (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
Vanesa Freire Armada (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
Carme López Taboada (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)
Ramón Anxo Martins Seixo (Escola Oficial de Idiomas de Vigo, España)
Beatriz Pérez Mosquera (Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, España)
María do Rosario Soto Arias (IES Eusebio da Guarda da Coruña, España)

Cadernos de Fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estuda a fraseoloxía e paremioloxía de calquera lingua do mundo e en calquera dos seus enfoques: estrutural, fraseográfico, tradutolóxico, comparativo e didáctico. Ata o número 17, a súa versión en papel difundíase en Europa, América e África e recibíana todas as universidades de España e Portugal, mentres que a versión en liña se publicaba na web da revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses despois de xeito gratuito. Desde o número 18 está dispoñible unicamente en formato dixital. Admítense orixinais en oito linguas europeas, aínda que a publicación final se fai só en galego, pois a revista naceu para estimular en Galicia a recolleita e investigación da fraseoloxía galega e universal e, asemade, forma parte do proxecto de ecoloxía lingüística do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades da Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Ademais, recibe o xeneroso apoio dos máis de 230 fraseólogos e fraseólogas de 27 países que xa publicaron nela.

Cadernos de fraseoloxía Galega, revista internacional de investigación fraseolóxica, estudia la fraseología y paremiología de cualquier lengua del mundo y en cualquiera de sus enfoques: estructural, fraseográfico, traductológico, comparativo y didáctico. Hasta el número 17, su versión en papel se difundía en Europa, América y África y la recibían todas las universidades de España y Portugal, mientras que la versión online se publicaba en la web de la revista [<http://www.cirp.gal/cfg>] seis meses después de forma gratuita. Desde el número 18 está disponible únicamente en formato digital. Se admiten originales en ocho lenguas europeas, aunque la publicación final se hace solo en gallego, pues la revista nació para estimular en Galicia la recogida e investigación de la fraseología gallega y universal y, a su vez, forma parte del proyecto de ecología lingüística del Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades de la Xunta de Galicia (Santiago de Compostela). Asimismo, recibe el generoso apoyo de los más de 230 fraseólogos y fraseólogas de 27 países que ya han publicado en ella.

Cadernos de fraseoloxía Galega is an international journal of phraseological research. Its aim is to study phraseology and paremiology in any language and with any approach (i.e.: structural, phraseographical, translational, comparative or didactic). Until issue 17, printed copies were distributed across Europe, America and Africa, and all the Spanish and Portuguese universities received them, too. Six months after having released the hardcopies, the online version was made available for free at the website [<http://www.cirp.gal/cfg>]. From issue 18 onwards, the journal is just published on line. Contributions are accepted in eight European languages, despite the final version being only in Galician. This is due to the journal's aim to promote the compilation and study of phraseology in Galicia (Spain), and also because the journal belongs to the project of linguistic ecology developed by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (Xunta de Galicia; Santiago de Compostela, Spain). Moreover, *Cadernos de Fraseoloxía Galega* is kindly supported by more than 230 phraseologists from 27 countries that have already contributed to it with their invaluable research.

Cadernos de Fraseoloxía Galega, revue internationale de recherche en Phraséologie, étudie la phraséologie et la parémiologie de n'importe quelle langue du monde selon toutes les

approches: structurale, phraséologique, traductologique, comparative ou didactique. Jusqu'au numéro 17, elle était diffusée dans toute l'Europe, l'Amérique et l'Afrique, et envoyée à toutes les universités d'Espagne et du Portugal; six mois après la parution de ses numéros, elle était en accès libre sur le lien [<http://www.cirp.gal/cfg>]. À partir du numéro 18, elle n'est publiée qu'en ligne. Des textes originaux sont admis en huit langues européennes, bien que la publication finale soit faite en galicien, car cette revue est née pour stimuler en Galice la collecte et la recherche de la phraséologie galicienne et universelle. En effet, elle fait partie du projet d'écologie linguistique du Centre Ramón Piñeiro pour la Recherche en Sciences Humaines de Saint-Jacques-de-Compostelle, et elle bénéficie aussi du soutien généreux des 230 phraséologues de 27 pays différents qui ont déjà publié leurs travaux dans cette revue.

Cadernos de fraseoloxía Galega ist eine internationale Zeitschrift, die sich mit der Phraseologie und Parömiologie aller Sprachen der Welt aus verschiedenen Perspektiven wie Lexikografie, Translatologie, Komparatistik und Didaktik beschäftigt. Die Zeitschrift ist in Europa, Amerika und Afrika verbreitet und wurde bis vor Kurzem an alle spanischen und portugiesischen Universitäten per Post geliefert. Zur Zeit ist die Zeitschrift *Cadernos de fraseoloxía* – seit der Nummer 18 – nur über das Internet unter <<http://www.cirp.gal/cfg>> zugänglich. Für die Publikation werden ausschließlich Originalbeiträge in einer der acht europäischen Großsprachen angenommen. Veröffentlicht werden die Arbeiten jedoch nur auf Galicisch, denn ein Hauptziel der Zeitschrift besteht darin, das Galicische als Forschungssprache zu fördern bzw. die galicische Phraseologie und Parömiologie auf internationaler Ebene bekannt zu geben. Die Zeitschrift wird vom Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades mit Sitz in Santiago de Compostela unterstützt und bis dato haben 230 Phraseologen aus 27 verschiedenen Ländern darin mitgewirkt.

Cadernos de fraseoloxía Galega («Тетради по галисийской фразеологии») — это международный журнал, посвященный фразеологическим исследованиям. В нем публикуются материалы по фразеологии и паремиологии любого из языков мира во всех аспектах: структурном, фразеографическом, переводоведческом, сравнительном и дидактическом. Журнал распространяется в Европе, Америке и Африке. Номер 17 есть во всех университетах Испании и Португалии. Спустя шесть месяцев после выхода, данный выпуск был выложен в свободный доступ. Начиная с 18-го номера, журнал издается исключительно в электронном виде [http://www.cirp.es/pls/bdov/inv.cfg_ini]. К печати принимаются оригиналы на девяти европейских языках, однако текст публикуется только на галисийском языке, поскольку этот журнал был создан специально для того, чтобы придать импульс сбору материала и исследованиям в области галисийской и общей фразеологии в Галисии. Данный журнал является частью проекта лингвистической экологии Центра гуманитарных исследований им. Рамона Пинейро в г. Сантьяго-де-Компостела, и его любезно поддерживают 230 фразеологов из 27 стран мира, уже опубликовавших здесь свои статьи.

Índice

ESTUDOS / PAPERS	21
CHEN, Lian: <i>Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente as expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 ata o B2? / Phraseoculturology and phraseodidactics in a foreign language: How to gradually integrate idiomatic expressions into teaching from level A1 to B2?</i>	23
DINCA, Dana: <i>As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés) / The somatic locutions and the expression of emotions (French-Romanian field)</i>	39
KHOUDRI, Abderrafî: <i>As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo / Fixed expressions as a component of patients' speech: a sign of diversity and creativity or an increase of communicative failure</i>	61
MARTÍ SOLANO, Ramón: <i>Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus / Phraseological variation, synonymy and parasynonymy in diachrony: a lexicographic and corpus linguistics study</i>	83
MARQUES DA SILVA, Cilano: <i>Proposta didáctica baseada en corpus para o ensino das unidades fraseolóxicas somáticas en español / Corpus-Based didactic proposal for teaching somatic phraseological units in Spanish</i>	103
MERINO GONZÁLEZ, Alicia: <i>As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na nenez / Phraseological units in written humorous stories. Phraseology and styles of humor in childhood</i>	131
WANG, Liqun: <i>A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español / The symbology of the fox in the phraseology of Chinese and Spanish</i> ...	149
RECADÁDIVAS / COMPILATIONS	165
GARCÍA GARCÍA, Nuria: <i>Breve achega á fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa) / Brief approach to the phraseology of O Couto de Oíns (Arzúa)</i>	167
RECENSIÓNS / REVIEWS	185
DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): <i>Luzia-Homem: dicionário de cultura lingüística</i> . Por / By José Leite Jr.	187
GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): <i>Lechuzas a Atenas: pervivencia hoy del refranero griego antiguo</i> . Por / By Alejandro Valverde García	193
IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022): <i>Diccionario de los nombres de persona en el refranero español</i> . Por / By Beatriz Pérez Mosquera	197
LADRA, Lois (2022): <i>Adiviñanceiro tradicional do Corgo</i> . Por / By Ramón Anxo Martínez Seixo	205

LEI, Chunyi (2022): <i>Metáforas y cultuemas botánicos en la lengua china</i> . Por / By Yu Liang	207
MARDAR, Iulian (2022): <i>Idioms through time and technology: the signature of a culture</i> . Por / By Vanesa Freire Armada	213
SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2022): <i>The role of constituents in multiword expressions</i> . Por / By Nerea Peleteiro Fernández	219
SEVILLA MUÑOZ, Julia e BARBADILLO DE LA FUENTE, M. ^a Teresa (2021): <i>El mínimo paremiológico español</i> . Por / By M. ^a Carmen Losada Aldrey	227
SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018): <i>La phraséologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri</i> . Por / By Marcelo Caramés Obelleiro	231
NOVAS / NEWS	239
1. Libros, revistas e artigos / <i>Books, Journals and Papers</i>	241
1.1. Actas / <i>Proceedings</i>	250
1.2. Recensións / <i>Reviews</i>	252
1.3. Recensionantes / <i>Reviewers</i>	253
2. Traballos académicos / <i>Dissertations</i>	253
2.1. Teses / <i>Thesis</i>	253
2.2. Traballos de Fin de Mestrado / <i>Master's Thesis</i>	254
2.3. Traballos de Fin de Grao / <i>Final Degree Projects</i>	254
3. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas / <i>Congresses, Symposiums, Assemblies and Conferences</i>	254
3.1. Congresos EUROPHRAS / <i>EUROPHRAS Congresses</i>	254
3.1.1. Congreso EUROPHRAS 2022 / <i>EUROPHRAS Congress 2022</i>	254
3.2. Contidos do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios en Tavira (Portugal): 2022 / <i>Contents of the 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs 2022</i>	255
3.3. Outros congresos, xornadas ou asembleas do ano 2022 / <i>Other Congresses, Conferences or Assemblies in 2022</i>	258
3.3.1. VIII ^o Congrès International de Phraséologie et Parémiologie. Milano, 15-16 setembro 2022	259
3.3.2. VIII Coloquio Lucentino: La traducción de las referencias / Referentes culturales: transversalidad y nuevas tendencias. Alicante, 2-4 novembro 2022	260
4. Recursos / <i>Resources</i>	260
4.1. <i>Dictionary of Korean Idioms: Idioms, Proverbs, Sino-korean Phrases, Quotes</i>	260
5. Fraseografía espontánea / <i>Spontaneous. Phraseography</i>	260
5.1. Facebook “Pixínpedia”	260

BALANCE / OUTCOME	261
1. Índices de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Index of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	263
1.1. Índices alfabéticos de artigos / <i>Alphabetical index of papers</i>	263
1.2. Índice da sección de Recadádivas / <i>Index of the Compilations section</i>	269
1.3. Índice alfabético de recensións / <i>Alphabetical index of reviews</i>	270
1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores / <i>Alphabetical index of reviews by authors</i>	270
1.3.2. Índice alfabético de recensións por recensionantes / <i>Alphabetical index of reviews by reviewers</i>	278
1.4. Índice da sección de Novas / <i>Index of News section</i>	284
1.5. Publicacións recibidas na redacción / <i>Publications received in the editorial department</i>	288
2. Índice temático dos vinte e catro números de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Subject index of the twenty-four issues of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	289
2.1. Índice dos artigos / <i>Index of the papers</i>	289
2.2. Fraseoloxía bilingüe / <i>Bilingual Phraseology</i>	297
2.3. Función e índice da sección de Recadádivas / <i>Function and index of the Compilations section</i>	297
3. Procedencia dos autores de Cadernos de Fraseoloxía Galega / <i>Origin of the authors of Cadernos de Fraseoloxía Galega</i>	301
PROCESO E CONDICIÓNS DE ADMISIÓN DE COLABORACIÓN / AUTHOR GUIDELINES	307

Presentación

Cadernos de fraseoloxía Galega estrea un novo número editado soamente en versión dixital, o 24, correspondente ao ano 2022. Un ano no que a revista logrou cumprir cos seus obxectivos de crecemento e difusión internacional grazas á súa indexación nas bases de datos *ASCI*, *Scilit* e *EZB*. A convocatoria para o envío de contribucións —ou *Call for Papers*— difundíuse, igual que no ano anterior (2022), a nivel internacional para seguir fomentando a internacionalización da revista, algo que se pode apreciar na variedade das contribucións publicadas neste novo volume. Así mesmo, queremos salienta a diversidade de linguas de traballo incluídas neste número, pois contamos con estudos e recensións que xiran arredor do galego, o español, o francés, o romanés, o chinés, o grego e o árabe.

A sección de ESTUDOS ofrece sete traballos que abordan cuestións relacionadas coas distintas áreas da fraseoloxía e da paremioloxía, teóricas e aplicadas. Así, o traballo de Lian Chen céntrase na fraseocultura e na fraseodidáctica. Analiza a cantidade de expresións idiomáticas presentes nun determinado número de libros de texto de francés como lingua estranxeira destinados a un estudantado chinés e que van dende o nivel A2 ao B2. Fai fincapé na problemática que supón a integración non progresiva, e ademais pouco existente, das expresións idiomáticas nos libros de texto. A autora remarca tamén que non hai coherencia nas poucas expresións que se ensinan e que a escolla destas é arbitraria. Nesta obra propónse unha clasificación de expresións idiomáticas baseada no seu grao de opacidade, canto máis opaca sexa a expresión, máis difícil de aprender lle resultará ao alumnado. A seguir, está a contribución de Dana Dinca que analiza as expresións idiomáticas somáticas en torno ao termo «corazón» para entender a relación entre partes do corpo e emocións na combinación lingüística francés-romanés. Abderrafî Khoudri, en cambio, investiga sobre como a consulta médica é relevante para o estudo sociolingüístico da interacción entre pacientes e médicos, onde as expresións idiomáticas e construcións preconstruídas identifican grupos distintos. E conclúe que os pacientes usan combinacións complexas e imprevisibles, resultando nun discurso dominado por construcións memorizadas e espontáneas. Pola súa parte, Ramón Martí Solano presenta un estudo centrado en unidades fraseolóxicas arcaicas ou en desuso do español e achega os seus equivalentes actuais utilizando fontes lexicográficas e de corpus para analizar a súa frecuencia de uso e a súa evolución ao longo dos séculos. Os resultados revelan relacións interfraseolóxicas de variación, sinonimia e parasinonimia. A continuación, Cilano Marqués da Silva achega unha proposta didáctica na que se expón a relevancia dos corpus para os eidos da lingüística aplicada e do ensino/aprendizaxe de español LE/L2. Os corpus lingüísticos son un recurso para analizar e aprender expresións verbais e escritas, especialmente as

unidades fraseolóxicas e os somatismos. Esta proposta inclúe actividades dirixidas a estudantes de nivel B2 que buscan fomentar o uso de corpus na aula. Pola súa banda, Alicia Merino achega unha investigación que analiza situacións humorísticas creadas por crianzas (9-11 anos) en contos con presenza de unidades fraseolóxicas. As UF destacan no papel de indicadores e marcas de humor, coa desautomatización fraseolóxica presente en tres estilos de humor analizados. Por outra banda, a autora Liqun Wang presenta un traballo que analiza a simboloxía do raposo en unidades fraseolóxicas chinesas en comparación coas españolas. Ao longo deste traballo faise un contraste entre dúas sociedades con códigos lingüísticos afastados pero que teñen coincidencias ademais de diverxencias na súa visión do que representa o raposo. Esta comparación, aplicada a un contexto de aprendizaxe de linguas, demostra como as imaxes e símbolos favorecen a comunicación intercultural.

Na sección de RECADÁDIVAS, Nuria García García achega unha compilación de fraseoloxía empregada en Arzúa, máis concretamente na parroquia do Couto de Oíns. Este traballo recompila un total de 255 unidades fraseolóxicas que sobreviven nesa área xeográfica. Ademais, están etiquetadas segundo a súa categoría gramatical. Para poder recoller as unidades fraseolóxicas a autora entrevistou a nove persoas arzuás naturais da devandita parroquia.

A sección de RECENSIÓNS conta cunha revisión de oito obras que abordan a fraseoloxía dende diversos puntos de vista. Vicente De Paula Da Silva Martins presenta un *Dicionário de cultura lingüística* chamado *Luzia-Homem*. Fernando García Romero analiza a orixe de refráns e expresión vivas en castelán que teñen orixe no grego antigo na súa obra *Lechuzas a Atenas: pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. No *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*, Ángel Iglesias presenta un estudo de formas nominais españolas presentes en expresións paremiolóxicas. Lois Ladra achega coa súa obra o *Adiviñanceiro Tradicional do Corgo* que recolle a fraseoloxía característica do concello do Corgo. Chunyi Lei presenta en *Metáforas y culturemas botánicos en lengua china* unha aproximación ás imaxes e á simboloxía presente na fraseoloxía chinesa, tendo moi presente a influencia que teñen nesta as normas culturais e sociais de China. Iulian Mardar, en *Idioms through time and technology: the signature of a culture*, relaciona as tecnoloxías coa fraseoloxía e tenta establecer unha definición actual do que é un 'idiom'. Sabine Schulte Im Walde e Eva Smolka investigan sobre o papel que desempeñan os constituíntes nas expresións multilexicais en *The role of constituents in multiword expressions*. Finalmente, Inès Sfar e Pierre-André Buvet renden homenaxe ao fraseólogo e catedrático de letras Salah Mejri na súa obra *La phraséologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*.

As referencias bibliográficas da sección de NOVAS seguen a visualizar a vitalidade da investigación fraseolóxica no mundo, xa que para este ano 2022 reunimos 273

libros, artigos, comunicacións ou recensións. Entre elas inclúese a revista *Proverbium: Yearbook of Phraseology*, que este ano comezou a ser editada dixitalmente e que é de acceso gratuíto a través da súa páxina web (<https://naklada.ffos.hr/casopisi/proverbium/issue/archive>). A todo isto hai que sumar as 16 unidades (7 artigos, 1 recadádiva e 8 recensións) propias deste número. A seguir, dáse conta das actas dos Congresos, Seminarios e Xornadas que se celebraron en 2022 e dos recursos máis recentes. Tamén se informa de novas achegas no que chamamos «Fraseografía espontánea».

A sección BALANCE ofrece a referencia completa do que 228 investigadores de 27 países deron á luz nos 24 números de **Cadernos de fraseoloxía Galega** nestes seus 22 anos de existencia. O índice ofrécese por orde alfabética de autores, por temática dos traballos e por procedencia dos autores. Esta revista quere agradecer a acollida internacional cumprindo todos os parámetros de calidade e ofrecendo ata o número 17 unha difusión internacional tanto no seu formato en papel como actualmente en Internet (<https://www.cirp.gal/ms/cfg/>).

Coma sempre, a revista remata coas normas de admisión e de valoración de orixinais.

O Consello de Redacción

Preface

Cadernos de Fraseoloxía Galega has released a new issue published only in digital version, the 24th, corresponding to the year 2022. A year in which the journal managed to meet its growth and international dissemination objectives thanks to its inclusion in the ASCI, Scilit and EZB databases. As in the previous year (2022), the call for submissions —or Call for Papers— was disseminated internationally in order to continue promoting the internationalisation of the journal, something that can be seen in the variety of contributions published in this new volume. We would also like to highlight the diversity of working languages included in this issue, as we have studies and reviews that revolve around Galician, Spanish, French, Romanian, Chinese, Greek and Arabic.

The PAPERS section offers seven papers dealing with issues related to the different areas of phraseology and paremiography, both theoretical and applied. Thus, Lian Chen's work focuses on phraseoculture and phraseodidactics. She analyses the number of idiomatic expressions present in some textbooks of French as a foreign language for Chinese students ranging from A2 to B2 level. She highlights the problem of the non-progressive and non-existent integration of idiomatic expressions in textbooks. The author also points out that there is no coherence in the few expressions that are taught and that the choice of expressions is arbitrary. In this work, a classification of idiomatic expressions is proposed based on their degree of opacity: the more opaque the expression, the more difficult it is for students to learn. Next, there is the contribution by Dana Dinca who analyses somatic idiomatic expressions around the term «heart» in order to understand the relationship between parts of the body and emotions in the French-Romanian linguistic combination. Abderraffi Khoudri, on the other hand, investigates how the medical consultation is relevant for the sociolinguistic study of the interaction between patients and doctors, where idiomatic expressions and preconstructed constructions identify different groups. He concludes that patients use complex and unpredictable combinations, resulting in a discourse dominated by memorised and spontaneous constructions. For his part, Ramón Martí Solano presents a study focused on archaic or disused Spanish phraseological units, and approaches their current equivalents using lexicographic and corpora sources to analyse their frequency of use and their evolution over the centuries. The results reveal interphrase-locutionary relations of variation, synonymy and parasynonymy. Following, Cilano Marqués da Silva presents a didactic proposal in which the relevance of corpora for the means of applied linguistics and the teaching/learning of Spanish LEE/L2 is exposed. Linguistic corpora are a resource for analysing and learning verbal expressions and texts, especially phraseological units and somatisms. This proposal includes activities aimed at B2

level students which seek to encourage the use of corpora in the classroom. In her study, Alicia Merino presents a research that analyses humorous situations created by children (9-11 years old) in stories with the presence of phraseological units. The UFs stand out in the role of indicators and marks of humour, with phraseological desautomatisation present in three styles of humour analysed. On the other hand, the author Liqun Wang presents a work that analyses the symbolism of the fox in Chinese phraseological units in comparison with Spanish ones. Throughout this work, a contrast is made between two societies with different linguistic codes, but which have coincidences as well as divergences in their vision of what the fox represents. This comparison, applied to a language learning context, demonstrates how images and symbols favour intercultural communication.

In the COMPILATIONS section, Nuria García García brings us a compilation of phraseology used in Arzúa, more specifically in the parish of Couto de Oíns. This work compiles a total of 255 phraseological units that survive in this geographical area. Moreover, they are labelled according to their grammatical category. In order to compile all of the phraseological units, the author had to interview nine people native from Couto de Oíns.

The REVIEWS section features a review of eight works that approach phraseology from different points of view. Vicente De Paula Da Silva Martins presents a cultural dictionary called *Luzia-Homem. Dicionário de cultura linguística*. Fernando García Romero analyses the origin of sayings and expressions alive in Castilian that have their origin in ancient Greek in his work *Lechuzas a Atenas: pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. In the *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*, Ángel Iglesias presents a compilation of Spanish linguistic units in which a person's name is present. The work of Lois Ladra titled *Adiviñanceiro Tradicional do Corgo* compiles the characteristic phraseology of the municipality of O Corgo. In *Metáforas y cultuemas botánicos en lengua China*, Chunyi Ley presents an approach to the images and symbolism present in Chinese phraseology, acknowledging the influence that Chinese culture and social norms have on it. Iulian Mardar, in *Idioms through time and technology: the signature of a culture*, relates technologies with phraseology and tries to establish a current definition of what an «idiom» is. Sabine Schulte Im Walde and Eva Smolka investigate the role of constituents in multilexical expressions in *The role of constituents in multiword expressions*. Finally, Inès Sfar and Pierre-André Buvet pay tribute to the phraseologist and professor of letters Salah Mejri in their work *La phraséologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*.

The bibliographic references in the NEWS section continue to visualise the vitality of phraseological research in the world, as for this year 2022 we have gathered 273 books, articles, communications or reviews. These include the journal *Proverbium*:

Yearbook of Phraseology, which this year began to be published digitally and is freely accessible through its website (<https://naklada.ffos.hr/casopisi/proverbium/issue/archive>). To this must be added the 16 units (7 articles, 1 review and 8 reviews) of this issue. This is followed by the proceedings of the Congresses, Seminars and Conferences held in 2022 and the most recent resources. New contributions to what we call «Spontaneous Phraseography» are also reported.

The section BALANCE offers the complete reference of what 228 researchers from 27 countries have brought to light in the 24 issues of **Cadernos de Fraseoloxía Galega** in its 22 years of existence. The index is offered in alphabetical order of authors, by subject of the works and by origin of the authors. This journal wishes to thank the international welcome by complying with all the quality parameters and offering, until issue number 17, an international diffusion both in its paper format and currently on the Internet (<https://www.cirp.gal/ms/cfg/>).

As usual, the Author Guidelines are included at the end of the issue.

The Editorial Board

**Estudos
Papers**

Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 ata o B2?¹

Phraseoculturology and phraseodidactics in a foreign language: How to gradually integrate idiomatic expressions into teaching from levels A1 to B2?

CHEN Lian 陈恋

Cergy Paris Université.

<https://orcid.org/0000-0001-5609-7524>

loselychen@gmail.com

Resumo: O francés é unha lingua moi rica en expresións idiomáticas (EI) que reflicten a civilización, a cultura, a literatura, a historia, as crenzas, o costume e a superstición, así como as particularidades nacionais existentes nas mentalidades e percepcións do universo. As EI son «omnipresentes no uso común»² (Bolly, 2011: 19). As secuencias fixas constitúen unha gran parte do léxico e da gramática dunha lingua determinada (M. Gross, 1982; Mejri, 2005) e xeralmente abórdanse a través da fraseoloxía (González-Rey, 1995, 2002).

No entanto, non se lles presta demasiada atención no estudo dunha lingua estranxeira (LE) e só aparecen esporadicamente nos manuais. Esta falta de visibilidade vai en contradición coa súa frecuencia de uso na comunicación diaria. Porén, dominar o léxico é igual de importante que dominar a sintaxe ou a gramática.

O que buscamos é desenvolver unha programación mellorada e máis específica á hora de ensinar fraseoloxía. As expresións idiomáticas deben formar parte do proceso de adquisición a longo prazo. A continuación, propoñemos un método de ensino intralingual e interlingual dirixido á integración progresiva das EI segundo o seu grao de opacidade (léxica e semántica) dende o nivel A1 e ata o B2.

Palabras clave: expresións idiomáticas, fraseodidáctica, DLC, FLE, fraseoculturoloxía.

¹ Data de recepción: 18.08.22. Data de aceptación: 07.12.22. Tradución ao galego do texto orixinal francés realizada por Vanesa Freire Armada.

² Cita orixinal: «omniprésentes dans l'usage courant».

Abstract: French is a language rich in idiomatic expressions that reflect civilization, culture, literature, history, beliefs, custom, superstition, and national particularities in mentalities and perceptions of the universe. Idiomatic expressions are “ubiquitous in common usage” (Bolly, 2011: 19). Fixed expressions constitute a large part of the lexicon and grammar of a given language (M. Gross, 1982, 1988; Mejri, 2005) and are generally approached through phraseology (González-Rey, 1995, 2002).

Nevertheless, fixed expressions are not the subject of time devoted to French as a foreign language and only appear sporadically in textbooks. This lack of visibility contradicts their frequent use in everyday communication. However, mastering the lexicon is as important as mastering syntax or grammar.

We seek to develop an improved and more specific program for teaching phraseology. Idiomatic expressions must be part of a long-term acquisition process. We propose an intralingual and interlingual teaching method aimed at the gradual integration of idiomatic expressions according to their degree of (lexical and semantic) opacity in teaching from levels A1 to B2.

Keywords: idiomatic expressions, phraseodidactics, didactic language and culture, French as a foreign language, phraseoculturology.

1. Didáctica das linguas-culturas: fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE

Cada lingua natural posúe un certo número de unidades polilexicais que lle son propias e nas que os elementos, organizados en certa orde, son inseparables se queren proporcionar un sentido. Os/as lingüistas cualifícanos como «expresións fixas (EF)» (G. Gross, 1996), «secuencias fixas» (Mejri, 1997) ou «unidades fraseolóxicas (UF)» (González-Rey, 2002). A fraseoloxía é a dimensión da lingüística encargada do estudo das fixacións.

A fraseodidáctica, unha nova disciplina, «encargada da ensinanza-aprendizaxe das expresións fixas no marco de adquisición de linguas estranxeiras»³ (González-Rey, 2007: 11), na que a utilización natural e a espontaneidade do discurso son a proba irrefutable dun bo dominio da lingua estranxeira (LE) entre o estudantado (Ibid: 26).

«As expresións fixas forman parte dun sistema combinatorio fixo dunha lingua determinada e constitúen elementos que son tanto lingüísticos coma culturais e de valorización.»⁴ (González-Rey, 2007: 7). Polo tanto, o seu ensino debe integrarse na didáctica da lingua e da cultura.

A opacidade das expresións fixas (EF) «representa un obstáculo na aprendizaxe de linguas estranxeiras e isto fai que o alumnado tenda a ignoralas, o que os leva a conseguir unha competencia completa na lingua meta»⁵ (Sułkowska, 2016: 36). A súa «carga cultural

³ Cita orixinal: «concerne l’enseignement-apprentissage des expressions figées dans le cadre de l’acquisition des langues vivantes».

⁴ Cita orixinal: «Les expressions figées intègrent la combinatoire fixe d’une langue donnée et elles constituent des éléments à la fois linguistiques, culturels et valorisants».

⁵ Cita orixinal: «représente un écueil dans l’apprentissage des langues étrangères et amène souvent les élèves à les ignorer, ce qui les éloigne de fait d’une compétence complète de la langue cible».

compartida (CCP)»,⁶ segundo R. Galisson (1987, 1989, 1991), constitúe un obstáculo á comunicación entre os/as locutores/as nativos/as e os/as non nativos/as.

No marco da Didactoloxía das Linguas-Culturas (DLC) e a lexiculturoloxía, nós propoñemos unha subdisciplina indispensable para a fraseoloxía: a fraseoculturoloxía (Chen, 2022), cuxo obxecto de estudo e práctica é a fraseocultura.

A fraseoculturoloxía considera que o enfoque adoptado pola pragmática fraseocultural debe ter a «ambición pedagóxica [...] de acceder á cultura a través das [expresións fixas], co fin de solidarizar, de integrar a lingua e a cultura nun mesmo proceso de ensinanza-aprendizaxe, isto é, sen disociais, sen illalas artificialmente en virtude da súa consubstancialidade natural»⁷ (Galisson, 1999a: 479), especialmente no eido da educación das e para as linguas (Galisson, 2002).⁸

As secuencias fixas constitúen gran parte do léxico e da gramática dunha lingua determinada (M. Gross, 1982; Mejri, 2005) e polo xeral adoitan abordarse a través da fraseoloxía (González-Rey, 1995, 2002). Porén, estas construcións, que amosan a dimensión cultural do léxico, foron «pouco e mal [exploradas] ata o presente» (González-Rey, 2007: 5) dentro da aprendizaxe de linguas estranxeiras (LE).

Para explicar o noso punto de vista, centrarémonos na fraseodidáctica (neste caso a ensinanza de francés aos/ás chineses/as) e máis concretamente nas diferenzas entre os tipos de segmentos fixos que presentan características especiais, isto é, as expresións idiomáticas (EI) en francés.

Segundo Rey e Chantreau (2003), a «expresión» ten propiedades expresivas e estilísticas. Así pois, as EI proveñen de metáforas ou de calquera mecanismo figurativo en xeral e adoitan caracterizarse pola súa non-composicionalidade. De modo que,

Unha expresión idiomática é unha secuencia polilexical. Semanticamente, non é composicional: o seu sentido global non sempre é deducible do sentido dos elementos que a compoñen formalmente. Esta non-composicionalidade, que polo menos é parcial, pode resultar dun proceso trópico (fundamentalmente metáfora ou metonimia). Sintacticamente, a súa estrutura caracterízase primeiro, por ter unha forma fixa ou fixada polo uso e, segundo, polo feito de que non sempre se somete ás regras combinatorias que regulan a sintaxe libre. Culturalmente, as EI están cargadas de implicacións culturais, condutoras da “idiosincrasia dunha cultura, dun estado da sociedade, dunha forma colectiva de ver as cousas”⁹ (Chen, 2021: 123).

Por exemplo: *romper a cabeza, sentir formigas nas pernas...*

⁶ N. da T.: Do francés *Charge Culturelle Partagée*.

⁷ Cita orixinal: «ambition pédagogique [...] d’entrer dans la culture par les [expressions figées], afin de solidariser, d’intégrer langue et culture dans un même enseignement-apprentissage, c’est-à-dire sans les disjoindre, sans les isoler artificiellement, en vertu de leur consubstantialité naturelle».

⁸ Citado por Da Silva E Silva (2013: 71).

⁹ González-Rey (2002: 40).

Neste artigo adoptaremos o seguinte plan:

En primeiro lugar, estableceremos dende o punto de vista da fraseodidáctica do francés como lingua estranxeira (FLE) unha especie de estado da cuestión do lugar que ocupan as EI en FLE. Despois, indicaremos os posibles problemas de integración e de utilización das EI nalgúns libros de texto e resaltaremos a importancia de desenvolver no ensino esta nova disciplina. As EI deben integrarse nun proceso de adquisición a longo prazo.

En segundo lugar, propoñeremos un método de ensino para a integración progresiva das EI entre os niveis A1 e B2, segundo o grao de opacidade intralingual (léxica e semántica) e o grao de equivalencia interlingual (francés-chinés neste artigo).

2. Enfoque fraseodidático: adecuación entre os libros de texto e o MCER, unha disciplina pouco ensinada

Centrarémonos nas competencias en EI esixidas nos programas do Marco Común Europeo de Referencia das linguas (MCER) de lingua francesa e á súa vez, no lugar que ocupan as EI nos libros de texto de FLE destinados aos/ás estudantes chineses/as (o noso obxectivo non será facer un estudo exhaustivo de todos os recursos que existen).

O MCER remarca a necesidade de desenvolver tanto competencias lexicais, sociolingüísticas e socioculturais coma de dominar un certo número de expresións propias dunha lingua e da súa comunidade, en especial as EF. Non entanto, a meirande parte das referencias ás EI aparece nos niveis avanzados (niveis C1/C2). Os niveis A1/A2 indican ter coñecemento de «expresións feitas» ou «expresións comúns» que non son EI. As referencias ás EI comezan modestamente no nivel B2, sendo excluídas do nivel B1, onde se presenta a idiomaticidade como un impedimento para a comprensión.

Táboa 1: Resumo do lugar que ocupan as expresións idiomáticas no MCER.

	FLE
Programa	MCER (Marco Común Europeo de Referencia das linguas)
Niveis A1/A2	Non inclúe expresións idiomáticas
Niveis B1	Non inclúe expresións idiomáticas
Niveis B2	Inclúe expresións idiomáticas simples
Niveis C1/C2	Inclúe as expresións idiomáticas

Aínda que a fixación sexa a propiedade principal das linguas naturais e que a fraseoloxía se desenvolva coa súa propia terminoloxía e os seus criterios definatorios, as EF non están realmente integradas nas programacións de ensinanza do francés na actualidade. A programación non propón directivas precisas con respecto aos métodos, nin tampouco ao contido (non hai unha base común das expresións impostas). A responsabilidade de integrar as EI na práctica recae nos/as profesores/as.

Na actualidade, os/as especialistas en didáctica das linguas son cada vez máis conscientes da imposibilidade de dominar unha LE sen coñecer un número determinado de EI. Pero cal é a realidade deste contido dentro dos libros de texto de FLE?

Seleccionamos tres series de libros de texto de francés destinados a estudantes chineses/as en universidades chinesas: *Reflets (I, II, III)*, de Capelle et Gidon (2000) e traducido por Wu e Hu (2006, 2007)¹⁰; *Le Français (I, II, III)*¹¹, de Ma (2009); e *Alter Ego 1 e 2*, de Berthet, Hugot, Kizirian *et al.* (2006), *Alter Ego 3 e 4*, de Pons e Dollez (2007) e *Alter Ego 5*, de Guilloux, Herry, Pons (2010) e puxemos especial interese no tratamento das EI neles. Puidemos constatar que as EI só figuran nun segundo plano dentro do ensino de FLE.

Á falta dunha ferramenta específica que coñezamos, realizamos un estudo manual e sistemático das EI nesas tres series de libros de texto. Este exame permítenos establecer o seguinte:

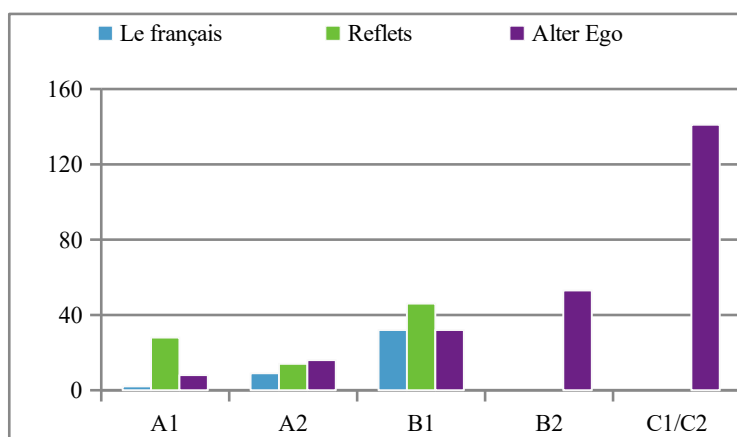

Figura 1: Número de expresións idiomáticas presentes nos libros FLE.

Este relato rexistra o número de expresións presentes en cada libro, pero existen redundancias entre un nivel e outro; isto significa que o total (381) non se corresponde co número global exacto de expresións ensinadas. Por exemplo: as expresións *faire la tête* e *jeter un coup d'œil* aparecen en *Reflets I* e *Reflets II* e contabilizáronse dúas veces na figura. Se a este total lle restamos as redundancias, quedaríannos soamente 336 EI francesas que non representan máis ca o 16,8 % das 2000 expresións idiomáticas máis comúns de *Précis: Les expressions idiomatiques* (Chollet e Robert, 2008), publicado pola editora CLE International e destinado a estudantes de FLE. Está claro que este libro presenta simplemente unha proposta. Porén, non podemos ignorar o feito de que a didáctica das EI e a fraseocultura son un eido que falta en FLE.

¹⁰ Esta serie de libros de texto só existe para os niveis A1-B1.

¹¹ *Idem.*

Conforme ás recomendacións do MCER, as EI teñen pouca presenza nos libros de texto para os niveis que van do A1 ao B2 (*Reflète I, II, III, Français II, III e Alter Ego 1, 2, 3, 4*) e non poñen en relevancia a súa didáctica. Na práctica propóñense moi poucos exercicios sobre o tema (cf., a nosa tese, 2021): estas expresións repártense en comprensión/expresión oral e escrita, sinal da omnipresenza e da importancia das expresións fixas na lingua francesa. Pola contra, as EI aparecen de maneira moito máis significativa nos libros de C1/C2 (*Alter Ego 5*).

1) Primeira descuberta: As EI que aparecen nos libros de texto ata o nivel B2 están repartidas e non identificadas como tales.

Aínda que identifiquemos 210 EI (non redundantes) nos libros de texto para niveis do A1 ao B2, introdúcense sen utilizar a terminoloxía adecuada de «expresións idiomáticas» e non se propoñen exercicios específicos. Soamente *Alter Ego A2* (p. 103) presenta o que chaman «expresións ilustradas» en Francia, enumerando 12 seguidas para pedirlle ao alumnado que as compare con expresións do seu propio país. Non entanto, trátase dun epifenómeno xa que non se volve mencionar especificamente este tipo de expresións ata o nivel B2 (salvo nove EI nun apartado dedicado ao corpo humano). Polo tanto, a identificación de EI queda moi descoidada e por iso lle resulta difícil ao estudantado estranxeiro percibir a particularidade lingüística e cultural destas expresións.

Dado que o MCER non propón unha listaxe nominativa de EI que se deben dominar, quedan á libre elección de quen confecciona os libros de texto e son susceptibles de variar entre elas. Esta escolla parece aleatoria e arbitraria. Non todos os libros de texto presentan a mesma esixencia no dominio das EI. Por exemplo, nos libros de texto *Reflète*, as EI relacionadas co corpo humano aparecen no apartado «*Des mots pour le dire: le corps humain et la santé*» no Volume 2 (p. 73), pero en *Alter Ego*, a sección homóloga non aparece ata o nivel B2 (p. 30).

2) Segunda descuberta: de acordo co MCER, os libros de textos introducen as EI tarde na aprendizaxe, dando como argumento a súa dificultade presuposta. O ensino de EI carece de progresividade.

Observamos que o número de EI non aumenta automaticamente co nivel dos libros. Por exemplo, en *Reflète I* rexistramos 28 fronte ás 14 de *Reflète II*.

En FLE, os libros de texto seleccionados adecúanse ao MCER e só propoñen exercicios sistemáticos das EI a partir do nivel C1/C2. Obviamente o libro *Alter Ego 5* do nivel C1/C2 inclúe moitos máis exercicios con EI e inclúeas en apartados xerais de «Expressions», mais sen explicitar que son «idiomáticas». Pero é pertinente aprender estas expresións nunha fase tardía? Non cómpre que o seu uso fluído e adecuado en LE se introduza nunha fase temperá para así propiciar a súa adquisición de maneira progresiva e continua? Para González-Rey a resposta é clara: a fraseoloxía é necesaria dende o comezo da aprendizaxe e non só durante os últimos anos de estudo.

O significativo incremento no número de EI presentes nos libros de texto do nivel C1/C2 é unha mostra de interese pola fraseoloxía e de certa conciencia da necesidade de

ensinalas. Porén, a ausencia de progresividade entre os niveis e a falta de explicacións necesarias poden causar dificultades para o estudiantado non nativo en lingua francesa.

A ensinanza é «un proceso do que se encarga o/a ensinante e que, dependendo do grao de motivación e de autonomía do/a estudante, consiste en acompañar, guiar, aconsellar ou dirixir o seu proceso de aprendizaxe»¹² (Galisson e Puren, 1999b: 119). A meirande parte de EI adoita aparecer con frecuencia nos corpos dos textos ou nas preguntas. Se o docente non toma o tempo de deterse nestas expresións, ou pensa que non paga a pena facelo, é moi probable que un gran número de estudantes ignore ou deixe de lado as EI.

Non entanto, esta aprendizaxe, sobre todo no marco das LE, dista moito de ser unha tarefa sinxela. As dificultades que os/as locutores/as non nativos/as experimentan a este respecto, mesmo nun nivel avanzado no dominio da nova lingua,¹³ reflicten sen dúbida algunha a complexidade destas unidades, pero tamén a falta de métodos de ensino adaptados e específicos.

3. Como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 ao B2 nas linguas estranxeiras?

Mejri alude a «mecanismos trópicos que interveñen na estruturación da secuencia fixa e que conducen, en función do caso, a secuencias opacas ou transparentes»¹⁴ (2005: 188). Por exemplo: «*croquer une pomme, croquer de l'argent et croquer le marmot*» (G. Gross, 1996: 87). A composicionalidade ou opacidade é un fenómeno continuo e discreto. Polo tanto, poderíamos falar de «grao de opacidade», dunha semántica transparente a unha semántica opaca, no interior das EI.

Ademais, «a adquisición destas expresións fixas debería facerse tanto na lingua materna coma na lingua estranxeira dende un enfoque orientado á acción, que abarque todos os aspectos da competencia comunicativa (lingüístico, sociolingüístico e pragmático)»¹⁵ (González-Rey, 2007: 25). Segundo González-Rey (2007: 25):

Durante o proceso de ensino convén introducir os compoñentes socioculturais e pragmáticos das expresións, antes incluso que de abordar o compoñente lingüístico, porque o seu valor social e cultural prevalece sobre o seu valor como unidades lexicalizadas. Isto resulta particularmente evidente se comparamos expresións entre varias linguas. Algunhas poden ter equivalencias e outras non. Polo tanto, o que importa é facer que o alumnado reflexione sobre os indicios culturais e sociais presentes nas secuencias fixas a través dun enfoque contrastivo e, así, guíalo a que as incorpore na súa bagaxe lingüística.¹⁶

¹² Cita orixinal: «un processus à la charge de l'enseignant, et visant, selon le degré de motivation et d'autonomie de l'apprenant à accompagner, à aider, conseiller, guider ou conduire le processus d'apprentissage de celui-ci».

¹³ Ver por exemplo o estudo de Bolly (2011).

¹⁴ Cita orixinal: «des mécanismes tropiques qui interviennent dans la structuration sémantique de la séquence figée et qui conduisent selon les cas à des séquences opaques ou transparentes».

¹⁵ Cita orixinal: «l'acquisition de ces expressions figées devrait autant se faire en langue maternelle qu'en langue étrangère dans une approche actionnelle comprenant tous les aspects de la compétence communicative (linguistique, sociolinguistique et pragmatique)».

¹⁶ Cita orixinal: «Lors du processus d'enseignement, il convient d'introduire les composantes socioculturelles

O que propoñemos nós aquí é unha introdución progresiva das EI na ensinanza dende o nivel A1 ata o B2, baseada no grao de opacidade que presentan, tanto intralingual coma interlingual. O enfoque intralingüístico estuda principalmente o grao de opacidade (léxico e semántico) das propias EI; o enfoque interlingüístico céntrase no contraste entre a lingua e a cultura maternas e estranxeiras no marco da ensinanza, que pode resultar en equivalencias perfectas, parciais ou en non equivalencias entre unha lingua e outra.

3.1. Enfoque intralingual: grao de fixación/opacidade das EI: carácter polifactorial e gradual da fixación¹⁷

Segundo o grao de opacidade das EI —dende o sentido transparente ao sentido metafórico— podemos aconsellar a incorporación progresiva das EI na ensinanza de FLE. Este grao de opacidade analízase tanto a nivel léxico coma semántico.

1) A opacidade lexical

Segundo G. Gross (1996: 21-22), en todas as linguas quedan «bloques erráticos», elementos ou construcións arcaicas que se remontan a un estado anterior da lingua. «Os arcaísmos presentes ben no vocabulario, ben na lingüística, ben na semántica, permiten establecer igualmente un alto grao de fixación» (González-Rey, 2002: 179)¹⁸.

Gaatone (1984) remarca o feito de que algunhas fixacións representan «a inserción dunha lingua na historia». Estes elementos conservan a súa sintaxe antiga e as súas lexías en desuso como a expresión francesa «*chercher noise*», sen o artigo, que sería necesario en francés contemporáneo. Existen outras particularidades sintácticas que seguen esta liña cando fan referencia a realidades sociolingüísticas que xa non somos capaces de comprender a primeira vista como as expresións francesas *la bailler belle, tenir le haut du pavé, ne pas faire de quartier*.

Estes exemplos deben reservarse para explicacións ou libros de texto de francés nos niveis avanzados (B2 ou máis).

2) A opacidade semántica

Ás veces, a opacidade preséntase como sinónimo de non composicionalidade ou mesmo de metáfora e, de feito, considérase como unha propiedade esencial das expresións polilexicais (G. Gross, 1996: 10–11). Existen casos nos que a expresión non é nin lexicalmente composicional (opacidade lexical) nin globalmente composicional. Segundo González-Rey:

et pragmatiques des expressions, avant même d'aborder la composante linguistique, car leur valeur sociale et culturelle prévaut sur leur valeur d'unités lexicalisées. Cela est particulièrement évident si l'on compare quelques expressions en plusieurs langues. Certaines peuvent avoir des équivalents, ou pas toujours. Il importe donc de faire réfléchir d'abord les élèves sur les indices culturels et sociaux contenus dans les suites figées par une approche contrastée pour les amener ensuite à les incorporer dans leur bagage langagier».

¹⁷ Lamirou e Klein (2005: 135).

¹⁸ Cita orixinal: «Les faits d'archaïcité présents soit dans le vocabulaire, soit dans la syntaxe, soit dans la sémantique permettent également d'établir un haut degré de figement».

A expresión idiomática pode ser dobremente polisémica. Por unha banda, a súa homonimia libre contribúe á dedución do seu sentido idiomático e, por outra banda, como expresión idiomática pode estar dotada de varios significados segundo a situación comunicativa. Esta última será a que nos permitirá interpretar o significado tanto no eixo diacrónico coma no sincrónico¹⁹ (2002: 184).

A polisemia da EI provén dunha evolución no sentido, pero tamén da construción material da expresión. A xénese das EI artéllase coa axuda de varios procedementos de estilo que van dende os máis explícitos, como a comparación, aos máis implícitos, como a metáfora.

As EI non compositivas están semanticamente desviadas e desmotivadas e poden considerarse produto dunha metaforización. Ademais, a propia metáfora adoita definirse como unha comparación abreviada. En cambio, isto supón o problema dunha comparación non abreviada, isto é, explícita; *avancer comme un escargot, rouge comme un coq, pleurer comme un veau*²⁰ etc. Polo tanto, volvemos a encontrarnos no nivel do que chamaremos a comparación *in praesentia*²¹ (en presenza), que se basea fundamentalmente na estrutura dos formativos directamente relacionados co campo nocional fraseolóxico e dos formativos que distan moito de pertencer a este eido.

Deste xeito, a comparación (*in praesentia*) e a metáfora (*in absentia*)²² entran nun proceso de evolución dunha a outra, nun contínuum que vai dende a máis transparente á máis opaca. As EI aparecen de distintas formas, en graos de transparencia metafórica variable. Para esta *in absentia*: a conxunción comparativa «como» desaparece da expresión.

En primeiro lugar:

O valor metafórico, produtor de imaxes, non impide que o/a locutor/a ou interlocutor/a estableza unha conexión entre o valor idiomático total da expresión e o seu significado somático literal²³ (González-Rey 2002: 140).

Segundo González-Rey (2002: 185), existe unha gradación na propia relación, se primeiro analizamos as escollas dos formativos dunha expresión idiomática con respecto ao campo nocional ao que fan referencia por separado. Efectivamente, pode haber un vínculo directo a nivel de palabras ou non directo a nivel de imaxes.

Entre os formativos contamos cunha gran variedade de posibilidades.

¹⁹ Cita orixinal: «l'expression idiomatique peut être doublement polysémique. D'une part, son homonyme libre contribue à la déduction de son sens idiomatique, et, d'autre part, en tant qu'expression idiomatique, elle peut être, elle-même, pourvue de plusieurs sens selon la situation de communication, laquelle permet d'en déterminer l'interprétation, aussi bien sur l'axe diachronique que sur l'axe synchronique».

²⁰ Proposta de equivalencia en galego achegada pola tradutora: *avanzar coma un caracol; vermello como un tomate, chorar como un bebé*.

²¹ González-Rey (2002: 186).

²² *Ibid.*

²³ Cita orixinal: «La valeur métaphorique, productrice d'images, n'empêche pas le locuteur ou l'interlocuteur de faire un rapprochement entre la valeur idiomatique globale de l'expression et le sens sommatif littéral».

Deste modo, a idea de «chorar moito» na expresión *pleurer à chaudes larmes* preséntase a través dos dous formativos que se relacionan a nivel lexical con *pleurs*. Polo tanto, a conexión é evidente.

Noutros casos, soamente un dos formativos corresponde ao campo léxico da expresión. Así, en *rire à gorge éployée*²⁴ é o verbo o que aporta a idea de alegría. En *aimer la bouteille* é o complemento directo o que transmite a idea de «beber en exceso».

No outro lado da escala, pode que non exista ningún tipo de relación entre os formativos e o campo lexical da expresión. Por exemplo, en *tomber des cordes*²⁵ ningún dos formativos se corresponde coa orixe do campo lexical da chuvia (*pluie*).

A relación máis ou menos directa entre as unidades constituíntes das EI representan o paso dun nivel xenérico a outro, dentro da composición material fraseolóxica.

Efectivamente, os formativos dunha [expresión idiomática] sucumben cada vez máis á lei da desmotivación a medida que se afastan do seu campo notional. Reconstruír o camiño percorrido, normalmente conforma o obxecto da fraseoloxía diacrónica²⁶ (González-Rey, 2002: 185).

Dende o punto de vista intralingual, existe un grao de opacidade das EI, dende as máis transparente ás máis opacas. Entón, seméllanos pertinente introducir as EI na aprendizaxe e nos libros de texto máis cedo e de maneira máis regular en función da súa opacidade, comezando polas máis transparentes.

Na ensinanza dos niveis que van dende o A1 ao B2, a primeira etapa consiste en centrarse nas EI que posúan o léxico e a semántica máis transparentes. Cómpre empezar por elaborar unha xerarquía específica entre as EI, tendo en conta a súa frecuencia de uso (establecida a través de corpus dixitais) para seleccionar as máis pertinentes para os/as seus/súas destinatarios/as, o estudantado alófono.

As EI máis implícitas adoitan ter un dobre sentido e van ligadas a un contexto cultural menos evidente ou accesible relacionado coa relixión, a filosofía, a historia, etc. Estas son tamén as máis difíciles de traducir. No ensino de FLE, estas últimas conforman unha segunda etapa da presentación de ferramentas pedagóxicas que consiste en introducir as EI en FLE de maneira progresiva segundo as equivalencias perfectas, parciais ou as de non equivalencia en termos de lingüística contrastiva ou, máis concretamente, de fraseoloxía contrastiva.

3.2. Enfoque interlingual: fraseoculturoloxía, fraseoloxía contrastiva en LE

Sábese que «os comportamentos da lingua materna constitúen o obstáculo número un na aprendizaxe dunha lingua estranxeira»²⁷ (Abboud, 2018). Na ensinanza dunha LE, o/a

²⁴ N. da T.: Significado semellante á expresión galega «rir ás gargalladas», expresa a idea de rir moito e con forza.

²⁵ N. da T.: Significado semellante á expresión galega «caer chuzos».

²⁶ Cita orixinal: «En effet, les formats d'une [expression idiomatique] subissent d'autant plus la loi de la démotivation qu'ils se trouvent éloignés de leur propre champ notionnel. Retracer le chemin parcouru constitue normalement l'objet de la phraséologie diachronique».

²⁷ Cita orixinal: «les comportements de la langue maternelle constituent l'obstacle numéro 1 de l'apprentissage

docente debe ter en conta o substrato lingüístico do seu público e os riscos de interferencias. Dende o punto de vista lingüístico, «a interferencia defínese como un accidente de bilingüismo desencadeado polo contacto entre dúas linguas»²⁸ (Debyser, 1970).

As interferencias lingüísticas son as “dificultades encontradas polo alumnado e os erros que cometen na lingua estranxeira xerados pola influencia da súa lingua materna ou por outra lingua que estudaron con anterioridade. [...] Poden afectar ás marcas gramaticais, á morfoloxía, á estrutura do enunciado, á orde das palabras; polo tanto, falamos de interferencias morfosintácticas ou simplemente gramaticais. Poden causar a escolla de palabras impropias seguidas de anomalías semánticas erróneas; isto son as interferencias léxicas. [...] Finalmente, podemos intentar frear as interferencias de civilización ou interferencias culturais” (Galisson e Coste DDL, 1976)²⁹.

O segundo enfoque fai referencia á «fraseoloxía contrastiva» (aquí francés-chinés) para a didáctica de unidades fraseolóxicas e da fraseocultura. A fraseoloxía contrastiva é primordial á hora de guiar a didáctica, para identificar as dificultades causadas polas diferenzas entre linguas e para proporcionar elementos e unha base para a elaboración de programacións e de material pedagóxico.

De acordo coa nosa tese (Chen, 2021), establecemos un corpus de aproximadamente 2400 entradas que facían referencia ás partes do corpo humano e aos animais partindo de dicionarios especializados monolingües e bilingües. A análise e a comparación lévannos a distinguir tres tipos de relacións entre unha lingua e outra nas EI. Apoiándonos nos criterios de análise seguintes: identidade da natureza, identidade semántica, identidade lexical e similitude estrutural entre as EI das dúas linguas, puidemos establecer a seguinte tipoloxía: equivalencias perfectas, equivalencias parciais e non equivalentes.

Existen similitudes interlingüísticas e interculturais entre dous países, pero tamén diferenzas. Igualmente, as propostas didácticas en clase de FLE deben partir do que coñece o estudantado para que as vaian asimilando a medida que avanza no seu proceso de aprendizaxe da LE, abordando as particularidades e diferenzas que presentan as EI na LM e na LE.

Consecuentemente, poderemos integrar as EI por temáticas (corpo humano, animais, cores, números, etc.), segundo o seu grao de equivalencia e de correspondencia lingüística e cultural para adaptarse ao nivel do estudantado:

1) «Equivalencia perfecta»: sempre que haxa identidade de natureza (EI), o mesmo sentido metafórico, a(s) mesma(s) palabra(s) clave e a mesma estrutura sintáctica entre as expresións das dúas linguas. Por exemplo: a expresión idiomática francesa *grincer des dents* ten como equivalencia perfecta en chinés a expresión idiomática: 咬牙切齿 *yǎoyá-qìèchǐ* (trabar, dente, rascar, dente). Constatamos que presenta unha estrutura equivalente (verbo + complemento) e unha imaxe equivalente á da expresión francesa

d'une langue étrangère».

²⁸ Cita orixinal: «l'interférence est définie comme un accident de bilinguisme entraîné par un contact entre les langues».

²⁹ Citado por Abboud (2018) e traducido do orixinal en francés.

que lle corresponde. Igualmente, a EI francesa *faire le perroquet* equivale a EI chinesa 鸚鵡學舌 *yīngwǔxuéshé* (loro, aprender, lingua).

As equivalencias perfectas que remarcamos son expresións que fan referencia a unha realidade idéntica nas dúas culturas e presentan unha connotación significativamente similar en cada unha das linguas grazas ás imaxes ou metáforas comúns aos dous pobos.

2) «Equivalencia parcial»: sempre que as expresións posúan a mesma identidade de natureza (proverbios, EI...) nas dúas linguas ou unicamente nunha delas, coa condición de que se trate dunha expresión fixa na outra lingua. Consideraremos como equivalencias parciais as expresións que son idiomáticas nalgunha das linguas, pero que presentan diferenzas baixo outros criterios secundarios (semántica, palabras clave ou estrutura). Tamén clasificaremos nesta categoría as expresións fixas que son idiomáticas nunha lingua, se son fixas na outra sen ser idiomáticas.

Por exemplo, a expresión francesa *être une mauvaise langue/une langue de vipère*³⁰ é unha equivalencia parcial da chinesa 赤口毒舌 *chikōu-dúshé* (vermello, boca, malo, lingua), trátase dunha expresión idiomática nas dúas linguas, pero as palabras claves son diferentes. O proverbio francés *les murs ont des oreilles*³¹ é unha equivalencia parcial da chinesa 隔牆有耳 *géqiángyǒuěr* (do outro lado, muro, ter, orellas).

3) A «non equivalencia»: as expresións fixas forman parte desta categoría de figuras que raramente se traducen sen algunha perda ou que resultan incomprendibles fóra da lingua e cultura de orixe. A «non equivalencia» caracterízase por dous aspectos:

- A «vacante semántica» abrangue unha dimensión cultural específica, non transmisíbel dunha lingua a outra, que se explica polas especificidades de cada cultura con respecto aos costumes, referencias históricas (*avoir les dents du bonheur*), topónimos (*oies du Capitole*), fontes literarias (*avoir froid aux yeux*), substrato relixioso (*trouver son chemin de Damas*), mitoloxía (*tomber de Charybde en Scylla*), etc.

Os/as lingüistas chineses/as chámanlle a esta situación 语义空缺 *yǔyì kòngquē* ou vacante semántica (Mo e Xie, 2014: 89). Isto explícase facilmente a partir das dificultades que presentan as especificidades lingüísticas, pero, sobre todo, a partir dos factores culturais que son diferentes en cada civilización. O exemplo máis salientable concirne á grúa que ten unha imaxe moi positiva en China. Este animal aparece con frecuencia na fraseocultura e iconografía chinesas. «A brancura da súa plumaxe simboliza a pureza, o refinamento, de modo que este animal é o símbolo da xente de calidade, de elite» (Chen, 2020). Pola contra, na cultura francesa, esta ave posúe unha imaxe moi degradante.

- A «vacante lexical» onde as palabras non se poden traducir dunha lingua a outra, pois o concepto non existe. Outro feito que fai que a semántica das dúas linguas sexa completamente discordante é cando nunha lingua hai unha vacante lexical mentres que na outra, a palabra posúe unha connotación cultural específica.

³⁰ Proposta de equivalencia en galego achegada pola tradutora: «Ser mala lingua, ter unha lingua viperina»

³¹ Proposta de equivalencia en galego achegada pola tradutora: «As paredes oen»

Por exemplo, a lenda que pertence á cultura greco-romana e da que provén a expresión «talón de Aquiles» non ten unha equivalencia ou tradución idiomática en chinés.

Estas «non equivalencias» son, ás veces, indicios de diferenzas culturais máis profundas. Esta non equivalencia non soamente supón un problema de tradución ou de translación dunha lingua a outra, senón tamén unha dificultade real á hora de aprendela na LE. Este tipo de non equivalencias e, nalgúns casos, de equivalencias parciais, que ilustran culturas diferentes, son as que presentan máis dificultades no proceso de ensino-aprendizaxe dunha LE e, á súa vez, son as máis interesantes por representaren a verdadeira cultura da lingua meta.

Entre as expresións non transposicionais, as que máis abundan son as alusións, herdadas dunha comunidade lingüística: personaxes históricos, lugares, animais, plantas, obxectos, tradicións e costumes, lendas, historias, fábulas, relixión, etc. A fraseocultura reflicte a singularidade de cada país e, polo tanto, podemos afirmar que é típica del. «Mais esta complexidade débese igualmente ao rexistro de EI que varía segundo o contexto de enunciación e tamén segundo a interpretación literal ou figurada do seu xiro; estes factores supoñen unha dificultade suplementaria para o estudantado aprendiz, sobre todo mentres non estea familiarizado coa EI»³² (Cáceres-Guerrero, 2017: 3). En consecuencia, a clasificación das EI que establecemos con respecto ao grao de opacidade ou de transparencia de LE e á equivalencia na lingua materna poderán favorecer considerablemente a memorización dos compoñentes lexicais dun xiro determinado. «Traballar na análise de semellanzas e desemeallanzas lexicais e semánticas resulta indispensable para reforzar o proceso de dominar o carácter metafórico dunha EI»³³ (*Ibid.*).

O dominio das EI abarca un amplo campo de competencias, dende a competencia comunicativa e sociocultural ata a competencia pragmática, que permite ao alumnado apropiarse dos xiros que transportan un significado subxacente e empregalos con bo criterio. Polo tanto, nun curso de LE é necesario asegurar un dominio suficiente das EI propoñendo actividades de sensibilización e de reflexión, isto é, traballando a interpretación do contexto enunciativo seguido dunha comprensión do que di o/a interlocutor/a así como as súas intencións, posibles insinuacións ou alusións (*Ibid.*).

4. Conclusións

O léxico «latexa ao ritmo da cultura que a sustenta nunha rede que nunca cesa de ser irrigada semanticamente pola civilización que o rodea»³⁴ (Pruvost, 1999: 405). O ensino do léxico xoga un papel fundamental nas aulas de FLE. As EI, como un tipo específico de léxico, precisan dunha ensinanza algo diferente da do léxico xeral. «Máis

³² Cita orixinal: «Mais cette complexité est également due au registre des EI qui varie selon le contexte d'énonciation et aussi selon l'interprétation littérale ou figurée de la tournure ; ces facteurs constituent une difficulté supplémentaire pour l'apprenant surtout lorsqu'il n'a aucune familiarité avec l'EI».

³³ Cita orixinal: «Le travail centré sur l'analyse des ressemblances et des dissemblances lexicales et sémantiques s'avère donc indispensable pour renforcer le processus de maîtrise du caractère métaphorique de l'EI».

³⁴ Cita orixinal: «palpite au gré de la culture qui le sous-tend dans un réseau sans cesse irrigué sémantiquement par la civilisation environnante».

ca unha riqueza, son as xoias da lingua [...]. Tamén permiten experimentar pracer na conversación»³⁵ (Gilbert, 2017). A ensinanza-aprendizaxe dunha LE que non tivese en conta estas unidades fraseolóxicas sería unha aprendizaxe incompleta. O estudo das EI é «moi importante para a intelixencia dunha LE. Pola contra, a utilización de series incorrectas é un indicio de que unha persoa estranxeira non ten un nivel avanzado no manexo da lingua ou de que a aprendeu de maneira mecánica»³⁶ (Bally, 1951: 73). De feito, como sinala A. Rey no prefacio do *Dictionnaire des expressions et locutions*, «non se pode aprender unha lingua, nin escribila, sen elas» (2003: VIII). Como esencia da lingua e cultura francesas, as EI constitúen un recurso importante na ensinanza de francés como LE pola súa connotación cultural e a súa estrutura fixa.

A fraseoculturoloxía e a fraseocultura contrastiva constitúen unha guía para a fraseodidáctica. En fraseoloxía contrastiva, a tipoloxía que establecemos (equivalencias perfectas / parciais / non equivalencia) permite unha integración progresiva máis precisa das UF na aprendizaxe. É necesario un método de ensino que cumpra co obxectivo de progresividade dende o nivel A1 ata o B2. As UF máis transparentes non sempre teñen equivalencias perfectas. Trátase tamén de equivalencias parciais, que se poden integrar nunha fase temperá da ensinanza. Non sería este o caso das non equivalencias que presentan dificultades nadas da vacante semántica ou léxica. En consecuencia, é imperativo elaborar listaxes lexicais claras para seren aprendidas en FLE.

A fraseoloxía contrastiva, máis que calquera outra disciplina da didáctica das linguas, necesita enfocar e estudar tanto a dimensión lingüística coma a cultural das linguas. Dado que é unha área especializada da lingüística situada a medio camiño entre a fraseoloxía (máis concretamente no caso presente de estudo das EI) e a fraseoloxía aplicada, a didáctica e a tradutoloxía, debido a que o carácter funcional das EI é o que causa as dificultades de tradución / transcrición e de adquisición-aprendizaxe en LE que presentan. «As propostas didácticas en cursos de FLE deben partir dos coñecementos que posúe o estudantado para, a medida que adquiren a LE, abordar as particularidades ou dificultades entre a LM e a LE»³⁷ (Cáceres-Guerrero, 2017: 14). Esta problemática afecta sen dúbida algunha á maioría dos/as docentes de LE.

³⁵ Cita orixinal: «Plus qu'une richesse, ce sont les bijoux de la langue [...]. Elles permettent aussi le plaisir de la conversation»

³⁶ Cita orixinal: «très importante pour l'intelligence d'une LE. Inversement, l'emploi de séries incorrectes est un indice auquel on reconnaît qu'un étranger est peu avancé dans le maniement de la langue ou qu'il l'a apprise mécaniquement»

³⁷ Cita orixinal: «Les propositions didactiques en cours de FLE devraient partir de ce qui est connu par les apprenants pour, au fur et à mesure de leurs processus d'acquisition de la LE, aborder les particularités ou les différences entre la LM et la LE»

5. Referencias bibliográficas

- Abboud, A. (2018). *La linguistique contrastive*. Overblog. <https://formation-des-formateurs-francais-com.over-blog.com/2018/09/par-a.abboud-la-linguistique-contrastive.html>
- Alwadi A., Alhathal B. (2013). Les expressions idiomatiques en classe de FLE: Analyses et Propositions. *Journal of King Saud University - Languages and Translation*. 25, 15–23.
- Bally, C. ([1921] 1951 [1963]). *Traité de stylistique française*. Herdelberg Carl Winters Universitat buchhandlung. <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k166222b/fl.item>
- Berthet, A., Hugot, C., Kizirian, V. M. et al. (2006). *Alter Ego 1 niveau A1*. Hachette.
- Berthet, A., Hugot, C., Kizirian, V. M. et al. (2006). *Alter Ego 2 niveau A2*. Hachette.
- Bolly, C. (2011). *Phraséologie et collocations. Approche sur corpus en français L1 et L2*. Peter Lang.
- Cáceres-Guerrero, L.-D. (2017). Transfert dans l’acquisition des expressions idiomatiques en français langue étrangère. *Rastros Rostros*, 1–15. <https://doi.org/10.16925/2382-4921.2017.35.06>
- Capelle, G., Gidon, N. (2000). *Reflots II*. Traducido por Wu, Y. & Hu, Y. (2007). Enseignement et recherche des langues étrangères à Pékin.
- Capelle, G., Gidon, N. (1999). *Reflots I*. Traducido por Wu, Y. & Hu, Y. (2006). Enseignement et recherche des langues étrangères de Pékin.
- CECRL (2001). *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner évaluer*. Unité des politiques linguistiques. www.coe.int/lang-CECR.
- Chollet, I., Robert, J.-M. (2008). *Les expressions idiomatiques*. Paris: CLE international.
- Chen, L. (2022). Phraséoculturologie : une sous-discipline moderne indispensable de la phraséologie. Actes de Congrès Mondial de Linguistique Française - CMLF 2022, SHS Web of Conferences 138, 04011. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213804011>
- Chen, L. (2021). *Analyse comparative des expressions idiomatiques en chinois et en français relatives au corps humain et aux animaux*. [Tese de doctorado en Ciencias da Linguaxe]. Cergy Paris Université.
- Chen, L. (2020). Les stéréotypes dans la zoo-anthroponymie française et chinoise. *Itinéraires*. <https://doi.org/10.4000/itineraires.8563>
- Da Silva e Silva. A. (2013). La lexicoculturologie... en didactologie des langues-cultures. *Synergies Portugal* (1), 69–89.
- Debyser, F. (1970). La linguistique contrastive et les interférences. *Langue française*, 31–61.
- Dollez, C., Pons, S. (2007). *Alter Ego 3 niveau B1*. Hachette.
- Gaatone, D. (1984). La locution ou le poids de la diachronie dans la synchronie. Actes du colloque de Mc Gill, Cérès.
- Galisson, R. (2002). Didactologie : de l’éducation aux langues-cultures à l’éducation par les langues-cultures. En *Études de linguistique appliquée. Revue de didactologie des langues-cultures*, (128), 497–510. <https://doi.org/10.3917/ela.128.0497>

- Galisson, R. et Coste, D. (1976). *Dictionnaire de didactique des langues*. Paris: Hachette
- Galisson, R. (1999a). La pragmatique lexicoculturelle pour accéder autrement, à une autre culture, par un autre lexique. *Études de linguistique appliquée. Revue de didactologie des langues-cultures*, (116), 477–496.
- Galisson, R. (1999b). Quel statut revendiquer pour les cultures en milieu institutionnel? En Robert GALISSON & Christian PUREN (dirs.) *La Formation en questions*. CLE International.
- Galisson, R. (1991). *De la langue à la culture par les mots*. Paris: CLE international.
- Galisson, R. (1989). Enseignement et apprentissage des langues-cultures – ‘évolution’ ou ‘révolution’ pour demain ? *Études de linguistique appliquée*, (79), 35–52.
- Galisson, R. (1987). Accéder à la culture partagée par l’entremise des mots à C.C.P. *Études de linguistique appliquée*, (67), 119–140.
- González-Rey, I. (2007). *La didactique du français idiomatique*. E.M.E.
- González-Rey, I. (2002 [2003]). *La phraséologie du français*. Presses Universitaires du Mirail.
- González-Rey, I. (1995). Le rôle de la métaphore dans la formation des expressions idiomatiques. *Paremia*, (4), 157–167.
- Gross, G. (1996). *Les expressions figées en français : noms composés et autres locutions*. Ophrys.
- Gross, M. (1982). Une classification des phrases “figées” du français. *Érudit, Revue québécoise de linguistique*, vol. 11 (2), 151–185.
- Guilloux, M., Herry, C., Pons, S. (2010). *Alter Ego 5 niveau C1/C2*. Hachette.
- Lamiroy, B., Klein, J.-R. (2005). Le problème central du figement est le semi-figement. *Linx*, (53), 135–154. <https://doi.org/10.4000/linx.271>
- Ma, X. (2009). *Le Français (I, II, III)*. Universidade de Estudos Estrangeiros de Pequín.
- Mejri, S. (2005). Figement absolu ou relatif : la notion de degré de figement. *Linx*, (53), 183–196. <https://journals.openedition.org/linx/283>. 10.4000/linx.283
- Mejri, S. (2003). Le figement lexical. *Le figement lexical, Cahiers de lexicologie*, 82(1), 23–39.
- Mejri, S. (1997). *Le figement lexical : descriptions linguistiques et structuration sémantique*. Publications de la Faculté des lettres de la Manouba.
- Mo, X. et Xie W. (2014). *Traduction du français en chinois, et du chinois en français - de la théorie à la pratique [法汉互译理论与实践 Fǎ hàn hù yì lǐ lùn yǔ shí jiàn]*. Presse de l’Université du commerce international et de l’économie.
- Pons, S., Dollez, C. (2007). *Alter Ego 4 niveau B2*. Hachette.
- Pruvost, J. (1999). Lexique et vocabulaire: une dynamique d’apprentissage. *Études de linguistique appliquée*, (116), 395–419.
- Rey, A., Chantreau, S. (2003). *Dictionnaire d’expressions et locutions*. Le Robert.
- Sułkowsk, M. (2016). Phraséodidactique et phraséotraduction : quelques remarques sur les nouvelles disciplines de la phraséologie appliquée. *Yearbook of Phraseology*, 35–54. <https://doi.org/10.1515/phras-2016-0003>.

As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)¹

The somatic locutions and the expression of emotions (French-Romanian field)

Daniela Dincă

Universitatea din Craiova

<https://orcid.org/0000-0001-9384-3733>

danadinca@yahoo.fr

Resumo: As expresións idiomáticas son unidades polilexicais que levan consigo as marcas da historia, dos costumes e das mentalidades dun pobo e a análise da súa carga cultural podería achegar información enciclopédica sobre a visión conceptual dunha lingua. Neste artigo, propoñemos analizar as locucións somáticas que expresan emocións construídas arredor da palabra *corazón* co fin de comprender como conceptualizan a relación entre os nomes das partes do corpo e as emocións. A través da análise da estruturación lingüística e da carga cultural das locucións somáticas cos instrumentos da semántica lexical, o noso artigo evidencia as similitudes e as diferenzas de conceptualización das emocións nas dúas linguas emparentadas xenealoxicamente, o francés e o romanés. Na nosa análise semántica, utilizamos como criterios de clasificación as dúas formas de manifestación das emocións: (1) o corazón como núcleo de manifestación de atributos intelectuais ou afectivos (xenerosidade, indiferenza, coraxe, covardía, sinceridade); (2) o corazón como centro de reacción aos fenómenos externos (alegrías e praceres vs. dores e sufrimentos).

Palabras clave: locución somática, emocións, análise contrastiva, enfoque lingüístico, carga cultural.

Abstract: Idiomatic expressions are polylexical units bearing the marks of a people's history, customs and mentalities, and the analysis of their cultural load could provide encyclopaedic information on the conceptual vision of a language. In this paper, we propose to analyze somatic locutions built around the word heart expressing emotions in order to understand how they conceptualize the relationship between names of body parts and emotions. By analyzing the linguistic structuring and the cultural load of somatic locutions with the tools of lexical semantics, our paper highlights the similarities and differences in the conceptualization of emotions in the two genealogically related

¹ Data de recepción: 07.09.22. Data de aceptación: 03.01.23. Traducido do orixinal en francés por Marcelo Caramés Obelleiro.

languages, French and Romanian. In our semantic analysis, we use as classification criteria the two forms of manifestation of emotions: (1) the heart as the seat of manifestation of intellectual or affective traits (generosity, indifference, courage, cowardice, sincerity); (2) the heart as the center of reaction to external phenomena (joys and pleasures vs. pains and sufferings).

Keywords: somatic locution, emotions, contrastive analysis, linguistic approach, cultural load.

1. Introducción

A problemática das emocións representa un tema de investigación en numerosos ámbitos do coñecemento humano. En efecto, as/os psicólogas/os e os/as neuropsicólogos/as descubriron o impacto das emocións sobre a actividade cognitiva, os comportamentos e as relacións sociais. Á súa vez, as/os psicolingüistas afirman que as emocións teñen un valor comunicativo e relacional esencial, atopándose na base da comunicación verbal e non verbal. No que concirne á relación entre os nomes de partes do corpo (Npdc) e as emocións, é evidente que os Npdc representan inevitablemente o núcleo de manifestación das emocións. De feito, baixo o efecto dunha emoción violenta, a contracción do peito ou da gorxa conduce á imposibilidade de falar pola aparición dun nó na gorxa: fr. *avoir un nœud à la gorge*/ro. *a avea un nod în gât* [ter un nó na gorxa]. Ao mesmo tempo, a ansiedade, o medo ou o estrés determinan un agravamento das palpitacións que pode facer que sintamos o corazón bater máis rápido do habitual, como é o caso da expresión francesa *avoir le cœur dans la gorge* [ter o corazón na gorxa], que ten como equivalente romanés *a-i sări inima din piept* [o corazón saltalle do peito].

Partindo da premisa de que a expresión das emocións se atopa en estreita relación cos Npdc, propoñémonos reflexionar sobre a maneira na que as expresións idiomáticas poden relacionar a conceptualización das emocións e os Npdc nun enfoque contrastivo francés-romanés co obxectivo de extraer a súa idiomaticidade a través dos trazos semánticos comúns ou diferentes, específicos para as dúas comunidades lingüísticas. Na nosa análise, tomaremos dous tipos de enfoque: un enfoque lingüístico e, de igual maneira, un enfoque cultural a partir da identificación daquilo que é propio dunha comunidade dada en relación á outra. Nesta perspectiva, o noso proceso inscribese nunha corrente cognitivista² promovida por Wierzbicka (1996) que postula que, á hora de estudar unha lingua, débese ter en conta a realidade humana completa, especialmente na súa dimensión cultural. En efecto, a función de significación da lingua precede á función de comunicación e a lingua convértese nun instrumento destinado a vehicular o sentido.

Do conxunto das expresións idiomáticas, definidas como unidades polilexicais que cargan coas marcas da historia, os costumes e as mentalidades específicas ao espazo cultural das que proveñen, parámonos a analizar as *locucións* consideradas por González-Rey como «unidades fraseolóxicas que teñen á vez unha estrutura sintagmática de natureza nominal, verbal, adverbial ou adxectiva, un sentido metafórico e evocador

² As/Os investigadores cognitivistas consideran que o sistema conceptual de cada comunidade lingüística está ancorado nun coñecemento do mundo específico para un espazo xeográfico e cultural concreto (*conventional knowledge/cultural knowledge*). Neste sentido, Lakoff (1987: 446) suxire que os e as falantes de certa lingua posúen imaxes convencionais do mundo que dependen da súa historia ou da súa cultura específica.

e unha función inferencial e connotativa» (2021: 160). Ao conectar as locucións co seu aspecto evocador, González-Rey utiliza como criterio de clasificación a congruencia e a incongruencia das súas imaxes para propoñer dúas subclases: (1) *locucións congruentes ou figuradas* (a dobre lectura, literal e metafórica); (2) *locucións incongruentes ou idiomáticas* (lectura metafórica). A distinción entre estas dúas subclases pode facerse en termos de opacidade ou de transparencia: *as locucións congruentes* son transparentes xa que o seu sentido é compositivo, pódense deducir a partir do significado dos seus compoñentes, mentres que *as locucións incongruentes* son opacas, teñen un sentido non compositivo que non pode determinarse a través dunha lectura literal. Esta segunda subclase tamén ilustra o fenómeno de fixación³, que constitúe un dos trazos fundamentais das expresións idiomáticas⁴.

Para constituír o corpus da nosa análise, rexistramos as locucións somáticas do tipo [*Avoir + cœur ± Determinante/s* (Ter + corazón ± Determinante/s)] nos dicionarios e corpus bilingües *Dictionnaire phraséologique français-roumain* (2000), *Corpus omenesc în expresii (Domeniul român-francez)* (2011) ou monolingües *Trésor de la langue française informatisé (TLFi)*, *Dictionnaire de l'Académie française (DAF)*, *Dictionnaire explicatif de la langue roumaine (DEX)*, *Dicționar de expresii românești în contexte (DERC)*, do mesmo modo que na rica webgrafía dedicada ás expresións francesas (www.expressions-francaises.fr, www.linternaute.fr, <https://citation-celebre.leparisien.fr/>, EspaceFrancais.com).

2. O estudo das locucións somáticas na lingüística romanese

O interese da comunidade lingüística romanese pola análise das locucións somáticas focalizouse principalmente nos seguintes aspectos: a tipoloxía das visións que definen a relación entre o imaxinario lingüístico e as locucións somáticas (Cosăceanu e Littera, 1990), o rol dos tropos (a metáfora, a metonimia e a sinécdoque) como instrumento cognitivo na análise do léxico dos Npdc (Tutescu, 1997), a análise semántica contrastiva dos sentidos primarios e derivados das locucións somáticas para evidenciar «a visión do mundo» específica para cada lingua-cultura (Ionescu e Pănculescu para a parella francés-romanés; Duță para a parella romanés-español). A todo isto, engádese a primeira recompilación francés-romanés das expresións cos Npdc (Bădescu *et al.*, 2011), que tivo en conta os falsos amigos e os aspectos relevantes da equivalencia das locucións somáticas nas dúas linguas.

No estudo da relación entre o imaxinario lingüístico e as locucións somáticas, a partir da oposición *natureza vs. cultura*, Cosăceanu e Littera (1990) propoñen dous tipos de visión: a *visión natural* e a *visión cultural*. Se a *visión natural* descansa sobre a funcionalidade ou a interacción cos outros elementos da realidade, a *visión cultural* defínese polas

³ A *fixación* dunha locución defínese cos termos seguintes: «unha secuencia está fixada semanticamente cando o sentido é opaco ou non compositivo, é dicir, cando non se pode supoñer a partir do significado dos elementos que a compoñen» (Gross, 1996: 154).

⁴ No que concirne ás características das expresións idiomáticas, González-Rey (2021: 52) propón unha lista de oito trazos definitorios: *a fixación, a polilexicalidade, a idiomaticidade, a opacidade, a figuralidade, a iconicidade, o carácter reprodutivo e a frecuencia.*

representacións dos Npdc segundo as crenzas, as tradicións e as mentalidades de cada comunidade. O imaxinario lingüístico do corpo humano adquire, deste modo, o carácter de *sistema significante* nun *discurso da corporalidade* definido como: «a representación do corpo humano como un microcosmos no que o material e o espiritual forman un todo indestrutible» (Cosăceanu e Littera, 1990: 133).

A partir da análise de 350 locucións e expresións idiomáticas francesas representativas como forma, funcionalidade e valor simbólico, as autoras constrúen a tipoloxía da *visión natural* dividida en diversas subclases:

- (1) «a visión de tipo funcional», construída arredor das representacións seguintes:
 - a) a posición do Npdc determina a súa funcionalidade (por exemplo, *le front* [a fronte] representa o símbolo da superioridade, da audacia nas expresións: *faire front* [facer fronte], *avoir le front de* [ter a fronte de]; b) os Npdc son o núcleo da manifestación dos trazos intelectuais ou afectivos) (*la tête* [a cabeza] é o núcleo da razón e *le cœur* [o corazón], o da afectividade); c) os Npdc vense como instrumentos, concretos ou abstractos, para a posta en práctica das accións (*mettre la main à la pâte* [meter as mans na masa]);
- (2) «a visión semiótica», que deriva da asociación dos síntomas aos sentidos propios ou figurados, aos Npdc (*avoir froid dans le dos* [ter frío nas costas], *avoir chaud aux fesses* [ter calor no cu]);
- (3) «a visión entre os reinos animal e humano», na cal a interferencia entre os reinos xustifícase pola asociación entre os Npdc e certos animais debido á representación metafórica dalgúns trazos característicos (*avoir une tête de mule* [ter unha cabeza de mula]);
- (4) «a visión robótica», que imaxina o corpo humano como un conxunto de elementos extraíbles que posúen certas funcionalidades: *prendre ses jambes à son cou* [levar as pernas ao pescozo].

En resumo, este estudo forma unha primeira tipoloxía semántica das locucións somáticas que podería constituír un modelo de análise do imaxinario lingüístico dos Npdc en dúas ou varias linguas.

Outra vía de investigación no estudo das locucións somáticas foi aberta por Mariana Tutescu (1997), quen se ocupou do estudo de metáforas lexicalizadas formadas arredor dos lexemas *tête* [cabeza], *œil* [ollo], *bouche* [boca], *bras* [brazo] e *pied* [pé] e afirmou que «este tipo de metaforización baséase nunha estrutura analóxica antropolóxica» e que «esta estrutura de antropomorfización convértese nun modo de designación prototípica» (1997: 462). Sobre a liña de Sperber (1975), que consideraba que a retórica reunía tres dispositivos (a gramática, a enciclopedia e o simbolismo), Tutescu considera que os tropos (a metáfora, a metonimia e a sinécdoque) poden considerarse «un instrumento cognitivo» para explicar o real, pero tamén o léxico que «aparece como unha reserva tropolóxica na que a enciclopedia e o cognitivo se unen co semántico, o sintáctico e o pragmático-retórico» (Tutescu, 1997: 468).

No ámbito da lingüística contrastiva, queremos citar os traballos de Ionescu e Pănculescu (2002) que se interesaron pola comparación dos Npdc en romanés e en francés segundo os criterios etimolóxico e semántico, tendo en conta a derivación sintagmática nas expresións idiomáticas. A efecto disto, no seu estudo titulado «Dénominations des parties du corps: Domaine roumain-français: étymologies, évolutions sémantiques, dérivation syntagmatique» [Denominacións das partes do corpo: ámbito romanés-francés: etimoloxías, evolucións semánticas, derivación sintagmática], constataron que as palabras panlatinas posúen acepcións comúns, malia a súa evolución en áreas xeográficas afastadas. Ademais, a análise sémica baseada nos núcleos conceptuais permitiulles analizar os sentidos primarios e os sentidos derivados das locuções somáticas desde unha perspectiva contrastiva, que evidencia «a visión do mundo» específica para as dúas linguas-culturas:

As diverxencias parciais constatadas na estruturación conceptual do real proban a orixinalidade de cada unha destas linguas, que sufriron a influencia de factores extralingüísticos (vagas de poboacións migratorias, valores etnoculturais, desenvolvemento socioeconómico específico) e lingüísticos propios (especificidade do sistema fonolóxico, ataduras sintácticas etc.). (Ionescu e Pănculescu, 2002: 55)

Cunha tese doutoral en fraseoloxía contrastiva⁵, Oana Duță comparou o romanés e o español na estruturación lingüística e cultural das locuções somáticas, cunha extensión cara a un enfoque tradutolóxico (pola identificación dos niveis de correspondencia entre as dúas linguas) e cara á didáctica das expresións idiomáticas (para reforzar a competencia fraseolóxica dos estudantes de fala romanesa). No que concirne ao último aspecto, mantivemos a forma gradual (do sinxelo ao complexo) da ensinanza das expresións idiomáticas, así como a consideración dos aspectos semánticos por un traxecto que comeza na transparencia e se dirixe cara á opacidade:

Deberíase ensinar, nun primeiro nivel, as expresións fraseolóxicas cun homófono literal e que teñan de base o mesmo mecanismo de transparencia (metáfora conceptual) nas linguas implicadas (a lingua da expresión fraseolóxica e a lingua materna dos e das estudantes) e, nun nivel superior, as expresións fraseolóxicas cun grao forte de opacidade interlingüística. (Duță, Teodorescu, 2017: 153-154)

Se ficamos no ámbito da lingüística contrastiva, queremos mencionar a primeira recompilación francés-romanés das expresións que comportan os Npdc, titulada *Corpul omenesc în expresii (Domeniul român-francez)* [O corpo humano nas expresións (Ámbito romanés-francés)] (Bădescu *et al.*, 2011). O punto de partida para a constitución do corpus foi *Vocabulaire minimal de la langue roumaine* [Vocabulario mínimo da lingua romanesa] (Editura Demiurg, 1994), que proporcionou ás autoras 47 termos principais que se rexistraron a partir da súa descrición semántica (sentidos primarios, sentidos derivados) ata as unidades fraseolóxicas onde poden aparecer, incluíndo unha ilustración contextual do seu uso no romanés actual. A descrición completouse coa perspectiva tradutolóxica que salienta as converxencias e as diverxencias entre as dúas linguas, os

⁵ Duță, O. (2014): *Paralelismos estructurales y semánticos en la fraseología del español y rumano* [Paralelismos estruturais e semánticos na fraseoloxía do español e o romanés]. Bucarest: Editura Universității din București.

falsos amigos e, sobre todo, a presenza ou ausencia de equivalentes para as expresións cos Npdc. Ilustramos a continuación a representación da palabra *cœur* [corazón] coa acepción de ‘núcleo das emocións e dos sentimentos humanos’⁶:

Inimă, inimi, s. f. [Corazón]

II. (fig.) **1.** *inima* [Corazón] (**I 1**) „*sediul al emoțiilor și al sentimentelor umane; suflet*” [‘núcleo das emocións e dos sentimentos humanos; alma’]

● „*a fi vesel*” [‘estar alegre’]

Expr. **a i se bucura inima** [alegrarse o corazón]/fr. *avoir la joie au cœur* [ter a alegría no corazón]

Ex. *I s-a bucurat inima când a auzit vestea cea bună.* [O seu corazón alegrouse cando escoitou as boas noticias.]

● „*a fi bucuros, satisfăcut, mulțumit*” [‘ser/estar feliz, satisfeito/a, contenta/o’]

Expr. **a râde inima în cineva** [rir o corazón doutro] sin. **a-i râde cuiva inima** [rir o corazón a alguén]/fr. *avoir le cœur en fête* [ter o corazón de festa]

Ex. *Râdea inima în el când vedea reușitele copiilor săi.* [O seu corazón riu cando viu o éxito dos seus fillos.]

Ex. *Părinților le râdea inima când vedeau reușitele copiilor.* [Aos pais riulles o corazón cando viron os éxitos dos seus fillos.]

● „*(a fi) fără griji, bine dispus*” [‘(estar) sen preocupacións, ben disposto/a’]

Expr. **(a fi) cu inima ușoară** [(estar) cun corazón lixeiro]/fr. *(avoir) le cœur léger* [(ter) o corazón lixeiro]

Ex. *După ce ai scăpat de toată tevatura, ești cu inima ușoară.* [Despois de librarse de todos os problemas, estará co corazón lixeiro.]

Ex. *Am plecat de la serviciu cu inima ușoară căci terminasem toate lucrările.* [Deixei o traballo cun corazón lixeiro porque rematei todas as tarefas.]

● „*a se simți liniștit ; cu conștiința liniștită*” [‘estar calada/calado; coa conciencia tranquila’]

Expr. **a fi cu inima împăcată** [estar en paz co corazón]/fr. *avoir la conscience tranquille (en paix) ; en avoir le cœur net* [ter a conciencia tranquila (en paz); ter o corazón limpo]

Ex. *Acum ea e fericită și eu sunt cu inima împăcată.* [Agora ela é feliz e eu estou en paz co corazón.]

● „*a avea o mare suferință morală (o mare nefericire)*” [‘ter un sufrimento moral grande (grande infelicidade)’]

Expr. **inimă rănită, frântă, zdrobită, sfâșiată** [corazón roto, destrozado, esmagado, esgazado]/fr. *cœur blessé, brisé, déchiré* [corazón ferido, roto, esgazado]

Expr. **a avea inima rănită** [ter o corazón roto]/fr. *avoir le cœur blessé* [ter o corazón ferido]

Ex. *Avea inima rănită de reproșurile prietenului său.* [Tiña o corazón ferido polos reproches do seu amigo.]

● „*măhnit (dezolat, îndurerat)*” [‘entristecido/a (desolada/o, dorido/a)’]

Expr. **a rămâne cu inima friptă** [ficar co corazón asado]/fr. *avoir le cœur brisé* [ter o corazón roto]

Ex. *După pierderea iubitei sale, a rămas cu inima friptă.* [Despois de perder a súa noiva, ficou co corazón asado.]

⁶ Faremos os comentarios sobre estes exemplos nunha segunda parte da nosa análise.

- „a fi supărat (trist)” [‘estar enfadado/a (triste)’]

Expr. **a-l durea (pe cineva) la inimă** [doer (a alguén) o corazón]/fr. *souffrir dans son cœur ; souffrir dans son âme* [sufrir no seu corazón; sufrir na súa alma]

Ex. *Îl doare la inimă când vede atâta risipă.* [Dóelle o corazón cando ve tanto desperdicio.]

Expr. **a avea inima grea** [ter o corazón pesado]/fr. *avoir le cœur gros* [ter o corazón groso]

Ex. *Părinții aveau inima grea pentru că fiul lor plecase.* [Os pais tiñan o corazón pesado porque o seu fillo marchara.]

- „a-i fi milă de cineva” [‘ter compasión de alguén’]

Expr. **a i se rupe (cuiva) inima** [romper o corazón (de alguén)]/fr. *cela lui fend le cœur (c’est à fendre le cœur); en avoir le cœur brisé (déchiré)* [iso pártelle o corazón (é para partir o corazón); ter o corazón roto (esgazado)]

Ex. *Mi se rupea inima când îi vedeam pe bieții copii dezbrăcați și nemâncați.* [O meu corazón rompeu cando vin os pobres nenos espidos e indefensos.]

- „a fi chinuit de un gând ; a avea o taină în suflet” [‘estar atormentado/a por un pensamento; ter un segredo na alma’]

Expr. **a avea ceva pe inimă** [ter algo no corazón]/fr. *cela lui pèse sur le cœur; garder quelque chose sur le cœur* [iso pésalle no corazón; gardar algo no corazón]

Ex. *De la o vreme se comporta ciudat căci avea ceva pe inimă.* [Durante un tempo comportouse de forma estraña porque tiña algo no seu corazón.]

- „a avea, o durere sufletească” [‘ter dor na alma’]

Expr. **a avea o piatră (o greutate) pe (la) inimă** [ter unha pedra (un peso) no corazón]/fr. *avoir un poids sur le cœur [ter un peso no corazón]*

Ex. *Avea o piatră (o greutate) pe (la) inimă pentru că se certase cu prietenul său.* [Tiña unha pedra (un peso) no seu corazón porque pelexara co seu amigo.]

- „a se elibera de o neplăcere (de o durere sufletească)” [‘liberarse dunha molestia (da dor da alma)’]

Expr. **a i se lua o piatră (o greutate) de pe (la) inimă** [quitar unha pedra (un peso) do corazón]/fr. *avoir le cœur soulagé* [ter o corazón aliviado]

Ex. *Când s-au împăcat, i s-a luat o piatră de pe (la) inimă.* [Cando se reconciliaron, quitou unha pedra do corazón.]

- a. „(a avea) un sentiment puternic de teamă (durere, regret)” [‘(ter) un sentimento grande de medo (dor, arrepentimento)’]; b. „a avea un presentiment funest” [‘ter un presentimento funesto’]

Expr. **a avea o strângere de inimă** [ter un apertón de corazón]/fr. a. e b. *avoir le cœur serré, être brusquement saisi de peur (d’émotion)* [ter o corazón apertado, estar bruscamente tomada/o polo medo (de emoción)]

Ex. *Avusese o strângere de inimă când semnase actul de renunțare.* [Tivo un apertón de corazón cando asinou o acto de renuncia.]

Ex. *Mi-a sărit inima din loc când mi-a ieșit în față un câine.* [O meu corazón saltou do sitio cando o can veu cara a min.]

- „a avea mare simpatie pentru cineva” [‘ter moita simpatía por alguén’]

Expr. **a-l avea pe cineva la (în) inimă** [ter a alguén no corazón]/fr. *avoir quelqu’un à la bonne* [ter a alguén á boa]

Ex. *Bunica îl avea la inimă pe cel mai mic dintre nepoți.* [A miña avoa tiña o máis pequeno dos seus netos no corazón.]

Ex. *O avea mereu în inimă pe buna lui mamă.* [Sempre tivo a súa boa nai no seu corazón.]

Despois deste rápido esbozo dos estudos dedicados á análise das locucións somáticas, podemos afirmar que a lingüística romanese abriu vías de investigación ben enfocadas para os e as especialistas do ámbito (lexicólogos/as, semantistas, lexicógrafas/os, tradutólogos/as, didactistas) e que a perspectiva contrastiva semella reveladora ao falar do contido cultural das expresións idiomáticas romanesas en relación coas outras linguas-culturas.

3. Análise contrastiva francés-romanés das locucións somáticas coa palabra *corazón*

Nesta segunda parte, propoñémonos realizar unha análise contrastiva (francés-romanés) das locucións somáticas do tipo [*Avoir* [Ter] + *cœur* [corazón] ± Determinante(s)] co obxectivo de extraer as similitudes e as diferenzas lingüísticas e culturais na expresión das emocións nas dúas linguas.

En canto a estudos contrastivos que tratan sobre a expresión das emocións nas locucións somáticas, citamos Valetopoulos (2013) e Sioridze (2018). O primeiro estudou a *corporeidade* como fenómeno lingüístico para a expresión dos sentimentos de *alegría*, *cólera* e *medo* e, á vez, subliñou a importancia das conceptualizacións a nivel lexicográfico e didáctico no paso do francés ao grego. A conclusión do seu estudo é que «a maior parte das expresións metafóricas empregan as mesmas conceptualizacións, nas dúas linguas, mesmo se o material lingüístico é distinto ás veces» (Valetopoulos, 2013: 137).

O segundo estudo é de Marine Sioridze e nel realiza a comparación de expresións idiomáticas con connotacións afectivas, socioculturais e motivadas en dúas linguas non emparentadas, o francés e o xeorxiano, partindo da premisa de que «o léxico das partes do corpo presenta un interese particular debido á descrición da sensibilidade e á evolución social e cultural dunha época e dunha cultura» (Sioridze, 2018: 204). En canto ás converxencias e diverxencias entre as dúas linguas, Sioridze destaca que a converxencia das expresións idiomáticas francesas e xeorxianas aparece na expresión dos valores morais, sociais e das normas de comportamento dun individuo mentres que a diverxencia da interpretación se manifesta nas connotacións culturais.

A partir destas premisas da análise contrastiva das locucións somáticas, dividimos o noso proceso en dúas etapas: un enfoque lingüístico que salienta as construcións específicas de cada lingua, completado cun enfoque cultural que ten o obxectivo de resaltar a súa idiomaticidade na conceptualización das emocións.

3.1. Análise lingüística contrastiva francés-romanés das locucións somáticas coa palabra *corazón*

Desde o punto de vista da estruturación lingüística das locucións somáticas analizadas, identificamos dous tipos de locucións: (1) locucións somáticas cun só determinante; (2) locucións somáticas con dous determinantes.

3.1.1. Locucións somáticas cun só determinante

Táboa 1. Locucións somáticas cun só determinante

Construción	Francés	Romanés	Observacións
1. <i>AVOIR</i> [ter] + Artigo partitivo + <i>cœur</i> [corazón]	<i>avoir du cœur</i> [ter corazón]	<i>a avea inimă</i> [ter corazón]	1. O romanés non ten artigo partitivo; en consecuencia, a construción romanese carece de artigo.
2. <i>AVOIR</i> [ter] + Adxectivo cualificativo + <i>cœur</i> [corazón]	<i>avoir bon cœur</i> [ter bo corazón] <i>avoir bonne âme</i> [ter boa alma]	<i>a avea inimă bună</i> [ter bo corazón] <i>a avea suflet bun</i> [ter boa alma]	1. A palabra <i>corazón</i> pode ser trocada por <i>alma</i> nas dúas linguas. 2. A locución <i>avoir une bonne âme</i> [ter unha boa alma] ten o mesmo significado: ‘ser unha alma sinxela e xenerosa’.

Dos dous tipos de locucións somáticas cun só determinante [*AVOIR* (ter) + Artigo partitivo + *cœur* (corazón)] e [*AVOIR* (ter) + Adxectivo cualificativo + *cœur* (corazón)] (ver Táboa 1), o primeiro tipo individualízase en romanés debido á ausencia do artigo partitivo, o que provoca que a construción romanese non posúa determinante: fr. *avoir du cœur* [ter corazón]/ro. *a avea inimă* [ter corazón]. Igualmente, hai que engadir que existen locucións somáticas con verbos plenos que non posúen artigo nas dúas linguas: fr. *manquer de cœur* [carecer de corazón]/ro. *a nu avea inimă* [non ter corazón].

En canto ao adxectivo cualificativo *bon* [bo] na locución *avoir bon cœur* [ter bo corazón], a súa presenza suprime o artigo, o que constitúe un argumento para apoiar a teoría de Jan Goss (2014) que fala de «pseudofixación» e na que clasifica os sintagmas *adxectivo + substantivo/substantivo + adxectivo* no grupo das colocacións ou incluso no dos substantivos compostos: «Desde o punto de vista da fixación, a estrutura sintáctica *substantivo + adxectivo (anteposto ou posposto)* cobre un *continuum* que vai desde as secuencias libres ata as combinacións estatisticamente significativas (colocacións), ademais de combinacións con diferentes graos de fixación (substantivos compostos).» (Goes, 2014: 220).

No que concirne á posición do adxectivo fr. *bon*/ro. *bun* [bo], constatamos a diferenza entre as dúas linguas: en romanés, a posposición do adxectivo (*a avea inimă bună* [ter corazón bo], *a avea suflet bun* [ter alma boa] en relación co francés, que rexistra a súa anteposición (*avoir bon cœur* [ter bo corazón], *avoir bonne âme* [ter boa alma]).

3.1.2. Locucións somáticas con dous determinantes

Táboa 2. Locucións somáticas con dous determinantes

Construción	Francés	Romanés	Observacións
1. AVOIR [ter] + Artigo (definido, indefinido) + Cœur [corazón] + Adxectivo cualificativo	<i>avoir le cœur barbouillé / noyé /soulevé</i> [ter o corazón empachado/ afogado/ levantado]	-	Non hai equivalente en romanés para expresar o sentido de ‘perturbar, incomodar’.
	<i>avoir le cœur gonflé / plein</i> [ter o corazón inflado/cheo]	-	Non hai equivalente en romanés para expresar o sentido de ‘ter gana de chorar’.
	<i>avoir le cœur brisé</i> [ter o corazón roto]	<i>a avea inima frântă</i> [ter o corazón roto]	Existe a mesma locución nas dúas linguas co sentido de ‘sentir unha mágoa extrema despois de ser abandonado/a pola persoa a quen amamos’.
	<i>avoir le cœur net</i> [ter o corazón limpo]	<i>a fi cu inima împăcată</i> [estar co corazón tranquilo]	Cada lingua dispón dunha locución para expresar o sentido de ‘saber o que unha/un é, librarse das dúbidas propias’.
	<i>avoir le cœur léger</i> [ter o corazón lixeiro]	<i>a fi cu inima ușoară</i> [estar co corazón lixeiro]	Existe a mesma locución nas dúas linguas.
	<i>avoir le cœur gros</i> [ter o corazón grosso] <i>avoir le cœur lourd</i> [ter o corazón pesado]	<i>a avea inima grea</i> [ter o corazón pesado] <i>a avea inima neagră</i> [ter o corazón negro] <i>a avea inimă albastră</i> [ter o corazón azul]	O romanés dispón tamén de máis adxectivos que o francés: <i>neagră</i> [negro], <i>albastră</i> [azul] para o sentido de ‘estar moi enfadado/a; estar nun profundo estado de tristeza’.
	<i>avoir le cœur serré</i> [ter o corazón apertado]	<i>a avea inima strânsă</i> [ter o corazón apertado] <i>a avea inima îndoită</i> [ter a alma dubidosa]	O romanés engade outro adxectivo: <i>îndoită</i> [dubidoso], ademais de <i>apertado</i> , común nas dúas linguas.

<p>2. AVOIR [ter] + Artigo (definido, indefinido, partitivo) + Cœur [corazón] + Determinante preposicional</p>	<p><i>avoir un cœur tendre</i> [ter un corazón tenro]</p>	<p><i>a avea o inimă caldă</i> [ter un corazón quente]</p>	<p>O romanés cambia de adxectivo, prefere <i>cald</i> [quente] no lugar de <i>tendre</i> [tenro].</p>
	<p><i>avoir un cœur dur</i> [ter un corazón duro]</p>	<p><i>a avea o inimă rece</i> [ter un corazón frío]</p>	<p>O romanés cambia de adxectivo, prefere <i>rece</i> [frío] no lugar de <i>dur</i> [duro].</p>
	<p><i>avoir un cœur d'or</i> [ter un corazón de ouro]</p>	<p><i>a avea o inimă de aur</i> [ter un corazón de ouro]</p>	<p>Existe a mesma locución nas dúas linguas.</p>
	<p><i>avoir un cœur de fer / de pierre</i> [ter un corazón de ferro/de pedra] <i>avoir un poids sur le cœur</i> [ter un peso no corazón] <i>avoir le cœur dur comme un caillou</i> [ter o corazón duro coma un callao]</p>	<p><i>a avea (o) inimă de piatră</i> [ter (un) corazón de pedra] <i>a avea o piatră pe inimă</i> [ter unha pedra no corazón] <i>a avea un ghimpe în inimă</i> [ter unha espiña na alma]</p>	<p>1. En francés, hai dous determinantes preposicionais: <i>de fer</i> [de ferro] e <i>de pierre</i> [de pedra], en comparación co romanés, no que soamente temos o determinante <i>de piatră</i> [de pedra]. 2. O peso como símbolo de gran tristeza tamén se reflicte a través do substantivo <i>poids</i> [peso] ou da comparación coa palabra <i>caillou</i> [callao].</p>
	<p><i>avoir un cœur de lion</i> [ter un corazón de león]</p>	<p><i>a avea o inimă de leu</i> [ter un corazón de león]</p>	<p>Existe a mesma locución nas dúas linguas.</p>
	<p><i>avoir un cœur de poule</i> [ter un corazón de galiña] <i>avoir du cœur au ventre</i> [ter o corazón no estómago]</p>	-	<p>O romanés non posúe estas expresións para representar o sentido de 'persoa sen dignidade, covarde, medrosa'.</p>
	<p><i>avoir le cœur sur la main</i> [ter o corazón na man]</p>	<p><i>a fi bun ca pâinea caldă</i> [ser bo coma o pan quente]</p>	<p>O romanés consta dunha estrutura diferente que cambia o <i>cœur</i> [corazón] por unha comparación do concepto de bondade co pan quente.</p>

2. AVOIR [ter] + Artigo (definido, indefinido, partitivo) + <i>Cœur</i> [corazón] + Determinante preposicional	<i>avoir le cœur sur la bouche</i> [ter o corazón na boca]	<i>a avea inima deschisă</i> [ter o corazón aberto]	O determinante preposicional construído ao redor dun Npdc (<i>le cœur sur la bouche</i> [o corazón na boca]) cámbiase en romanés por un adxectivo (<i>le cœur ouvert</i> [o corazón aberto]).
	<i>avoir le cœur au bord des lèvres</i> [ter o corazón no bordo dos beizos]	<i>a avea stomacul în gât</i> [ter o estómago na gorxa]	Constatamos en romanés un cambio completo dos Npdc.
	<i>avoir le cœur sur la gorge</i> [ter o corazón na gorxa]	<i>a avea un nod în gât</i> [ter un nó na gorxa]	En lugar de sentir o corazón na gorxa, o romanés sente un nó na gorxa para expresar un estado ansioso ou axitado.
	<i>avoir le cœur au métier</i> [ter o corazón no oficio] <i>avoir du cœur à l'ouvrage</i> [ter corazón no traballo]	<i>a munci cu tragere de inimă</i> [traballar baixo o impulso do corazón]	O corazón é símbolo de entusiasmo nas dúas linguas.
	<i>avoir le cœur en fête</i> [ter o corazón de festa] <i>avoir la joie au cœur</i> [ter a alegría no corazón]	<i>a-i râde inima în piept</i> [o corazón ri no seu peito] <i>a i se bucura inima</i> [o seu corazón alégrase]	O rumano consta de dous verbos, <i>rire</i> [rir] e <i>se réjouir</i> [alegrarse], para expresar a alegría ou a felicidade, emoción que se mostra en francés mediante as palabras <i>joie</i> [alegría] e <i>fête</i> [festa].

No que concirne á primeira construción con dous determinantes [*AVOIR* (ter) + Artigo (definido, indefinido) + *cœur* (corazón) + Adxectivo cualificativo] (ver Táboa 2), distribúe o adxectivo cualificativo en posición posnominal e fai unha distribución arbitraria entre os dous artigos, definido (*avoir le cœur barbouillé* [ter o corazón empachado]/*noyé* [afogado]/*soulevé* [levantado]/*gonflé* [inflado]/*plein* [cheo]/*gros* [grosso]/*serré* [apertado]/*net* [limpo]) ou indefinido (*avoir un cœur tendre/dur* [ter un corazón tenro/duro]). O inventario de locucións con adxectivo cualificativo é máis limitado en romanés, pero respecta a estruturación dos determinantes franceses, a locución *a avea inimă albastră* [ter corazón azul] individualízase debido á ausencia de artigo.

No caso da segunda construción [*AVOIR* (ter) + Artigo (definido, indefinido, partitivo) + *cœur* (corazón) + Determinante preposicional], constatamos que o determinante preposicional se introduce mediante diversas preposicións: (1) *DE* [de] + N con valor de cualificación (*d'or* [de ouro], *de fer* [de ferro], *de pierre* [de pedra], *de lion* [de león],

de poule [de galiña]); (2) *SUR* [sobre/en] + Art. definido + N (*sur la main* [na man], *sur la bouche* [na boca], *sur la gorge* [na gorxa]); (3) *À* [a/en] + Art. definido + N (*au bord des lèvres* [no bordo dos beizos], *au métier* [no oficio]); (4) *EN* [en/de] + N (*en fête* [de festa]).

A preposición *DE* [de] aparece na comparación con dous reinos: o reino mineral e o reino animal. A comparación co reino mineral presenta como determinante preposicional *or* [ouro], *Pierre* [pedra] ou *fer* [ferro] en francés, e *or* [ouro] e *Pierre* [pedra] en romanés: fr. *avoir un cœur d'or* [ter un corazón de ouro]/ro. *a avea o inimă de aur* [ter un corazón de ouro], fr. *avoir un cœur de pierre, de fer* [ter un corazón de pedra, de ferro]/ro. *a avea o inimă de piatră* [ter un corazón de pedra]. O peso como símbolo de gran tristeza tamén se reflicte a través de dúas construcións que rompen o molde sintáctico: fr. *avoir un poids sur le cœur* [ter un peso no corazón]/ro. *a avea o piatră pe inimă* [ter unha pedra no corazón], fr. *avoir le cœur dur comme un caillou* [ter o corazón duro coma un callao]/ro. *a avea un ghimpe în inimă* [ter unha espiña no corazón]. No reino animal, o determinante preposicional selecciona o *lion* [león] e a *poule* [galiña] como termo de comparación para opoñer a valentía e a covardía: fr. *avoir un cœur de lion* [ter un corazón de león]/ro. *a avea o inimă de leu* [ter un corazón de león] e fr. *avoir un cœur de poule* [ter un corazón de galiña], sen equivalente en romanés. No que concirne á construción coa preposición *SUR* [sobre/en] + Npdc (*sur la main* [na man], *sur la bouche* [na boca], *sur la gorge* [na gorxa]), non ten construción equivalente en romanés, que consta doutras estruturas para expresar o mesmo sentido: fr. *avoir le cœur sur la main* [ter o corazón na man]/ro. *a fi bun ca pâinea caldă* [ser bo coma o pan quente], fr. *avoir le cœur sur la bouche* [ter o corazón na boca]/ro. *a avea inima deschisă* [ter o corazón aberto], fr. *avoir le cœur sur la gorge* [ter o corazón na gorxa]/ro. *a avea un nod în gât* [ter un nó na gorxa]. A preposición *SUR* pode ter como sinónimo a locución preposicional *au bord de* [no bordo de], que non ten correspondencia en romanés: fr. *avoir le cœur au bord des lèvres* [ter o corazón no bordo dos beizos]/ro. *a avea stomacul în gât* [ter o estómago na gorxa]. A mesma ausencia de equivalencia maniféstase no caso das dúas últimas locucións: fr. *avoir le cœur au métier* [ter o corazón no oficio]/ro. *a munci cu trageră de inimă* [traballar baixo o impulso do corazón], fr. *avoir le cœur en fête* [ter o corazón de festa]/ro. *a-i râde inima în piept* [o corazón ri no seu peito], *a i se bucura inima* [o seu corazón alégriase].

En resumo, o determinante preposicional goza en francés dunha variedade de preposicións que non se atopa en romanés, onde este determinante se cambia por outras construcións adxectivas ou comparativas que provocan que estas locucións somáticas sexan moito máis expresivas, portadoras dun contido cultural que recolle a historia e a mentalidade do pobo romanés (ver a epígrafe 3.2., sobre a análise do contido semántico destas locucións).

3.2. Análise semántica contrastiva francés-romanés das locucións semánticas coa palabra *corazón*

Na comparación dos substantivos *heart* (inglés) e *serdce* (ruso), Wierzbicka (1992: 47) evidenciou que o *corazón* non é o núcleo de todas as emocións, soamente daquelas que se sitúan sobre un dos eixes da oposición *bo* vs. *malo*:

[...] nin *heart* nin *serdce* son vistos como un núcleo de todas as emocións, senón que só das emocións que se consideran ou boas ou malas. Polo tanto, unha/un pode dicir: *o seu corazón estaba cheo de alegría/amargor/tristeza*, pero dificilmente *o seu corazón vai estar cheo de sorpresa/asombro*⁷.

Polo tanto, é evidente que o *corazón* releva máis o afecto e as emocións que a razón ou a cognición. *Un homme sans cœur* [un home sen corazón] é unha persoa sen sentimentos nin emocións xa que o corazón é o fogar de nosa vida afectiva, así como o núcleo dos nosos sentimentos ou ben das nosas reaccións aos fenómenos externos.

Na nosa análise semántica comparativa, partimos do principio de Wierzbicka (1992) que di que as locucións somáticas construídas coa palabra *corazón* están en oposición para expresar unha das dúas nocións: *bo* vs. *malo*. Ademais, utilizamos como criterios de clasificación das locucións somáticas construídas coa palabra *corazón* as dúas formas de manifestación das emocións:

- (1) O *corazón* como núcleo de manifestación de trazos intelectuais ou afectivos (xenerosidade, indiferenza, valentía, covardía, sinceridade).
- (2) O *corazón* como centro de reacción aos fenómenos externos (*alegrías* e *praceres* vs. *dores* e *sufrimentos*).

3.2.1. O *corazón* como núcleo de manifestación de trazos intelectuais ou afectivos (xenerosidade, indiferenza, valentía, covardía, sinceridade)

O primeiro trazo intelectual expresado pola locución somática *avoir du cœur* [ter corazón] é o de xenerosidade. En efecto, as tres locucións francesas *avoir du cœur* [ter corazón], *avoir bon cœur* [ter bo corazón], *avoir bonne âme* [ter boa alma] expresan o mesmo grao de xenerosidade que achegan en romanés locucións similares: *a avea inimă* [ter corazón], *a avea inimă bună* [ter corazón bo], *a avea suflet bun* [ter alma boa]. Polo tanto, a bondade está en relación coa xenerosidade e o adxectivo *bon* [bo] é capaz de expresar este trazo de carácter nas dúas linguas. O simple feito de negar a existencia do corazón expresa a ausencia de xenerosidade e a instalación da indiferenza: fr. *manquer de cœur* [carecer de corazón]/ro. *a nu avea inimă* [non ten corazón]. Na mesma liña, fixémonos a pregunta do uso do adxectivo *mauvais* [malo] nesta construción e constatamos que pode expresar a indiferenza ou a maldade en numerosos proverbios ou citas célebres: «A desesperación fai que o home se estrese e alguén estresado aparenta *ter un mal corazón* [*avoir un mauvais cœur*]» (citation-celebre.leparisien.fr/). En comparación co francés, a lingua romanese non utiliza a locución nominal *inimă rea* [corazón malo] coa mesma acepción, xa que a locución *a muri de inimă rea* [morrer de corazón malo] ten o sentido de ‘morrer a causa dunha dor provocada polo estrés ou unha desgraza’.

Outro adxectivo que pode expresar o sentimento de xenerosidade é o adxectivo *tendre* [tenro] na locución *avoir un cœur tendre* [ter un corazón tenro], co sentido de ‘que sente,

⁷ Cita orixinal: «[...] neither *heart* nor *serdce* is viewed as a seat of all emotions but only of emotions which are seen as either good or bad. Thus, one can say: *his heart was full of joy / bitterness / sadness* but hardly *his heart was full of surprise / amazement*».

manifesta afección, amizade, xenerosidade ou que se recupera de algo.’ (www.cnrtl.fr)⁸. No outro extremo, a indiferenza exprésase mediante a dureza do corazón (*avoir le cœur dur* [ter o corazón duro]) ou mediante a seca de sentimentos (*avoir le cœur sec* [ter o corazón seco]). A tenrura ou a dureza son as dúas propiedades antagonistas para expresar a oposición xenerosidade vs. indiferenza.

A *dureza* vs. a *tenrura* do corazón danse en romanés a través da calor vs. frío como sinais para a xenerosidade vs. indiferenza dunha persoa: *a avea o inimă caldă* [ter o corazón quente] vs. *a avea o inimă rece* [ter o corazón frío]. A calor que emana do corazón expresa un forte grao de afectividade, o que explica a presenza da expresión *bun ca pâinea caldă* [bo coma o pan quente]. A analoxía entre a bondade e *o pan quente* explícase cunha vella tradición romanese segundo a cal cada fogar fai o seu propio pan e, por conseguinte, o olor do pan quente convértese nun símbolo de compartir e de xenerosidade cara aos outros comensais reunidos arredor da mesa. En efecto, a tradición do pan presenta aínda un simbolismo arcaico, moi presente no mundo rural romanés como símbolo de alegría, fecundidade, abundancia e pureza.

Se continuamos a falar da idea da ofrenda como símbolo de gran xenerosidade, a locución somática *avoir le cœur sur la main* encerra a forza da alma que ten o poder de extraer o corazón do seu peito, imaxe dada en romanés por unha asociación entre o *cœur* [corazón] e o *plateau* [bandexa] sempre simbolizando a ofrenda: *a-și pune inima pe tavă* [poñer o corazón na bandexa], a imaxe metafórica do corazón ofrecido para probar a grandeza de alma dunha persoa.

Por unha parte, no reino mineral, os dous sentimentos de xenerosidade vs. indiferenza danse a través dos metais e as pedras, que posúen propiedades que fican dentro da mesma oposición *tenrura* vs. *dureza*. Así, a xenerosidade vén da comparación cun metal puro, precioso coma o ouro (metal nobre, maleable e moi dúctil, ao mesmo tempo denso e suave), símbolo de gran xenerosidade nas dúas linguas: fr. *avoir un cœur d’or* [ter un corazón de ouro]/ro. *a avea o inimă de aur* [ter un corazón de ouro]. Por outra parte, a analoxía entre a indiferenza e a dureza do corazón dáse en francés a través do recurso do metal (*le fer* [o ferro]) e dunha materia mineral sólida máis ou menos dura (*la pierre* [a pedra], *le caillou* [o callao]): *avoir un cœur de fer* [ter un corazón de ferro], *avoir un cœur de pierre* [ter un corazón de pedra], *avoir le cœur dur comme un caillou* [ter o corazón duro coma un callao]. En romanés, só atopamos a comparación coa pedra: *a avea o inimă de piatră* [ter un corazón de pedra].

Segundo a antiga anatomía grega, a valentía tamén ten o seu núcleo no *corazón* mediante a analoxía co reino animal. En efecto, a comparación co león, felino feroz que manifesta unha enerxía extraordinaria, expresa a forza do individuo, pero, de igual forma, a súa honestidade, é dicir, a afouteza de afrontar o perigo: fr. *avoir un cœur de lion* [ter un corazón de león]/ro. *a avea o inimă de leu* [ter un corazón de león]. Para expresar o

⁸ Os dicionarios recompilan da mesma maneira o sentido antigo de ‘que se deixa tocar facilmente, conmover, que se outorga aos movementos unha sensibilidade viva’, acepción identificada en *tendre cœur* [tenro corazón], ‘corazón sensible’ (Roland, ed. J. Bédier; 317, www.cnrtl.fr).

mesmo significado, o francés engade a expresión *avoir du cœur au ventre* [ter o corazón no estómago], xa que na Idade Media o expresión francesa *ventre* [estómago] designaba o abdome, pero tamén o peito e a cabeza. No outro extremo, a covardía atopa, do mesmo modo, unha analoxía no reino animal na expresión *avoir un cœur de poule* [ter un corazón de galiña], a galiña que lles outorga esta mesma idea de falta de valentía ás expresións *avoir la chair de poule* [ter a carne de galiña] ou *une poule mouillée* [unha galiña mollada].

«Ter valentía» tamén implica sinceridade, cualidade expresada polas locucións *avoir le cœur sur les lèvres* [ter o corazón nos beizos] ou *avoir le cœur sur la bouche* [ter o corazón na boca], os beizos e a boca son os dous Npdc que serven para facer falar o corazón abertamente, sen rodeos. En romanés, atopamos a locución *a avea inima deschisă* [ter o corazón aberto] para facer falar o corazón, dicir sinceramente iso que afecta o corazón.

Como acabamos de constatar, as locucións somáticas construídas arredor da palabra *corazón* expresan, en gran medida, trazos intelectuais ou afectivos (xenerosidade, indiferenza, valentía, covardía, sinceridade), porén, sen excluír a posibilidade de que o corazón tamén sexa o núcleo da razón ou da conciencia, que describe a unha persoa razoable, como por exemplo en: fr. *avoir le cœur net* [ter o corazón] (‘saber o que se é, librarse das propias dúbidas’)/ro. *a fi cu inima împăcată* [estar co corazón tranquilo].

3.2.2. O corazón como centro de reacción aos fenómenos externos (alegrías e praceres vs. dores e sufrimentos)

As reaccións do corazón fronte aos fenómenos externos poden ser clasificadas tamén en función de dúas nocións, *bo* vs. *malo*, nas categorías seguintes: alegrías e praceres vs. dores e sufrimentos.

Na primeira categoría, a festa é fonte de alegría e pracer. En efecto, *avoir le cœur en fête* [ter o corazón de festa] expresa a alegría de vivir, o pracer de alegrarse da vida. Ocorre o mesmo na locución somática *avoir la joie au cœur* [ter a alegría no corazón]. O molde sintáctico destas locucións non permite en romanés o uso de determinantes preposicionais coma *en fête* [de festa]; iso é polo que o romanés cambia o verbo auxiliar *avoir* [ter] por dous verbos plenos (*rire* [rir] e *réjouir* [alegrarse]), capaces de transmitir a felicidade: *a-i râde inima în piept* [o corazón ri no seu peito], *a i se bucura inima* [o seu corazón alégrase]. A tranquilidade de espírito tradúcese nas dúas linguas a través da lixeireza do corazón fr. *avoir le cœur léger* [ter o corazón lixeiro]/ro. *a fi cu inima ușoară* [estar co corazón lixeiro] co sentido de ‘feito de que alguén estea en paz coa súa conciencia como resultado dunha boa acción ou unha boa noticia’.

A alegría ou o bo humor que se albergan no corazón poden ser un estimulante para traballar con eficacia, con entusiasmo, como suxiren as dúas expresións: *avoir le cœur au métier* [ter o corazón no oficio], *avoir du cœur à l'ouvrage* [ter corazón no traballo]. O equivalente romanés é unha locución somática máis explícita: *a munci cu trăgere de inimă* [traballar baixo o impulso do corazón].

Á parte, o número de locucións somáticas que consideran que o corazón é o núcleo das dores e sufrimentos humanos é moito máis amplo:

- (1) *avoir le cœur barbouillé / noyé* [ter o corazón empachado/afogado] (emprego metafórico para suxerir a idea dun problema; *perturbar, inquietar* a causa dunha substancia ou da auga que pesa sobre o corazón);
- (2) *avoir le cœur soulevé* [ter o corazón levantado] ten a súa orixe na locución figurada *soulever le cœur* [levantar o corazón], ‘provocar unha sensación de noxo’, de aí o sentido derivado de «*avoir la nausée*» [ter náuseas];
- (3) *avoir le cœur gonflé* [ter o corazón inflado] (ás veces, a alegría ou o amor dilatan o corazón no sentido de enchelo, pero o corazón inflado pode suxerir igualmente a posesión dun sentimento negativo que provoca gana de chorar);
- (4) *avoir le cœur gros de larmes, de regrets* ou *avoir cœur gros* [ter o corazón grosso de bágoas, de arrepentimento, ou ter o corazón grosso] focalizan toda a carga semántica no adxectivo *gros* [grosso], que expresa a idea de exceder o volume habitual e, implicitamente, a tristeza e a pena («*avoir du chagrin* [ter tristeza], *avoir de la peine* [ter pena]);
- (5) *avoir le cœur brisé* [ter o corazón roto] expresa o feito de ‘sentir unha pena extrema despois de ser abandonado/a por un ser que amamos’.
- (6) *avoir le cœur serré* [ter o corazón apertado] prodúcese baixo o efecto dunha emoción dolorosa (‘estar triste, dun humor pesaroso’) baixo o efecto dunha contracción ou dunha presión, da mesma forma que para a expresión *avoir la gorge serrée* [ter a gorxa apertada];
- (7) *avoir un poids sur le cœur* [ter un peso no corazón] (‘estar triste, dun humor pesaroso’) e *avoir le cœur lourd* [ter o corazón pesado] (‘estar triste, estar deprimido/a’) teñen o mesmo significado de ‘presión das dores sobre o corazón’.

En todas estas locucións, os fenómenos de presión, de inchazo, de contracción do corazón atribúen ao *corazón* un sentido metafórico de ‘dor e sufrimento debido a un problema de funcionamento’.

No terreo da lingua romanese, as locucións somáticas constrúense arredor da imaxe da presión como fonte das dores ou da pena experimentada por un individuo: *a avea inima strânsă* [ter o corazón apertado], *a avea o piatră pe inimă* [ter unha pedra no corazón] e *a avea inima grea* [ter o corazón pesado], *a avea inima frântă* [ter o corazón roto].

Ademais, a imaxe dun corazón somerxido polo peso das dores dáse en romanés por dous adxectivos: *a avea inima neagră* [ter o corazón negro] e *a avea inimă albastră* [ter o corazón azul]. O *cœur noir* [corazón negro] é unha imaxe construída coa máis escura das cores que expresa a dor ou a pena, así como na expresión *a fi negru de supărare* [estar negro de pena]. O *bleu* [azul] é o segundo adxectivo cromático que ten o poder de expresar a tristeza: *a avea inimă albastră* [ter o corazón azul]. Alén diso, as dúas locucións nominais correspondentes *cœur noir* [corazón negro] e *cœur bleu* [corazón azul] convertéronse en clichés ou etiquetas para as insignias ou os títulos de canción co fin de transmitir o mesmo sentimento de dor.

Para expresar a sensación de angustia, a lingua francesa rexistra dúas locucións: *avoir le cœur au bord des lèvres* [ter o corazón na gorna], explicadas mediante a imaxe da ascensión do corazón cara á boca nunha época na que o corazón se identificaba co estómago. Ademais, a primeira locución expresa tamén a idea de vomitar, sentido que nós identificamos coa locución *avoir le cœur soulevé* [ter o corazón levantado], que suxire a mesma idea de levantamento do corazón cara á boca. Pola contra, a lingua romanese non rexistra locucións somáticas coa palabra *corazón*, pero colle prestada a imaxe do levantamento cara á gorna en dúas locucións somáticas que teñen o mesmo sentido: *a avea stomacul în gât* [ter o estómago ca gorna] para a idea de vomitar e *a avea un nod în gât* [ter un nó na gorna] para expresar a idea de angustia.

4. Conclusións

Está recoñecido de maneira unánime que cada lingua ten a súa propia forma de conceptualizar o mundo e que as expresións idiomáticas son representacións mentais de contidos culturais (símbolos, crenzas, rituais, comportamentos, costumes etc.) dunha sociedade, un indicador do estado emocional ou físico, temporal ou permanente, do individuo.

Despois da nosa análise, sintetizamos os principais valores afectivos e emocionais expresados polas locucións somáticas construídas arredor da palabra *corazón* na táboa 3 segundo as dúas grandes categorías de nocións postuladas por Wierzbicka (1992): *bo* (trazos positivos) vs. *malo* (trazos negativos).

Táboa 3. Tipoloxía das locucións somáticas que expresan os valores afectivos e emocionais

Valores afectivos e emocionais	Francés	Romanés
1. TRAZOS POSITIVOS (BO)		
Xenerosidade	<i>avoir du cœur</i> [ter corazón]	<i>a avea inimă</i> [ter corazón]
	<i>avoir bon cœur</i> [ter bo corazón] <i>avoir bonne âme</i> [ter boa alma]	<i>a avea inimă bună</i> [ter corazón bo] <i>a avea suflet bun</i> [ter alma boa]
	<i>avoir un cœur tendre</i> [ter un corazón tenro]	<i>a avea o inimă caldă</i> [ter un corazón quente] <i>a fi bun ca pâinea caldă</i> [ser bo coma o pan quente]
	<i>avoir le cœur sur la main</i> [ter o corazón na man]	<i>a-și pune inima pe tavă</i> [poñer o corazón na bandexa]
	<i>avoir un cœur d'or</i> [ter un corazón de ouro]	<i>a avea o inimă de aur</i> [ter un corazón de ouro]

Sinceridade	<i>avoir le cœur sur les lèvres</i> [ter o corazón nos beizos] <i>avoir le cœur sur la bouche</i> [ter o corazón na boca]	<i>a avea inima deschisă</i> [ter o corazón aberto]
Valentía	<i>avoir un cœur de lion</i> [ter un corazón de león] <i>avoir du cœur au ventre</i> [ter o corazón no estómago]	<i>a avea o inimă de leu</i> [ter un corazón de león]
Alegrías e praceres	<i>avoir le cœur en fête</i> [ter o corazón de festa] <i>avoir la joie au cœur</i> [ter a alegría no corazón]	<i>a-i râde inima în piept</i> [o corazón ri no seu peito] <i>a i se bucura inima</i> [o seu corazón alégrase]
	<i>avoir le cœur net</i> [ter o corazón limpo]	<i>a fi cu inima împăcată</i> [estar co corazón tranquilo]
	<i>avoir le cœur léger</i> [ter o corazón lixeiro]	<i>a fi cu inima ușoară</i> [estar co corazón lixeiro]
	<i>avoir le cœur au métier</i> [ter o corazón no oficio] <i>avoir du cœur à l'ouvrage</i> [ter o corazón no traballo]	<i>a munci cu trageră de inimă</i> [traballar baixo o impulso do corazón]
2. TRAZOS NEGATIVOS (MALO)		
Indiferenza	<i>avoir un cœur de fer</i> [ter un corazón de ferro]	-
	<i>avoir un cœur de pierre</i> [ter un corazón de pedra]	<i>a avea o inimă de piatră</i> [ter un corazón de pedra]
	<i>avoir le cœur dur (comme un caillou)</i> [ter o corazón duro (coma un callao)]	<i>a avea o inimă rece</i> [ter un corazón frío]
Covardía	<i>avoir un cœur de poule</i> [ter un corazón de galiña]	-
Dores e sufrimentos	<i>avoir le cœur barbouillé / noyé</i> [ter o corazón empachado/afogado]	-
	<i>avoir le cœur soulevé</i> [ter o corazón levantado]	-
	<i>avoir le cœur gonflé</i> [ter o corazón inflado]	-
	<i>avoir le cœur brisé</i> [ter o corazón roto]	<i>a avea inima frântă</i> [ter o corazón roto]

Dores e sufrimentos	<i>avoir le cœur gros de larmes, de regrets</i> [ter o corazón groso de bágoas, de arrepentimento] <i>avoir cœur gros</i> [ter o corazón groso] <i>avoir le cœur lourd</i> [ter o corazón pesado]	<i>a avea inima neagră</i> [ter o corazón negro] <i>a avea inimă albastră</i> [ter o corazón azul] <i>a avea inima grea</i> [ter o corazón pesado]
	<i>avoir le cœur serré</i> [ter o corazón apertado]	<i>a avea inima strânsă</i> [ter o corazón apertado]
	<i>avoir un poids sur le cœur</i> [ter un peso no corazón]	<i>a avea o piatră pe inimă</i> [ter unha pedra no corazón] <i>a avea un ghimpe în inimă</i> [ter unha espiña no corazón]
	<i>avoir le cœur au bord des lèvres</i> [ter o corazón no bordo dos beizos] <i>avoir le cœur sur (dans) la gorge</i> [ter o corazón na gorxa]	<i>a avea stomacul în gât</i> [ter o estómago na gorxa] <i>avea un nod în gât</i> [ter un nó na gorxa]

Segundo esta tipoloxía, dáse como resultado que a conceptualización de emocións nas locucións somáticas analizadas manifesta moitos trazos comúns nas dúas linguas: fr. *avoir bon cœur* [ter bo corazón]/ro. *a avea inimă bună* [ter corazón bo], fr. *avoir un cœur d'or* [ter un corazón de ouro]/ro. *a avea o inimă de aur* [ter un corazón de ouro], fr. *avoir un cœur de lion* [ter un corazón de león]/ro. *a avea o inimă de leu* [ter un corazón de león], fr. *avoir un cœur de pierre* [ter un corazón de pedra]/ro. *a avea o inimă de piatră* [ter un corazón de pedra], fr. *avoir le cœur brisé* [ter o corazón roto]/ro. *a avea inima frântă* [ter o corazón roto].

Pola contra, tamén hai casos nos que a mesma conceptualización se expresa a través de medios lingüísticos diferentes, como é o caso da expresión da xenerosidade (fr. *avoir le cœur sur la main* [ter o corazón na man]/ro. *a-și pune inima pe tavă* [poñer o corazón na bandexa]), a sinceridade (fr. *avoir le cœur sur les lèvres* [ter o corazón nos beizos], *avoir le cœur sur la bouche* [ter o corazón na boca]/ro. *a avea inima deschisă* [ter o corazón aberto]) ou ben o sufrimento (fr. *avoir le cœur au bord des lèvres* [ter o corazón no bordo dos beizos], *avoir le cœur sur la gorge* [ter o corazón na gorxa]/ro. *a avea stomacul în gât* [ter o estómago na gorxa], fr. *avoir le cœur dans la gorge* [ter o corazón na gorxa]/ro. *avea un nod în gât* [ter un nó na gorxa]). Ademais, estes trazos diverxentes dependen da existencia de arquetipos culturais específicos de cada lingua-cultura. Como exemplo, citamos a locución romanese *a avea o inimă caldă* [ter un corazón quente] que, por transferencia sémica da expresión *fi bun ca pâinea caldă* [ser bo coma o pan quente], significa ‘ser xeneroso/a’, no sentido de ‘querer compartir o pan quente co resto de comensais reunidos arredor da mesa’.

A fin de contas, poderíamos considerar que as locuções somáticas do tipo [*Avoir* (ter) + *cœur* (corazón) ± Determinante/s] representan o espello de pensamento e de vida dun pobo, xa que compoñen a conceptualización de emocións segundo a evolución social e cultural dunha sociedade, que poden considerarse o fogar de manifestación dos trazos intelectuais ou o receptáculo da vida afectiva do individuo (xenerosidade, indiferenza, valentía, covardía, sinceridade, alegrías e praceres, dores e sufrimentos).

5. Referencias bibliográficas

- Bădescu, I; Guță, A. e Pănculescu, D. (2011): *Corpul omenesc în expresii (Domeniul român-francez)*. Craiova: Editura Aius.
- Cosăceanu, A. e Littera, I. (1990): “Imaginar colectiv și expresie lingvistică: locuțiuni și expresii idiomatice franceze referitoare la părțile corpului omenesc”, en *Studii și cercetări lingvistice*, 2, 127–133.
- Duță, O. e Teodorescu C. (2017): “Manifestations de la métaphore conceptuelle « l'esprit est le corps » dans des structures phraséologiques en français, espagnol et roumain”, en *Actes du Colloque International « 50 ans de français à l'Université de Craiova »: perspectives linguistiques et lexicographiques*; 144–155. Craiova; Editura Universitaria.
- Goes, J. (2014): “Les adjectifs classifiants et la dénomination”, en *Les théories du sens et de la référence. Hommage à Georges Kleiber*; 219–236. Éditions et Presses universitaires de Reims.
- González-Rey, M.ª I. (2021): *La nouvelle phraséologie du français*. Tolosa: Presses Universitaires du Midi.
- Gross, G. (1996): *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions*. Paris: Ophrys.
- Ionescu, A. e Pănculescu, D. (2002): “Dénominations des parties du corps-domaine roumain-français : étymologies, évolutions sémantiques, dérivation syntagmatique”, en *Revue roumaine de linguistique*, XLVII; 55–72.
- Lakoff, G. (1987): “Image Metaphors”, en *Metaphor and Symbolic Activity*, 2(3); 219–222.
- Sioridze, M. (2018): “Les connotations culturelles des expressions idiomatiques impliquant les parties du corps”, en *La phraséologie contrastive*; 203–220. Paris: Honoré Champion.
- Tuțescu, M. (1997): La métaphore des parties du corps en français. *Studii și cercetări lingvistice*, XLVIII; 461–469.
- Valetopoulos, F. (2013): “Le *corps* et l'expression des sentiments: étude contrastive du grec moderne et du français”, en *Cartographie des émotions*; 127–139. Presses Sorbonne Nouvelle.
- Wierzbicka, A. (1999): *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge.
- Wierzbicka, A. (1992): *Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-specific Configurations*. Oxford: Oxford University Press.

Corpus roman3s

- *** (2009): *Dicționarul explicativ al limbii române*. Bucurest: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- Gorunescu, E. (2000): *Dicționar de proverbe francez-român și român-francez*. Bucurest, Editura Teora.
- Ilinca, V. (2015): *Dicționar de expresii românești in contexte*. Cluj-Napoca: Editura Universitară Clujeană.

Corpus franc3s

- Dictionnaire de l'Académie française* www.dictionnaire-academie.fr.
- Expressions et locutions autour du mot cœur*, EspaceFrancais.com.
- Les expressions françaises décortiquées, explications sur l'origine, signification, exemples, traductions*, <https://www.expressio.fr/expressions>.
- Trésor de la langue française informatisé* [/http://atilf.atilf.fr/tlf.htm](http://atilf.atilf.fr/tlf.htm).

As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo¹

Fixed expressions as a component of patients' speech: a sign of diversity and creativity or an increase of communicative failure

Abderrafi KHOUDRI

Université Moulay Ismaïl

<https://orcid.org/0000-0002-4391-7519>

khoudri.abderrafi@uit.ac.ma

Resumo: A consulta ou a visita médica presenta un campo digno de interese para a sociedade sociolingüística que pretende render conta da configuración discursiva da persoa locutora profana. Esta consulta preséntase como unha oportunidade para incrementar o uso dunha linguaxe rica, complexa e asimétrica na que o culto e o ordinario se entrecruzan, compiten e se suplantan para debuxar perfís de grupos que se recoñecen por contraste. As expresións fixas son participantes desta identificación por contraste. Portadoras dunha marca distintiva de apropiacións de conceptos médicos e de expresións de experiencias relacionadas coa saúde e as enfermidades, as expresións fixas serven tanto de apoio como de puntos de entrada para o exame de campos nocionais que lle son inherentes. Un determinado exame levado aquí a través dun corpus creado da observación de participantes levada a cabo nun centro hospitalario marroquí. O obxectivo é recoller as producións verbais mobilizadas polos/as pacientes durante o seu contacto con profesionais da medicina. Este modus operandi responde a un dobre obxectivo: describir a materialidade significativa máis representativa do discurso dos/as pacientes e identificar os escollos reais ou potenciais en virtude dos que a expresión fixa resultar ser o xermolo de malentendidos e malas interpretacións. En consecuencia, os/as pacientes son depositarios/as de combinacións cuxos referentes non poden predicirse a partir de unidades lingüísticas constitutivas. Este paradigma expresivo ten pouca ou ningunha flexibilidade paradigmática ou morfosintáctica. En termos xerais, o discurso dos/as pacientes vese fortemente dominado por preconstrucións, memorizadas e producidas espontaneamente, e construcións libres.

Palabras clave: discurso, expresión fixa, riqueza, creatividade, diversidade, consulta médica, paciente, profesional da saúde, incompreensión, malinterpretación.

¹ Data de recepción: 13.09.22. Data de aceptación: 07.06.23. Traducido do orixinal en francés por Vanesa Freire Armada.

Abstract: The medical consultation or visit presents a ground worthy of interest for sociolinguistics which intends to account for the discursive configuration of the lay speaker. It is an opportunity to identify rich, complex and asymmetrical usages where the learned and the ordinary intersect, compete and supplant each other to draw profiles of groups that are unravelled by contrast. The fixed expressions participate in this identification by contrast. As bearers of a distinctive mark of appropriation of medical concepts and expression of the experience of health and illness, fixed expressions are both supports and entry points for the examination of the notional fields inherent in them. Such an examination concerns a corpus resulting from a participant observation conducted in a Moroccan hospital. It aims at collecting the verbal productions mobilised by patients during their contact with doctors. This modus operandi has a twofold objective: to describe the most representative signifying materiality of the patients' discourse and to identify the real or potential stumbling blocks by virtue of which the fixed expression proves to be the germ responsible for misunderstandings and misinterpretations. As a result, patients are the repositories of combinations whose referents cannot be predicted from the constituent linguistic units. This expressive paradigm has little or no flexibility at the paradigmatic and morphosyntactic level. Broadly speaking, patients' speech is heavily dominated by pre-constructs, memorised and spontaneously produced, and freely constructed.

Keywords: speech, richness, creativity, diversity, fixed expression, medical consultation, patient, doctor, misunderstanding, misinterpretation.

1. Introducción

Ademais dos enunciados formados por lexemas simples, derivados ou compostos, que os/as pacientes empregan para describir síntomas ou nomear patoloxías, tamén existen construcións discursivas formadas por bloques de palabras, cunha estrutura binaria mínima, que presentan unidades lexicais autónomas. Estas palabras constitúen o que se coñece como expresións fixas (en adiante, EF), que adoitan ter un significado que non pode predicirse a partir dos elementos que conteñen.

Os enunciados baseados en expresións fixas marcan a riqueza da paisaxe sociolingüística e dialectolóxica marroquí (Lachkar, 2014). Os do noso corpus proceden da cultura popular e reflicten esta riqueza; levan consigo unha dimensión espazo-identitaria de recoñecemento e dan testemuño dun saber ancestral que, por norma xeral, é coherente e complexo e require da súa aprendizaxe. escoitámoslos de boca en boca de quen domina á perfección o proceso de formación e de quen está medianamente iniciado nos mecanismos reais do seu funcionamento. Aínda que as EF as produce e transmite a xente corrente, para os/as profesionais da saúde seguen a ser incomprensibles, pouco claras ou mal interpretadas. A miúdo, nin sequera a situación de comunicación (contexto ou cotexto) compensa a ambigüidade do significado do enunciado estereotipado. Polo tanto, requiren un coñecemento previo para disipar calquera malentendido e desenvolver un intercambio construtivo.

Nesta sección propoñemos demostrar que os enunciados fixos mobilizados polos/as pacientes son un lugar de confrontación entre rexistros culturais e psicosociais, e que o seu procesamento proporciona os medios capaces de explicar as razóns das discrepancias. En primeiro lugar, existen discrepancias entre o significado da secuencia conxelada e o significado das unidades léxicas que compoñen a secuencia e, en segundo lugar, entre a comprensión do significado tanto por parte do/a paciente coma do/a médico/a.

Primeiramente, examinaremos os trazos definitorios do fenómeno da fixación. A continuación, demostraremos que podemos fundamentarnos en traballos de especialistas en expresións fixas en francés e ampliar o seu espectro de pertinencia á fraseoloxía árabe marroquí que realiza as prácticas e experiencias hospitalarias. Para iso, o noso principal obxectivo é proporcionar unha descrición lingüística dos actos de fala, baseada nos frasemas que utilizarán os/as pacientes seleccionados/as como os/as nosos/as informantes. A terceira parte deste traballo tratará da clasificación dos modismos recollidos segundo os mecanismos da súa formación. O obxectivo desta clasificación será, por suposto, identificar os xermolos responsables dos diálogos inconexos entre médico e paciente.

2. A fixación lingüística: algunhas consideracións conceptuais

A pesar da plétora de escritos dedicados á cuestión do fixamento (Gross, 1996; Danlos, 1981; Mejri, 1998, 2004, 2005, 2006; Lachkar, 2014), as contornas deste fenómeno seguen sen estar claras. Os numerosos estudos realizados neste ámbito destacaron a miúdo o carácter plurívoco e problemático da cuestión da fixación. Sen dúbida, moitos/as investigadores/as propuxeron abordar a cuestión coa firme intención de examinala ao detalle, só para darse conta, unha vez concluído o seu traballo, de que se limitaron a ofrecer unha visión sinóptica. Dada a ausencia de criterios de definición adoptados por consenso, a figuración aínda non recibiu unha definición sinxela e inequívoca. Para saír desta rúa sen saída, imos esbozar as grandes liñas de definición da figuración e, polo tanto, buscar o núcleo común que une as posturas de moitos especialistas.

Cómpre sinalar que a fixación é inherente á linguaxe natural e constitúe un proceso de formación de material lingüístico da lingua. Durante moito tempo foi considerado un fenómeno marxinal confinado ás excepcións á regra, pero pasou a primeiro plano nos últimos vinte anos aproximadamente, polo menos por dous motivos: o primeiro é que o seu tratamento proporciona unha ferramenta para comprender o funcionamento interno da lingua, xa que o estudo das unidades fixas mobiliza todos os niveis lingüísticos: léxico, semántico e morfosintáctico. Convértese, neste senso, nun indicador do dominio dun código lingüístico. O segundo, e isto despréndese lóxicamente da primeira dialéctica, é que constitúe un campo de cultivo ideal para explicar os malentendidos e incompreensións asociados ao uso de secuencias polilexicais.

No *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, J. Dubois *et al.* presentan a fixación como «un proceso polo cal un grupo de palabras cuxos elementos son libres convértese nunha expresión cuxos elementos son indisolubles. A fixación caracterízase pola perda do significado propio dos elementos que compoñen o grupo de palabras, que aparece entón como unha nova unidade léxica, autónoma e cun significado completo, independente dos seus compoñentes»² (1994: 202). O carácter fixo dunha frase maniféstase na imposibilidade de obedecer as transformacións morfosintácticas

² Cita orixinal: «un processus par lequel un groupe de mots dont les éléments sont libres devient une expression dont les éléments sont indissociables. Le figement se caractérise par la perte du sens propre des éléments constituant le groupe de mots, qui apparaît alors comme une nouvelle unité lexicale, autonome et à sens complet, indépendant de ses composantes».

e semánticas das que goza unha frase libre. Dise que unha frase é fixa cando contén significantes divisibles correspondentes a un significado indescompoñible. A diferenza das unidades monolexicais, que abranguen unha dimensión referencial que adoita ser previsible, aínda que só sexa sobre a base do contexto, as unidades polilexicais (tamén chamadas "expresións fixas") «constrúense sobre a base do desdoblamento semántico»³ (Mejri, 2011: 30). Este desdoblamento introduce unha serie dicotómica que corresponde a: sentido literal vs. sentido xenérico, sentido composicional vs. non composicional, sentido analítico vs. sentido opaco, sentido propio vs. sentido figurado.

Así, o significado da construción tecnolectal *حق الشهر* / *ħeq f-šher* / (lit. “le droit du mois” [o dereito do mes], é dicir, “la menstruation” [a menstruación]) non é a suma dos seus compoñentes [o substantivo indeterminado «ħeq» (حق) / (droit [dereito]) e o substantivo determinado «f-šher» (الشهر) / (le mois [o mes])]: cada unidade tecnolectal que compón esta expresión posúe autonomía léxica —como así se amosa nos múltiples contextos nos que estas figuran [*الشهر راص* / (lit. “la tête du mois” [a cabeza do mes], é dicir, “la fin du mois” [a fin do mes]); *حق الطالب* / (le droit de l’étudiant [o dereito do estudante])]— pero a súa asociación acusa unha entidade lingüística monolítica que non se presta a unha lectura non composicional. Esta combinación resulta desalentadora para as persoas inexpertas en fraseoloxía e amósase opaca para quen non coñecen o significado do conxunto. Os médicos internos fican sen palabras ante esta expresión, pois non son conscientes da selección semántica que se fai neste caso. Tamén hai que sinalar que esta expresión segue un patrón formal e distributivo invariable: non podemos dicir, por exemplo, / *الشهر حقوق* * (lit. “droits du mois” [dereitos do mes]) do mesmo xeito que sería absurdo enunciar / *حق الشهور* * (lit. “droit des mois” [dereito dos meses]).

Entre as nocións relacionadas coas expresións fixas, destacamos a de «colocación». Podemos definila como unha asociación habitual entre elementos léxicos, que forman unha veciñanza estreita, pero cuxo significado non é necesariamente opaco, é dicir, pode ser composicional e deducirse a partir dos seus constituíntes. Aínda que a fixación sintáctica das expresións idiomáticas é importante, os elementos que compoñen unha colocación poden separarse sen que iso afecte á matriz morfosintáctica do sintagma. Noutras palabras, a colocación é unha co-ocorrenza léxica entre elementos que manteñen unha relación sintáctica: existe afinidade entre o substantivo francés «jour» e o seu epíteto «férié» na co-ocorrenza *jour férié* [día festivo], do mesmo xeito que é comunmente aceptado que este mesmo substantivo adoita aparecer a miúdo como complemento directo na colocación francesa *voir le jour* [ver o día]. O devandito para a construción *jour férié* é válido para a colocación en árabe marroquí tomada do noso corpus *دمو جاري* / *demm-ou jāri* / (lit. “son sang est fluide” [o seu sangue é fluído]), formada a partir da base *دمو* / (“son sang” [o seu sangue]) e o epíteto colocativo *جاري* / (“fluide” [fluído]), que admite unha interpretación literal e acepta varias modificacións morfosintácticas. Non é o caso da asociación *دموحامي* / *demmu hāo meu* / (lit. “son sang est chauffé” [o seu sangue está quente]) que alegoricamente significa “está irascible”.

³ Cita orixinal: «sont construites sur la base d’un dédoublement sémantique».

Á luz destes datos, podemos afirmar facilmente que as colocacións ocupan unha posición intermedia entre a frase libre e a frase locutiva fixa⁴. Con todo, varios/as especialistas non deixaron de sinalar a existencia de colocacións cun sistema de combinación relacionado coas expresións fixas. Este tipo de colocacións denomínanse, tras unha categorización rigorosa das distintas co-ocurrencias, colocacións opacas⁵ en oposición ás colocacións transparentes. Estas excepcións, á vez “escandalosas” e notables, permitíronnos argumentar que a fronteira que separa as EF das colocacións non é estanca; todo é cuestión do grao de fixación. Isto significa, sinxelamente, que a figuración ten un carácter gradual; é un continuo no que se despregan varias categorías matizadas: expresións fixas, expresións semifixas, expresións case-fixas, o fenómeno colocacional cos seus múltiples graos de transparencia.

O intento de clasificar as unidades fraseolóxicas en expresións e locucións abandonouse por falta de argumentos coherentes e dun obxectivo operativo que o apoie. Tanto se falamos de EF como de locucións ou colocacións, referímonos sempre a un proceso de enunciación rexido por unha serie de criterios que se expoñerán a continuación.

3. Metodoloxía

Os datos do noso corpus obtivéronse mediante observacións nun hospital marroquí. A consulta ou a visita médica foron os mellores momentos para rexistrar os intercambios entre médicos/as e pacientes. Só se transcriben as pasaxes que ilustran o noso punto de vista descritivo e explicativo. Concíbense desde unha perspectiva interlocutiva, o que significa que a análise dos enunciados recolleitos segue sendo consciente da recepción. Dita incursión no campo do proceso inferencial está dotada de conversacións e entrevistas realizadas en situación metalingüística (peticións de aclaración, engadidos e verbalización de inferencias ou declaracións de intencións). O obxectivo do noso artigo é dobre: describir a materialidade significativa máis representativa do discurso dos pacientes e identificar os escollos reais ou potenciais en virtude dos cales a expresión fixa resulta ser o xermolo responsable de malentendidos e malas interpretacións na comunicación médico/a-paciente.

A nosa presenza sobre o terreo como “profesional-investigador” (De Lavergne, 2007) foi acompañada dunha declaración da nosa intención de enquisar a profesionais que, mediante o seu consentimento informado, libre e continuo, fixeron posible a enquisa. Algúns/unhas deles/as, a quen non dubidamos en cualificar de socios/as, tamén actuaron como axentes mediadores, remitíndonos aos/ás seus/súas compañeiros/as ou facilitando o noso contacto con eles/as. Con todo, a nosa posición con respecto á maioría dos/as pacientes segue estando cuberta. En primeiro lugar, porque as condicións materiais da enquisa facían impracticable pedir-lles que aceptasen participar nela e, en segundo lugar, porque consideramos que este tipo de petición faría que as producións que recollemos perdesen toda espontaneidade. De

⁴ Esta idea débémolla a Bally quen fala das colocacións de «séries phraséologiques» [series fraseolóxicas], baixo a súa pluma lemos «entre les extrêmes (groupement passager et unités indécomposables) se placent des groupes intermédiaires appelés séries phraséologiques» (1909, p. 66), despois engade: «il y a série ou groupement usuel lorsque les éléments du groupe conservent leur autonomie, tout en laissant voir une affinité évidente qui les rapproche de sorte que l'ensemble présente des contours arrêtés et donne l'impression du "déjà vu"» (p. 70).

⁵ Como é o caso do francés *dresser un bilan*.

acordo coas expectativas reais ou supostas dos/as informantes, a investigación *in situ* levouse a cabo con total anonimato. Así conseguimos constituír unha mostra de 650 pacientes e 11 profesionais que nos permitiron recompilar 45 horas de material de audio.

4. Análise do corpus

4.1. Criterios morfosintácticos e semánticos da fixación do tecnolecto dos pacientes

O obxectivo desta análise non é, nin moito menos, clasificar as expresións do corpus en función do grao de fixación. No seu lugar, optamos por un estudo de todos os usos que reflicten o fenómeno da fixación á luz dos criterios morfosintácticos reivindicados por un gran número de especialistas na materia. O obxectivo é demostrar o seu carácter fixo e explicar as razóns das diverxencias que separan aos participantes no diálogo. Os parámetros adoptados na seguinte presentación son unha síntese dos trazos recorrentes dos traballos sobre o problema da fixación lingüística (Gross, 1996; Schapira, 1999; Hudson, 1998), e baséanse brevemente nos seguintes principios:

- A non-substitución paradigmática
- A non-modificación morfosintáctica
- A non-composicionalidade semántica

Para facilitar a análise, elaboraremos unha táboa cunha representación ordenada das secuencias de palabras fixas (extraídas do noso corpus) segundo a súa estrutura gramatical:

Os patróns sintácticos	As secuencias fixas
N det+prep (ذ) / (de) + N det	<p>a) الريشة د لكتف / r-riʃa d l-ktef / (lit. <i>La plume de l'épaule</i> [a pluma do ombreiro], é dicir, <i>L'omoplate</i> [a omoplata])</p> <p>b) د الرّاصن الشبكة / ʃ-ʃebka d r-raS / (lit. <i>Filet de la tête</i> [filete da cabeza], é dicir, l'E.E.G)⁶</p> <p>c) لحم دسنان / l-hem d s-snan / (lit. <i>La viande des dents</i> [a carne dos dentes], é dicir, <i>Les gencives</i> [as enxivas])</p> <p>d) الضرسة د لعقل / D-DerSa d l-cqel / (lit. <i>Molaire de la maturité</i> [molar da madurez], é dicir, <i>La dent de sagesse</i> [moa do xuízo])</p> <p>e) لمومود لعين / l-mummu d l-cin / (lit. <i>Le poupon de l'œil</i> [o boneco do ollo], é dicir, <i>La pupille</i> [pupila])</p> <p>f) د الرّاصن لعشقيشة / l-qʃiqʃa d r-raS / (<i>le vertex</i>)⁷</p> <p>g) الشوكة د صضا / ʃ-ʃuka d S-SDa / (lit. <i>La seringue de la rouille</i> [a xiringa do óxido], é dicir, <i>le sérum anti-tétanique</i> [o soro antitetánico])</p> <p>h) الطبيب د الرّاص / Tbib d r-raS / (lit. <i>Le médecin de la tête</i> [o médico da cabeza], é dicir, <i>Le neurologue</i> [o neurólogo])</p>

⁶ Electroencefalograma: exame que permite medir a actividade eléctrica cerebral.

⁷ O vértice é a parte superior do cráneo, tamén coñecido en francés como «vertex» ou «la calotte».

	<p>I) الطيب د لحومة / Tbib d l-huma / (lit. <i>L'hôpital du quartier</i> [o hospital do barrio], é dicir, <i>Le centre de santé</i> [o centro de saúde])</p> <p>j) الجذارة د لودن / j-jeddara d l-wden / (lit. <i>La 'racine' de l'oreille</i> [a raíz do oído], é dicir, <i>La région parotidienne</i> [glándulas parótidas])</p> <p>k) التَّخْطِيط د لَقَلْب / t-texTeT d l-qelb / (lit. <i>Le tracé du cœur</i> [a traza do corazón], é dicir, <i>l'électrocardiogramme</i> [electrocardiograma])</p>
N indet + N det	<p>a) مسمار الكيف / mesmar l-kif/ (lit. <i>Le clou du cannabis</i> [o prego da cannabis], é dicir, <i>Le calus</i> [o calo]).</p> <p>b) حَق الشَّهْر / heq f-šher/ (lit. <i>Le droit du mois</i> [o dereito do mes], é dicir, <i>La menstruation</i> [a menstruación]).</p> <p>c) حَبُّ الشَّبَاب / heb f-šbab/ (lit. <i>Les boutons de la jeunesse</i> [os botóns da xuventude], é dicir, <i>L'acné</i> [a acne]).</p> <p>d) حَرِيْق البُول / hriq l-bul/ (lit. <i>La douleur des urines</i> [a dor das urinas], é dicir, <i>Les brûlures mictionnelles</i> [o ardor da micción]).</p> <p>e) سَبِيْق البُول / sbiq l-bul/ (lit. <i>L'avance des urines</i> [o avance das urinas], é dicir, <i>L'incontinence urinaire</i> [a incontinencia urinaria]).</p> <p>f) وَسَخ السَّدْر / wsex s-sder/ (lit. <i>La saleté de la poitrine</i> [a sucidade do peito], é dicir, <i>La tuberculose</i> [a tuberculose]).</p> <p>g) عَضَم الطَّيْبُو / cDem T-Tiw/ (<i>le coccyx</i> [o cóccix]).</p> <p>h) عَرَق النِّسَا / cerq n-nsa/ (lit. <i>La veine des femmes</i> [a vea das mulleres], é dicir, <i>Les douleurs sciatiques</i> [as dores ciáticas]).</p>
N det + ADJ det	<p>a) الخَائِب المرض / l-merD l-xayeb/ (lit. <i>La mauvaise maladie</i> [a mala enfermidade], é dicir, <i>Le cancer</i> [o cancro]).</p> <p>b) المصْرَانَة الزَّايْدَة / l-maSrana z-zayda/ (lit. <i>L'intestin en surplus</i> [o intestino en exceso], é dicir, <i>L'appendice</i> [o apéndice]).</p> <p>c) الكَرْش الكَبِيْرَة / l-kerf l-kbira/ (lit. <i>Le grand ventre</i> [o gran ventre], é dicir, <i>Les organes contenus dans la cavité abdominale</i> [o órganos da cavidade abdominal]).</p> <p>d) الصَّغِيْر الكَرْش / l-kerf S-Sgira/ (lit. <i>Le petit ventre</i> [o ventre pequeno], é dicir, <i>les organes que comporte l'appareil génital féminin</i> [o órganos que forman o aparello xenital feminino]).</p> <p>e) الشَّهَادَة كَبِيْرَة / f-fahada l-kbira/ (lit. <i>Le grand certificat</i> [o gran certificado], é dicir, <i>Le certificat médico-légal</i> [o certificado forense]).</p> <p>f) الرَّادِيُو كَبِيْر / r-radyu l-kbir/ (lit. <i>La grande radio</i> [a gran radio], é dicir, <i>Le scanner</i> [o escáner]).</p> <p>g) النَّار الفَارْسِيْيَة / n-nar l-farsiyya/ (<i>le zona</i> [a zona])</p> <p>h) العَمَى الازْرَق / l-cma l-zreq/ (lit. <i>La cécité bleue</i> [a cegueira azul], é dicir, <i>Le glaucome</i> [o glaucoma]).</p>
Verbo + PPC + N (suxeito) + pronome persoal afixo	<p>a) شَدُوهُ عَضَامُو / fedd-u-h cDam-u/ (lit. <i>Ses os l'ont saisi</i> [os seus ósos agarrárono], é dicir, <i>Il a eu une crise d'épilepsie</i> [tivo un ataque de epilepsia]).</p> <p>b) كَيِّيَّاكَلُوْنِي عَيْنِي / ki yyakl-u-ni cin-i/ (lit. <i>Mes yeux me mangent</i> [os meus ollos cómenme], é dicir, <i>Mes yeux me démangent</i> [os meus ollos picanme]).</p> <p>c) مُنْبِرْزُطَانِي رَجَلِي / mberzTa-ni rej-l-i/ (lit. <i>Mon pied me dérange</i> [o meu pé incomódame], é dicir, <i>J'ai des douleurs aux pieds</i> [teño dor nos pés]).</p>

Substantivo + pronome persoal afixo + Adj	a) اَلْحَمِي مَشْوَكَةٌ / lehm-i mfewka/ (lit. <i>ma viande est hérissée</i> [a miña carne está encrechada], é dicir, <i>Une sorte de fourmillements</i> [unha especie de proído]). ⁸ b) رَجْلِي مَحْسِين / rej1-i mhef-1in/ (lit. <i>Mes pieds sont fauchés</i> [os meus pés están cortados], é dicir, <i>Je n'arrive pas à me tenir debout</i> [non consigo manterme en pé]).
Verbo + PPS + complemento	a) ⁹ الكَرْش طَبِحَات / teyh-at l-kerf/ (lit. <i>Elle a fait tomber le ventre</i> [ela fixo caer a barriga], é dicir, <i>Elle a subi un curetage</i> [foi sometida a un curetaxe]).
N indet + PP + adxectivo + a preposición (عَلَى)/ (sur) + PP (أَي)/ (moi)	a) عَلِيًّا مَهْرُوسَةٌ صَحْتِي / Seh-ti mhersa cli-yya/ (lit. <i>Ma santé est cassée sur moi</i> [a miña saúde está rota sobre min], é dicir, <i>Je suis fatigué</i> [estou cansa]). b) عَلِيًّا طَائِحِينَ يَدِي / yeddi-i Tayhin cli-yya/ (lit. <i>Mes mains tombent sur moi</i> [as miñas mans caen sobre min], é dicir, <i>Je n'arrive pas à faire bouger mes mains</i> [non consigo mover as miñas mans]). c) عَلِيًّا ثَقِيلَةً صَحْتِي / Seht-i tqila cli-yya/ (lit. <i>Ma santé est lourde sur moi</i> [a miña saúde pesa sobre min], é dicir, <i>Mon corps est lourd</i> [o meu corpo está pesado]). b) عَلِيًّا كَرْشِي طَائِحَةً / kerf-i tayha cli-yya/ (lit. <i>Mon ventre tombe sur moi</i> [o meu ventre cae sobre min], é dicir, <i>J'ai une diarrhée</i> [teño diarrea])

A non-substitución paradigmática

Unha das características das secuencias polilexicais recollidas é a prohibición de calquera modificación ou substitución dos elementos que as compoñen. Noutras palabras, o inicio da fixación prescribe a imposibilidade de cambiar os elementos que forman unha construción tecnolectal fixa, mesmo con palabras que teñen un significado moi similar e funcións gramaticais idénticas. Neste sentido, G. Gross fala de «bloqueo paradigmático sinonímico», que foi descrito por Hudson como «restricións colocacionais inesperadas» (1998: 8), mentres que Schapira refírese a «a imposibilidade de substituír unha ou outra das palabras» (1999: 9). É debido a que (as EF) están «estilisticamente máis estandarizadas» (Mejri, 2011: 2) que as frases libres que se prohiben as substitucións que adoitan ser posibles con estas últimas¹⁰. O árabe marroquí non é alleo a este tipo de expresións fixas, que se atopan en varias linguas¹¹ como demostran as expresións seguintes:

⁸ Segundo os e as pacientes.

⁹ É un acto voluntario, isto é, conseguido tras a obtención dun consentimento explícito da muller embarazada, mentres que *خَمْرَات* /xaSSrat/ é dicir, *Elle a eu une fausse couche* (onde o verbo aquí é portador da desinencia do verbo francés *accompli*, na terceira persoa do singular feminino, participio dunha EF) é unha consecuencia involuntaria.

¹⁰ N. da T.: os orixinais en francés por orde de aparición son «blocage des paradigmes synonymiques»; «des restrictions collocationnelles inattendues» e «stylistiquement plus normées».

¹¹ Nós pensamos que «poisson d'avril» [peixe de abril, é dicir, día dos Santos Inocentes] é gramaticalmente correcto, semanticamente homoxéneo, mentres que «*crevette d'avril» [camarón de abril] ou «*poisson de mars» [peixe de marzo] confundirían ao/á seu/súa interlocutora..

- * لعين لُوْلِيْدٍ /l-wliyyed d l-cin/ (**le petit enfant de l'œil* [o neno pequeno do ollo]) no caso de «لعين لموْمُو د» (*la pupille* [a pupila])
- * لمصرانة الشَائِيْطَة /l-meSrana f-fayTa/ (**l'intestin superflu* [o intestino superfluo]) en «لمصرانة الزايدة» (*l'appendice* [o apéndice])
- * لعام حق ا /ħeq l-cam/ (**le droit de l'année* [o dereito do ano]) en «الشَهْرُ حَقٌّ» (*la menstruation* [a menstruación])
- * عضامو قَبْطُوْه /qebTuh cDamu/ (**l'ont saisi ses os* [agarraron os seus ósos]) en «عضامو شدوه»
- * الرَجْلُ طَيْحَاتُ /Teyħat r-rjel/ (**elle a fait tomber le pied* [caeuille o pé]) en «طَيْحَاتُ الكَرْشُ»

Igualmente podemos dicir «مَشْخِشْخَة صَحْتِي» [/Seħ-ti m[ex]xa/ *je suis abattu*, lit. *Ma santé est cassée* [a miña saúde está rota], pero non «عَلِيَّيْ» [/Seħ-ti m[ex]xa 'liyya/; lit. *Ma santé est cassée sur moi* [a miña saúde está rota sobre min]) para referirse a un mesmo sintoma clínico que denota fatiga. É este tipo de operacións que o/a profesional realiza mental e mecanicamente no seu esforzo por descifrar o significado que o/a paciente desexaría transmitir. En عضامو قَبْطُوْه (/qebTuh cDamu/. lit. *Ses os l'ont saisis* [Os seus ósos agarráronlle]) o verbo de acción completa قَبْطُ (do verbo francés *saisir*¹²) indica un proceso que describe un feito non só paradoxal senón tamén irreal.

As conmutacións cuxo proceso acabamos de explicar adoptan ás veces a forma dunha procura formal de compromisos de sentido:

- (P): كَرَشِي طايحة عليا وعييت مانشرب في الدوا /kerf-i Tayħa cli-yya 'u cyit manšreb f d-dwa/
Ventre à moi tombait sur moi et je suis fatigué de boire du médicament
J'ai une diarrhée, j'ai pris des médicaments, mais en vain
[O meu ventre caía sobre min e estou canso de tomar medicamentos]
[Estou con diarrea, tomei medicamentos, pero en vano]
- (M): كيفاش ز عما كرشك نازلة /kifaš zecma kerf-k nazla/
Comment cela veut dire ton ventre à toi est pendante
Vous voulez dire que ton ventre est rebondi?
[Como que o teu ventre está colgante]
[Queres dicir que o teu ventre está inchado?]

O/a médico/a substituíu o adxectivo «طايحة»/ Tayħa / (*tombante* [caída])» polo que considera o seu equivalente «نازلة»/ nazla/ (*pendante* [colgante]), contribuindo así á desconxelación do conxunto ligado. Asistimos *ipso facto* a un cambio de *status* da frase, que vai unido a unha alteración do sentido figurado da expresión orixinal: por unha banda, a locución «kerf-k nazla» adhírese aos modelos propios das frases libres, e por outro, adquire agora un uso propio referido a «a graxa sobrante almacenada no ventre». Estamos, pois, ante un uso desviado do seu verdadeiro valor referencial relativo á «evacuación rápida de feces líquidas».

¹² En galego «agarrar».

In fine, as producións que estamos a analizar non admiten ningún cambio, porque os compoñentes dos que depende a súa formación son fixos.¹³

A non-modificación morfosintáctica

A diferenza das secuencias libres, cuxas partes poden sufrir transformacións morfolóxicas (xénero, número, tempo) e sintácticas (como pronominalización, pasivación, extracción, relativización ou negación...), as secuencias monolíticas, como o seu nome indica, distínguense pola súa inflexión gramatical restrinxida ou absolutamente proscriba.

Tomemos o caso da seguinte proposición دارُ الْعَمَلِيَّةِ /dar l-camaliya (*il a subi l'opération* [someteuse á operación]). Esta construción conséguese mediante un verbo transitivo terminado (co suxeito masculino singular posto en espera) e un complemento determinado (substantivo feminino). Esta combinación pode sufrir varias transformacións estruturais, como:

- Relativización: الْأِي دار الْعَمَلِيَّةِ / l-camaliya l-li dar/ (*l'opération qu'il a subie* [a operación á que foi sometido])
- Pasivación: دَارَت الْعَمَلِيَّةِ / d-dart l-camaliya/ (*l'opération a été effectuée* [a operación foi realizada])
- Negación: مَا دَارَشُ الْعَمَلِيَّةِ / ma dar-] l-camaliya/ (*il n'a pas subi l'opération* [non se someteu á operación])
- Pronominalización: دَارُهَا /dar-ha/ (*il l'a subie* [someteuse a ela])

Do mesmo xeito, son posibles as declinacións do substantivo. As ocorrencias دار الْعَمَلِيَّاتِ / dar l-camaliya-t/ (*il a subi les opérations* [someteuse ás operacións]) / دار عمليّة / dar camaliya/ (*il a subi une opération* [someteuse a unha operación]) abundan no noso corpus, ademais non presentan ningún problema de interpretación, xa que o seu significado, a pesar das múltiples manipulacións operadas, permanece intacto.

O mesmo acontece co verbo, pode conxugarse segundo o xénero e o número da persoa, na forma acabada ou inacabada: a terminación do verbo árabe marroquí «دارُ» /dar/ pode verse afectada segundo o cotexto. Este verbo pode aceptar as distintas derivacións dispoñibles no sistema verbal de *la darija*: دارو / dar-ou / (*ils ont subi* [sometéronse]) / دَرْنَا / der-na / (*nous avons subi* [sometémonos]), دَارَت / dar-t / (*elle a subi* [someteuse]), غَنَدِيرُو / gâ-ndir-ou / (*nous subirons* [someterémonos])... e que son todas propiedades que separan a frase libre das locucións fixas.

É máis, a frase دارُ الْعَمَلِيَّةِ / dar l-camaliya/ tolera separadores (دار جوج عمليّات) /dar juj camaliya-t/ *il a subi deux opérations* [someteuse a dúas operacións], دار ديك الْعَمَلِيَّةِ / dar dik l-camaliya/ *il a subi cette opération* [someteuse a esta operación] admite expansións como: دَارَ لِمَرَارَةِ دَارِ / dar camaliya d l-merrara / (*il a été opéré pour une cholécystite* [foi operado por unha colecistite]) / بَلْبُنْجُ دَارُ الْعَمَلِيَّةِ / dar l-camaliya b l-benj / (*il s'est fait opérer sous anesthésie* [someteuse a unha cirurxía con anestesia]).

¹³ Lachkar conclúe acertadamente que «as súas categorías gramaticais están unidas e dependen linearmente unhas das outras. Cada palabra ten un valor e un papel na expresión, sen os cales esta perdería o seu estatus de locución fixa» (2014: 22).

Con todo, /dart l-camaliya l-kbira/ دارت العمليّة الكبيرة (deu a luz por cesárea) / dart l-camaliya S-Sgira / دارت العمليّة الصغيرة (púxose un DIU)¹⁴ son xiros idiomáticos, caracterizados por restricións sintácticas: a temporalidade do verbo así como as súas múltiples inflexións están en función de marcas enunciativas; suxeitas a cambios sen afectar á semántica da frase. Aínda que o suxeito do verbo "دار" / dar / é esencialmente feminino, só pode gozar de liberdade en canto ao número (realízase en singular ou en plural, nunca en masculino, baixo pena de producir unha asociación asemántica).

De todos modos, a estrutura binaria formada polo substantivo العمليّة / l-camaliya / (a operación) e o adxectivo الكبيرة / l-kbira/ (a grande) representa un importante grao de fixación, xa que só podemos facerlle un tipo de modificación. Por suposto, estamos a falar da permutación dos adxectivos الكبيرة // l-kbira / (a grande) e الصغيرة / S-Sgira / (a pequena). A presente intervención non forma parte dunha desconxelación, senón dun novo tipo de formación polilexical que nos gusta chamar «a desconxelación que fixa»¹⁵.

En canto ás estruturas sometidas a exame, podemos observar facilmente que, seguindo o exemplo das locucións verbais¹⁶ o cambio de inflexión dun lexema en secuencias nominais repercute na integridade morfosintáctica e, en consecuencia, na semántica do sintagma fixo.

No caso da combinación الكيف ذئال مسمار* / mesmar dyal l-kif / (lit. *Clou du cannabis* [cacho de cannabis]), por exemplo, está claro que é imposible inserir un novo elemento na secuencia "مسمار الكيف" / mesmar l-kif/ (*le calus* [o calo]) sen producir un enunciado cun significado completamente distinto do primeiro. Ademais, non podemos nin suprimir un dos seus elementos e obter, por exemplo: "الكيف" / l-kif / (cánnabis) que corresponde a un significado que se desvía amplamente do de الكيف en "مسمار الكيف" / mesmar l-kif/ nin aplicarlle a pronominalización: مسمارو*/mesmar-ou/

A mesma lóxica aplícase á expresión «لكتف د الريشة» / r-rifā d l-ktef / (lit. *La plume de l'épau* [a pluma do ombro]) que non pode xerarse mediante as regras morfosintácticas coñecidas, non pode cambiar de determinación e non admite actualización polo demais. Salvo nos casos en que a preposición (د) /d/ (de) tolera a súa variante (ذئال)/dyal/ (de) sen afectar o valor semántico do conxunto.

¹⁴ Dispositivo intrauterino, trátase dun método anticonceptivo.

¹⁵ Cita orixinal: «le défigement figeant».

¹⁶ En oposición aos sintagmas verbais libres que se benefician dunha latitude flexional máis grande, as EF con inicio verbal admiten soamente certas modificacións morfolóxicas (sobre o xénero e número) do pronome persoal (coa excepción de: «تاحتبط شوكلا» / teyh-at l-kerf/; lit. *Elle a fait tomber le ventre* [ela fixo caer a barriga] é dicir, *Elle a subi un curetage* [someteuse a un legrado]; na que a marca do feminino permanece inmutable): podemos dicir جودشدهمماضء / jedd-u-h-um cDam-hum / (*ils ont eu une crise d'épilepsie* [tiveron un ataque de epilepsia]). Ou بن يبنوعاهولكايك / ki yakl-u-ha cin-i-ha/ (*ses yeux lui démangent*). Ou ben cambiar a distribución das unidades lexicais en «ي نولكايك ي نبع» / ki yakl-u-n-i cin-i / (lit. *me démangent mes yeux* [pícanme os ollos]) e dicir ي نبع ي نولكايك / cin-i ki yakl-u-n-i / (lit. *mes yeux me démangent* [os meus ollos pícanme]). Tamén podemos engadirle algúns lexemas como, entre outros, o adverbio "فنازب" / bezzaf / (*beaucoup* [moito]): ي نبع ي نولكايك فنازب / cin-i ki yakl-u-n-i / (*mes yeux me démangent beaucoup* [os meus ollos pícanme moito]) pese a estas posibles combinacións, isto non elimina nada á súa propiedade de fixación.

Grosso modo, só atopamos secuencias nominais nas súas formas convencionais básicas; distínguense de calquera outra combinación libre pola constancia das súas partes constituíntes.

A non-composicionabilidade semántica

A locución fixa definida polo uso e a convención require unha lectura especial, porque a comprensión do significado dos elementos que a forman non basta para deducir o contido semántico do conxunto. A unidade poliléxica «لعين د المومو / l-mummu d l-cin/ (lit. *Le poupon de l'œil* [o boneco do ollo], é dicir, *La pupille* [a pupila]) constrúese sobre a base dun desdoblamento semántico, ten un significado xenérico e un significado literal, a súa comprensión inmediata pode verse dificultada se se toma literalmente. O mesmo ocorre coa construción¹⁷ كرشى طايحة عليا / kerf-i tayha cli-yya/ (lit. *Mon ventre tombe sur moi* [o meu ventre cae sobre min], é dicir, *J'ai une diarrhée* [teño diarrea]) que ten un significado xenérico distinto da suma das unidades de significado que posúen os seus segmentos por separado.

Na secuencia «الخابب المرض» / l-merD l-xayeb / (lit. *La mauvaise maladie*. é dicir, *Le cancer* [o cancro]), un profesional medio pode captar facilmente o significado do substantivo المرض / l-merD / (a enfermidade) e do adxectivo الخابب / l-xayeb / (o malo), pero isto non lle fai estar suficientemente equipado para inferir o significado da expresión no seu conxunto.

A lectura, por exemplo, da locución nominal «الريشة د الكتف» / r-rifja d l-ktef / (lit. *La plume de l'épaule*. é dicir, *L'omoplate* [a omoplata]) está sometida ao proceso trópico da metáfora: o substantivo «الريشة» / r-rifja / (a pluma) non representa literalmente esta «produción tegumentaria que recubre o corpo das aves»¹⁸, senón que se emprega alegoricamente tomando prestada a característica formal deste obxecto concreto (os omóplatos dereito e esquerdo son ósos triangulares simétricos que forman a parte posterior do ombreiro, con forma de ás de paxaro).

En contacto co seu complemento «الكتف» / l-ktef / (o ombreiro) lexicalízase para formar parte dun campo semántico ampliado cara á súa concepción como óso específico. Para a maioría dos/as médicos/as, esta locución segue sendo gramaticalmente correcta, pero semanticamente opaca ou absurda. Ás veces o/a médico/a apóiase noutra identidade figurada inherente ao obxecto real «الريشة» / r-rifja / que é «a fraxilidade» para interpretar o sentido da devandita locución, esta aproximación semántica resulta da localización e particularidade doutro óso para o que a escápula é contigua: trátase da clavícula (óso que une o esterno¹⁹ á escápula), que é máis sensible aos traumatismos que a escápula porque, a diferenza desta, non está rodeada dunha masa muscular protectora. Diso despréndese que existe un desacordo entre a persoa coidada e a coidadora sobre a elección da imaxe que debe atribuírse ao significante «الريشة» / r-rifja /.

¹⁷ Tendo como equivalentes monolexicais: شراوطلا / T-Twa/ / شراوطلا / l-kerf/ / شرانفلا / s-shal/ / لاهنلا / s-shal/ / شراوطلا / T-Twa/ / شرانفلا / l-kerf/ / شرانفلا / s-shal/ / لاهنلا / s-shal/ formados co verbo افيف / fiya / j'ai [teño].

¹⁸ Cita orixinal: «production tégumentaire qui recouvre les corps des oiseaux».

¹⁹ Óso situado na cara anterior do tórax da que parten as costelas.

Con respecto ao conxunto *حق الشهر* / *ħeq ʃ-ʃher* / (lit. *Le droit du mois* [o dereito do mes]), é dicir, *La menstruation* [a menstruación]), inclúe dúas palabras que aseguran a súa combinación, que se comportan como unha unidade léxica autónoma para connotar a menstruación: aquí o significante *حق* / *ħeq* / (dereito) mantén unha relación metafórica de semellanza coa realidade á que se refire: menstruación e dereito comparten o trazo da inmutabilidade, teñen en común a constancia. Este dereito obtense cada mes (*شهر*) / *ʃ-ʃher*/. Seguindo o sentido estrito dos membros desta construción fixa, os/as internos/as levan a cabo unha arriscada operación consistente en forzar o paso dunha lectura estritamente simbólica a unha análise baseada no sentido propio e composicional. O resultado será sen dúbida unha información sorprendente, carente de toda lóxica.

En principio, o significado idiomático deste tipo de construcións adoita expor problemas de interpretación aos/as médicos/as. Conveñamos por un momento en que cada disposición do material léxico nunha locución corresponde a un proceso complexo, cuxo exame require competencias interpretativas específicas. Neste sentido, a emisión de expresións idiomáticas considérase responsable das deficiencias da comunicación tecnolóxica, e sempre se describe como a faísca que compromete aos participantes na interacción (médico/a e paciente) nun diálogo de xordos. Para ilustrar este tipo de problema, utilizaremos un extracto dunha conversa entre o médico e o seu paciente que figura no corpus:

- P): *راه شدوه عضامو داکشي باش جنبناه* /*rah ʃeddu-h cDam-u dak[ʃi baʃ jeb-na-h/*
Il est saisi par ses os c'est pour cela qu'amenons le [Está aprehendido polos seus ósos, por iso o trouxemos]
Il a eu une crise d'épilepsie c'est pour cela que nous l'avons amené [Tivo un ataque de epilepsia, por iso o trouxemos]
- M): *واش كايدي على شي مرض* /*waʃ ka ydaw-i cla ʃi merD/*
Est ce qu'il traite sur une maladie ? [Está tratándose dunha enfermidade?]
Est-ce qu'il souffre déjà d'une maladie quelconque? [Ten xa algunha enfermidade?]
- P): *كانو فيه لرياح هادي شحال حتى ولا لاياس أو عاود عاود جاتو هاد الحالة* /*kanu fih l-ryah hadi ʃhāl hetta wella labas 'u cawed jat-u had l-hāla/*
Ils étaient avoir en lui les vents ça fait longtemps jusqu'il s'est amélioré et encore arrive à lui cet état
[Fai moito que non ten ventosidades e aínda se está recuperando]
Il était suivi pour l'épilepsie, mais il s'en ai guéri, maintenant il a fait une rechute
[Foi tratado de epilepsia, pero mellorou, agora tivo unha recaída]
- M): *عندك الدوا اللي كان كيشرب* /*cend-k d-dwa l-li kan ka yʃreb/*
Avez vous le médicament qui était il buvait [teñen o medicamento que estaba tomando?]
Est-ce que vous avez sur vous le médicament qu'il prenait autrefois? [teñen o medicamento que estaba tomando antes?]

A articulación idiomática «*عضامو شدوه*» /*ʃeddu-h cDam-u/* (lit. *Ses os l'ont saisi* [Os seus ósos agarráronlle]) é dicir, *Il a eu une crise d'épilepsie* [ten un ataque de epilepsia]) ten un significado independente do sentido dos seus constituíntes e o médico non o memoriza

(co contido correspondente), polo que non pode descifralo facilmente. Observamos que, ante o asombro do paciente, o seu acompañante tentou matizar as súas palabras utilizando sinónimos. Con todo, esta práctica resultou infrutuosa porque a expresión, coa súa construción soldada e o seu significado non transparente, deu paso a unha combinación fixa que non pode lerse a través das súas partes.

Esta visión de conxunto, aínda que concisa, de seguro nos permite poñer de relevo o inconveniente da transición fluída do sintagma libre ao sintagma fixo. Nin que dicir ten que todo depende da selección semántica, da distribución das unidades léxicas e da natureza da súa disposición na locución fixa. Un morfema que, para o médico, é un simple significante que desempeña unha función redundante, ou que aparece, segundo se desexe, en distintas áreas do discurso, pode ter unha posición particular, decisiva para o establecemento de marcadores claros de comprensión cruzada.

O caso concrétese co morfema do feminino do pronome persoal na secuencia «شَهْرَهَا» / *sher-ha fada* / (*elle est à terme* [está no termo]) ou de novo na combinación «عَلَيْهَا» / *cli-ha d-dem* / (*elle est réglée* [ten a menstruación]) que require unha atención particular. Sen dúbida, a conciencia da súa esencia monolítica é fundamental para asimilar o significado do conxunto.

4.2. Ensaio de clasificación de xiros idiomáticos dos pacientes

As clasificacións das fórmulas estereotipadas varían en función dos distintos estudos que se lles dedican. Esta diversidade débese, en primeiro lugar, á complexidade do fenómeno da fixación e, en segundo lugar, á heteroxeneidade das orientacións metodolóxicas dos lingüistas francófonos (Gross, 1996; Mel'čuk, 1993, 1998), anglófonos (Howarth, 1996, 1998; Gläser, 1988) e croatas (Jernej 1992, 1996; Sesar 1998).²⁰

En canto á clasificación das unidades fraseolóxicas en árabe marroquí, para a que, en verdade, investíronse poucos esforzos, seguimos transpoñendo os modelos desenvolvidos por Gross (1982) ou Mejri (1999) nos que as EF se clasifican segundo o seu grao de fixación, a súa estrutura sintáctica ou prosódica etc. A continuación, presentaremos tres parámetros que modelarán unha clasificación que difire dos prototipos actuais, pero que, sobre todo, está en fase co noso obxecto de estudo. Con todo, esta reorganización en clases non conleva unha separación estrita entre elas. Poden producirse fusións. Tras unha coidadosa reflexión, decidimos clasificar os tecnolectos idiomáticos do corpus en tres tipos:

Tecnolectos estereotipados de vicio

Tecnolectos estereotipados empréstados ou creados a través dun calco

Tecnolectos estereotipados neolóxicos

²⁰ Sobre este tema ver a obra PECMAN Mocja (2004), «L'enjeu de la classification en phraseologie» en *Internationalen Tagung zur Phraseologie EUROPHRAS 2004*, agosto, Basel: Suíza. pp.29-48. (hal-01232661).

Os tecnolectos estereotipados de vicio

Denomínanse así polas lagoas e insuficiencias de coñecemento en que se basea a súa formalización. Este tipo de tecnolecto revela crenzas irracionais e coñecementos médicos profanos. A súa supervivencia explícase polo seu poder expresivo. O problema da tradución adquire un valor exponencial con estes tecnolectos. Conteñen significados difíciles de predicir para os médicos. Algúns pacientes utilízanos por necesidade de comunicación, outros evítanos polas connotacións que conlevan, pero a maioría utilízanos como material expresivo moi apropiado. Para ilustrar as nosas afirmacións, basearémonos nalgúns fragmentos de conversas entre médicos/as e pacientes ou os seus/súas acompañantes:

- (P): راها شربات السقّية /raha ʃerb-āt s-seqya/
Elle a avalé le liquide amniotique [tragou o líquido amniótico]
— M): إينا سقّية /'ina seqya/
De quoi vous parlez? [de que falas?]

A enunciación da construción tecnolectal «شربات السقّية» / ʃerb-āt s-seqya/ (lit. *elle a avalé le liquide amniotique* [tragou o líquido amniótico]) correlaciónase co feito seguinte: no momento do parto, a comadroa pode nalgúns casos axudar á parturiente a expulsar ao/á nado/a exercendo unha lixeira presión na parte superior do útero, esta presión vai acompañada dun estreitamento do estómago que diversifica o seu contido a través do esófago para manifestarse en forma de vómitos. Outro acontecemento case simultáneo prodúcese en forma de fluxo de líquido amniótico²¹ (السقّية) / s-seqya/ a través da vaxina, que anuncia as últimas etapas fisiolóxicas da saída do recentemente nado. A partir de entón, ao achegar estas dúas circunstancias, as parturientes cren que a orixe dos vómitos procede da ruptura da bolsa de auga²² que contén este líquido.

A construción «شربات السقّية» / ʃerb-āt s-seqya/ está cargada entón de experiencias alimentadas por supersticións populares e convértese ás veces nunha xerga para un grupo de pacientes que exclúe a todo un equipo de enfermería para o cal o significado desta produción verbal segue sendo vago. Para a maioría dos/as médicos/as, a expresión segue sendo trivial (nos dous sentidos da palabra). Con todo, revisando os diferentes contextos nos que apareceu esta proposición, podemos observar que, aínda que está tinguida dunha resonancia depreciativa (que connota un suposto baixo nivel cultural), o seu contido «pexorativo» queda superado pola súa utilidade práctica: dado que describe da mellor maneira posible as circunstancias e a orixe dos vómitos, varias categorías de parturientes utilízana para expoñer con claridade o feito ao que se refire. Dicotir «شربات السقّية» / ʃerb-āt s-seqya / é desestimar os múltiples episodios que identifican o parto e nos que os vómitos nesas situacións poden deberse, entre outras cousas, a unha posición incómoda na mesa de partos, ou á intolerancia a un fármaco... «شربات السقّية» / ʃerb-āt s-seqya / formaliza un momento concreto que puntúa o parto.

²¹ Líquido biolóxico no que se baña o feto.

²² «La poche des eaux est un espace situé entre le fœtus et la membrane qui tapisse la cavité amniotique. Cet espace est rempli de liquide (liquide amniotique) dans lequel baigne le fœtus » definición extraída da web www.docteurlic.com/encyclopedie/poche-des-eaux.aspx, consultada o 05/09/22.

No extracto anterior, ao afirmar «شَرَبَات السَّقِيَّة» / *ferb-āt s-seqya* / a traballadora de apoio esperaba un proceso interactivo, dinámico e en acordo, pero o médico, carente dunha base sólida na fraseoloxía tecnolectoral, inflixiu un aborto á súa empresa.

O mesmo ocorre co léxico complexo «قِرْعِ اسنَلَا» / *cerq n-nsa* / (ciática) formado pola acción do accidente lingüístico: «اسنَلَا» / *n-nsa* / que significa «as mulleres» en árabe marroquí era orixinalmente un complemento substantivo pertencente ao árabe estándar, pero co movemento da *shadda* sobre a consoante «ن» («اسنَلَا»). ». Mediante alteracións fonolóxicas, a *shadda* deu paso ao *soukoun*, dando lugar a un novo significante cun significado distinto do árabe estándar. En canto ao substantivo «قِرْع» / *cerq/* (a vea) tamén tomado do árabe estándar, onde atopamos o substantivo «قِرْع» / *cerq/*, sufriu un cambio de expresión, mentres que o contido segue sendo o mesmo. Chamábase así na antigüidade para referirse a un fio de fibras que une a columna vertebral cos membros inferiores, con todo, como os/as anatomistas non lograron identificar a especificidade deste fio en relación cos famosos vasos que drenan o sangue dos órganos ao corazón (as veas), este fio conservou o nome do hiperónimo: a vea ou «قِرْع» / *cerq/*. Para a maioría dos e das pacientes, esta locución, cuxo equivalente está testemuñado no noso corpus, «جول زوب» / *bu zellum/*, refírese a unha patoloxía que só afecta as mulleres (اسنَلَا/*n-nsa/*). Cómpre indicar que esta fórmula falta no repertorio tecnolectoral do 80% dos/as médicos/as.

Tecnolectos estereotipados emprastados ou creados a través dun calco

A pesar da especificidade do material lingüístico propio das linguas, das súas peculiaridades combinatorias e dos seus modos de significación disímiles, folga dicir que os seres humanos, sexa cal for a súa filiación cultural, teñen moitas experiencias en común (experimentan malestar, padecen certas enfermidades, teñen afección a describir os seus síntomas e interésanse por proporcionalos detalladamente...). Isto explica a profusión, no noso corpus, de enunciados que testemuñan a convivencia cultural: varias fraseoloxías en árabe marroquí, utilizadas polos/as pacientes, atopan os seus equivalentes en francés.²³

Esta equivalencia pode inferirse literalmente ou deducirse do significante indescompoñible da unidade complexa. A título ilustrativo, citamos a secuencia «ne pas bouger le petit doigt» (*Ne.Pas.Bouger.Déter. Comp*) que corresponde á construción utilizada a miúdo polos/as pacientes «ماكبحر كئش صبغو الصغير» / *ma ka eħarrek-] Sebcu S-Sğir* / (*Ne.Bouger. Inacc.Pas.Compl.Déter*). Comparando estas dúas expresións, podemos ver que os lexemas dos que están compostas son practicamente os mesmos, é dicir, pertencen ás mesmas categorías gramaticais (adverbio, verbo, adxectivo e substantivo), aínda que a orde dos morfemas non se conserve completamente ao pasar dunha lingua á outra, observamos que son semanticamente idénticas.

²³ A orixe das EF é un tema delicado. Por mor da convivencia de dúas comunidades lingüísticas durante a colonización, non podemos saber se foron os colonos quen, coa intención de comunicarse co pobo marroquí, se apropiaron dos seus idiomatismos e despois os traduciron ao francés ou se pola contra, foron as persoas autóctonas quen subtraeron do código lingüístico das persoas ocupantes para poder adaptarse ás novas circunstancias tipicamente coloniais.

Con todo, ao examinar máis detidamente as dúas fórmulas atopamos algunhas discrepancias morfosintácticas: o verbo (*bouger* [mover]) da locución francesa *ne pas bouger le petit doigt* [non mover un dedo] pode alternar con outros elementos do mesmo paradigma (como «lever» [levantar] e «remuer» [remover]), pode admitir afirmación por exemplo na locución verbal *lever le petit doigt* [levantar un dedo], ademais esta expresión pode incluír locucións adverbiais como *même pas* [nin sequera] en: *il ne lève même pas le petit doigt* [nin sequera moverá un dedo]. Pola contra, «ماكيحْرَكشْ صَبْعُو الصَّغِيرِ» /ma ka eharrek-] Sebcu S-Sgír/ (non move o maimiño) non pode prescindir da negación para manter o seu significado fraseolóxico, non permite a transformación da modalidade negativa en modalidade asertiva. Ademais, esta secuencia prohibe calquera adición, sexa cal for a natureza da unidade engadida. Así, mentres que a locución francesa *ne pas bouger le petit doigt* permite a flexión morfosintáctica, a locución marroquí *ne pas bouger le petit doigt* non, a locución árabe marroquí «ماكيحْرَكشْ صَبْعُو الصَّغِيرِ» /ma ka eharrek-] Sebcu S-Sgír/ (non move o maimiño) caracterízase polo bloqueo sintáctico.

Tamén se inclúe no corpus a locución «كَيْتَقِيَّا مُصَارُنُو» /ka yttqeyya mSarn-ou/ [*Vomir. Inacc. Compl*], cuxa continuación paralela en francés é *vomir tripes et boyaux* [vomitar tripas][*Vomir. Compl. Conj de coord. Compl*], pero mentres que esta última admite unha variante (*rendre tripes et intestins* [devolver tripas e intestinos]), a primeira conserva os mesmos elementos léxicos. Estas dúas expresións caracterízanse por unha forte carga semántica; forman unha rede de asociacións semánticas que vai máis aló da reflectida na dimensión locutiva: ao dicir «كَيْتَقِيَّا مُصَارُنُو» /ka yttqeyya mSarn-ou/ (vomita as tripas), o/a falante está a realizar un acto de fala dirixido ao/á médico/a, Está a tratar de convencela de que a persoa da que fala está a vomitar violentamente e xa non ten nada que devolver, polo que se ve obrigada a rexeitar os seus propios órganos pola boca. En resumo, quere que a persoa coa que fala entenda que se viu afectada por unha traxedia (aínda que fantástica) que require unha intervención urxente:

— (a nai): الدري كيتقيا مصارنو أو كاتقولي تسناي /d-derri ka ytqeyy-a mSarn-u 'u ka tqull-i ttsennay/

L'enfant vomit intestins de lui et tu me dis attends [O neno vomita os intestinos e dime que espere]

Mon fils rend tripes et boyaux, donc cela ne doit souffrir aucune attente [Meu fillo está a vomitar todo, polo tanto, non debe haber ningunha espera]

— (M): شنو كيتقيا /ʃnu ka ytqeyy-a/

Quoi il vomit? [Que estaba a vomitar?]

Il vomissait quoi?!! [Estaba vomitando que?!]

Os tecnolectos estereotipados tecnolóxicos

As tecnolecturas neoloxicamente estereotipadas son creacións fraseolóxicas descritas polos/as especialistas como «estrañas». Representan un afastamento dos hábitos asociativos compartidos pola maioría dos/as pacientes enquisados/as. Esta categoría de construción é un hápax, pero non por iso deixa de ser significativa para comprender os usos que dificultan a intercomprensión.

A efectos dunha designación á vez clara e subxectiva, os modelos sintácticos xenerativos que dan conta deste tipo de locución proceden dunha motivación individual e, polo tanto, están desligados da polilexicalización recoñecida. Podemos expor a hipótese de que acaban inscribíndose na memoria dos/as usuarios/as, ou que rexeitan os seus xogos fundacionais. Os arranxos clasificados como tecnolectos neoloxicamente estereotipados distínguense polo seu modo de construción baseado nunha reelaboración das ferramentas lingüísticas internas, con exclusión de «a matriz externa de préstamo»²⁴ (Sablayrolles, 2011: 42).

Para iso, en «كُضْرُنِي دَعِينِي الْبَطَاطَا» / l-bTaTa d cin-i ka DDer-nin/ (lit. *La pomme de terre de mon œil me fait mal* [A pataca do meu ollo dóeme]) prodúcese un «conflito aspectual que xorde da reunión de lexías a priori incompatibles»²⁵ (Op. Cit, p. 40); desde este punto de vista, esta combinación é calificada de extravagante por todos/as os/as médicos/as entrevistados/as. Esta inesperada innovación combinatoria depende das unidades utilizadas. Con todo, hai que dicir que remiten a ámbitos de experiencia dispares: a palabra «الْبَطَاطَا» /l-bTaTa/, que tería unha existencia convencional no campo léxico da alimentación, non ten a priori cabida no tecnolecto médico. Con todo, para o/a paciente, isto non impide que experimente unha ampliación de significado ao tomar prestada estilisticamente a súa calidade branda (por suposto, tras a cocción) do ollo.

Un exame atento dos materiais constitutivos do tecnolecto nesta categoría levounos a postular, por unha banda, un estreito vínculo entre a terminoloxía culinaria e os xiros locutivos que formalizan signos clínicos ou lugares anatómicos. Por outra banda, postulamos que a metáfora é unha poderosa forza motriz do desenvolvemento neoloxico da tecnolectónica fixa.

Tras percorrer os diversos contextos de enunciación que rodean a produción dos tecnolectos pertencentes a esta clase, constatamos que a conxunción destas dúas operacións (inserción dos nomes de obxectos pertencentes ao mundo da cociña e uso da metáfora, asegurando o vínculo entre as dúas esferas do saber, culinaria e médica) confire un valor «humorístico»²⁶ ás secuencias soldadas. Por outra banda, esta impresión vese confirmada, entre outras cousas, pola expresión «ضَهْرِي دِيَالِ الْكُصْعَةِ» / l-geSca dyal Dehr-i /cuxa lectura en sentido literal proporciona o equivalente francés: «le récipient de mon dos». A presente locución axústase ao esquema bosquexado anteriormente. En efecto, a conexión entre as dúas lexías: «الْكَصْعَةُ» / l-geSca / (o recipiente) e «الضَهْرُ» / D-Dher / (as costas) está garantida pola figura subxacente da «concavidade», máis ou menos enfatizada (segundo as formas dos corpos) e que marca a rexión lumbar. Esta asociación, pola súa orixinalidade, provocou a risa do médico, xa que, aínda que esconde un xenio creador, para el supón un xeroglífico cómico.

²⁴ Cita orixinal: «de la matrice externe qu'est l'emprunt».

²⁵ Cita orixinal: «conflit aspectuel qui naît du rapprochement de lexies a priori incompatibles».

²⁶ Segundo os/as profesionais médicos/as enquisados/as.

5. Conclusión

Por último, podemos dicir que as EF do corpus son bloques soldados e homoxéneos caracterizados por un estancamento sintagmático e un bloqueo dos paradigmas sinonímicos; constitúen a columna vertebral do discurso utilizado polos pacientes. A intelixencia do seu acto de enunciación debe primeiro ser pensada e apoiada mnemotecnicamente. O fenómeno da conxelación representa un dos problemas de interpretación e é responsable das discrepancias na interacción verbal entre os protagonistas, un/unha profesional da saúde que descoñece o proceso complexo de formación de secuencias conxeladas e un/unha paciente que ignora o alto grao de idiomática da súa forma de falar. A espontaneidade que se lle atribúe sistematicamente impídenos traspasar o nivel significativo para sondear as profundidades das representacións figurativas que transmite.

Apéndice. Sistema de transcripción fonética

1. CONSOANTES:

Trazos das CONSOANTES	CARACTER ADAPTADO	CARACTER ÁRABE
- Bilabial oclusiva sonora	- b	ب
- Bilabial oclusiva xorda	- p	پ
- Bilabial oclusiva nasal	- m	م
- Labiodental fricativa xorda	- f	ف
- Dental oclusiva sonora	- d	د
- Dental oclusiva xorda	- t	ت
- Dental oclusiva nasal	- n	ن
- Dental fricativa sonora	- z	ز
- Dental fricativa xorda	- s	س
- Interdental aspirada sonora	- ʃ	ذ
- Interdental aspirada xorda	- t̪	ث
- Apico-dental silbante sonora	- j	ج
- Apico-dental silbante xorda	- ʃ	ش
- Prepalatal africada sonora	- dj	ج
- Prepalatal africada xorda	- ç	چ
- Palatal oclusiva sonora	- g	گ
- Palatal oclusiva xorda	- k	ك
- Velar oclusiva xorda	- q	ق
- Velar fricativa sonora	- c	ع
- Velar fricativa xorda	- x	خ
- Farínxea fricativa sonora	- h	ح
- Farínxea fricativa xorda	- h	ه
- Larínxea oclusiva xorda	- ʕ	ء
- Alveolar simple vibrante sonora	- r	ر
- Velar fricative sonora	- ʁ	غ

2. VOGAIS: Curtas: a, u, i, e; longas: ā, ū, ī

3. SEMI-CONSOANTES: y, w

4. As CONSOANTES ENFÁTICAS están escritas en maiúsculas.
5. As CONSOANTES TENSAS OU XERMINADAS represéntanse cunha reduplicación.

6. Referencias bibliográficas

- Bally, C. (1909). *Traité de stylistique française*. Klincksieck.
- Danlos, L. (1981). La morphosyntaxe des expressions figées. *Langages*, 63, 53–74.
- De Lavergne, C. (2007). La posture du praticien-chercheur: un analyseur de l'évolution de la recherche qualitative. *Recherches qualitatives*, 3, 28–43.
- Dubois, J. et al. (1994). *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*. Larousse.
- Gläser, R. (1998). The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis, *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*, 125–143
- Gross, G. (1996). *Les expressions figées en français*. Ophrys.
- Gross, M. (1982). Une classification des phrases figées du français. *Revue québécoise de linguistique*, 11(2), 151–185.
- Howarth, P.A. (1996). *Phraseology in English Academic Writing: Some Implications for Language Learning and Dictionary Making*. Niemeyer, Tübingen
- Howarth, P.A. (1998). The Phraseology of Learners' Academic Writing, Cowie, A. P. (Ed.). *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*, Oxford: OUP, 161–186
- Hudson, J. (1998). *Perspectives on fixedness : applied and theoretical*. Lund, Sweden: Lund university press.
- Jernej, J. (1992-1993). O klasifikaciji frazema. *Filologija*, 20 (21), 191–197
- Jernej, J. (1996). Bilješke oko porjekla naše frazeologije. *Suvremena lingvistika*, 41 (1-2), 265–269
- Khoudri, A. (2020). La consultation médicale, lieu de manifestations technoléciales hétérogènes. *Langues, cultures et sociétés*, 6 (1), 101–115.
- Lachkar, A. (2014). *Proverbes et locutions stéréotypées du Maroc : lexicalisation, modalisation, transparence et figement*. Geuthner.
- Mejri, S. (2011). L'opacité des séquences figées. *Au commencement était le verbe. Syntaxe, sémantique et cognition, Mélanges en l'honneur du Prof. J. François*, 373–386.
- Mejri, S. (2005). Figement absolu ou relatif : la notion de degré de figement. *Linx. Revue des linguistes de l'université Paris X Nanterre*, 53: 183–196.
- Mejri, S. (2004). Introduction: polysémie et polylexicalité. *Syntaxe et sémantique*, 5(1), 13–30.
- Mejri, S. (1998). La conceptualisation dans les séquences figées. *L'information grammaticale*, 2(1), 41–48.
- Mejri, S. (2006). La terminologie du figement: approche contrastive (français-arabe). *Syntaxe et sémantique*, 1, 139–152.
- Mejri, S. (1999). Unité lexicale et polylexicalité. *Linx. Revue des linguistes de l'université Paris X Nanterre*, 40, 79–93.
- Mel'cuk, I.A. (1993). La phraséologie et son rôle dans l'enseignement/apprentissage d'une langue étrangère, *Etudes de Linguistique Appliquée*, 92, 82–113

- Mel'čuk, I. A. (1998). «Collocations and lexical functions». In Cowie, A. P. (Ed.), *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications*, Oxford: OUP: 23–53
- Pecman, M. (2004). L'enjeu de la classification en phraséologie. *Europhras*, 26–29.
- Sablayrolles, J-F. (2011). De la «néologie syntaxique» à la néologie combinatoire. *Langages*, 183(3), 39–50.
- Schapira, C. (1999). *Les stéréotypes en français : proverbes et autres formules*. Ophrys: collection : L'essentiel français.
- Sesar, D. (1998). O mjestu i ulozi krilatica u frazeološkim rječnicima. *Filologija*, 30–31, 305312.

Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus¹

Phraseological variation, synonymy and parasynonymy in diachrony: a lexicographic and corpus linguistics study

Ramón Martí Solano

Universidade de Limoges, Francia

<https://orcid.org/0000-0001-7460-2790>

ramon.marti-solano@unilim.fr

Resumo: O presente estudo céntrase nunha selección de unidades fraseolóxicas españolas arcaicas ou en desuso (*alzar cabeza, tener buenas aldabas, poner de oro e azul, hacer la rueda, echar plantas*) e os seus correspondentes equivalentes actuais (*levantar cabeza, tener enchufe, poner de vuelta y media, hacer la pelota, echar pestes*). Grazas á combinación de fontes lexicográficas, dos corpus electrónicos da Real Academia Española e dos arquivos da Hemeroteca Dixital da Biblioteca Nacional de España, puideron recompilarse primeiros exemplos e datos referidos á súa frecuencia de uso e á súa evolución cuantitativa ao longo dos séculos. Os resultados das análises sobre o significado e o uso dos pares de unidades fraseolóxicas seleccionados permiten, entre outras cousas, afinar o tipo de relación interfraseolóxica: variación, sinonimia e parasinonimia.

Palabras clave: lexicografía, lingüística de corpus, unidades fraseolóxicas arcaicas, variación, sinonimia, parasinonimia.

Abstract: The present study focuses on a selection of archaic or old-fashioned Spanish phraseological units (alzar cabeza, tener buenas aldabas, poner de oro e azul, hacer la rueda, echar plantas) and their current equivalents (levantar cabeza, tener enchufe, poner de vuelta e media, hacer la pelota, echar pestes). Thanks to the combination of lexicographic sources, the electronic corpus of the Royal Spanish Academy and the archives of the Digital Newspaper Library of the National Library of Spain, it has been possible to compile first examples and data on their frequency of use and their quantitative evolution over the centuries. The results of the analyses on the meaning and use of the selected pairs of phraseological units allow, among other things, to refine the type of inter-phraseological relationship: variation, synonym and parasynonymy.

¹ Data de recepción: 8.12.22. Data de aceptación: 9.03.23. Traducido do orixinal en castelán por Nerea Peleteiro Fernández.

Key-words: lexicography, corpus linguistics, archaic phraseological units, variation, synonymy, parasynonymy.

1. Introducción

O obxectivo principal deste traballo é amosar a evolución que experimentaron algunhas unidades fraseolóxicas (UF) rexistradas nun dicionario español de fai dez lustros. Referímonos concretamente ao *Gran Diccionario enciclopédico ilustrado* de Selecciones del Reader's Digest (GDEI) publicado en 1972. Resulta interesante comprobar que ningunha das UF seleccionadas para este estudo aparece no *Diccionario fraseológico documentado del español actual* (DFDEA), o que pon de manifesto unha das características principais do léxico en xeral, e da fraseoloxía das linguas en particular: a renovación do material fraseolóxico a través de procedementos principalmente analóxicos (Luque Nadal, 2011: 190). A utilización dos corpus da Real Academia Española (RAE), que son o CORDE, o CREA e o CORPES XXI², xunto co do Corpus do Diccionario histórico de la lengua española (CDH) e dos arquivos da Hemeroteca Dixital da Biblioteca Nacional de España, permitiu trazar a evolución do uso das UF seleccionadas, cotexala coa das UF equivalentes máis actuais e analizar deste modo os fenómenos de variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas desde unha perspectiva diacrónica. A distinción entre estas tres relacións léxicas revélase fundamental entre UF que comparten a mesma estrutura sintáctica e nas que a construción contribúe, en diferentes medidas, ao seu significado. A analogía sintáctica é unha mostra irrefutable de que estes pares de UF son realizacións ou actualizacións de esquemas ou patróns fraseolóxicos con casas abertas (Kay, 1992: 310; Pamies Bertrán, 2022: 137; Mellado Blanco, 2015: 111-113; Martí Solano, 2013; Goldberg, 2006: 215; Corpas Pastor, 2021, 2022) que, dende unha perspectiva diacrónica, vanse enchendo ou baleirando en función do uso que lles dan os falantes. O obxectivo deste traballo é dobre: pretende demostrar o retroceso na frecuencia de uso das UF seleccionadas e identificar e explicar a relación léxica destas unidades arcaicas ou en desuso coas súas correspondentes expresións actuais.

2. Metodoloxía da investigación

A consulta das entradas e artigos dunha serie de compoñentes nominais de uso estendido nas UF do español (*agua, bandera, burro, cabeza, cielo, pelo, toro, sal, luna* etc.) no GDEI revela un número de expresións idiomáticas descoñecidas para a persoa hispanofalante actual ou, polo menos, e nalgúns dos casos, imposibles ou moi difíciles de entender debido tanto ao seu carácter opaco como á súa escasa ou nula frecuencia de uso neste terceiro decenio do século XXI. O interese principal de usar un rexistro lexicográfico coma este (un dicionario diferente do dicionario académico) reside na posibilidade de identificar un conxunto de UF seleccionadas por especialistas en lexicografía nos anos 60 e principios dos 70 do século pasado e, deste xeito, poder cotexas con outros rexistros actuais.

² Os acrónimos CORDE, CREA e CORPES XXI corresponden, respectivamente, a Corpus diacrónico del español, Corpus del español actual e Corpus del español del siglo XXI.

Seleccionáronse un total de oitenta UF descoñecidas polo autor deste traballo (ver anexo 1), extraídas dos artigos do GDEI conforme ao criterio «arcaico/en desuso». A maioría das UF son locucións verbais difíciles ou imposibles de interpretar hoxe en día por unha persoa hispanofalante culta fóra de contexto. Faise, pois, indispensable recorrer á definición lexicográfica para comprobar se, só nalgúns casos, a intuición da/do falante é a correcta e deste xeito coñecer o significado real. Unha busca no CORPES XXI non dá ningún resultado para a inmensa maioría destas expresións: algunhas delas, como *a banderas desplegadas* ou *tener pelos en el corazón* contan só cun caso no corpus contemporáneo e outras, como *a mata caballo*, rexistran ata catro casos. Trátase, pois, da ausencia destes casos ou da drástica diminución dos mesmos o que fai que estas expresións sexan consideradas respectivamente arcaicas ou en desuso. A partir desta primeira selección, realizouse unha segunda selección de UF (un total de cinco), como por exemplo *poner de oro y azul* e *hacer la rueda*, que compartisen o mesmo esquema fraseolóxico e o mesmo ou parecido significado cos seus equivalentes actuais, *poner de vuelta y media* e *hacer la pelota*, respectivamente.

Este traballo de investigación conxuga a lexicografía e a lingüística de corpus, tanto sincrónicas como diacrónicas. Un estudo científico sobre a evolución das UF nunha lingua dada ten que recorrer a ambas fontes (dicionarios e corpus electrónicos) para así cotexar e conxugar simultaneamente os datos obtidos e poñelos ao servizo das análises cuantitativas e cualitativas de cada unha das UF en cuestión. A lexicografía xeral e a lexicografía especializada (neste caso, a lexicografía fraseolóxica ou fraseografía) son dúas fontes imprescindibles e complementarias en canto ao tratamento, descrición e clasificación das UF.

3. Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas

Antes de analizar a selección de UF que conforman o centro deste estudo, é necesario distinguir no ámbito dos estudos fraseolóxicos entre os conceptos de variación e sinonimia³ por un lado, e entre os de sinonimia e parasinonimia por outro lado.

Poden considerarse variantes dúas ou máis UF en uso en épocas distintas? Martínez Penadés (2022) afirma que no caso de *cerrarse a la banda* e *cerrarse en banda*, a primeira é unha variante diacronicamente marcada en relación á segunda. Trátase, polo tanto, conforme esta investigadora, de variantes morfosintácticas nas que os dous compoñentes léxicos non presentan variación en ningunha das dúas formas. Estas variantes morfosintácticas non son neste exemplo concreto, como en outros casos, diatópicas, diastráticas ou diafásicas, senón que son diacrónicas⁴.

O *Diccionario da lingua española* (DLE) rexistra unha soa UF na entrada do vocábulo *puerta*: *salir [alguien] por la puerta de los carros, ou de los perros*. Desde unha perspectiva

³ En canto á distinción entre variación e sinonimia na investigación e os estudos paremiolóxicos, consultar Martí Solano, 2017.

⁴ Encóntrase unha tipoloxía de variantes de proverbios españois desde unha perspectiva diacrónica en Martí Solano, 2016.

puramente lexicográfica, encontrámonos ante dúas variantes da mesma UF, un exemplo de «variaciones codificadas consagradas por la tradición» (García-Page Sánchez, 2008: 26). A diferenza do exemplo anterior obsérvase, por outro lado, no DLE que as UF *tener buenas aldabas* e *tener enchufe*⁵ considéranse independentes e aparecen, por tanto, dentro do artigo da entrada de *aldaba* e de *enchufe*, respectivamente. Estamos, pois, ante un exemplo de sinonimia fraseolóxica e non de variante fraseolóxica. As UF sinonímicas posúen imaxes distintas, mentres que as variantes dunha mesma UF non supoñen un cambio no marco metafórico subxacente.

En relación á distinción entre sinonimia e parasonimia fraseolóxicas, consideremos a relación sinonímica entre *estar en Babia* («sin enterarse de lo que ocurre alrededor») e *estar en el limbo* («sin enterarse de lo que ocurre»), expresións *a priori* intercambiabiles en diferentes situacións de comunicación, pois non só comparten significado senón tamén unha estrutura léxico-sintáctica paralela que inclúe un nome de lugar⁶. A relación parasonímica entre UF tamén se dá, entre outros casos, cando estas comparten un mesmo significado ou un significado análogo, pero presentan construcións distintas, o que dificulta que poidan ser intercambiabiles. A UF *estar*, ou *vivir, en las nubes* [alguien] («ser despistado, soñador, no aperebirse de la realidad») é parasoníma da UF *quedarse a dos velas* («quedarse sin comprender nada»)⁷, dado que ambas locucións verbais comparten un significado análogo, pero discrepan no tipo de verbo e na estrutura sintáctica, o que as leva a ser utilizadas en situacións de comunicación totalmente diferentes. Poderíase falar, neste caso concreto, de parasonimia fraseolóxica, ou incluso de asimetría fraseolóxica, no plano pragmático. Noutros casos, a relación parasonímica é o resultado dunha diferenza no plano semántico conforme a cal as UF que comparten o mesmo patrón fraseolóxico presentan significados parcialmente sinonímicos, como no par *echar plantas* e *echar pestes* (ver epígrafe 3.3.).

3.1. Variación fraseolóxica en diacronía

Neste estudo, e concretamente nos dous exemplos seleccionados para este epígrafe, consideramos variantes lexicalizadas dunha locución verbal as actualizacións que presenta un sinónimo ou outro cambio léxico no verbo da locución. *Agachar* (ou *bajar la cabeza*), *alzar* (ou *levantar*) *el gallo*, *hacer pellas* (ou *irse de pellas*), *dar* (ou *repartir*) *cera*, *ganarse* (ou *buscarse*) *las judías*, *tener* (ou *mandar*) *narices* son algúns exemplos de variantes de locucións verbais en español actual, conforme aparecen rexistradas no DFDEA.

La distancia formal entre *liar el petate*, *tomar las de Villadiego* y *poner tierra por medio*, todas con el significado de ‘marcharse’ es tan amplia –de hecho, es una diferencia formal total– que no cabe considerarlas variantes formales, sino variantes contextuales en

⁵ O DLE marca a expresión *tener enchufe* como propia do español de España.

⁶ En relación coas expresións *estar en Babia* e *estar en el limbo* (pero tamén outras do mesmo significado como *estar en la higuera* ou *estar en las nubes*), Mogorrón Huerta considera que entre elas existe en realidade unha relación de sinonimia parcial ou parasonimia “[D]ebido a las características diasistemáticas bien diferenciadas de cada UF.” (2015: 123).

⁷ Todas as definicións entre paréntesis extraéronse do DLE.

distribución libre o en distribución complementaria; por el contrario, en *agarrar el petate*, *coger el petate*, *hacer el petate* y *liar el petate*, que también significan ‘marcharse’, si puede decirse que existe variación formal –esta parcial– de tipo léxico por el cambio de los elementos del verbo (Penadés Martínez, 2012a: 257-267).

No tocante ao par *alzar cabeza* e *levantar cabeza*, na versión electrónica 23.5 do DLE, na entrada do vocábulo *alzar* non se define a primeira acepción deste verbo, senón que se dirixe o/a lector/a á entrada de *levantar* co sentido de «mover hacia arriba algo». Esta práctica lexicográfica é moi significativa, pois implica que o primeiro dos dous verbos se considera unha variante sincrónica da forma máis estendida, representada polo segundo verbo. Esta diferenza vese confirmada polos resultados cuantitativos obtidos nos tres corpus da Real Academia Española (RAE)⁸.

Cadro 1. Frecuencia de uso en CORDE, CREA e CORPES XXI de *alzar cabeza* e *levantar cabeza*

	CORDE	CREA	CORPES XXI
<i>alz* cabeza</i> ⁹	30 / 0,120 34 / 0,134 (CDH)	3 / 0,018	1 / 0,002
<i>levant* cabeza</i>	106 / 0,424 ¹⁰	175 / 1,093	314 / 0,897

As cifras no cadro 1 non só demostran o emprego actual estendido de *levantar cabeza* e a case desaparición de *alzar cabeza*, senón tamén o uso proporcionalmente importante da segunda no corpus diacrónico e a súa regresión radical nos outros dous corpus. Do mesmo xeito, convén sinalar que o DFDEA só rexistra *levantar cabeza* na súa entrada *cabeza*, o que confirma de novo o carácter arcaico de *alzar cabeza*.

Os primeiros exemplos de uso de *alzar cabeza* son do século XVI, de España, e en gran parte relacionados coa conquista: *Historia das Indias* de Fray Bartolomé das Casas (c. 1527-1561), *Quinquenarios o Historia de las guerras civiles del Perú* de Pedro Gutiérrez de Santa Clara (c. 1549-1603), *Crónicas de la Nueva España* de Francisco Cervantes de Salazar (1560) ou *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España* de Bernal Díaz del Castillo (c. 1568-1575). O exemplo (1) amosa o uso da expresión a mediados do século XVI.

- (1) Murieron en esta celada más de seiscientos de los enemigos, los más principales, esforzados y valientes. Fue tan grande el espanto y admiración de los que

⁸ Segundo os datos suministrados pola RAE, o CORDE “[C]uenta en la actualidad con 250 millones de registros”, “el CREA cuenta, en su última versión (3.2, junio de 2008), con algo más de ciento sesenta millones de formas” e, en terceiro lugar, “[L]a versión 0.94 del CORPES XXI está formada por unos 328.000 documentos diferentes que suman algo más de 350 millones de formas ortográficas.”

⁹ As buscas fixéronse utilizando o lema do compoñente verbal (ou do compoñente nominal, segundo o caso) das UF por medio do uso do asterisco nos corpus da RAE e no CDH.

¹⁰ A primeira cifra diante da barra oblicua corresponde ao número total de casos en cada corpus, mentres que a segunda detrás da barra oblicua corresponde ao porcentaxe de casos por cada millón de palabras. Os porcentaxes son, ao mesmo tempo, proporcionais ao número de palabras de cada corpus, a saber 250 millóns no CORDE, 160 millóns no CREA e 350 millóns no CORPES XXI.

quedaron vivos y de los demás que lo vieron o no pudieron socorrer, que en toda aquella tarde no **alzaron cabeza**, enmudesciendo como si no tuvieran lengua, ni se osaron asomar en la calle ni en azotea donde no estuviesen muy seguros. (Francisco Fernández de Salazar, 1560, *Crónica de la Nueva España*)¹¹.

Os primeiros exemplos de *levantar cabeza* (2) son tamén do século XVI e de España, proba de que as dúas variantes conviven desde a mesma época.

- (2) ¡Cuántas veces acaesce que, estando ya el corazón desmayado y caído con la carga de la tribulación, de tal manera que todas las virtudes y fuerzas del ánimo no bastan para levantarlo; que si entonces -cuando ya nuestro espíritu desfallece- clamamos a Dios, volvemos luego a revivir y **levantar cabeza** con el socorro que por este medio nos viene del cielo! (Fray Luis de Granada, 1554, *Libro de la oración y meditación*)

Tanto en (1) como en (2) o sentido figurado da expresión axústase ao contexto extralingüístico en cada caso: «una celada» ou emboscada en (1) e unha tribulación ou aflicción moral en (2). Os contextos de uso máis actuais refírense a situacións difíciles no deporte, a economía, a política, os estudos etc.

3.2. Sinonimia fraseolóxica en diacronía

A diferenza da variación fraseolóxica, a sinonimia fraseolóxica comporta un cambio que non é unicamente formal (substitución dun verbo por outro, por exemplo), senón que conleva a substitución dunha imaxe por outra, dunha metáfora por outra a través do nome ou do sintagma nominal, preposicional ou adverbial que constitúe o argumento dun predicado verbal. Estes casos poderíanse considerar ben como sinónimos interfraseolóxicos ben como esquemas fraseolóxicos con casa libre, aínda que este concepto supón un paradigma maior que a alternancia léxica (Mellado Blanco, 2020: 90)¹².

A distinción entre variante e sinónimo fraseolóxico no caso das locucións verbais que presentamos neste estudo non está exenta de diverxencias entre os expertos. Koike considera que *hacer la pelota* e *hacer la rosca* son variantes fraseolóxicas xa que «[P] or variantes fraseolóxicas entendemos aquelas unidades fraseolóxicas que, manteniendo el mismo significado, son parcialmente idénticas en su estructura y sus componentes» (2003: 47). En cambio, Echenique Elizondo considera sinónimas as expresións *estar en Babia* e *estar en las nubes* (Aguilar Ruiz 2021: 33) como o fai Mogorrón Huerta (2002: 497), mentres que nun estudo posterior (ver nota a pé de páxina número 9) clasifica estas mesmas expresións como sinónimos parciais ou parasinónimos.

3.2.1. O par *tener buenas aldabas* e *tener enchufe*

A locución *tener buenas aldabas* aparece rexistrada no DLE onde ven definida como «disponer de influencias o amistades poderosas» e precedida da marca «locución verbal

¹¹ En todos os exemplos de uso respectáronse a ortografía e os signos diacríticos tal como aparecen nos textos dos corpus e da Hemeroteca Dixital.

¹² Neste traballo Mellado Blanco fai referencia concretamente a «patrones o esquemas sintácticos con casillas vacuas» para definir o concepto de construción fraseolóxica.

coloquial», o que induce a pensar que se trata dunha locución de uso actual. Non obstante, de *tener buenas aldabas* encontráronse 14 casos en 9 documentos no CORDE, ningún caso no CREA e só un caso no CORPES XXI¹³, o que confirma o seu carácter arcaico. O exemplo (3), o máis antigo no corpus diacrónico, é de finais do século XVIII.

- (3) D. Eleuterio, dé usted una vuelta por la cocina y vea usted si empieza a espumar aquel puchero; y él, ya se ve, lo hace todo con una prontitud y un agrado, que no hay más que pedir; porque en fin el que necesita, es preciso que... Y por otra parte, como él, bendito sea Dios, tiene tal gracia para cualquier cosa, y es tan servicial con todo el mundo. ¡Qué silbar! No, hija, no hay que temer; a buenas aldabas se ha agarrado él para que le silben. (Fernández de Moratín, 1792, *La comedia nueva*)

Se se teñen en conta os exemplos rexistrados no CORDE dedúcese que a forma canónica desta UF é *agarrarse a buenas aldabas* e non *tener buenas aldabas*, que podería ser, en todo caso, unha variante. Esta hipótese vese confirmada por outro exemplo de uso extraído do CORDE, nesta ocasión metalingüístico, xa que a locución aparece nun listado de palabras e expresións puras recollidas por Javier Fuentes e Ponte en 1872 e publicado na obra titulada *Murcia que se fue*. Na entrada *aldaba*, pódese ler: «aldaba. p. Llamador. Se llama también aldaba morisca á un cierre de hierro con forma especial. (Agarrarse á buenas aldabas)».

O exemplo (4) é o máis antigo que se encontrou na Hemeroteca Dixital. É tamén de finais do século XVIII e aparece igualmente precedido de *agarrarse a*.

- (4) Mi respetabilísimo y venerabilísimo Maestro: ¡qué bueno es **agarrarse á buenas aldabas!** Bien decía el otro, *á quien buen árbol se arrima, buena sombra le cobija*. (Diario de Salamanca, 23/07/1796)

Resulta interesante notar que todos os exemplos de finais do século XVIII e do século XIX de *buenas aldabas* que se encontraron constrúense co verbo pronominal *agarrarse a*. Os exemplos máis actuais constrúense sistematicamente co verbo *tener* como pode observarse en (5), extraído da Hemeroteca Dixital.

- (5) El cuento, obviamente, es una fábula. En Cataluña y el País Vasco hubo mucha menos represión que en ninguna otra parte de España. Con diferencia. Un resultado, por lo demás, previsible: la riqueza acostumbra a **tener buenas aldabas**. Ciertamente a Cataluña no le fue mal con el franquismo. (*El Mundo*, 4/4/2019)

¹³ Os datos cuantitativos que presentamos corresponden á busca “buenas aldabas”, pois son múltiples as actualizacións léxico-sintácticas do sintagma nominal metaforizado “buenas aldabas”. Dos catorce casos atopados no CORDE, o sintagma aparece principalmente precedido do verbo simple *tener* (en 7 casos), do verbo pronominal *agarrarse a* (en 5 casos), do verbo *contar con* (un só caso) e de *ser de* (un só caso). Non se encontrou ningún caso no CREA e só un, un uso literario da forma “tener buenas aldabas”, no CORPES XXI.

A locución *tener enchufe* defínea o DLE como «gozar de influencia ante alguien para conseguir un favor» e aparece cos marcadores «locución verbal», «despectivo», «coloquial» e «España».

Cadro 2. Frecuencia de uso en CORDE, CREA e CORPES XXI de *tener buenas aldabas* e *tener enchufe*

	CORDE	CREA	CORPES XXI
<i>tener buenas aldabas</i>	14 / 0,056	0 / 0,000	1 / 0,002
<i>tener enchufe</i>	0 / 0,000	4 / 0,025	8 / 0,022

Os resultados cuantitativos no cadro 2 mostran, por unha banda, a case total desaparición de *tener buenas aldabas* e, por outra, o aumento de *tener enchufe* entre o CREA e o CORPES XXI. En vista do resultado nulo no CORDE poderíase pensar que a segunda expresión non se usou en español antes de 1975, data dos últimos textos do corpus diacrónico. A consulta do arquivo da Hemeroteca Dixital produce resultados totalmente distintos: só a locución verbal en infinitivo, *tener enchufe*, conta con 225 resultados, o máis antigo de 1931. As formas conxugadas *tiene enchufe* e *tienen enchufe* contan, respectivamente, con 355 e 135 resultados¹⁴, entre os que destacamos, neste segundo caso, o exemplo máis antigo (6), de 1919.

- (6) Entre otras muchas, una de esas afirmaciones es que un grupo de señores no **tienen enchufe** alguno. No sabemos si será cierto lo de los demás, pero el pollo que representa al susodicho grupo es empleado municipal, con sueldo crecido y «de los que van a la oficina». (*El Mentidero*, 12/7/1919)

Por conseguinte, resulta fundamental completar os resultados obtidos nos corpus da Real Academia Española cos de outras bases de datos, especialmente cando se trata de locucións diatopicamente marcadas.

A mesma situación se produce coa variante *un buen enchufe* que conta con só dous casos no CORDE, outros dous no CREA e un no CORPUS mentres que na Hemeroteca digital encontráronse 325 resultados. Convén sinalar que os resultados da investigación histórica do léxico do español mellorou sensiblemente grazas á dispoñibilidade e accesibilidade de fontes como a Hemeroteca Dixital para documentar “los primeros testimonios das acepciones documentadas a partir del año 1700” (Campos Souto 2018: 237). Aínda que a Hemeroteca Dixital nace co obxectivo fundamental de facilitar a consulta e estudo da prensa histórica en español (Rodríguez Fuentes 2012: 84), converteuse nunha ferramenta indispensable para a investigación do léxico e da fraseoloxía.

3.2.2. O par *poner a [alguien] de oro y azul* e *poner a [alguien] de vuelta y media*

A locución *poner a [alguien] de oro y azul*, que foi catalogada como culta ou literaria (Mogorrón Huerta 2005: 172), clasificárase anteriormente de coloquialismo nun estudo

¹⁴ Convén sinalar aquí que, ao tratarse dun segmento léxico que pode ter dúas lecturas (a literal e a figurada), un número reducido dos resultados aportados corresponde a exemplos literais de *tener enchufe*.

sobre locucións na novela *Fortunata y Jacinta* de Pérez Galdós (Lassaletta 1971: 911), o que suxire unha evolución na percepción do rexistro do seu uso nun intervalo de tempo relativamente reducido, uns 35 anos aproximadamente.

Como se pode comprobar no epígrafe anterior, nos casos nos que non se encontraron suficientes exemplos de uso de algunhas das UF analizadas, recorreuse a unha das fontes máis interesantes de consulta da que dispón o español: a Hemeroteca Dixital da Biblioteca Nacional de España, que permite buscas en diarios, semanarios e publicacións periódicas desde 1678 ata a actualidade. O exemplo máis antigo (7) da expresión *poner a [alguien] de oro y azul* é de principios do século XIX.

- (7) Dígale, que dé gracias á Dios de que con estos calores no están las cabezas para entrar en el trabajo de **ponerle de oro y azul**, e sacarle todos sus trapos al sol, [...]. (*Diario de Madrid*, 16/08/1803)

O seguinte exemplo por orde cronolóxica (8) extraeuse do CORDE.

- (8) Si la apología se hubiese de haber escrito con pluma franca y de buen humor, ¡cuánta rechifla se pudiera haber hecho de los cuitados Censores! ¡qué campo tan inmenso para **ponerlos de oro y azul** y en berlina! Ya V. dice, y no podía menos de decirlo después de tantas y tan evidentes pruebas, que los censores no están versados en tales materias, lo cual está dicho con urbanidad y decoro; pero, traducido en lenguaje vulgar, tanto vale cuanto decir que son, lo que son, unos ignorantes. (Leandro Fernández de Moratín, 1827, *Cartas y relaciones*)

Cómpre destacar na (7) xustaposición das dúas expresións parasinónimas *poner de oro y azul* e *sacarle a [alguien] todos los trapos al sol* («echar a alguien en cara sus faltas e hacerlas públicas, en especial cuando se riñe con él acaloradamente»). Na (8) xustapúxose de novo dúas expresións parasinónimas, *poner de oro y azul* e *poner en berlina* («poner en ridículo»), o que permite a elisión do compoñente verbal repetido *poner*. En ambos exemplos obsérvase un reforzo do sentido da expresión por medio dunha extensión no cotexto á dereita.

Convén sinalar que, ao tratarse dunha «estructura ambigua u homófona» (García-Page Sánchez, 2008: 27) a busca co segmento «de oro y azul» proporciona resultados da combinación co sentido recto referido fundamentalmente a vestimentas ou a elementos arquitectónicos. Estes usos son os primeiros e aparecen xa desde o ano 1344 (neste exemplo concreto referido á cor dunhas letras talladas nunha porta). Á parte do exemplo (8) de Fernández de Moratín e o outro de Bartolomé José Gallardo de 1851, pódese afirmar que o uso xeneralizado do sentido figurado de *poner de oro y azul* estendese en español a partir de 1874. En total hai 25 casos de uso deste segmento en sentido figurado no CORDE. A mesma busca só proporciona catro resultados no CREA, dos cales os dous únicos exemplos de *poner de oro y azul* no seu sentido figurado aparecen no xornal mexicano *El Excelsior* e son ambos de 1996. Só se encontrou un exemplo (9) de *poner de oro y azul* no CORPES XXI.

- (9) ¿Qué dice ese pergüetano? —pregunta Marcelina. Te **pone de oro y azul**... Aquí tienes una copia. Marcelina toma el papel y se lo pasa con gesto de repugnancia a Leonor para que lea en voz alta. (Eduardo Labarca, 2005, *Cadáver tuerto*, Chile)

A UF *poner de vuelta y media* comparte coa precedente a mesma estrutura léxico-sintáctica e é a que foi elixida neste estudo para a súa comparación¹⁵. Desta segunda encontráronse 42 casos no CORDE, sendo o primeiro de 1607, 20 no CREA e 26 no CORPES XXI. O exemplo (10) mostra o primeiro caso rexistrado no CORDE, de principios do século XVII.

- (10) Quedaron tan amostazados que, ya que fuera de allí no se atrevían a dar tras mí, en el púlpito cuando predicaban me **ponían de vuelta y media**. Aborrecían grandísimamente llegase la hora de que hubiese capítulo, porque fuera de allí apenas me atrevía a hablarles palabra por ser ellos más hombres que yo; pero, en aquel tribunal y lugar, se trocaba todo, haciéndome Dios hombre para el decir y a ellos niños para el oír. (San Juan Bautista de la Concepción [Juan García López], c. 1607, *Memoria de los orígenes en la descalcez trinitaria*)

Os resultados cuantitativos do cadro 3 mostran, como se observou na análise dos exemplos anteriormente tratados, que a primeira das dúas expresións, neste caso *poner de oro y azul*, caeu practicamente en desuso en español contemporáneo. Se se observa a evolución cuantitativa da expresión análoga *poner de vuelta y media*, pódese indicar que aínda que a súa frecuencia é superior ao 0,1 por millón de palabras no CORDE e no CREA, o uso contemporáneo reduciuse dúas quintas partes en relación ao seu emprego a finais do século XX.

Cadro 3. Frecuencia de uso en CORDE, CREA e CORPES XXI de *poner de oro y azul* e *poner de vuelta y media*

	CORDE	CREA	CORPES XXI
<i>poner de oro y azul</i>	25 / 0,100	2 / 0,012	1 / 0,002
<i>poner de vuelta y media</i>	42 / 0,168	20 / 0,125	26 / 0,074

En canto á distinción semántica entre estas dúas expresións, e outras de significado similar, convén recordar as palabras do gran lexicólogo e lexicógrafo Julio Casares.

Desde la *ofensa*, que puede ser leve, hasta la *afrenta* y el *ultraje*, que nunca lo son, existe una escala creciente de gravedad que ha de estar en el ánimo del que escribe. Pues bien, este tipo de gradación se buscaría inútilmente en los modismos, ya que uno de sus caracteres máis comunes es justamente la imprecisión. A un sujeto *lo han puesto verde*; a otro, *de oro y azul*; a esotro, *de vuelta y media*; a éste, *como un trapo*; a aquél, *cual digan dueñas*; al de acá, *como chupa de dómine*; al de acullá, *como hoja de perejil*... ¿Quién nos podría explicar cuál de estos individuos es el que ha salido peor parado? (Casares 1992 [1950]: 230)

¹⁵ Outras UF sinónimas son *poner de/como hoja de perejil*, *poner verde* e *poner como los trapos*.

A sinonimia fraseolóxica dáse no plano da lingua, pero resulta difícil afirmar isto mesmo no plano do discurso, é dicir, nas actualizacións reais de diferentes UF sinónimas por parte dos falantes. Por un lado, a «gradación» non é outra cousa que o grado de intensidade discursiva de cada UF, o seu significado emotivo (connotación). Por outro lado, a «imprecisión» apuntada na cita como característica común dos modismos está directamente relacionada co seu carácter idiomático ou metafórico, coa súa opacidade e a súa falta de composicionalidade.

3.2.3. O par *hacerle la rueda a* [alguien] e *hacerle la pelota a* [alguien]

A UF *hacerle la rueda a* [alguien] defínese no DLE como «rondar» no sentido de «andar alrededor de alguien, o siguiéndole continuamente, para conseguir de él algo». Só se encontraron catro casos no CORDE, un no CREA e ningún no CORPES XXI.

- (11) Decía que había cuatro cosas que le ponían a punto de alferecía: mesa pequeña, cama corta, mula pesada, y navaja sin filo. Cuatro que le regaban el alma de risa: una vieja con flores, un marido gurrumino, un predicador de mal ejemplo, y un fraile o clérigo **haciendo la rueda a una dama**. Y cuatro que le hacían llevar la mano a la espada: engañar a un ciego, burlarse de un viejo, un hombre pegando a una mujer, y un hijo maltratando a su padre o a su madre. (Braulio Foz, 1844, *Vida de Pedro Saputo*)

En (11) preséntase o contexto de uso do primeiro caso rexistrado no CORDE. Os outros tres casos de *hacer la rueda* son de Benito Pérez Galdós, dous de *Tormento* (1884) e un de *Realidad* (1889). Unha busca na Hemeroteca Dixital proporcionou resultados bastante similares nesta ocasión: un primeiro caso en *El Matamoscas* de Madrid, un xornal político-satírico, en 1837, o que permite afirmar que a expresión é menos antiga que as analizadas nos epígrafes anteriores e que comeza a utilizarse a partir do final do decenio de 1830.

Cadro 4. Frecuencia de uso en CORDE, CREA e CORPES XXI de *hacer la rueda a* [alguien] e *hacer la pelota a* [alguien]¹⁶

	CORDE	CREA	CORPES XXI
<i>hacer la rueda</i>	4 / 0,016 6 / 0,023 (CDH)	1 / 0,006	0 / 0,000
<i>hacer la pelota</i>	0 / 0,000	2 / 0,012	14 / 0,040

No caso de *hacer la pelota a* [alguien], o DLE defínea como «adularlo para conseguir algo». Esta expresión comparte o mesmo esquema fraseolóxico que *hacer la rueda a* [alguien] e é de uso actual. Poderíase dicir que se trata dunha construción con casa baleira correspondente ao substantivo que funciona como complemento directo no enunciado.

¹⁶ Non se incluíu nesta análise a UF semanticamente sinónima e estruturalmente análoga *hacer la rosca a* [alguien] (5 casos en CORDE, 2 en CREA e 3 en CORPES XXI) por ocupar un punto intermedio entre as outras dúas desde un punto de vista diacrónico de frecuencia de uso.

Conforme os datos obtidos tanto nos corpus da Real Academia como na Hemeroteca Dixital, *hacerle la pelota a* [alguien] é unha expresión relativamente recente en español: non existen casos rexistrados no CORDE, só 2 no CREA (ambos de 1995) e 14 no CORPES XXI, como se observa no cadro 4. O exemplo máis antigo na Hemeroteca Dixital é de 1962.¹⁷ O exemplo (12) mostra un dos dous casos encontrados no CREA.

- (12) Durante los últimos días, todo el mundo se ha liado a **hacer la pelota** a Adolfo Suárez. Y yo me pregunto: si es tan respetado por todo el Parlamento, ¿no sería el candidato ideal a presidir un gobierno provisional y, por tanto, ser el candidato ideal en una moción de censura constructiva donde el programa de gobierno fuera devolver al país, con su presencia imparcial, la confianza en las instituciones y en el Estado? (El Mundo, 26/01/1995: CARTAS)

Se se ten en conta o constituínte externo desta UF, que corresponde ao complemento de obxecto indirecto de persoa, observase, nos exemplos do CORPES XXI, que se trata principalmente de persoas de autoridade, poder ou ás que se lles debe respecto e das cales se pretende obter un beneficio: *jefe, jefazo, princesa, políticos, Rey Sol, Fernando VII, mi madre, su amo, a los bancos y a las grandes fortunas de este país* etc.

3.3. Parasinonimia fraseolóxica en diacronía

A relación léxica entre as dúas UF do par seleccionado para este epígrafe é a de parasinonimia semántica xa que *echar plantas* e *echar pestes* non comparten exactamente os mesmos semas. No caso da UF *echar plantas*, que define o DLE como «*echar bravatas e amenazas*» e que marca como «*locución verbal coloquial en desuso*», encontráronse 16 casos no CORDE e ningún nin no CREA nin no CORPES XXI.

Cadro 5. Frecuencia de uso en CORDE, CREA e CORPES XXI de *echar plantas* e *echar pestes*

	CORDE	CREA	CORPES XXI
<i>echar plantas</i>	16 / 0,064	0 / 0,000	0 / 0,000
<i>echar pestes</i>	46 / 0,184	26 / 0,162	74 / 0,211

O caso máis antigo (13) da UF *echar plantas* está extraído dun sainete do século XVIII.

- (13) Desengaño —¿Quién es? Llamen con tasa; que aunque me busquen tan alborotados, como no soy doctor de los llamados, sé que á mi puerta todo el golpe yerran. / Ministro 2.º —A éstos no hay que decir á dónde entierran, aunque **echen plantas**, porque ya se sabe. / Hidalgo —Abra usted, seo doctor. / Desengaño —No tengo llave. (Ramón de la Cruz, 1762, *El hospital de la moda*)

¹⁷ Trátase dun exemplo da *Codorniz* de Madrid, do 11 de marzo de 1962, no que se lee “[...] con hacer la pelota a los críticos y poner el título [...]”. Por ser esta unha páxina de acceso restrinxido, só podemos proporcionar esta pequena cita e non o parágrafo completo onde aparece a expresión.

Outros exemplos mostran a súa inserción sintáctica: en (13) a expresión non necesita complementos, como ocorre igualmente en (14), mentres que na (15) a expresión complementábase cun sintagma preposicional introducido pola preposición *por* e cun sentido causal.

- (14) Fuíme entón á la bulla y dije: "¡Hola, camaradas! delante de mí ninguno es naide." Quiso **echar plantas** el seor Gorito el Cantero, y yo, que no sufro achanzas, le di (salve sea la parte) tal puntapié en la culata, que estuvo una hora bailando de coronilla en la sala. (Ramón da Cruz, 1766, *El careo de los majos*)
- (15) Bien ageno entretanto de que su General se dexase así morir como un simple paisano, se paseaba triunfante nuestro Artillero **echando plantas** por la derrota de su malandrin competidor, olvidado de la máxima militar de que no hay enemigo pequeño, y sin sentir que debaxo de los pies le estaban minando la tierra que pisaba; quando ¡bom! reventó la mina. (José Bartolomé Gallardo, 1811, *Apología de los palos dados*)

O DLE só rexistra *decir*, ou *hablar*, *pestes de* [alguien], que define como «hablar mal de él». Na súa variante co verbo *echar* a expresión experimentou un considerable aumento no uso contemporáneo, como se pode observar no cadro 5.

- (17) El viejo se halló tan embrollado con esto, que jura y perjura que no quiere hablar mas en el asunto, y **echa pestes** contra los que lo metieron en ello: en suma, este es un cuento de cuentos, que no lo entenderá el diablo. (Primer caso de *echar pestes*, José Nicolas de Azara, 1768, *Cartas de Azara al ministro Roda en 1768*)
- (18) El tráfico por esta gran autopista, que une Alejandría y El Cairo, es denso con sus carretas y camiones. Es un cafarnaún de bocinas y campanillazos. Menos mal que a la derecha, como un descanso para la vista, discurren sobre los canales del Nilo las barcazas, con sus velas latinas. Por aquí pasaron Flaubert y Gerard de Nerval. El primero, **echando pestes** contra las pulgas y las chinches y, el segundo, vacilante entre el éxtasis y la desilusión. (Manuel Leguineche, 2016, *El camino más corto*)
- (19) De camino a dicha dirección me di cuenta de que estaba ya completamente integrada en esta vida rural y **eché pestes** de Madrid, que es una costumbre genética que tenemos los madrileños de Moratalaz. (Elvira Lindo, 2001, *Tinto de verano*)

A construción máis común é *echar pestes contra* [alguien o algo] (17 e 18) pero tamén *echar pestes de* [alguien o algo] ou *de* [algún lugar] como no exemplo (19). Esta diferenza de inserción no enunciado é un reflexo da diferenza semántica entre ambas UF: *echar plantas*, ao caer en desuso, non evolucionou semanticamente mentres que *echar pestes* experimentou un cambio semántico que vai desde o sentido figurado do nome en plural *pestes* («palabras de enojo o amenaza e execración») ata o sentido actual de «hablar mal de alguien o de algo».

O esquema fraseolóxico *echar + N (pl)* deu lugar a outras expresións como *echar chispas* ou *echar chiribitas* e tamén *echar sapos e culebras*. No caso da primeira trátase

de variantes fraseolóxicas xa que *chispas* e *chiribitas* significan exactamente o mesmo. Sen embargo, esta expresión ten dous sentidos diferenciados: «mostrarse sumamente enfadado e furioso» e «prorrumpir en amenazas». A segunda expresión tamén ten dous sentidos diferenciados: «decir desatinos» e «proferir con ira denuestos, blasfemias, juramentos». En calquera caso, a construción é produtiva e reflexa a unión entre forma e significado dos esquemas fraseolóxicos.

4. Conclusión

O repertorio fraseolóxico da lingua española conta cun gran número de expresións arcaicas que tiveron un uso relativamente importante en séculos anteriores pero que caeron en desuso actualmente. Desde unha perspectiva lexicográfica, o DLE rexistra este tipo de expresións por razóns históricas e tende a engadirllas unha marca ou indicador diacrónico para sinalar o seu valor arcaico ou en desuso. Porén, os dicionarios de uso e sobre todo os dicionarios fraseolóxicos, non as inclúen na súa macroestrutura por considerar que o seu uso non está suficientemente documentado en textos contemporáneos. Este estudo demostrou que os corpus da Real Academia Española resultan claramente insuficientes para rastrear os primeiros casos, a evolución e a frecuencia de uso de este tipo de UF. A frecuencia de uso en diacronía de pares de UF que comparten un significado idéntico ou similar, ademais da mesma estrutura sintáctica, confirma en xeral a escaseza de datos que proporcionan os corpus da RAE (Corpas Pastor 2014: 151). Grazas á base de datos da Hemeroteca Dixital da Biblioteca Nacional de España, composta principalmente de diarios, semanarios, mensuais e outro tipo de publicacións periódicas, pódense encontrar exemplos de usos anteriores aos encontrados nos corpus académicos. As expresións *tener enchufe* e *hacerle la pelota a* [alguien], por exemplo, non contan con casos no CORDE mentres que os primeiros casos rexistrados nos arquivos da Hemeroteca son, respectivamente, de 1919 e de 1962. Do mesmo xeito, o primeiro caso de *poner de oro y azul* no CORDE é de 1827, pero o uso dos arquivos da Hemeroteca permite afinar aínda máis a data a un primeiro caso de 1803.

A análise diacrónica e cuantitativa dos pares de UF seleccionados para este estudo revela que nalgúns casos ambas expresións conviven desde os seus inicios como simples variantes (*alzar cabeza* e *levantar cabeza*) e que unha delas cae en desuso deixando o espazo libre unicamente á outra. Noutros casos, a expresión máis antiga (*poner de vuelta y media*, de principios do século XVII) mantense no uso actual mentres que a expresión máis recente (*poner de oro y azul*, de principios do século XIX) desapareceu practicamente do uso normal en español contemporáneo.

En canto ás relacións léxicas entre os pares de UF seleccionados que comparten o mesmo esquema sintáctico púidose distinguir para as locucións verbais entre variación (*alzar/levantar cabeza*), sinonimia (*tener buenas aldabas/enchufe*, *poner de oro y azul/vuelta y media*, *hacer la rueda/pelota*) e parasinonimia (*echa plantas/pestes*) en función de criterios formais e semánticos.

Os datos cuantitativos de frecuencia de uso que se aportan demostran que as UF seleccionadas sufriron un retroceso considerable nos catro últimos séculos e que o seu uso é practicamente inexistente na actualidade: dúas delas non teñen ningunha ocorrencia no CORPES XXI e as outras tres, só unha. En cambio, o uso relativamente estendido das correspondentes expresións actuais pon de manifesto a vitalidade dos diferentes moldes ou esquemas fraseolóxicos e da relación intrínseca entre forma e significado en fraseoloxía.

5. Bibliografía

- Aguilar Ruiz, M. J. (2021). Fraseología histórica, dialectal y contrastiva: entrevista a M.ª Teresa Echenique Elizondo. *Paremia* 31, 19-34. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/031/002_aguilar.pdf
- Campos Souto, M. (2018). Bibliotecas y hemerotecas digitales en el NDHE. *Cuadernos del Instituto Historia de la Lengua* 11, 237-255. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/7280861.pdf>
- Casares, J. (1992). *Introducción a la fraseología moderna* (3^a ed.). CSIC.
- Corpas Pastor, G. (2014). El fraseólogo internauta: como pasárselo pipa en la red. In V. Durante (Ed.), *Fraseología y paremiología: enfoques y aplicaciones*, 133-152. Centro virtual Cervantes. https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica/n5_durante/fraseologia_y_paremiologia_enfoques_y_aplicaciones.pdf
- Corpas Pastor, G. (2021). Constructional idioms of ‘insanity’ in English and Spanish: A corpus-based study, *Lingua* 254. <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2020.103013>
- Corpas Pastor, G. (2022). You are driving me up the wall! A corpus-based study of a special class of resultative constructions. *Lexis. Journal in English Lexicology* 19. <https://doi.org/10.4000/lexis.6343>
- García-Page Sánchez, M. (2008). *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Anthropos.
- Goldberg, A. E. (2006). *Constructions at Work. The Nature of Generalization in Language*. Oxford University Press.
- Kay, P. (1992). At least. In A. Lehrer, E. Feder Kittay, & R. Lehrer (Eds.), *Frames Fields, and Contrasts: New Essays in Semantics and Lexical Organization*, 309-331. Routledge.
- Koike, K. (2003). Las unidades fraseológicas del español: su distribución geográfica y variantes diatópicas. *EPOS* 19, 47-65. <https://revistas.uned.es/index.php/EPOS/article/download/10402/9940>
- Lassaletta, M. C. (1971). Algunos coloquialismos en el Lenguaje de Galdós: Un estudio del Verbo «Hablar» en «Fortunata y Jacinta», *Hispania* 54(4). <https://www.jstor.org/stable/pdf/338187.pdf>
- Luque Nadal, L. (2011). La evolución de los fraseologismos. Estudio lingüístico-cultural de *La Premática que este año de 1600 se ordenó* de Francisco de Quevedo. *Alfinge* 23, 189-199. <https://www.uco.es/ucopress/ojs/index.php/alfinge/article/view/3331/3221>
- Martí Solano, R. (2013). From idiom variants to open-slot idioms: close-ended and open-ended variational paradigms. In J. Szerszunowicz, B. Nowowiejski, K.

- Yagi, & T. Kanzaki (Eds.), *Research on Phraseology across Continents. Vol. 2* (pp. 167-180). Białystok Publishing House.
- Martí Solano, R. (2016). Towards a typology of variant forms in Spanish proverbs from a diachronic perspective. In R. Soares, & O. Lauhakangas (Eds.), *Proceedings of the 9th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*, 488-500. International Association of Paremiology.
- Martí Solano, Ramón, 2017, L'équivalence parémiologique inter-langues et la distinction synonymie/variation intra-langue. *Aliento* 8, 257-273.
- Martí Solano, R. (2019). Eventos históricos y otros daños severos: calcos de compuestos sintagmáticos y de colocaciones en español. *e-Aesla* 5, 333-342. <https://cvc.cervantes.es/lengua/eaesla/pdf/05/32.pdf>
- Mellado Blanco, C. (2020). (No) me importa un camino y sus variantes diatópicas. Estudio de corpus desde la gramática de construcciones. *ELUA* 7, 89-111. <https://doi.org/10.14198/ELUA2020.ANEXO7.06>
- Mogorrón Huerta, P. (2005). As locuções verbais nos dicionários. *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 7, 149-176. http://www.cirp.gal/pub/docs/cfg/cfg07_08.pdf
- Mogorrón Huerta, P. (2015). La parasinonimia y la geosinonimia en las expresiones fijas. *Skopos* 6, 119-133. <https://www.uco.es/ucopress/ojs/index.php/skopos/article/view/5657/5327>
- Mogorrón Huerta, P. (2002). Expresiones fijas sinónimas: análisis contrastivo en francés y español. In M. C. Figuerola, M. Parra, & P. Solà (Eds.), *La lingüística francesa en el nuevo milenio*, 491-500. Universidad de Lérida.
- Pamies Bertrán, A. (2022). The relationship between construction and units in Spanish phraseology. *Islas* 64, 132-152. <https://islas.uclv.edu.cu/index.php/islas/article/download/1247/1024/2022>
- Penadés Martínez, I. (2012). *Gramática y semántica de las locuciones*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Alcalá.
- Penadés Martínez, I. (2022). La variación en las unidades fraseológicas. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de Lenguas* 16(32). <https://revistas.nebrija.com/revista-linguistica/article/view/472>
- Rodríguez Fuentes, L. (2012). El reto de la digitalización de prensa: Hemeroteca Digital de la BNE. *Boletín ANABAD* 62(4), 77-91. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4107643.pdf>

5.1. Fontes primarias

- Diccionario de la lengua española*, <https://dle.rae.es/> [06/03/2023].
- Diccionario fraseológico documentado del español actual: locuciones y modismos españoles*. Seco, Manuel, Olimpia Andrés y Gabino Ramon (dir.), 2004. Madrid: Aguilar.
- Gran Diccionario enciclopédico ilustrado*, 1972. Madrid, México, Caracas, Santiago de Chile, Nueva York: Selecciones del Reader's Digest.
- Hemeroteca Digital de la Biblioteca Nacional de España*, <http://hemerotecadigital.bne.es/index.vm?lang=es>. [06/03/2023]

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CDH) [en línea]. Corpus del Diccionario histórico de la lengua española. <<http://www.rae.es>> [06/03/2023].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [en línea]. Corpus diacrónico del español. <<http://www.rae.es>> [06/03/2023].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORPES XXI) [en línea]. Corpus del español del siglo XXI. <<http://www.rae.es>> [06/03/2023].
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. Corpus de referencia del español actual. <<http://www.rae.es>> [06/03/2023].

Anexo 1

Selección de unidades fraseolóxicas do *Gran Dicionario enciclopédico ilustrado* de Seleccións do Reader's Digest (GDEI) coa súa definición.

1. *a banderas desplegadas*: manifiesta o abiertamente
2. *a las ancas de uno*: a sus expensas
3. *a mata caballo*: atropelladamente, muy de prisa
4. *a trompa y talega*: sin reflexión ni orden
5. *alzar cabeza*: salir de la pobreza; recuperar la salud
6. *andar en palmas*: ser estimado y aplaudido
7. *arrimarse a las paredes*: estar borracho
8. *cabeza de toro*: persona cabezona o necia
9. *cabeza redonda*: persona de pocos alcances
10. *coger el cielo con las manos*: enfadarse mucho por algo, manifestándolo con demostraciones externas
11. *como las propias rosas*: muy bien, perfectamente
12. *correr burro una cosa*: perderse, desaparecer
13. *creer en brujas*: ser muy crédulo
14. *dar perro a uno*: hacerle esperar mucho tiempo
15. *de 25 alfileres*: con todo el adorno y esmero posibles
16. *dejar que ruede la bola*: dejar que alguna cosa siga su curso
17. *desollar o dormir el lobo*: dormir mientras dura la borrachera
18. *echar plantas*: echar bravatas y amenazas
19. *echar uno los títeres a rodar*: romper abiertamente con una o más personas
20. *echarle el toro a uno*: increparle severamente
21. *estar en mantillas*: se dice del negocio o trabajo muy a los principios o poco adelantado
22. *enseñar la oreja*: dejar uno ver su vicio o mala intención
23. *estar de monos*: estar dos personas reñidas; dícese comúnmente de los novios
24. *estar en el alero*: se emplea para expresar inseguridad
25. *estar en la higuera*: estar en Babia
26. *fijar uno las plantas*: afirmarse en un concepto u opinión
27. *gastar mucho almacén*: 1. llevar encima muchas cosas menudas y de poca consideración. 2. gastar muchas palabras en cosas de poca importancia
28. *guardarle el aire a alguien*: atemperarse a su genio
29. *haber toros y cañas*: haber fuertes disputas
30. *haberle cortado el ombligo a alguien*: tener captada su voluntad
31. *hablar uno por boca de ganso*: decir lo que otro le ha sugerido
32. *hacer la rueda a uno*: adularlo para captar su voluntad
33. *hacerse sal y agua*: disiparse, desvanecerse una cosa
34. *hasta la pared de enfrente*: resueltamente, sin titubeos
35. *hasta las cachas*: con todo el esfuerzo, hasta más no poder
36. *hecho un brazo de mar*: ataviado con lujo
37. *hincar el pico*: morir
38. *írsele a uno las cabras*: eyacular uno involuntariamente

39. *juntársele el cielo con la tierra a uno*: verse en un trance grave
40. *llevar en palmas*: complacer a uno en todo
41. *meterse uno en su concha*: retraerse
42. *mojar la pólvora a uno*: aplacar al que estaba colérico
43. *no aguantar/sufrir pulgas*: no tolerar ofensas o vejámenes
44. *no pararse en barras*: saltar sobre toda clase de consideraciones
45. *no ser una cosa un grano de anís*: tener importancia
46. *nublársele el cielo a uno*: acongojarse mucho
47. *parecer uno abanico de tonta*: moverse mucho y sin concierto
48. *pasar la esponja*: convenir en que no se trate más de ello
49. *paseársele el alma por el cuerpo*: ser uno muy indolente
50. *pecho por tierra*: humildemente
51. *pegado a la pared*: avergonzado, confuso, sin saber qué contestar
52. *pelar el ajo*: Nic. Morirse
53. *poner de oro y azul*: reprender a uno agriamente, decirle palabras ofensivas
54. *poner el paño al púlpito*: hablar profusamente y con afectada solemnidad
55. *poner en los cuernos de la luna*: alabar a uno sin tasa
56. *poner la pluma bien o mal*: expresarse bien o mal por escrito
57. *poner sal en la mollera*: escarmentar a uno para que tenga juicio
58. *ponerse como un trompo*: comer y beber hasta hincharse
59. *ponerse moños*: atribuirse méritos, presumir
60. *quedarse uno hecho un mono*: quedarse corrido, avergonzado
61. *quitar moños a uno*: bajarle los humos
62. *remojar la palabra*: echar un trago
63. *romperle el bautismo*: descalabrar
64. *sal quiere el huevo*: 1. con que se da a entender que un negocio está muy cerca de venir a su perfección 2. se dice del que va muy ufano y desea que le alaben sus prendas
65. *sangre en el ojo*: pundonor para cumplir las obligaciones
66. *ser de monte y ribera*: servir para todo
67. *ser un gran cacao*: Ven. Ser un magnate, un personaje importante
68. *ser una peña*: ser uno insensible
69. *sobre las armas*: preparado para lo que pueda ocurrir
70. *tener buenas aldabas*: contar con la protección de personas importantes e influyentes
71. *tener cubierto el riñón*: estar rico
72. *tener la cabeza en las once o a pájaros*: 1. no tener juicio. 2. estar distraído
73. *vestirse por la cabeza*: ser mujer o sacerdote
74. *tener pecho*: tener paciencia y ánimo
75. *tener pelos en el corazón*: tener gran esfuerzo y ánimo
76. *tener riñones*: ser esforzado
77. *tirar con bala o con bala rasa*: hablar con mala intención
78. *tomar el trote*: marcharse uno intempestivamente
79. *venir del parto derecho*: suceder una cosa favorablemente
80. *ver el cielo por embudo*: tener poco conocimiento del mundo

Proposta didáctica baseada en corpus para o ensino das unidades fraseolóxicas somáticas en español¹

Corpus-based didactic proposal for teaching somatic phraseological units in Spanish

Cilano Marques da Silva²

Universidade da Coruña

<https://orcid.org/0009-0009-4544-5744>

cilano.marquesdasilva@udc.es

Resumo: A presente proposta didáctica ten como obxectivo expoñer a relevancia significativa que ostentan os corpus lingüísticos no ámbito da lingüística aplicada, así como na esfera do ensino/aprendizaxe das linguas estranxeiras. Os corpus lingüísticos, ao ser compendios sistematizados de expresións verbais e escritas nunha lingua determinada, dispostos dentro dunha estrutura de base de datos, exercen un papel substancial na ampliación do discernimento que os lingüistas adquiren respecto ao funcionamento e a configuración intrínsecas dunha lingua. En adición á súa dimensión analítica, ditos corpus eríxense como recurso didáctico importante no contexto do ensino e aprendizaxe de linguas estranxeiras, especialmente no referido a aqueles coñecementos que non se atopan contemplados de maneira explícita nos manuais tradicionais de ensino e aprendizaxe de español LE/L2. Neste sentido preséntase un enfoque centrado na manipulación dos corpus lingüísticos da lingua española co fin de impartir e adquirir un mellor coñecemento das unidades fraseolóxicas (UFS), prestando especial atención a algúns somatismos (SO). As actividades deseñadas neste marco diríxense a estudantes de nivel intermedio (B2) debido a que o contido en cuestión e a competencia necesaria no manexo dos corpus poden resultar complexos para niveis iniciais (A1-A2). Con isto, espérase que, cada vez máis, o profesorado de español LE/L2 e estudantado poidan incorporar con máis frecuencia os corpus lingüísticos no seu día a día para facilitar o proceso de ensino/aprendizaxe do español.

¹ Data de recepción: 22.03.23. Data de aceptación: 15.08.23. Traducido do orixinal en castelán por Beatriz Pérez Mosquera.

² Completou o Máster Interuniversitario en Lingüística Aplicada (MiLA) na Universidade de A Coruña (UDC). Na actualidade, atópase inmerso na etapa do doutoramento a través do *Programa Oficial de Doutoramento en Estudos Lingüísticos*, unha colaboración entre a UDC e a Universidade de Vigo (Uvigo).

Palabras clave: somatismos (SO), unidade fraseolóxica (UF), español LE/L2, didáctica de ELE, corpus lingüísticos, fraseodidáctica.

Abstract: The aim of this didactic proposal is to expose the significant relevance of linguistic corpuses in the scope of applied linguistics, as in the field of teaching/learning a foreign language as well. Linguistic corpuses, being considered as systematized compendiums of verbal and written expressions in a given language, arranged within a database structure, play a substantial role in expanding the discernment that linguists acquire with respect to the functioning and intrinsic configuration of a language. In addition to their analytical dimension, these corpuses emerge as important didactic resources in a context of teaching and learning foreign languages, especially regarding those knowledges which are not explicitly included in the traditional teaching manuals of learning Spanish LE/L2. In this way, we propose a different approach based on the manipulation of linguistic corpuses of Spanish language in order to teach and acquire a better knowledge of phraseological units (PU), paying special attention to some somatism (SO). The designed activities in this framework are oriented to students of intermediate level (B2), due to the fact that the content in question and the necessary competence in the management of the corpuses can be complicated for beginner level students (A1-A2). All in all, it is hoped that, increasingly, LE/L2 Spanish teachers and students will be able to incorporate more frequently the linguistic corpora in their daily work to eventually facilitate the teaching/learning process of Spanish.

Keywords: somatism (SO), phraseological unit (PU), Spanish LE/L2, ELE didactics, linguistic corpus, phraseodidactics.

1. Introducción

Esta proposta didáctica xurdiu, por un lado, da necesidade de falar sobre as unidades fraseolóxicas nas aulas de español LE/L2 e, polo outro, da relevancia do uso dos corpus lingüísticos como recurso didáctico, outro asunto exiguo nas clases de español como lingua estranxeira. Como é sabido, os corpus lingüísticos revolucionaron o mundo da lingüística aplicada debido aos avances tecnolóxicos nas últimas décadas. Isto débese principalmente a que estas coleccións de textos orais e escritos ofrecen unha gran cantidade de datos sobre unha determinada lingua que axuda aos lingüistas a entender mellor o funcionamento e a estrutura das linguas. Ademais, estes textos orais e escritos están estruturados dentro dunha base de datos que facilita o labor dos lingüistas á hora de facer unha análise a grande escala dunha lingua dada. Actualmente, os corpus permiten realizar buscas a través das listas de frecuencia de palabras, diversos elementos gramaticais, recoñecemento de patróns lingüísticos etc.

Estes recursos informatizados non só benefician aos lingüistas, que se adican a estudar os fenómenos lingüísticos, senón que tamén poden utilizarse como soporte didáctico no ensino/aprendizaxe de español como lingua estranxeira/segunda lingua (LE/L2) ou calquera outra lingua. Porén, na actualidade, a súa explotación como ferramenta pedagóxica aínda é escasa. Son poucos os manuais de español LE/L2 que plasman nas súas unidades tarefas que estimulen a utilización dos corpus dentro e fóra das aulas.

No ensino/aprendizaxe de segundas linguas, os corpus poden ocupar un espazo importante tanto na elaboración de materiais didácticos auténticos como para traballar aspectos que non sempre veñen especificados nos manuais, as gramáticas e/ou os dicionarios para

aprendices estranxeiros. Ademais, os beneficios do emprego dos corpus son infinitos, pois permiten que o estudantado estea en contacto directo con mostras reais do uso da lingua, o que facilita a aprendizaxe e a evolución do alumnado en certos aspectos do idioma como poden ser as unidades fraseolóxicas (UFS), contido desta proposta didáctica. Así mesmo, o uso axeitado destes recursos facilita a aprendizaxe autónoma, así como a resolución de problemas lingüísticos que poden xurdir ao longo do proceso de adquisición dunha LE/L2 (Abad Castelló, 2019: 2).

É por isto polo que propoñemos unha unidade didáctica baseada na lingüística de corpus dirixida tanto a estudantes como a profesores de español LE/L2. Esta unidade centrarase nas unidades fraseolóxicas somáticas, tamén coñecidas como somatismos. Estas e outras UFS, a miúdo de natureza complexa, presentan un desafío maior para o estudantado estranxeiro, en parte debido á falta de referencia nas súas linguas maternas e tamén debido ao sentido metafórico que adquiren as palabras que as constitúen.

Desta maneira, a introdución dos corpus lingüísticos nas aulas de español LE/L2 busca contribuír coa familiarización das UFS e o manexo dos corpus, permitindo ao estudantado estar en contacto directo coa lingua dende calquera lugar do mundo mediante exemplos contextualizados do uso da lingua. As tarefas propostas a continuación van dirixidas a estudantes de español como LE/L2 que posúen, ou están estudando, polo menos un nivel B2 de español de acordo co *Marco común europeo de referencia para as linguas: aprendizaxe, ensino, avaliación* (MCRE). Consideramos que, para comprender o significado dos somatismos (SO) seleccionados, o estudantado necesita ter polo menos un nivel de español intermedio. Así mesmo, o manexo dos corpus pode resultar complexo para os niveis iniciais. É por isto que se recomenda un nivel intermedio. Aínda que, dependendo do tipo de UFS, o/a profesor/a pode adaptar as tarefas e o uso dos corpus a niveis máis baixos.

Esperamos que esta proposta sirva de exemplo aos profesores de español como lingua estranxeira, ampliando as oportunidades de traballo cos corpus e enriquecendo a experiencia de aprendizaxe do estudantado. Ademais, que esta iniciativa fomente o uso dos corpus en clases de español para estranxeiros, non só para mellorar a comprensión das UFS, senón tamén para desenvolver habilidades de comprensión lectora, oral e escrita.

As seccións que seguen están divididas en: a metodoloxía empregada na elaboración da proposta; un breve marco teórico no que se fai unha definición sucinta dos somatismos e algúns apuntes sobre o uso da fraseoloxía nas clases de linguas estranxeiras; a proposta didáctica coas súas tarefas correspondentes e, por último, as consideracións finais.

2. Metodoloxía

A creación da proposta didáctica baseouse nunha metodoloxía coidadosa e estruturada que considerou diversos pasos para garantir a súa efectividade e pertinencia no ensino/aprendizaxe de español LE/L2. A continuación, detállanse os principais pasos seguidos durante o proceso de deseño:

- Realizouse unha análise do contexto educativo no que se pode aplicar a proposta didáctica, considerando o nivel do estudantado, os recursos dispoñibles e as características específicas dos aprendices. Ademais, identificáronse as necesidades do estudantado en canto á comprensión e produción de unidades fraseolóxicas somáticas.
- Levouse a cabo unha breve revisión bibliográfica sobre os somatismos e a fraseoloxía no ensino de español LE/L2.
- Optouse por utilizar os *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA) e *Spanish Web Corpus 2018* (esTenTen18) debido á diversidade de materiais procedentes de diferentes fontes e países de fala hispana.
- Establecéronse obxectivos xerais e específicos claros e alcanzables para a proposta didáctica. Estes obxectivos centráronse en familiarizar ao estudantado coas UFS e o manexo dos corpus.
- Diseñáronse actividades didácticas variadas e adaptadas ao nivel B2. Estas actividades enfocáronse no enriquecemento das UFS, a identificación de significados metafóricos, o uso contextualizado das expresións e a autonomía na busca de información nos corpus.
- Organizouse unha secuencia coherente de actividades que segue unha progresión lóxica para facilitar a asimilación gradual dos contidos. Consideráronse actividades introdutorias, de práctica, consolidación e aplicación dos coñecementos adquiridos a través dunha avaliación final.
- Desenvolvéronse materiais didácticos para apoiar as actividades, incluíndo follas de traballo, exercicios interactivos e guías de uso dos corpus.
- Por último, propoñemos a realización dunha avaliación da proposta didáctica mediante a aplicación piloto nun grupo de estudantes de español LE/L2, coa intención de recompilar as impresións dos estudantes para identificar posibles melloras e axustes necesarios.

Neste sentido, a metodoloxía utilizada baseouse nun enfoque pedagóxico apoiado pola lingüística de corpus e a investigación no ensino de segundas linguas. Cada paso foi coidadosamente planificado para maximizar a aprendizaxe e a comprensión das unidades fraseolóxicas somáticas, ofrecendo aos aprendices unha experiencia enriquecedora e significativa no seu proceso de adquisición da lingua española.

3. Marco teórico

3.1 Os somatismos (SO)

Antes de somerxernos na definición e características dos somatismos, resulta relevante aclarar certos aspectos relacionados coas unidades fraseolóxicas (UFS). Para iso, comezaremos coa definición de unidade fraseolóxica (UF) ou fraseoloxismo (FR) partindo da perspectiva de Mellado Blanco (2004: 197) que, de acordo coa autora:

Los FR son cadenas complejas constituidas al menos por dos palabras. Sus rasgos más relevantes son su relativa estabilidad y su significado unitario, lo cual posibilita su

aprendizaje, memorización y reproducción en bloque, como si de lexemas simples se tratara. Algunos de ellos son idiomáticos total o parcialmente y en general sobresalen por la elevada proporción de semas connotativos expresivos.

Noutras palabras, as UFS caracterízanse por estar compostas por dúas ou máis palabras, ter a capacidade de reproducirse na fala como combinacións previamente establecidas e amosar idiomaticidade. Por idiomaticidade Mellado Blanco (2004: 41) entende o «significado figurado de los signos». Isto quere dicir que o significado dunha UF non se deduce dos elementos illados que a compoñen, senón que se desprende do conxunto de elementos constitutivos de dita UF. Tomamos como exemplo a locución *poner pies en polvorosa* na que o significado unitario de *huir* despréndese de todos os elementos que a compoñen (Saracho Arnáiz, 2015:127).

Dentro do ámbito fraseolóxico podemos atopar unidades diversas, entre elas as locucións somáticas (SO), obxecto da proposta didáctica, que, de acordo con Mellado Blanco (2004: 11), son fraseoloxismos que posúen algunha características peculiares. O primeiro indicio dun SO é o que ten que ver co conxunto de palabras que «contienen lexemas referidos a partes u órganos de la anatomía humana o animal (lexemas somáticos)». Ademais deste trazo fundamental, Mellado Blanco (2004, *apud* Saracho Arnáiz, 2015: 130) engade os seguintes:

- a) Contienen en su estructura un sustantivo de órgano o de parte del cuerpo humano;
- b) abundan los verbales (en alemán), los cuales poseen aspectos gramaticales relevantes;
- c) desde el punto de vista semántico-funcional, refuerzan el significado de situación o comportamiento humano de manera expresiva, siendo que una gran mayoría aportan un aspecto cualitativo negativo; e) su significado se puede analizar en tres niveles: 1) significado primario, es decir, el significado de los componentes por separado (el campo semántico del componente base del SO es ‘partes y órganos del cuerpo humano’); 2) significado recto o literal del SO (puede acercarse o alejarse del significado del nivel 3 y, así ser más transparente o más opaco); y 3) significado unitario o fraseológico, el cual se podrá clasificar en diversos campos onomasiológicos.

Así mesmo, o significado dos somatismos (SO) pode ser nalgúns casos idiomático e noutros casos semiidiomático. É dicir, nalgúns casos, o sentido do conxunto de palabras pode ser unitario, mentres que, noutros, non o é. Isto supón que o significado dos SO xeralmente é máis amplo que o das UFS e a súa interpretación pode depender do contexto de uso, o cal pode estar influenciado pola metáfora (Saracho Arnaiz, 2015: 142).

3.2 As UFS en clases de español LE/L2

Na actualidade existe o consenso de que para desenvolver unha competencia comunicativa sólida nunha lingua estranxeira, é esencial aprender os contidos fraseolóxicos. Neste sentido, a inclusión das UFS nas clases de español ou outras linguas estranxeiras é imprescindible, segundo sinala Timofeeva Timofeev (2013: 394). Nesta mesma liña Wu (2016: 11) comenta que:

Las unidades fraseológicas constituyen una parcela indispensable del léxico debido a su uso frecuente en el lenguaje hablado y escrito, y su conocimiento resulta importante no

solo para el aprendizaje de una lengua extranjera, sino también para el conocimiento de la cultura y la mentalidad de una nación.

Agora ben, non está claro dende que nivel se debe comezar a abordar esta temática nas aulas de linguas estranxeiras. No caso do español, o *Marco común europeo de referencia para las lenguas: aprendizaje, enseñanza y evaluación* (MCER) e o *Plan curricular del Instituto Cervantes* (PCIC) recoñecen a importancia da fraseoloxía. O MCER contempla o ensino das «expresiones de sabiduría popular» e o PCIC inclúe un apartado no que se recomenda a inserción da fraseoloxía a partir do nivel B2. De acordo co visto, o ensino da fraseoloxía, polo menos no ámbito español, só está prevista a partir dos niveis intermedios (Fraile Muñoz, 2017: 202). Non obstante, Fraile Muñoz (2027: 207) suxire que se deberían introducir as unidades fraseolóxicas desde os niveis iniciais, empezando coas UF máis básicas nos niveis A1 e A2 e ir aumentando gradualmente o nivel de dificultade a medida que se avance na aprendizaxe da lingua ata os niveis avanzados. Esta cuestión foi amplamente discutida por varios autores entre os cales se poden destacar, ademais de Fraile Muñoz (2017), os traballos de Leal Riol (2013), Timofeeva Timofeev (2013), Szyndler (2015), Mendizábal de la Cruz (2016) e Penadés Martínez (2023).

En relación coas unidades fraseolóxicas somáticas, Saracho Arnaiz (2015: 142-143) afirma que «debido a su significado semiidiomático y a la universalidad de la metáfora que normalmente incorporan, son las unidades más idóneas de la lengua para ser utilizadas por la Fraseodidáctica de ELE en los niveles bajos (A1 y A2) o intermedios (B1 y B2)». Non obstante, comezar coas UFS dende os niveis iniciais pode ser complicado debido á dificultade que supón tanto no proceso de aprendizaxe como no labor de ensinanza. Isto débese á falta de materiais nivelados que apoien ao profesorado na presentación axeitada das UFS, considerando o nivel dos e das estudantes. Aínda que hoxe en día existen moitas unidades didácticas que incorporan a fraseoloxía, son escasas as que establecen unha clasificación específica das UFS a ser ensinadas/aprendidas en cada nivel. Algúns manuais soamente abordan este tema a partir dos niveis intermedios (B2-B2), mentres que outros nin sequera o inclúen nos niveis avanzados.

Todo isto parece indicar que a fraseoloxía ocupa un espazo pouco representativo dentro do universo do ensino de LE/L2 (González Rey, 2004, 2012) e é por isto polo que o profesor de LE/L2 desempeña un papel fundamental á hora de seleccionar os contidos fraseolóxicos apropiados para diferentes niveis e no deseño de tarefas axeitadas para abordar este tema nas aulas xa sexa en niveis iniciais, intermedios ou avanzados. Dada a ampla dispoñibilidade de información, unha solución efectiva sería empregar de maneira axeitada os corpus lingüísticos na creación de materiais e no ensino (Muñón 2017; Vázquez Rozas y Blanco 2022; Cortes 2022). Por esta razón, a continuación, presentamos unha proposta didáctica para as unidades fraseolóxicas somáticas no contexto do español, o cal integra os corpus en todas as actividades e pode adaptarse facilmente a outras linguas e/ou tarefas.

4. Proposta didáctica

4.1 Obxectivos da proposta didáctica

Esta proposta didáctica ten como obxectivo principal achegar aos alumnos e profesores aos corpus do español para consultar o significado dalgunhas UFS somáticas a partir do vocabulario relacionado co corpo humano.

Igualmente, as tarefas propostas máis abaixo teñen os seguintes obxectivos específicos:

1. Que os alumnos e profesores poidan familiarizarse co uso dos corpus nas clases de español LE/L2 e adquiran as competencias suficientes para manexar os corpus con certa autonomía dentro e fóra da aula.
2. Que os alumnos e profesores sexan capaces de adaptar os coñecementos adquiridos a outros exercicios relacionados coa fraseoloxía ou calquera outro tema.
3. Que os alumnos, a partir da consulta aos corpus, poidan deducir o significado das UFS en cuestión.
4. Que os alumnos, a través do uso dos corpus, poidan entender o contexto de uso dos somatismos e a súa posterior aplicación en contextos reais de uso da lingua.

4.2 Os Corpus

Neste apartado presentaremos os corpus utilizados na elaboración da proposta didáctica para achegalos aos profesores. Nesta ocasión, seleccionamos dous corpus: o *Corpus de Referencia del Español Actual* (CREA) e o *EsTenTen18* dispoñible a través da plataforma *Sketch Engine*. Ambos conteñen materiais heteroxéneos do español peninsular e latinoamericano. Aínda que se pode utilizar calquera outro corpus.

4.2.1 Corpus de Referencia del Español Actual (CREA)

O CREA é un *corpus* bastante representativo debido a que conta con máis de 160 000 000 de formas. Ademais, está composto por diversos tipos de textos orais (10%) e escritos (90%). Cabe subliñar que o 50% dos textos proceden de España e os demais 50% de América Latina, unha mostra suficientemente representativa das variedades do español. A documentación que hai no CREA foi recompilada dende o ano 1975 ata o 2004 (RAE).

Na actualidade, o CREA conta con dúas versións: unha anotada (beta 0.4), dispoñible a través do enlace <https://apps2.rae.es/CREA/view/inicioExterno.view>, na que se permite facer buscas a través dos lemas, formas ou clases de palabras (Figura 1) e outra non anotada <http://corpus.rae.es/creanet.html>. Para a realización das tarefas eliximos a versión anotada pois permite facer buscas por formas, lemas ou categorías gramaticais. Na consulta das UFS propostas máis abaixo, os alumnos e profesores poden utilizar a opción *Forma*, posto que este motor de busca permite aos usuarios facer consultas compostas de máis dunha unidade léxica (Figura 1).

Figura 1. Interface de busca do CREA por *Forma*

4.2.2 Spanish Web corpus 2018 (esTenTen18)

O *esTenTen18* é parte da familia de corpus *TenTen*, que recompila corpus con máis de 10.000 millóns de palabras en diversas linguas. Este corpus está dispoñible a través da plataforma de pago *Sketch Engine* (<https://www.sketchengine.eu/>). Contén mostras representativas do español peninsular e hispanoamericano con máis de 16 953 735 742 millóns de formas.

Cabe destacar que, a diferenza do CREA, o acceso a este corpus é mediante unha plataforma de pago, o que require darse de alta. Non obstante, os usuarios poden obter unha licenza gratuíta por trinta días cunha conta simple, tempo suficiente para desenvolver as actividades propostas aquí. Unha das vantaxes deste corpus é que permite aos usuarios obter listas de palabras, concordancias e crear o seu propio corpus. Para as tarefas propostas máis adiante, recoméndase facer as consultas a través da opción *Concordancias* (Figura 2) xa que permite buscar combinacións de palabras e ver os seus respectivos contextos (como se amosa na Figura 7 do Anexo 1 a modo de exemplo).

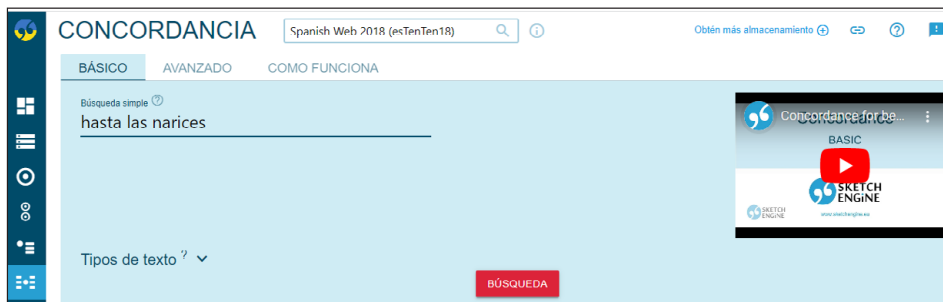

Figura 2. Interface de busca por concordancias en *esTenTen18*

4.3 Esquema de utilización dos corpus para cada unha das tarefas

Na Táboa 1, como se pode ver máis abaixo, distribuímos as tarefas cos seus respectivos corpus e o tempo aproximado de cada unha delas.

Táboa 1. Secuencia de actividades e os corpus

Tarefa 1	Tarefa 2	Tarefa 3	Tarefa 4	Tarefa 5
Presentación do tema. Explicación sobre o uso dos <i>corpus</i> a través de exemplos do <i>CREA</i> e <i>EsTenTen18</i>	Corpus: • EsTenTen18/ • CREA	Corpus: • EsTenTen18/ • CREA	Corpus: • CREA	Corpus: • EsTenTen18/ • CREA
Tempo: 30 min	Tempo: 40 min	Tempo: 30 min	Tempo: 30min	Tempo: 1h

4.4. Contidos da proposta didáctica

Os contidos da proposta didáctica baséanse entres saberes fundamentais (Táboa 2). O primeiro fai referencia aos saberes conceptuais que teñen que ver con saber unha cousa. O segundo refírese aos metodolóxicos, saber facer unha cousa. E, por último, os socioculturais, saber como actuar diante dunha situación determinada.

Táboa 2. Distribución dos contidos

Saberes conceptuais	Saberes procedementais	Saberes socioculturais
Inferir o significado dos somatismos a través dos exemplos atopados nos corpus. Extraer informacións dos <i>corpus</i> relacionados coas UFS. Ampliar o coñecemento relacionado coas UFS somáticas.	Manexar os corpus con destreza. Observar as distintas ferramentas e posibilidades que hai nos corpus. Demostrar coñecemento sobre o uso dos corpus. Saber cando e como aplicar os SO en contextos reais.	Coñecer os aspectos socioculturais relacionados coas UFS somáticas. Contrastar aspectos das unidades fraseolóxicas relacionados coa cultura dos estudantes. Reflexionar sobre a importancia do corpus e o uso das UFS en clase de E/LE.

4.5 Secuencia de actividades

A continuación, presentaremos as actividades da proposta didáctica cos exercicios e algunhas indicacións de como aplicalos na aula. O tempo de duración de cada actividade é aproximado e pode variar dependendo das características do grupo e a cantidade de participantes. Estas tarefas poden ser levadas a cabo de modo independente. Porén, se o docente o prefire, pode adaptala como material de apoio tras contextualizar o campo lexical do corpo humano nos niveis avanzados, como mencionamos na introdución. No suposto de que o docente queira utilizala como material de apoio, aconséllase seguir a

unidade 1 dos manuais *Aula Internacional 5 Plus* (Corpas, Garmendia, Sánchez e Soriano 2020) e/ou *Abanico B2* (Chamorro Guerrero, Lozano López, Martínez Gila, Muñoz Álvarez, Rosales Varo, Ruiz Farjado e Ruiz Campillo, 2011), ambos da Editorial Difusión.

A secuencia de actividades componse de cinco tarefas. A primeira consiste nunha breve introdución do tema por parte do docente. A segunda, terceira e cuarta fanse e corríxense en clase coa axuda do profesor e das consultas aos corpus. A última, a modo de avaliación, o estudante prepáraa na casa e entrégaa e/ou envíaa por correo ao profesor.

Tarefa 1. A modo de introdución, recoméndase aos profesores que, antes de empezar coas actividades prácticas, fagan unha breve presentación acerca da natureza dos corpus: para que serven e como manexalos. Ademais de explicar as principais ferramentas e vantaxes dos mesmos no proceso de aprendizaxe dunha lingua estranxeira. Suponse que vai ser a primeira vez que os estudantes van a entrar en contacto con este tipo de material en clase, por isto é importante que o docente faga unha breve presentación.

Esta toma de contacto consiste nun conciso achegamento á Lingüística de Corpus e a demostración de uso dos corpus por parte do profesor, para que os estudantes se familiaricen con estes e que poidan manexalos e facer as tarefas con certa destreza. Ademais, aclarará todo tipo de dúbidas que vaian xurdindo en canto ao manexo destes. Para iso, a fin de facilitar o labor do profesor, creamos algúns tutoriais básicos que poden ser consultados máis abaixo nos anexos 1 e 2. Agora ben, recoméndase que o/a profesor/a, á hora de explicar a utilización dos corpus, execute os pasos a través do sitio web de cada corpus por medio dun proxector para que todos os estudantes poidan acompañalos. Ademais, é aconsellable que o docente, a modo de exemplo, faga consultas nos corpus usando palabras ou expresións monolexemáticas e plurilexemáticas, para que os estudantes poidan percibir as distintas posibilidades de buscas que hai neles. Por último, antes de comezar coas tarefas prácticas, o profesor debe facilitar aos estudantes os datos para acceder aos corpus que se van utilizar en clase (os enlaces de acceso atópanse no apartado dos corpus, máis arriba).

Tarefa 2. Unha vez rematada a presentación inicial e ter repasado o léxico do corpo humano de calquera manual avanzado ou material propio (sirva de exemplo os dous mencionados máis arriba, *Aula Internacional 5 Plus* e/ou *Abanico B2*), o profesor fará unha sondaxe rápida a través de preguntas sobre o significado das expresións idiomáticas da listaxe abaixo (coa axuda do proxector pódese poñer nunha diapositiva e proxectalas para que os estudantes as vexan). Sen ánimo de dar as respostas, o profesor soamente escoitará as hipóteses dos/as alumnos/as.

1. *Tomar* [alguien] *el pelo* [a alguien]
2. *Poner* [alguien] *el dedo en la llaga* [de alguien]
3. *Tener* [alguien] *un corazón de oro*
4. *Tener* [alguien] *mucha cara*
5. *Estar* [alguien] *de morros* [con alguien]
6. *Hacer* [alguien] *oídos sordos* [a alguien]
7. *Tener* [alguien] *los pies en el suelo*

8. *Estar* [alguien] *hasta las narices* [de algo/alguien]
9. *Echar* [alguien] *en cara* [a alguien]
10. *Meter* [alguien] *mano* [a alguien]

A continuación, o/a docente preguntará os alumnos se saben que significan estes conxuntos de palabras. Espérase que alguén conteste que se trata de expresións idiomáticas ou UFS. En caso negativo, o profesor fará unha breve explicación acerca desta temática. Ademais, enfocará a atención nas unidades fraseolóxicas relacionadas co campo lexical do corpo humano para que os estudantes se acostumen ao asunto (aquí o profesor pode aproveitar a oportunidade para explicar que é unha UFS e a pluralidade de sentidos que as palabras adoptan a distintos niveis dependendo do contexto).

Tras esta breve sondaxe, o docente entregará a fotocopia da tarefa 2 (dispoñible no Anexo 3) a cada un/ha dos/as estudantes. A continuación, pediralles que, a través da consulta ao *Corpus EsTenTen 18* e/ou *CREA* (versión anotada), asocien as seguintes frases feitas da dereita (Táboa 3) cos seus respectivos significados á esquerda poñendo un ou máis exemplos ao lado.

Con esta tarefa, que durará máis ou menos 40 minutos, o/a alumno/a ten a posibilidade de relacionarse cos *corpus EsTenTen18* ou *CREA* e darse conta da importancia do contexto para inferir os significados das UFS. Despois da consulta, o profesor fará unha posta en común entre todos para descubrir se as solucións atopadas e os exemplos seleccionados se relacionan cos sentidos das UFS. Se alguén quedou con algunha dúbida, o profesor daralle resposta antes de comezar coa próxima tarefa. Tamén, se hai tempo, o docente pode facer un breve debate para saber se existen estas expresións nas linguas maternas dos estudantes e/ou se o sentido é o mesmo ou cambia dependendo dunha cultura ou outra.

Tarefa 3. Despois da actividade precedente, o profesor pedirá os estudantes que, en grupos de tres ou máis persoas, elixan polo menos cinco das expresións anteriores e completen, a través da consulta ao *CREA*, a actividade do Anexo 4.

Esta tarefa, cuxa duración pode ser de máis ou menos uns 30 minutos, por unha parte, axudará aos estudantes a ampliar as súas habilidades co uso dos *corpus*. Por outra, fomentará o traballo en equipo e continuará co coñecemento dos aspectos relacionados co emprego de cada unidade fraseolóxica en distintas partes do mundo hispano. Tras pasar o tempo estipulado, o profesor pedirá os estudantes que presenten, en clase aberta, os seus resultados subliñando os aspectos que máis chamaron a atención ao grupo.

Tarefa 4. Esta tarefa consiste en presentar as variantes das UFS traballadas a través das combinacións posibles de elementos que poden ser actualizados nunha mesma unidades fraseolóxica. Para iso, o profesor utilizará como modelo as UFS: *tener mucha cara* e *estar hasta las narices*. O docente, a través da diapositiva ou cadro branco, vai explicar que ademais de *cara* e *narices* pódense atopar outros elementos relacionados co corpo humano que ao substituílos a unidade fraseolóxica mantén o seu sentido. Para iso, a modo de exemplo, o docente pode seguir os esquemas [*tener mucha X*] e [*estar hasta X*] aclarando que o elemento X complétase cun nome, coma nos exemplos anteriores (*tener mucha* + nome sen artigo/*estar hasta* + artigo + nome). Tras esta explicación, os

estudantes, de maneira individual ou en pequenos grupos, van buscar a información a través de *EsTenTen18* ou *CREA*.

A modo de exemplo, a continuación, presentamos algunhas combinacións posibles:

- *Estar* [alguien] *hasta las narices, la coronilla, el cogote, el moño, los cojones, los huevos, las pelotas* etc. [de/con algo/alguien].
- *Tener* [alguien] *mucha cara/jeta/morro/rostro* etc.

Con esta tarefa, que pode durar de media uns 30 minutos, os/as estudantes ampliarán o coñecemento acerca das UFS. Tamén, verán con máis detalles os elementos que compoñen cada unha delas, posto que hai unidades que posúen unha parte fixa e outra variable que, ao enche-las con outros elementos, da lugar a novas unidades fraseolóxicas. Así mesmo, esta tarefa pretende ampliar o coñecemento relacionado coas UFS por medio de palabras de uso coloquial como *cojones, huevos, pelotas, coño* etc. O que permite os estudantes comprender o significado destas voces, consideralas vulgares, en contextos reais de uso.

Tras corrixir a actividade, o profesor pode aproveitar este momento para levar a cabo un pequeno debate relacionado coas palabras frecuentemente empregadas na linguaxe coloquial. Ademais, pode contrastar aspectos socioculturais vinculados coas propias experiencias dos/as estudantes nas súas linguas maternas, fomentando unha posta en común entre todos para verificar as similitudes e diferenzas entre as UFS nas diferentes linguas.

Tarefa 5. Actividade para casa (Avaliación): A modo de avaliación, os/as estudantes van ler o texto abaixo adaptado do manual *Abanico B2* e buscar os significados das expresións subliñadas nun dos *corpus* vistos nas tarefas anteriores. No Anexo 5 o profesor poderá fotocopiar a actividade ou enviala aos estudantes por correo electrónico.

Estoy hasta las narices de Juan Alberto. Es insoportable. Es una de esas personas que piensan que **es el ombligo del mundo**, que es el más alto, el más guapo, el más seductor... Pero yo sé cuál es su problema: **no tiene dos dedos de frente**, vaya, que es tonto perdido. Antes éramos muy amigos, esa es la verdad. En la Universidad siempre nos ayudábamos, nos presentábamos los apuntes, estudiábamos juntos, e incluso cuando tuvo problemas con sus compañeros de piso se vino a vivir un tiempo a mi casa. Vamos, que **éramos uña y carne**. Pero poco a poco empezó a **darme la espalda**, salía con otra gente no me llamaba nunca por teléfono... Y me daba todo tipo de excusas idiotas, hasta que me di cuenta de que me estaba **tomando el pelo**. La verdad era que yo no le interesaba ya. A pesar de todo yo nunca le **he echado en cara** lo que me hizo. Pero es que además es un caradura increíble: el otro día, en la fiesta de Blas, intento eh **meterle mano a mi novia** en un rincón. Yo estaba viendo aquel día que la miraba demasiado, y, claro, ya **tenía la mosca detrás de la oreja**, así que me acerqué para ver qué pasaba, tuvimos una discusión terrible y al final nos faltó poco para **llegar a las manos**. Desde entonces, está siempre

criticándome a mis espaldas porque no tiene valor para **decirme las cosas a la cara**. Pero si él **no tiene pelos en la lengua** y dice todo lo que piensa de mí, yo tampoco me voy a callar. Y después de todo, va contando que yo tengo la culpa de que no seamos amigos. ¡Vaya cara que tiene!

José

Texto adaptado da tarefa 4 «Doble sentido», páxina 12, do *Abanico B2*.

Esta actividade, que ten unha duración aproximada dunha hora, permitirá os estudantes poñer en práctica todo o que viron durante as sesións anteriores. Do mesmo modo, pretende avaliar se os coñecementos adquiridos foron suficientes e interiorizados polos estudantes. Ademais, con esta tarefa foméntase o traballo autónomo en casa e fai que os coñecementos adquiridos non se queden só na aula.

5. Materiais e recursos

Con relación ao material utilizado na aula, recoméndase que todos os estudantes teñan a man un ordenador portátil, tableta ou móbil con acceso a internet e bolígrafos ou lapis, posto que para levar a cabo as tarefas estes son imprescindibles. O profesor, á súa vez, necesitará o apoio dun proxector, acceso a internet, ordenador, diapositivas, rotuladores e fotocopias das tarefas.

6. Avaliación da proposta didáctica

A modo de avaliación da proposta didáctica. Ao final da última tarefa o profesor pedirá a cada un/ha dos/as estudantes que reflexionen nunha folla ou en clase aberta acerca das seguintes preguntas:

- Que foi o que che resultou máis difícil das tarefas propostas?
- Que cousas cambiarías ou non na proposta?
- Foron útiles ou non os corpus no proceso de aprendizaxe das UFS?
- Volverías utilizalos noutras actividades?

Como suxestión, o docente pode adaptar estas e/ou outras cuestións nun formulario *Google Forms* e enviarlles o enlace despois por correo para que as contesten dende casa. Iso axuda ao profesor a ter unha visión máis ampla dos resultados e analizalos con maior detalle para futuros cambios.

7. Conclusións

Con esta proposta didáctica, queremos subliñar que os corpus poden ser importantes fontes de información dunha determinada lingua e o seu emprego axeitado nas clases de español como lingua estranxeira pode ser beneficioso tanto para o alumnado como para o profesorado, principalmente á hora de traballar ou ampliar aspectos relacionados con algúns contidos que, a miúdo, non veñen detallados nas unidades didácticas dos manuais actuais.

Por todo isto, por un lado, espérase que as actividades aquí deseñadas sexan suficientes para cumprir os obxectivos xerais e específicos da proposta didáctica; por outro lado, preténdese que esta sirva de exemplo para que os profesores comencen a utilizar os corpus con maior frecuencia nas súas clases, xa sexa mediante a creación de materiais propios e a adaptación dos xa existentes, ou para incentivar os estudantes sobre a importancia do uso destes recursos no proceso de aprendizaxe do español. Con iso, prevese que os aprendices se interesen cada vez máis no uso dos corpus no proceso de aprendizaxe e, sobre todo, na fraseoloxía do español, debido á súa importancia na comunicación e o dominio da lingua, posto que aprender unha lingua estranxeira vai máis alá das regras gramaticais e as longas listas de palabras.

En resumo, a proposta didáctica sobre os somatismos e a utilización de corpus lingüísticos no ensino/aprendizaxe do español como lingua estranxeira (LE) ou segunda lingua (L2) preséntase como unha oportunidade enriquecedora tanto para os/as profesores/as como para os/as aprendices. De ser así, aínda que esta proposta aínda non fose implantada na aula, espérase que os seus beneficios e potencial sexan recoñecidos e adaptados en futuras prácticas docentes de acordo coas necesidades dos/as estudantes.

ANEXOS

Anexo 1. Titorial de apoio para facer buscas no corpus *EsTenTen18*

Paso 1. O usuario ten que darse de alta na plataforma facendo clic en LOG IN (Figura 1). Para iso hai dúas posibilidades. A primeira é a través dunha conta persoal e a segunda por medio dunha conta institucional. Moitas universidades e empresas posúen convenios coa ferramenta, o que facilita o acceso por parte dos profesores e estudantes. Porén, se o seu centro ou universidade non forma parte de ningún convenio, a ferramenta dálle a posibilidade de crear unha conta gratuíta por un mes.

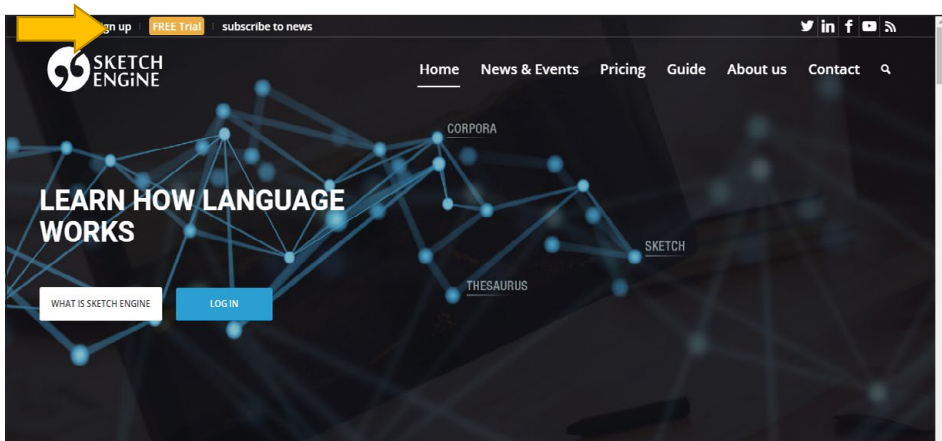

Figura 1. Interface da ferramenta *Sketch Engine*

Paso 2. Despois de facer clic na opción LOG IN aparecerá a pantalla abaixo (Figura 2). Aquí pode elixir a opción de acceso: acceder a través dunha conta institucional, cunha conta de *Gmail* ou crear unha conta.

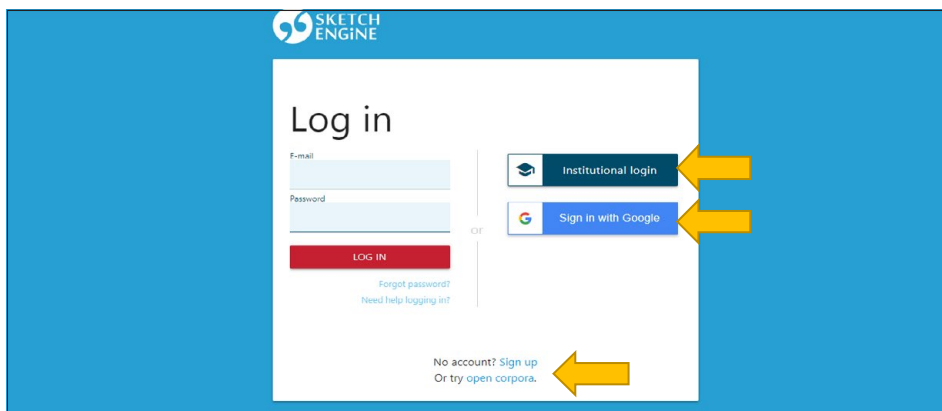

Figura 2. Pantalla de acceso á ferramenta

Paso 3. Se fai clic na opción crear unha nova conta (Sign up) aparecerá a pantalla seguinte (Figura 3) onde se lle permitirá crear unha conta e acceder á ferramenta de maneira gratuíta durante trinta días.

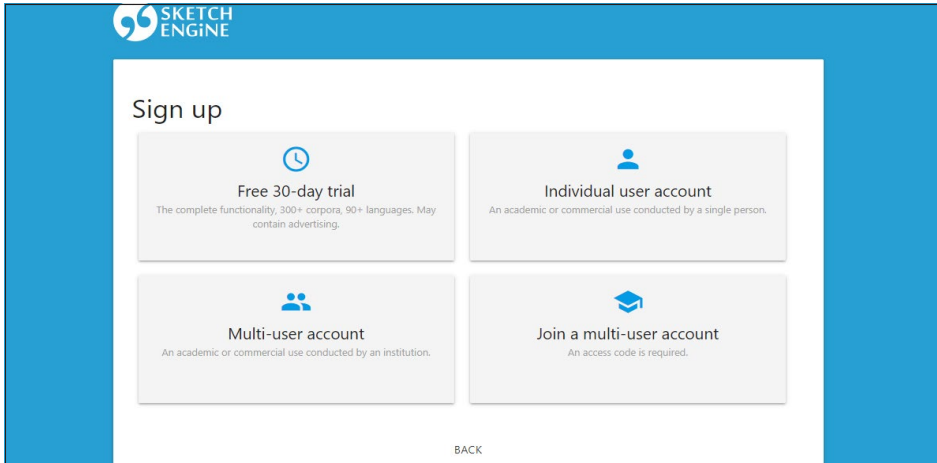

Figura 3. Crear unha conta gratis

Paso 4. Unha vez dentro da ferramenta aparecerá unha pantalla como na Figura 4. Soamente ten que seleccionar o idioma SPANISH e será direccionado ao *corpus esTenTen18* (Figura 5). Unha vez dentro da ferramenta aparecerá unha pantalla como na Figura 4.

Figura 4. Pantalla de selección dos *corpus*

Figura 5. Pantalla de inicio do *esTenTen18*

Paso 5. Unha vez dentro do corpus o usuario dispón de distintas opcións de busca. Aquí presentaremos soamente a busca simple porque entendemos que é suficiente para realizar a tarefa. Porén, se o/a profesor/a ou estudante quere explotar o corpus con máis detalles, pódoo facer de maneira intuitiva. Á esquerda (Figura 6) aparecen os distintos tipos de busca que se pode levar a cabo. Como suxerencia, para as actividades propostas, aconsellamos facer buscas por medio da opción *Concordancia*, busca *Básica* (Figura 7) porque nos permite escribir máis dunha palabra. Unha vez dentro da busca por concordancias aparecerá a interface de consulta (Figura 7). Soamente ten que poñer a/as palabra/s que queira buscar e facer clic en **BUSCA**. O resultado vese na Figura 8.

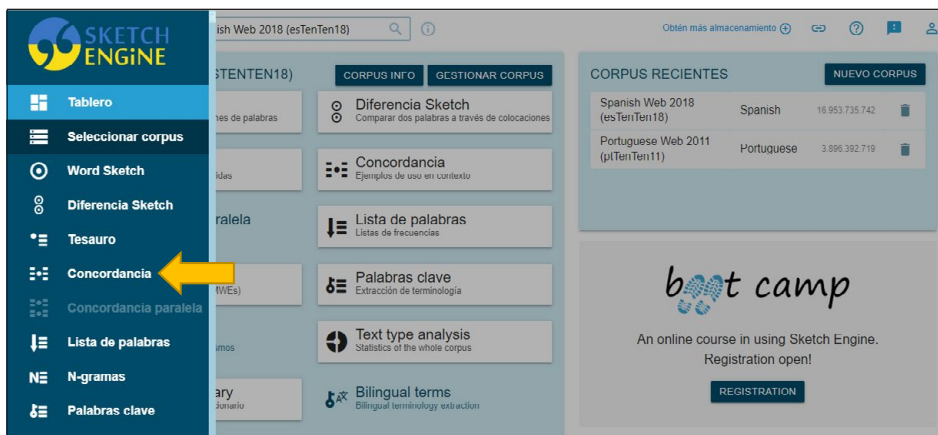

Figura 6. Opcións de buscas

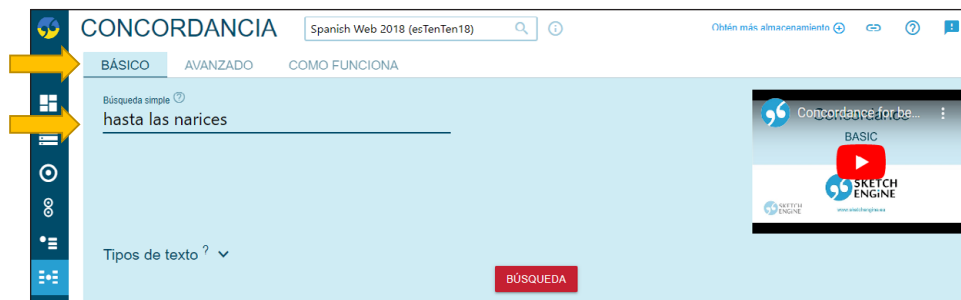

Figura 7. Tipos de buscas (básica e avanzada)

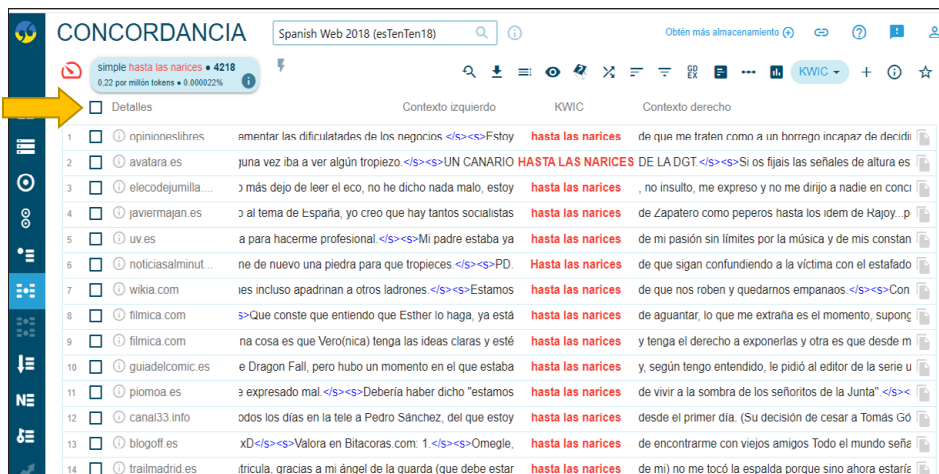

Figura 8. Resultado da busca por *hasta las narices*

Paso 6. Unha vez atopados os resultados (Figura 8), o usuario atópase con diversas posibilidades de explotar os datos. Como se trata dunha actividade para estudantes estranxeiros, e debido a cuestións relacionadas co tempo e a cantidade de información que se pode atopar neste corpus, recoméndase a análise dos 100 primeiros exemplos atopados. Tamén se pode ver a frecuencia da busca a través da ferramenta representada na Figura 9. O usuario pode seleccionar o tipo de frecuencia que quere (Figura 10). Se a frecuencia que quere está en *la izquierda*, *frecuencia KWIC*, *a la derecha*. Na Figura 11 hai un exemplo de frecuencia por palabras á esquerda na que podemos ver que antes da unidade fraseolóxica *hasta las narices* úsase con maior frecuencia con formas do *verbo estar*.

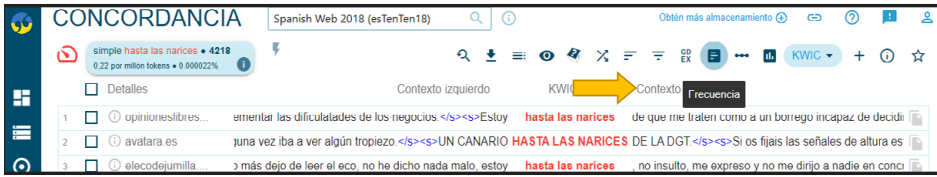

Figura 9. Ferramenta para verificar a frecuencia

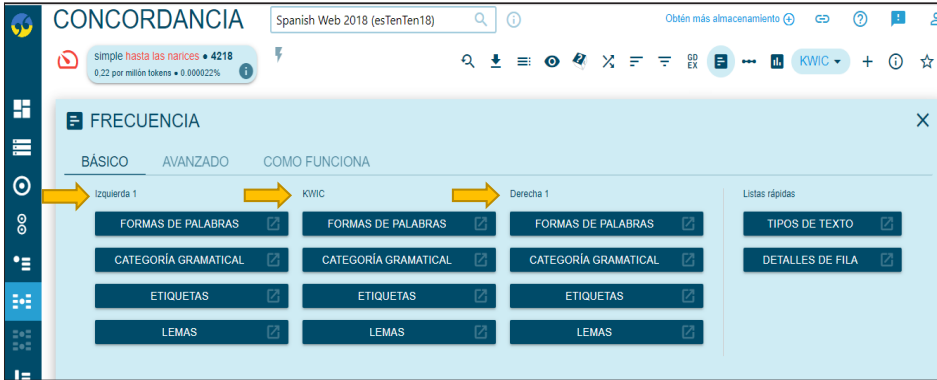

Figura 10. Distintas formas de hacer buscas por frecuencia

The screenshot shows the 'Frecuencia' table. At the top, there are two buttons: 'CAMBIAR CRITERIOS' and 'ATRÁS A CONCORDANCIA'. Below the table, there are two checked options: 'Mostrar frecuencia relativa' and 'Show percentage of concordance lines'. The table has 6 rows and 4 columns: 'Word', 'Frecuencia', 'Relative ?', and '% of conc. ?'. A yellow arrow points to the first row.

Word	Frecuencia	Relative ?	% of conc. ?
estoy	687	0.04	16.29 %
Estoy	384	0.02	9.10 %
está	259	0.01	6.14 %
estaba	220	0.01	5.22 %
estamos	217	0.01	5.14 %
están	151	< 0.01	3.58 %

Figura 11. Frecuencia por formas de palabras á esquerda

As informacións aquí presentadas son de carácter meramente ilustrativo e co obxectivo de facilitar o acceso ao corpus. Porén, o usuario pode atopar moita máis información acerca de como usar a plataforma a través dos videotutoriais dispoñibles na propia ferramenta na ligazón <https://www.sketchengine.eu/user-guide/sketch-engine-video-tutorials/> ou usando a creatividade e explotando a ferramenta de maneira autónoma.

Anexo 2. Titorial básico de como utilizar o CREA

Paso 1. A diferenza do corpus anterior, o acceso ao CREA é moito máis sinxelo. A primeira vantaxe é que non fai falta darse de alta. Só ten que acceder ao corpus a través da páxina da RAE (Figura 1) <https://www.rae.es/banco-de-datos/> e estará na interface inicial do corpus (Figura 2).

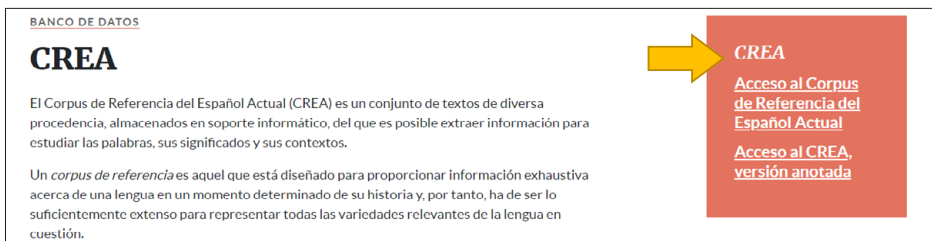

Figura 1. Pantalla de acceso ao *corpus* CREA

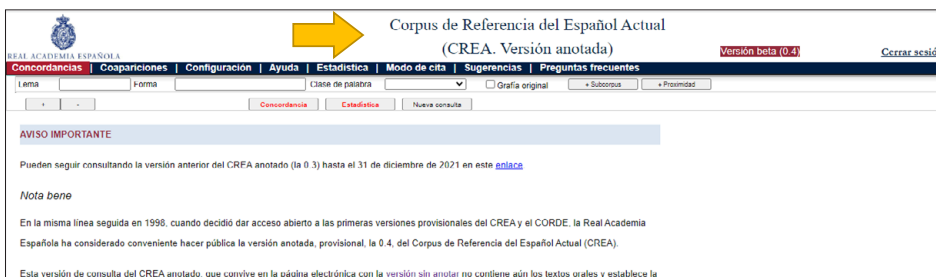

Figura 2. Interface inicial do CREA versión anotada

Paso 2. Para buscar por unidades compostas por máis dunha palabra só ten que escribir as colocacións no motor de busca *Forma* e facer clic en concordancias (Figura 3).

Figura 3. Motor de busca por lema e/ou forma

Paso 3. Para buscar a frecuencia e datos relacionados co uso e distribución das UFS ten que facer clic en *Estadísticas* e aforrará a información respecto á *frecuencia absoluta*, *cantidad de documentos* e a *frecuencia normalizada*, a *distribución por zona* (Figura 4), a distribución por país (Figura 5), a distribución por período (Figura 6) e a distribución por tema (Figura 7). Estas informacións son útiles para completar a *tarafa 3* da proposta didáctica.

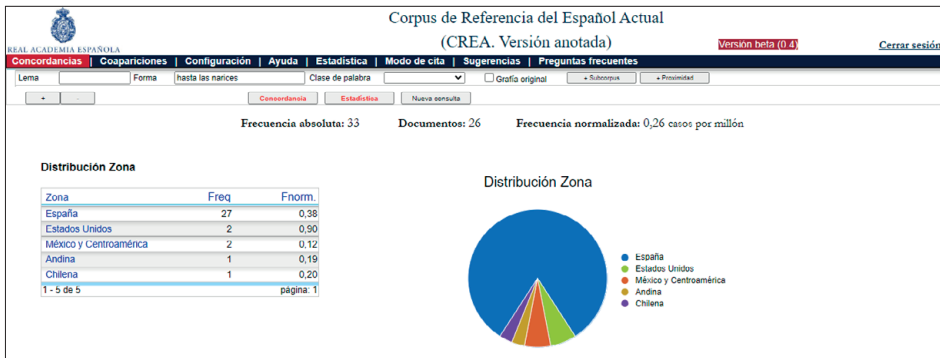

Figura 4. Datos estadísticos da unidade fraseolóxica consultada

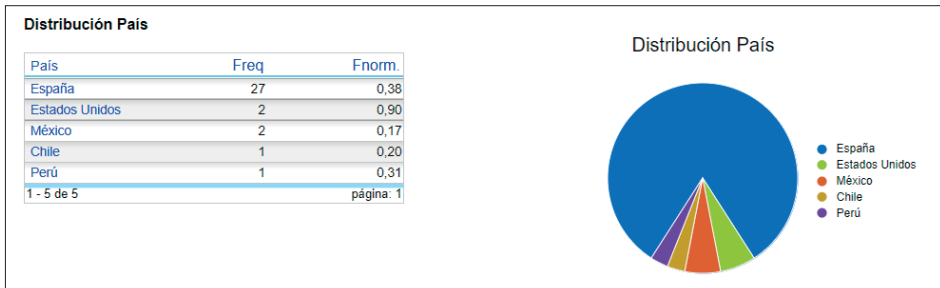

Figura 5. Distribución por país

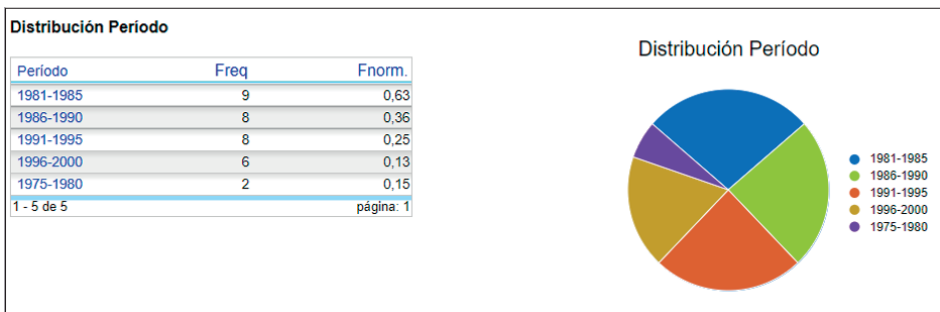

Figura 6. Distribución por período

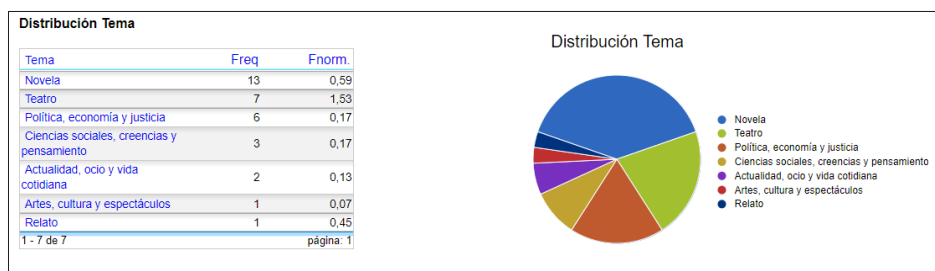

Figura 7. Distribución por tema

Anexo 3. Tarefa 2

Nombre:		Fecha:	
----------------	--	---------------	--

Actividad II

Con la ayuda de los corpus *EsTenTen18* y/o *CREA* busque los significados de las unidades fraseológicas relacionadas con el cuerpo humano de la lista de la derecha y complete el cuadro abajo. No se olvide de poner algunos ejemplos.

	Significados	Ejemplos
	Engañar o gastar una broma a alguien.	
	Recordar a alguien inoportunamente algún beneficio que se le ha hecho.	
	Hablar de la realidad, aunque ésta sea dura, perjudicial o cruel. Tratar el asunto más delicado de una cuestión.	
	Ser muy generoso. Tener muy buenos sentimientos.	
	Ser muy atrevido y desvergonzado.	
	Estar enfadado o de mal humor con alguien.	
	No querer enterarse de algo. No hacer caso. No prestar atención	
	Ser realista y práctico.	
	Estar muy cansado física o moralmente. Estar muy enfadado. Estar harto.	
	Tocar a una persona con intención erótica.	

LISTA DE EXPRESIONES
1. Tomar el pelo
2. Poner el dedo en la llaga
3. Tener un corazón de oro
4. Tener mucha cara
5. Estar de morros
6. Hacer oídos sordos
7. Tener los pies en el suelo
8. Estar hasta las narices
9. Echar en cara
10. Meter mano

Anexo 4. Tarefa 3

Nombre:		Fecha:	
----------------	--	---------------	--

ACTIVIDAD III

Ustedes van a elegir al menos cinco unidades fraseológicas de la tarea anterior y completar el cuadro abajo utilizando las informaciones disponibles en el *corpus* CREA.

Número de ocurrencias					
Número de documentos					
Las tres zonas geográficas de mayor frecuencia					
Los tres países de mayor frecuencia					
El período con mayor frecuencia de uso					
Los tres temas de mayor frecuencia					

Anexo 5. Tarefa 5

Nombre:		Fecha:	
---------	--	--------	--

EVALUACIÓN

Usted va a leer la carta abajo que José le envía a un amigo. A continuación, va a buscar el significado de las unidades fraseológicas en negrita con la ayuda de los *corpus* CREA o *EsTenTen18*. Algunas de ellas ya se han visto en clase. No se olvide enviarla al profesor o entregársela en la próxima clase.

Estoy hasta las narices de Juan Alberto. Es insoportable. Es una de esas personas que piensan que **es el ombligo del mundo**, que es el más alto, el más guapo, el más seductor... Pero yo sé cuál es su problema: **no tiene dos dedos de frente**, vaya, que es tonto perdido. Antes éramos muy amigos, esa es la verdad. En la Universidad siempre nos ayudábamos, nos presentábamos los apuntes, estudiábamos juntos, e incluso cuando tuvo problemas con sus compañeros de piso se vino a vivir un tiempo a mi casa. Vamos, que **éramos uña y carne**. Pero poco a poco empezó a **darme la espalda**, salía con otra gente no me llamaba nunca por teléfono... Y me daba todo tipo de excusas idiotas, hasta que me di cuenta de que me estaba **tomando el pelo**. La verdad era que yo no le interesaba ya. A pesar de todo yo nunca le **he echado en cara** lo que me hizo. Pero es que además **es un caradura** increíble: el otro día ,en la fiesta de Blas, intento **meterle mano** a mi novia en un rincón. Yo estaba viendo aquel día que la miraba demasiado, y, claro, ya **tenía la mosca detrás de la oreja**, así que me acerqué para ver qué pasaba, tuvimos una discusión terrible y al final nos faltó poco para **llegar a las manos**. Desde entonces, está siempre **criticándome a mis espaldas** porque no tiene valor para **decirme las cosas a la cara**. Pero si él **no tiene pelos en la lengua** y dice todo lo que piensa de mí, yo tampoco me voy a callar. Y después de todo, va contando que yo tengo la culpa de que no seamos amigos. ¡Vaya cara que tiene!

José

Texto adaptado de la Unidad 1 del manual Abanico B2 de la Editorial Difusión.

8. Referencias

8.1 Referencias bibliográficas

- Abad Castelló, M. (2019). Uso de corpus lingüísticos por y para profesores de español como lengua extranjera. *redELE: Revista Electrónica de Didáctica ELE*, 7(31) 1-20.
- Chamorro Guerrero, M.D.; Lozano López, G.; Martínez Gila, P.; Muñoz Álvarez, B.; Rosales Varo, F.; Ruiz Farjado, G. y Ruiz Campillo, J. P. (2011). *Abanico B2*. Difusión.
- Corpas, J.; Garmendia, A.; Sánchez, Nuria y Soriano, C.. (2020). *Aula Internacional 5 Plus*. Difusión.
- Cortes, V. (2022). Corpus del español y lenguaje formulaico. En Giovanni Parodi, Pascual Cantos-Gómez e Chad Howe (Eds.), *Lingüística de corpus en español/ The Routledge Handbook of Spanish Corpus Linguistics*, 283-295. Routledge.
- Fraile Muñoz, R. (2017). From lost to the river: la enseñanza de fraseología en clase de ELE. En Cervantes y la universalización de la lengua y la cultura españolas: actas del LI Congreso Internacional de la Asociación Europea de Profesores de Español (AEPE): celebrado en Palencia (España) del 24 al 29 de julio de 2016, 202-212. https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/aepe/pdf/congreso_51/congreso_51_19.pdf
- González Rey, M. I. (2004). A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada. *Cadernos de fraseoloxía galega*, 6(2004), 113-130. http://www.cirp.es/pub/docs/cfg/cfg06_05.pdf
- (2012). De la didáctica de la fraseología a la fraseodidáctica. *Revista Paremia*, 21(3), 67-84. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/021/007_gonzalez.pdf
- Leal Riol, M. J. (2013). Estrategias para la enseñanza y aprendizaje de la fraseología en español como lengua extranjera. *Paremia*, 22, 161-170. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/022/014_leal.pdf
- MCER = Consejo de Europa (2002). *Marco común europeo de referencia para las lenguas*. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/marco/cvc_mer.pdf
- Mellado Blanco, C. (2004). *Fraseologismos somáticos del alemán: un estudio léxico-semántico*. Peter Lang.
- Mendizábal de la Cruz, N. (2016). “Estar en el candelero”. La enseñanza de la fraseología española como segunda lengua. *marcoELE. Revista de Didáctica Español Lengua Extranjera*, 23, 1-12. <https://www.redalyc.org/pdf/921/92155205009.pdf>
- PCIC = Instituto Cervantes (2006). *Plan curricular del Instituto Cervantes. Niveles de referencia para el español*. Biblioteca Nueva. https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/plan_curricular/
- Penadés Martínez, I. (2023). Fundamentos de lingüística para la enseñanza-aprendizaje de las locuciones verbales en español lengua extranjera. *ELUA*, 40, 423-444. <https://doi.org/10.14198/ELUA.24353>
- Saracho Arnáiz, M. (2015). *La fraseología del español: una propuesta de didactización para la clase ELE basada en los somatismos*. [Tesis Doctoral Universidad de

- Santiago de Compostela] Minerva Repositorio Institucional de la USC. <https://minerva.usc.es/xmlui/handle/10347/13585>
- Szyndler, A. (2015). La fraseología en el aula de E/LE: ¿ un reto difícil de alcanzar? Una aproximación a la fraseodidáctica. *Didáctica (lengua y literatura)*, 197-216. <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/179116/50867-91431-3-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Timofeeva Timofeev, L. (2013). Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica. *Cadernos Fraseoloxía Galega*, 15(1), 393-410. <http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/40565>
- Timofeeva Timofeev, L. (2013). La fraseología en la clase de lengua extranjera: ¿misión imposible?. *Onomázein*, (28), 320-336. <https://www.redalyc.org/pdf/1345/134530174017.pdf>
- Vázquez Rozas, V. e Blanco, M. (2022). Corpus y enseñanza del español. En Giovanni Parodi, Pascual Cantos-Gómez e Chad Howe (Eds.), *Lingüística de corpus en español/The Routledge Handbook of Spanish Corpus Linguistics*. Routledge (pp. 342-356). Routledge.
- Wu, F. (2016). Fraseología comparada del español y del chino: su aplicación a la enseñanza en la clase de español como lengua extranjera. *marcoELE. Revista de Didáctica Español Lengua Extranjera*, 22, 1-14. <https://marcoele.com/fraseologia-comparada-del-espanol-y-del-chino/>

8.2 Corpus lingüísticos

- EsTenTen18 = SKETCH ENGINE. *Spanish Web corpus 2018* (esTenTen18). https://app.sketchengine.eu/#dashboard?corpname=preloaded%2Festenten18_fl6
- CREA = Real Academia Española: Banco de datos (CREA. Versión anotada) [en liña]. *Corpus de referencia del español actual*. <http://www.rae.es>

As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na nenez¹

Phraseological units in written humorous stories. Phraseology and styles of humor in childhood

Alicia Merino González

Universitat d'Alacant

<https://orcid.org/0000-0002-9833-9824>

aliciamerinogonzalez@gmail.com

Resumo: Na actualidade son escasos os estudos sobre a produción de unidades fraseolóxicas (UF) en menores de idade, xa que as investigacións céntranse na comprensión. Respecto ao humor, este caracterízase por ser social, intencional e mostrar certo grao de figuratividade (incongruencia). Deste modo, na presente investigación analizamos a creación de situacións humorísticas (estilos de humor, Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray e Wir; 2003) nas que aparece algún fraseoloxismo. Nos contos elaborados por menores de 9-11 anos as locucións e os compostos sintagmáticos representan varios papeis que contribúen á situación absurda. Algúns resultados destacables son o emprego das UF como indicadores e marcas de humor (Timofeeva-Timofeev e Ruiz-Gurillo, 2021), a desautomatización fraseolóxica e a presenza de fraseoloxismos en tres dos catro estilos de humor.

Palabras clave: narracións escritas, estilos de humor, unidade fraseolóxica, valores, crianzas de 9-11 anos.

Abstract: Currently, there are few studies on the production of phraseological units (PhU) in minors, as research is focused on comprehension. Regarding humor, it is characterized by being social, intentional, and displaying a certain degree of figurativeness (incongruence). Thereby, in this research we analyse the creation of humorous situations (styles of humor, Martin, Puhlik-Doris, Larsen, Gray & Wir 2003) in which some phraseologism appears. In stories written by children aged 9-11, idioms and syntagmatic compounds play several roles that contribute to the absurd situation. Some notable results are the use of PhU as indicators and markers of humour (Timofeeva-Timofeev & Ruiz-Gurillo 2021), phraseological manipulation and the presence of phraseologisms in three of the four styles of humor.

Keywords: written stories, humor styles, phraseological unit, roles, 9-to-11-year-old children.

¹ Data de recepción: 16.01.23. Data de aceptación: 12.06.23. Traducido do orixinal en castelán por Vanesa Freire Armada.

1. Introducción

A produción de fraseoloxismos presentouse como unha competencia propia da etapa tardía (Levorato e Cacciari 1995). No entanto, en investigacións realizadas por Timofeeva Timofeev (2016; 2021) e Merino González (no prelo a) observouse que as crianzas de 9 anos posuían as habilidades necesarias para empregar estas unidades de forma adecuada. Ademais das unidades fraseolóxicas, na presente investigación interésanos o humor como un acto social de carácter intencional e, ao mesmo tempo, como manifestación figurativa na que podemos observar a presenza de UF. Así, documentouse a aparición de ambos (humor e fraseoloxía) de forma separada en menores de 9-11 anos, pero pretendemos analizar como son os estilos de humor cando o escritor ou escritora xove presenta unha competencia figurativa elevada, isto é, coordina estes dous elementos nun evento xocoso. Noutras palabras, imbricar a fraseoloxía en situacións humorísticas propias dos catro estilos descritos por Martin *et al.* (2003) require habilidades complexas, xa que nos atopamos ante unidades non literais como parte dun contexto figurativo (incongruente). Deste xeito, os/as menores deben recuperar da memoria o fraseoloxismo e incorporalo nunha situación inventada que desencadee a risa (e sorriso) do/a lector/a ausente.

En definitiva, este artigo pretende indagar na produción de fraseoloxismos en situacións humorísticas, xa que non hai estudos que aborden este obxecto de estudo. Para iso, propoñémonos tres obxectivos. O primeiro deles é realizar unha aproximación á produción de UF en contextos humorísticos que representan algún dos estilos de humor propostos por Martin *et al.* (2003). O segundo é observar a posible relación entre os tipos de unidades e a súa presenza e papel nas situacións caracterizadas por un estilo de humor. O terceiro e último obxectivo é coñecer o estilo de humor no que é máis frecuente empregar fraseoloxismos, así como identificar a función principal destas unidades figurativas no devandito contexto humorístico.

2. Estado da cuestión

A exposición do estado da cuestión artículase arredor das dúas seccións. Por unha banda, no apartado 2.1. describiremos os estilos de humor e indagaremos nos estudos relacionados coa poboación infantil/adolescente. Por outra banda, no apartado 2.2. afondaremos nas unidades figurativas que conforman o noso obxecto de estudo e, para iso, presentaremos as súas características e aludiremos a investigacións que abordan a produción de fraseoloxismos en contextos humorísticos elaborados por menores de idade.

2.1. Os estilos de humor e a poboación infantil/adolescente

O presente apartado amosará, en primeiro lugar, a fundamentación teórica arredor dos catro estilos de humor descritos por Martin *et al.* (2003) (ver tamén Martin, 2007). Nela tómase como referencia a poboación adulta e, polo tanto, é o marco xeral. En segundo lugar, mencionaremos os escasos estudos sobre o uso dos estilos humorísticos en menores de 12 anos.

A clasificación dos estilos de humor proposta por Martin *et al.* (2003) obedece a tres aspectos que representamos na seguinte figura para o seu posterior comentario:

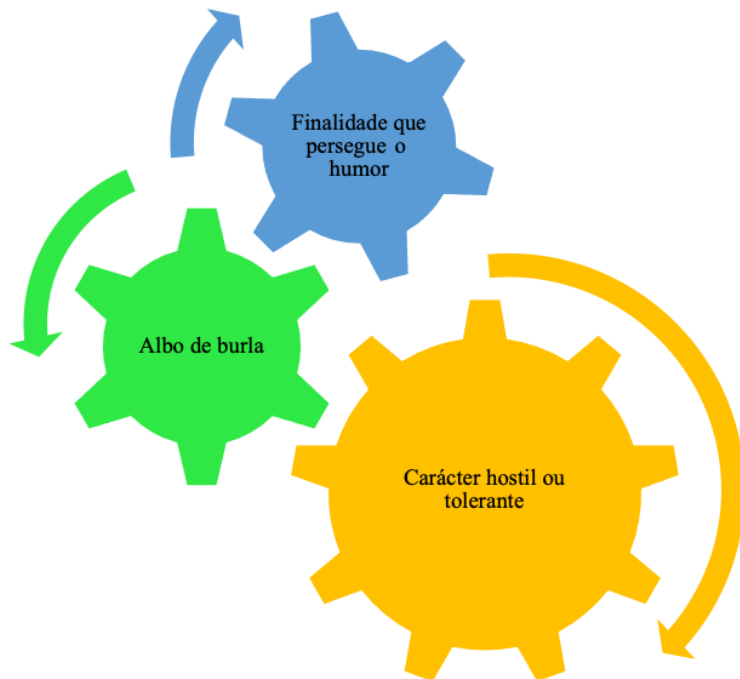

Figura 1. A engraxe dos estilos humorísticos (baseada en Martin *et al.* 2003)

Distingúense catro estilos de humor agrupados segundo as tres áreas recollidas na Figura 1. Así, en relación coa diana de burla, atopamos a creación de humor arredor doutra persoa (humor afiliativo e humor agresivo) ou a un/unha mesmo/a (humor reafirmativo e autohumor/humor contraproducente). Se tomamos en consideración o carácter da situación, Martin *et al.* (2003) distinguen estilos hostís e estilos tolerantes. Así, no primeiro grupo, como representantes do humor prexudicial atopamos o humor agresivo e o contraproducente. Pola súa parte, na segunda agrupación utilízanse bromas ou comentarios benignos mediante os estilos de humor afiliativo e reafirmativo.

O terceiro aspecto é a finalidade do humor e merece maior atención, pois articularemos a análise dos resultados cualitativos en función do obxectivo que persegue o humor. Así, na finalidade do acto de humor entrelázanse as dúas áreas mencionadas anteriormente (diana de burla e carácter tolerante/agresivo) para agrupar os estilos de humor nos que melloran as relacións de grupo e os que desencadean a mellora persoal. No cometido de mellorar as relacións de grupo encóntranse o humor afiliativo e o contraproducente. O primeiro deles mostra como destinataria outra persoa ou grupo e trátase dun humor tolerante. Deste modo, os comentarios graciosos e benignos potencian a relación grupal.

O segundo estilo de humor que persegue mellorar as relacións interpersoais representa os aspectos opostos ao anterior con respecto á persoa destinataria e a característica do humor. Así, tal e como se desprende da denominación “autohumor”, o humor comeza e finaliza nun/ha mesmo/a e a forma de conseguir mellorar as relacións de grupo é a través do uso hostil deste. Dito doutro xeito, o/a propio/a falante preséntase como un albo de burla e menosprezo para conseguir a aceptación dos e das integrantes dun grupo social.

A segunda finalidade coa que se emprega o humor é para a mellora persoal e, neste caso tamén se identifican dous estilos de humor segundo o albo deste e a aptitude tolerante ou hostil. Así, o primeiro estilo de humor é o reafirmativo, no que a situación incongruente e graciosa xira arredor dun/unha mesmo/a. A diferenza entre este estilo e o analizado anteriormente, o autohumor, é que o reafirmativo presenta a persoa protagonista nunha situación cómica e adversa da que sae reforzada, é dicir, mediante o humor tolerante mellórase a súa imaxe. O segundo estilo que persegue a mellora persoal é o humor agresivo, de corte hostil. Deste xeito, prexudícase a imaxe doutra persoa, e con iso, o menosprezo e a ridiculización cara a outro/a redunda en beneficio dun/unha mesmo/a en última instancia, a mellora persoal. Así mesmo, non debemos esquecer que no presente estudo analizamos a produción en crianzas e, por iso, debemos traer a colación as palabras de Gibson (2019) que resumen a creación de humor dende a infancia ata a idade adulta:

[children] They see the world from their own perspective. Their humor often starts with their own actions. As they mature, they learn and attend to social norms and conventions. We see 7-to-10-year-olds enjoying humor that deviates from these norms, much as generating bathroom humor. Teenagers are more focused on social relationships and trying to define their identity. Teenagers and adults show more enjoyment of hostile and sexually focused humor than younger children² (Gibson, 2019: 136).

Se temos en conta as liñas expostas, na nosa mostra é probable que atopemos situacións nas que se aluda ao humor escatolóxico ou hostil, posto que os/as informantes teñen entre 9 e 11 anos. Desta maneira, en relación co emprego non tolerante, encontraremos contextos coas características dos estilos contraproducente e agresivo (ver Martin *et al.*, 2003; Martin 2007).

Por último, no tocante aos estilos humorísticos en menores de idade, en Merino González (2021) estúdase a utilización hostil destes estilos en adolescentes con desenvolvemento típico e atípico (trastorno do espectro autista de grado 1) e obsérvase a preferencia polo humor agresivo en ambos os grupos. Deste modo, os/as informantes de 12 anos recorren á ridiculización ou menosprezo de outro/a personaxe ou aspecto cultural (coma o idioma ou as materias) coa finalidade de mellorar a propia imaxe. Pola súa parte, na aproximación aos catro estilos de humor realizada en Merino González (no prelo b), amósase unha visión xeral na poboación con desenvolvemento típico e atípico de 12

² N. da T.: En galego «Ven o mundo dende a súa propia perspectiva. O seu humor adoita comezar coas súas propias accións. A medida en que maduran, aprenden e atenden as normas e convencións sociais. Vemos a crianzas dende os 7 ata os 10 anos gozar do humor que deriva destas normas, moitas xeradas polo humor do baño. Os e as adolescentes céntranse máis nas relacións sociais e en tentar definir a súa identidade. Tanto adolescentes como persoas adultas amosan desfrutar máis ca as crianzas do humor hostil e centrado no sexo.»

anos. En relación cos/coas participantes neurotípicos/as, presentaron exemplos de catro estilos de humor. Así mesmo, como cabía esperar, recorreuse ao uso hostil do humor, especialmente cando a finalidade era mellorar a imaxe propia (humor agresivo).

2.2. Os fraseoloxismos en crianzas: indicadores e marcas de humor

Os estilos humorísticos expostos no apartado anterior conforman a contorna na que aparece o noso obxecto de estudo: os fraseoloxismos. Desta forma, na presente sección abordaremos as unidades léxicas que centrarán a nosa atención. Así, en primeiro lugar, mostraremos algúns aspectos relevantes sobre a definición das UF. En segundo lugar, exporemos dous conceptos clave neste estudo, *indicador e marca de humor* (Timofeeva-Timofeev e Ruiz-Gurillo, 2021). Finalmente, aludiremos a algúns achados na produción de UF en contos humorísticos elaborados por crianzas ou adolescentes.

As UF son combinacións de varios lexemas que presentan dúas características de forma gradual: estabilidade combinatoria e idiomaticidade (Ruiz Gurillo, 1998, 2001). Así, atopamos como unidade prototípica a locución, pois, polo xeral, amosa un grao elevado nas dúas propiedades, a fixación e a idiomaticidade como produto da fraseoloxización. Non obstante, hai outras unidades que orbitan arredor desta e que se encontran na periferia; referímonos, entre outras, aos compostos sintagmáticos, ás colocacións e ás fórmulas (Osorio Olave e Serra Sepúlveda, 2012).

Tras definir o obxecto de estudo, debemos indagar en como poden aparecer nun relato humorístico. Dito doutra maneira, en composicións humorísticas elaboradas por crianzas observáronse dúas cuestións arredor do humor: *a marca e o indicador de humor*. Deste xeito, para coñecer onde podería situarse a fraseoloxía e prever como serán os casos analizados no apartado de resultados, debemos expor a definición de ambos os termos:

[...] dos grupos de elementos lingüísticos que emplean los hablantes que señalan sus intenciones humorísticas. Por un lado, las *marcas humorísticas* que son componentes lingüísticos, paralingüísticos y extralingüísticos que **ayudan a interpretar un determinado texto como humorístico**. En el caso de este trabajo, al tratarse de textos escritos y que, además, son generados por niños y niñas, las marcas humorísticas se refieren en muchas ocasiones a elementos tipográficos, como la exclamación, la interjección, los puntos suspensivos o las risas. [...] Por otro lado, los *indicadores humorísticos* son elementos lingüísticos que **se convierten en humorísticos en un contexto** determinado³ (Timofeeva-Timofeev y Ruiz-Gurillo 2021: 90) (negrita nuestra).

En relación coa fraseoloxía, Timofeeva-Timofeev e Ruiz-Gurillo (2021) aluden aos fraseoloxismos como indicadores de humor en relatos elaborados por crianzas, igual que os termos valorativos, as hipérboles ou o estilo directo (ver Merino González, 2023).

³ N. da T.: En galego «[...] Dous grupos de elementos lingüísticos que empregan os/as falantes que sinalan as súas intencions humorísticas. Por unha banda, as marcas humorísticas que son compoñentes lingüísticos, paralingüísticos e extralingüísticos que axudan a interpretar un determinado texto como humorístico. No caso deste traballo, ao tratarse de textos escritos e que, ademais, son xerados por crianzas, as marcas humorísticas refírense en moitas ocasións a elementos tipográficos, como a exclamación, a interxección, os puntos suspensivos ou as risas. [...] Por outra banda, os indicadores humorísticos son elementos lingüísticos que se convierten en humorísticos nun contexto determinado.»

Ademais da investigación na que se expoñen os elementos lingüísticos relacionados coa intención humorística (marcas e indicadores), atopamos algunhas referencias de produción de fraseoloxismos nun conto humorístico; estamos a referirnos a Timofeeva-Timofeev (2016; 2021) e Merino González (2023; no prelo a). Nestes traballos, igual que na presente investigación, as persoas participantes escriben sobre unha temática proporcionada (de carácter incongruente). Na primeira delas realízase unha aproximación á produción de fraseoloxismos en crianzas de 9-10 anos, unha idade temperá se se compara co establecido polo *Global Elaboration Model (GEM)* (Levorato e Cacciari, 1995). Así pois, do estudo de patróns fraseolóxicos con efectos humorísticos son relevantes para esta investigación dous aspectos. O primeiro é a ausencia de diferenzas significativas na utilización de locucións e compostos sintagmáticos, fronte ao esperable, xa que as primeiras son idiomáticas e as segundas, pola súa parte, transparentes (Timofeeva-Timofeev, 2016). Así mesmo, en canto á variable de xénero, por un lado, os nenos producen un menor número de UF e, por outro, as xoves escritoras presentaron maior control metapragmático. Nunha investigación recente desta autora indagouse no uso creativo da fraseoloxía en menores de 8, 10 e 12 anos a través da habilidade metapragmática (Timofeeva-Timofeev, 2021). O primeiro grupo foi o que utilizou un menor número de desautomatizacións fraseolóxicas e estas xiraban arredor da inclusión dun chiste como axente externo. Fronte ao esperable, o aumento significativo deste mecanismo produciuse aos 12 anos e non aos 10 anos. Así, os escritores e as escritoras de 10 e 12 anos incluíron as desautomatizacións nos contos como parte destes, axustándoos á historia. Finalmente, en relación cos tipos de desautomatización que se documentaron nestes tres grupos da mesma idade, en xeral, predominou a formal, aínda que nos relatos de escritores/as de 10 e 12 anos tamén houbo casos nos que a modificación foi formal e semántica. Pola súa parte, neste estudo non se atoparon diferenzas na función da variable de xénero.

Con respecto á produción de UF, recentemente asistimos ao emprego de fraseoloxismos como indicadores de humor en escritores/as xoves, en concreto, en adolescentes de 12-13 anos (Merino González, 2023). Esta contribución garda semellanzas coa presente polo seu obxecto de estudo, as UF que aparecen en situacións humorísticas clasificadas como un dos catro estilos de humor (Martin *et al.* 2003). Así, entre os descubrimentos máis significativos atópanse a produción de UF con cinco funcións distintas, a documentación de tres tipos de fraseoloxismos (locucións, compostos sintagmáticos e fórmulas) e o predominio destas unidades en contextos que reflicten o estilo de humor agresivo (ver Merino González, 2023: 19).

Finalmente, en Merino González (no prelo a) indagamos na competencia fraseolóxica en menores con trastorno do espectro autista de grao 1. Nesta investigación, os e as participantes con desenvolvemento típico conforman o grupo de control, e, polo tanto, representan o desenvolvemento neurotípico co que se compara o desempeño do e das participantes do grupo experimental. Así mesmo, no tocante á produción fraseolóxica, neste estudo analizamos os fraseoloxismos, pero sen indagar na creación de situacións humorísticas.

3. Metodoloxía: participantes do estudo e corpus de narracións humorísticas

O presente estudo susténtase nun corpus de narracións humorísticas elaboradas por menores de idade. Así, exporemos, en primeiro lugar, as características dos e das participantes. En segundo lugar, describiremos a actividade proposta e, finalmente, realizaremos varios apuntamentos arredor da análise dos datos.

Para o noso estudo contamos coa participación voluntaria de escolares dun colexio público da provincia de Alicante. Aínda que a actividade a realizou o alumnado de varios cursos, na presente investigación analizamos as elaboradas por menores de 9-11 anos. En total, posuímos 8 relatos escritos por menores da franxa de idade que nos interesa, en concreto, 5 pertencen a nenos e 3 a nenas. No entanto, a fraseoloxía en eventos adscritos aos estilos de humor non se documenta en todas as narracións. Así, no 60% dos relatos elaborados por nenos aparecen os fraseoloxismos nalgún estilo de humor, é dicir, en 3 das 5 composicións. Pola súa parte, en relación coas escritoras xoves, esta porcentaxe aumenta e trátase do 66,67% dos contos ou, o que é o mesmo, 2 dos 3 relatos. Dado que a mostra que analizamos é pequena, na análise (cuantitativa e cualitativa) tan só realizaremos algúns apuntamentos arredor da variable de xénero sen ánimo de extraer conclusións ao respecto.

A actividade proposta consiste na redacción a man dun conto humorístico. Para isto, proporcionamos de forma aleatoria dúas temáticas: un intercambio escolar en Marte e a conversión nun insecto. Esta tarefa é a mesma que a empregada en estudos como Timofeeva-Timofeev (2016; 2021) e Merino González (2021; 2023; no prelo a, b). Para manter o anonimato dos e das informantes, no encabezado previo ao enunciado pregúntase pola idade (e a data de aniversario para o cálculo exacto deste dato) e o xénero. Na presente investigación tomamos unha parte do corpus xeral elaborado en Merino González (no prelo a) onde contamos con narracións do grupo de control (GC) e do grupo experimental (GE). Deste modo, identificamos cada participante mediante un código que especifica o grupo ao que pertence, no noso caso, o grupo de control (GC), a idade, o xénero e, por último, o número correlativo segundo o corpus xeral disposto de menor a maior idade (Merino González, no prelo a).

Finalizamos este apartado metodolóxico coa exposición dos pasos que seguimos para este estudo. Así, en primeiro lugar, identificamos nos relatos manifestacións dalgúns dos estilos humorísticos descritos por Martin *et al.* (2003) e, en segundo lugar, consideramos unicamente os casos nos que aparece un fraseoloxismo. Con respecto a isto, consideramos as UF pertencentes a locucións, compostos sintagmáticos e fórmulas pola presenza destas nos relatos de menores de 9-15 anos (en poboación xeral e específica, Merino González, no prelo a), así como en contextos humorísticos creados por adolescentes (Merino González, 2023). Deste modo, reduciuse o número de narracións que teremos en conta, como xa mencionamos en parágrafos anteriores. Finalmente, debemos apuntar que nos fragmentos que analizaremos no apartado cualitativo manterase a ortografía orixinal, é dicir, non modificaremos a versión escrita polos/las menores de 9-11 anos. Así mesmo, presentaremos en negriña a UF que se comentará posteriormente.

4. Análise cuantitativa: o emprego dos fraseoloxismos en situacións humorísticas

A presenza de UF en contextos humorísticos clasificados como algún dos estilos de humor propostos por Martin *et al.* (2003) documéntase nun total de 5 contos, 3 elaborados por nenos e 2 por nenas, tal e como mencionamos no apartado anterior. Ao longo destas narracións observamos 11 exemplos de fraseoloxismos que contribúen dunha forma ou outra a un evento humorístico adscrito aos estilos de humor. Debido a que contamos con máis relatos elaborados por menores do xénero masculino, era de esperar un número maior de UF nos seus contos ca nos escritos por nenas. Así, os 3 contos pertencentes aos xoves escritores reportan un total de 7 fraseoloxismos que representan o 64% do total. No tocante ás escritoras, entre as 2 nenas producen 4 UF imbricadas nos estilos de humor, é dicir, conforman o 36% dos exemplos.

Así mesmo, interézanos resaltar dous aspectos: a frecuencia de aparición destas unidades e os tipos de UF producidas polos/as nosos/as participantes. En primeiro lugar, os fraseoloxismos empregados nos estilos de humor aparecen cunha frecuencia de 2,2 unidades por relato. Se comparamos este dato cuantitativo co obtido na poboación adolescente, observamos unha diferenza significativa asociada á idade. Noutras palabras, os/as adolescentes empregaron máis de 6 UF nos seus contos, mentres que as crianzas recorren a estas unidades figurativas, de media, algo máis de 2 veces por relato (Merino González, 2023).

En segundo lugar, respecto ás categorías producidas polos/as informantes deste estudo, no gráfico 1 expoñemos os casos documentados dos tres tipos de fraseoloxismos que analizamos:

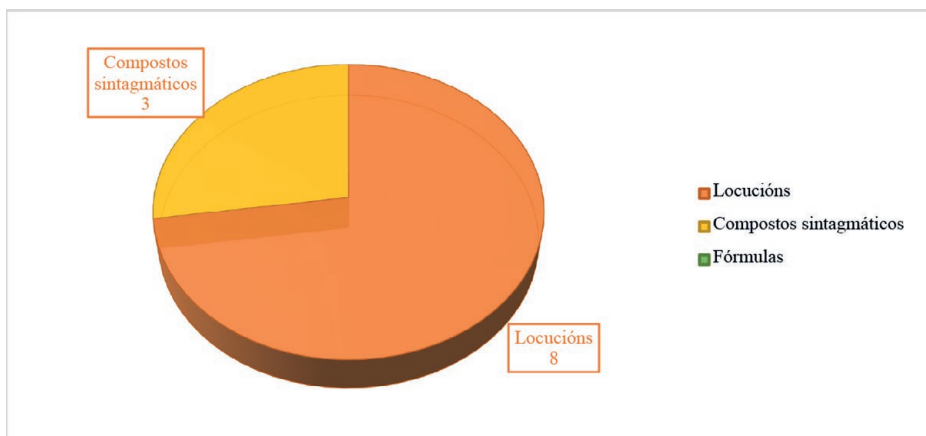

Gráfico 1. A presenza de locucións, compostos sintagmáticos e fórmulas nos estilos de humor

No gráfico 1 observamos a ausencia dunha das categorías que pretendiamos abordar: as fórmulas. Así, ao redor dos estilos de humor documentamos dos tipos de UF, das locucións e os compostos sintagmáticos (ver Merino González, 2023 e a produción de fórmulas en adolescentes xoves), cabe destacar que predominan as primeiras a pesar do seu carácter abstracto e idiomático, que as fai máis difíciles de comprender e, polo tanto, tamén podería influír na súa produción. Este dato contrasta coa investigación de Timofeeva-Timofeev (2016), onde non houbo diferenzas cuantitativas entre os compostos sintagmáticos e as locucións. No entanto, no noso caso, o feito de analizar estas unidades inseridas nun contexto incongruente pode favorecer o emprego das locucións polo seu carácter abstracto e os matices que despregan como unidade de denominación secundaria (Timofeeva-Timofeev, 2012), a diferenza dos compostos sintagmáticos como denominación primaria (Olave e Serra Sepúlveda, 2012).

En terceiro lugar, mostramos os estilos de humor nos que se incorpora algún fraseoloxismo e no gráfico aludimos de forma explícita á variable de xénero. Así, representamos os exemplos pertencentes a xoves escritores coa cor verde, mentres que os producidos polas xoves escritoras identifícanse coa cor laranxa:

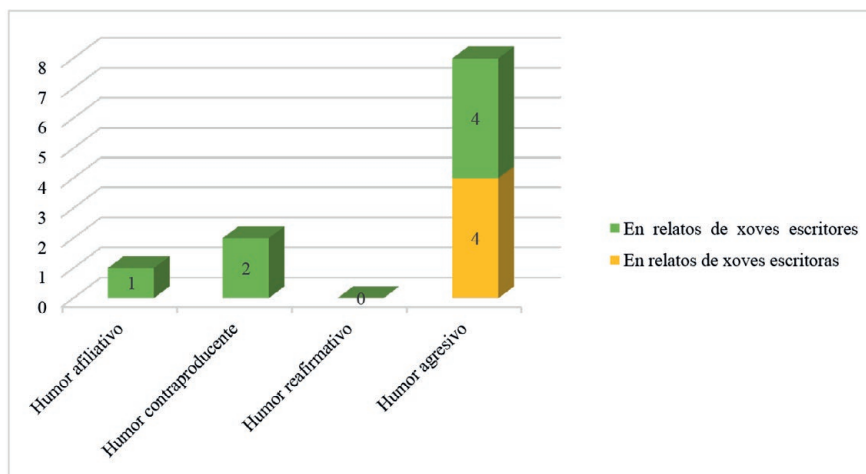

Gráfico 2. A presenza de fraseoloxismos segundo o estilo de humor e a variable de xénero

O primeiro que chama a nosa atención é a ausencia dun dos estilos de humor: o humor reafirmativo. Recordemos que este é un dos estilos humorísticos que persegue a mellora persoal e, para iso, recórrase ao humor tolerante. Así, en xeral, os nosos e as nosas informantes amosan predilección polo uso hostil do humor cando se busca mellorar a propia imaxe. Pola súa parte, no tocante aos estilos de humor cuxa finalidade é a mellora das relacións do grupo, aínda que atopamos casos de UF nos dos estilos de humor, o humor contraproducente presenta un maior número de exemplos, 2 casos fronte a 1 do humor afiliativo. En xeral, prefírese o uso de locucións e compostos sintagmáticos en situacións de humor hostil onde este pode recaer nun/ha mesmo/a (humor contraproducente) ou noutra persoa (humor agresivo).

O humor agresivo é o único no que atopamos exemplos reportados polas participantes. Dito doutro xeito, as xoves escritoras unicamente producen fraseoloxismos en eventos humorísticos onde o albo de burla é outro ou outra personaxe. Porén, os xoves autores presentan polo menos un fraseoloxismo en cada un dos tres estilos humorísticos reflectidos no gráfico 2, polo que presenciamos UF para diferentes finalidades (mellorar as relacións de grupo ou mellorar a propia imaxe) e cara a distintos albos de burla (outra persoa ou un/ha mesmo/a). Vinculado co anterior e fronte ao que cabería esperar, as xoves escritoras recorren ás UF soamente cando empregan o humor de forma prexudicial para menosprezar un personaxe secundario e, dese modo, mellorar a imaxe que o grupo ou o/a lector/a do relato ten delas. Destes catro casos, atopamos un no que, como analizaremos no apartado cualitativo, o humor agresivo diríxese á protagonista e o profire un personaxe secundario (ver exemplo 4, sobre a inversión de roles de poder).

En último lugar, os fraseoloxismos poden presentar diferentes funcións nos estilos de humor expostos no gráfico 2. Para aprofundar nisto, no seguinte gráfico recolleemos o papel que desempeñan as UF nos tres estilos humorísticos. No caso do humor agresivo, dado que é o único que reporta exemplos dos dous grupos de participantes, presentamos unha barra para os casos dos xoves escritores e outra para os exemplos das xoves escritoras:

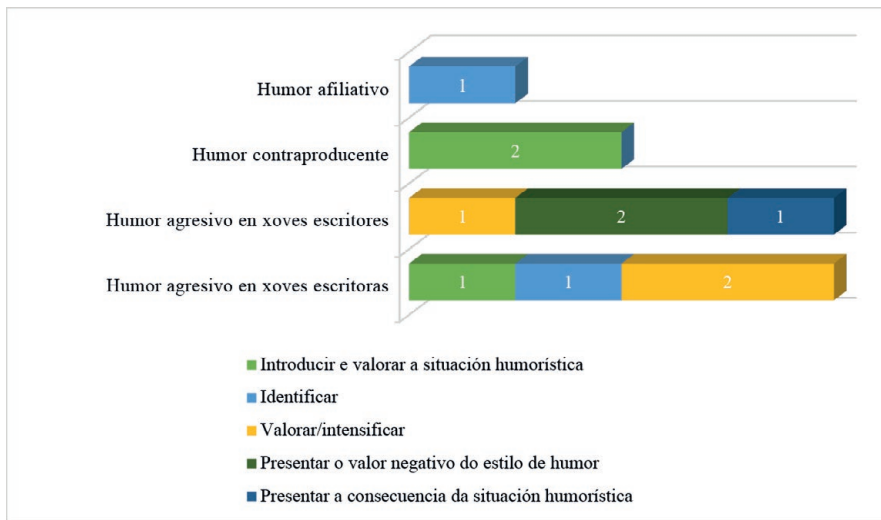

Gráfico 3. O papel dos fraseoloxismos nos estilos humorísticos e a súa distribución segundo a variable de xénero

O gráfico 3 mostra a variedade de funcións que desempeñan os fraseoloxismos nun contexto pertencente a algún dos estilos de humor. En total, atopamos 5 valores diferentes entre os que destacan ‘introducir e valorar a situación humorística’ e ‘valorar/intensificar’, cada un con 3 casos. Bardante a primeira función, as UF aparecen co cometido de ‘introducir e valorar a situación humorística’ en dous estilos de humor: o contraproductente,

cun total de 2 casos (representa o 100% dos exemplos deste estilo humorístico) e o agresivo, con un exemplo. Neste último, o fraseoloxismo pertence a un relato elaborado por un neno. O segundo valor é ‘valorar/intensificar’, con 3 exemplos unicamente no humor agresivo; así, 2 UF proveñen dos relatos de autoras, mentres que o restante dun conto elaborado por un escritor xove.

Finalmente, respecto ao estilo de humor predominante (humor agresivo), documéntanse 4 casos nos escritores e 4 nas escritoras, polo que é o estilo humorístico con maior variedade de funcións das unidades figurativas (3 distintas en cada grupo de participantes). En concreto, os xoves autores prefiren recorrer ás UF como portadoras do valor negativo do estilo humorístico, mentres que as xoves escritoras empregan con maior frecuencia os fraseoloxismos neste estilo humorístico hostil para ‘valorar/intensificar’. Tras analizar os datos cuantitativos, no seguinte apartado abordaremos estes resultados dende a perspectiva cualitativa mediante o estudo de varios exemplos.

5. Análise cualitativa: o papel dos fraseoloxismos nos estilos de humor

A análise cualitativa do emprego das UF nos tres estilos de humor (ver gráfico 3) organízase en dous bloques. No primeiro indagaremos nos estilos humorísticos dirixidos a mellorar as relacións grupais, é dicir, analizaremos os estilos de humor afiliativo e contraproducente, así como os valores que presentan os fraseoloxismos neles. No segundo bloque prestaremos atención á produción de humor para a mellora persoal. Con este propósito só documentamos un estilo humorístico: o agresivo.

No emprego do humor para mellorar as relacións de grupo atopamos o humor afiliativo e o humor contraproducente, vinculados co uso benigno e hostil respectivamente. En relación co primeiro, tan só documentamos un exemplo e aparece nunha narración cuxa temática é a conversión nun insecto. No seguinte fragmento mostramos o contexto no que se insire o fraseoloxismo que, posteriormente, analizaremos:

- (1) Con respecto a mis asignaturas daría lo mismo que los humanos. Mi asignatura favorita sería **educación física** porque jugamos al fútbol, obviamente con un balón pequeño porque si no nos aplastaría el balón grande (GC-11-O7)

Neste fragmento o protagonista compara a súa nova realidade (insecto) coa anterior (humano) e, en concreto, explica cal é a súa materia favorita. O composto sintagmático identifica esta materia arredor da que se vertebra a situación graciosa de carácter tolerante. En concreto, exponse a materia (*educación física*) e, posteriormente, alúdese a unha situación específica, dispáase a posible dúbida do lector sobre como xogan ao fútbol os insectos; o narrador-personaxe expón as adaptacións realizadas. O comentario gracioso é sobre a posibilidade de resultar feridos no transcurso da clase de educación física se no canto de empregar un balón pequeno, se xogase co balón “normal”. Deste xeito, a modificación do balón en prevención contra dano físico (“nos aplastaría”) mostra como destinatario do humor benigno a un colectivo: o alumnado desa clase. A través deste apuntamento cómico poténciase o lazo entre os/as integrantes do devandito grupo. Finalmente, con respecto ao composto sintagmático, este leva a cabo o papel que cabía

esperar polo seu carácter de denominación primaria: identificar un referente de forma exacta e inequívoca como é unha materia (Osorio Olave e Serra Sepúlveda, 2012).

O segundo estilo de humor que persegue mellorar a relación do grupo adopta unha postura hostil dirixida a un/unha mesmo/a e, polo tanto, con esta “autoridiculización” perséguese obter a aceptación do resto dos/as integrantes do grupo. Documentamos un total de 2 UF neste estilo e ambas co mesmo valor: ‘introducir e valorar a situación humorística’. Ademais, encóntranse no mesmo relato sobre un intercambio escolar en Marte e inseridas de forma casi seguida, polo que no seguinte fragmento mostramos as dúas locucións:

- (2) Me llevaron al despacho del director llamado cagales intenset. Y me echo del cole lo mas rapido que pudo tuve que dormir bajo un arbol raro. Hasta que **por fin** vino la nave y me pude ir hasta que **me di cuenta que** era un sueño y quedava una semana. Grite: ¡Nooooooooooooooooo! (GC-11-O6)

As liñas expostas pertencen ao final do relato elaborado por un escritor de 11 anos onde aparece un personaxe secundario de certa autoridade, o director, cuxo nome se relaciona co humor escatolóxico (ver Gibson, 2019: 136). O evento que se relata en (2) é a expulsión do protagonista e a situación incongruente arredor do regreso á Terra. Así, as dúas locucións presentes posúen a función de ‘introducir e valorar a situación’ e participan na ruptura das expectativas do protagonista; xógase con el mediante o truncamento das súas ilusións e, con iso, contribúese á elaboración dunha situación cuxo albo de ridiculización é un/unha mesmo/a (autohumor).

No tocante á primeira UF, o personaxe principal introduce a chegada da nave e o sentimento que lle produce. Está feliz por iso e, para mostrar esta emoción emprega *por fin*, unidade que ademais de representar a súa alegría, alude á longa espera e ao anhelo de volver á casa. Pola súa parte, *darse cuenta de algo* expresa en castelán o truncamento das expectativas do menor e, con iso, da alegría mencionada pásase ao anoxo e a resignación ao descubrir que todo era un soño e aínda non pode regresar. Deste modo, a segunda locución introduce a ruptura de expectativas e o aspecto que reverte o humor agresivo, o baño de realidade. O conto conclúe co berro da protagonista que reafirma o pesadelo no que se encontra e aglutina diferentes emocións negativas como consecuencia do coñecemento da realidade (a través de *darse cuenta de algo*). Finalmente, con respecto a estas liñas, por unha banda, atopamos información numerosa; detállase o contexto no que se encontra o protagonista e todo o que acaece, aínda que quizais en exceso. Por outra banda, preséntase a información de forma desorganizada e non hai unha transición sutil entre un suceso e outro.

Mediante o estudo das locucións *por fin* e *darse cuenta de algo* finalizamos a análise das UF empregadas para mellorar as relacións de grupo. Así, asistimos ao tímido predomino do uso do humor hostil para este cometido. De igual maneira, documentamos tres fraseoloxismos, en concreto, un composto sintagmático e dúas locucións. O primeiro desempeña o papel esperable como unidade de denominación primaria, ‘identificar’, mentres que, nos casos das locucións, como unidades de denominación secundaria,

abarcan aspectos abstractos como emocións (*por fin*) e estados internos (*darse cuenta de algo*).

A seguinte parte da análise aborda o humor como medio de mellora persoal e, en concreto, os 8 exemplos pertencen ao emprego non tolerante deste, pois lembremos que non atopamos casos de humor reafirmativo. Deste modo, recórrese á ridiculización doutro personaxe para mellorar a imaxe propia. Así, no tocante ao estilo de humor agresivo, debemos retomar dous aspectos xa mencionados no apartado cuantitativo. Por unha banda, que é o único estilo de humor producido polas escritoras no que aparece algún fraseoloxismo, polo que a través dos seguintes exemplos asistiremos á coordinación de humor e fraseoloxía en nenas. Por outra banda, que este estilo humorístico é o que presenta maior variedade de valores, en concreto, todos os observados nos relatos de informantes de 9-11 anos (en total, 5 funcións diferentes).

O primeiro exemplo de UF imbricada nunha situación humorística de corte hostil e dirixida a outro personaxe encóntrase nun relato dunha nena de 9 anos cuxa temática é a conversión nun insecto:

- (3) Sus **mejores amigos** eran un saltamontes, una rana y un caracol que hasta le adelantaba una tortuga (GC-9-A2)

A narradora omnisciente presenta ao círculo de amizades da protagonista no mundo dos insectos e para iso recorre a un composto sintagmático empregado de forma irónica para identificar a relación que ten con estes (*mejores amigos*). Así, alúdese ao animal que é cada un e, no caso do último, ademais, realiza unha descrición xocosa baseada nunha característica. Noutras palabras, hiperbolízase a lentitude do seu amigo caracol mediante a alusión a outro animal tamén lento, unha tartaruga. Porén, se prestamos atención aos dous animais involucrados, observamos que a escritora se confundiu, posto que a tartaruga é máis rápida e, por iso, sería lóxico (e non absurdo) que adiantase o caracol. Sexa como for, mediante a esaxeración da lentitude do caracol observamos a intención burlesca cara a este personaxe secundario.

No seguinte fragmento aparece o inicio do relato ao que pertencía o composto sintagmático analizado previamente e, en concreto, asistimos ao emprego, en dúas ocasións, da locución castelá *de repente* con diferentes valores:

- (4) Había una vez una niña que se llamaba Violeta tenía 9 años y vivía en un campo, un día por la noche, estaba tumbada en la cama y **derrepente** sono algo salio para ver que era y **derrepente** algún bicho le dio un picotazo dolía mucho pero se fue a su cama y se acostó otra vez (GC-9-A2)

O relato elaborado pola menor de 9 anos comeza cunha fórmula de inicio propia do xénero textual que lle encomendamos, dun conto. Así, dende o principio manifesta a capacidade de adaptarse a este e, posteriormente, detalla o inicio da situación (conversión nun insecto) de forma sutil, a diferenza do exemplo (2), onde a transición dun feito a outro era algo brusca. En (4) a narradora omnisciente presenta a protagonista e expón o que lle sucedeu, como se transformou nun insecto. Deste xeito, o primeiro exemplo da

locución *de repente* introduce e valora de forma sorprendente o ruído inesperado que desencadea a saída da nena. Para relatar o acontecido cando a nena está fóra da casa, de novo, recórrese a esta locución, pero cunha función diferente. O segundo exemplo de *de repente* valora e intensifica a rapidez coa que a protagonista sufriu unha agresión. Dito doutro xeito, expón a picada dun becho como unha acción inesperada e rápida. Así mesmo, en relación con este feito e o seu carácter burlesco pola agresión física á protagonista, debemos destacar que esta se realiza por un personaxe secundario. É dicir, un becho, do cal non se ten ningún dato, preséntase como un personaxe o suficientemente importante como para ridiculizar e ferir a protagonista a través dunha picada, invértense os roles de poder. No estilo de humor agresivo documentamos 3 fraseoloxismos cuxo cometido é ‘valorar/intensificar’ e, para indagar neste valor, a continuación, expoñemos o segundo exemplo, esta vez pertencente a un relato da temática do intercambio escolar en Marte. A diferenza de (4), trátase da fin do conto:

- (5) Entonces ¡PUM! Nuni escupió una bola que le dio directamente a una chica marciana, esta le devolvió el pelotazo a Nuni, y **en un abrir y cerrar de ojos** todos se lanzaban pelotas (GC-11-A5)

A situación graciosa comeza coa onomatopea da primeira acción agresiva, o impacto que recibe unha moza marciana. Así, tras a presentación da escena humorística e as pelotadas entre uns e outros, a locución castelá *en un abrir y cerrar de ojos* valora e intensifica a rapidez coa que continúa a batalla iniciada por Nuni e que agora resulta ser case unha guerra. En (5), primeiro expónse o inicio da situación perigosa e, despois, a súa extensión en canto a magnitude en pouco tempo a través da UF. Así, o carácter hostil diríxese dun secundario a outro secundario e, posteriormente, propágase a todos os e as presentes. Así mesmo, atopamos similitudes entre a locución analizada e a anterior (*de repente*), non só polo valor que comparten, senón polo significado, a rapidez ou inminencia dun acto.

O seguinte exemplo é o derradeiro no que o fraseoloxismo presenta como función ‘valorar/intensificar’. Este aparece nun conto que relata a conversión do protagonista nun insecto e, en concreto, a UF refírese a unha anécdota en torno a un personaxe secundario:

- (6) Cuando llegamos a clase nos sentamos detrás de los humanos porque la profesora está al final de la clase. Mientras la profesora hormiga está explicando un niño se tira un pedo pequeño y mi amigo el mosquito sale disparado, **menos mal** que tiene alas (GC-11-O7)

O contexto mostra a descrición da escena na que se produce o acto que desencadea o estilo de humor agresivo. Nárrase un evento de carácter escatolóxico onde interveñen dous personaxes secundarios, un neno e o amigo mosquito do protagonista (Gibson, 2019: 136). Así, a través da locución castelá *menos mal* o personaxe principal valora unha acción violenta da que o seu amigo saíu ileso. A pesar disto, o emprego do humor escatolóxico asociado á saída disparada do obxecto de burla leva a que falemos dun exemplo de estilo de humor agresivo. Noutras palabras, aínda que o mosquito non sufriu danos físicos, deteriorouse a súa imaxe no ámbito da aula pola ridiculez e o carácter escatolóxico que envolven a situación humorística.

A cuarta función das UF que analizaremos é ‘portar a carga negativa do estilo humorístico’. Deste valor atopamos dous exemplos: unha locución e un caso de uso creativo (desautomatización fraseolóxica). Así, para a análise do primeiro exemplo de fraseoloxía como epicentro da carga negativa do humor agresivo, no seguinte contexto ademais desta UF atopamos outra locución con outro valor: o de ‘expresar a consecuencia da situación humorística’:

- (7) Por la tarde, vamos a las plantas a jugar al escondite. Primero la cuenta la hormiga y los demás nos escondemos, el mosquito y yo nos escondemos en una rama de árbol y yo para **hacer la gracia** empujo al mosquito se cae del árbol y le pillan y me empiezo a **partir el culo de risa** (GC-11-07)

Este fragmento corresponde á mesma narración que o anterior (6) e, de feito, mostra o mesmo modo de presentar a situación, trátase dunha historia secundaria contada de forma anecdótica onde interveñen algúns personaxes secundarios. No tocante aos fraseoloxismos, nestas liñas atopamos dúas locucións que están estreitamente relacionadas co humor, posto que independentemente do contexto no que aparezan, reverten un carácter xocoso polo seu significado e os compoñentes da unidade plurilexemática. Noutras palabras, estas locucións son marcas de humor e non indicadores coma o resto das unidades documentadas e analizadas, xa que a súa mera presenza desencadea efectos humorísticos en calquera contexto. A primeira locución presenta a esencia negativa do estilo de humor, pois contén a intencionalidade coa que a protagonista actúa e non é outra que rirse dun personaxe secundario e ridiculizalo de forma deliberada. Así, ademais da agresión física con empurrón e a conseguinte caída, tamén atopamos a ridiculización psíquica, pois, ao ser descuberto, a protagonista rise del e, para expresar isto, emprega a locución castelá *partirse el culo (de risa)*. Deste modo, *partirse el culo* é o resultado, representa a consecuencia da situación humorística e, en concreto, asistimos á correlación entre *hacer la gracia* e *partirse el culo*, posto que a primeira porta a esencia do estilo humorístico agresivo: rirse a costa doutro personaxe e actuar de forma intencionada para este propósito. A segunda, pola súa parte, mostra claramente a reacción ou o sentimento que desencadea a primeira (*hacer la gracia*) no protagonista, a diversión e risa a expensas do seu “amigo”.

Tras analizar o primeiro exemplo de fraseoloxismo como portador da carga do estilo de humor (*hacer la gracia*), así como a locución coa quinta función documentada (‘presentar a consecuencia da situación humorística’), finalizamos a análise cualitativa mediante o segundo caso no que a UF presenta a esencia negativa do estilo humorístico. Así, (8) representa un caso de gran relevancia por ser un exemplo de desautomatización fraseolóxica sobre unha unidade de denominación primaria:

- (8) En el patio jugamos al **Jerry prisionero**... Pobre Jerry (GC-10-04)

Neste breve fragmento dun relato sobre un intercambio escolar en Marte descríbese como son os recreos alí, neste caso, a través dun composto sintagmático desautomatizado que non se limita a identificar un xogo popular, senón que ademais porta o valor negativo do estilo humorístico; e dicir, en *Jerry prisionero* reside a violencia cara a Jerry, xa que este actúa

de pelota no coñecido xogo. Para a elaboración desta desautomatización, o xove escritor modificou a forma a través da conmutación do substantivo *balón* por un nome propio. Como consecuencia desta, actualízase o significado do composto (desautomatización semántica), xa que agora utilízase como obxecto un ser vivo (marciano ou humano) e, con isto, modificouse o modo de proceder no xogo popular (Merino González, 2020; Timofeeva-Timoveev, 2021). A desautomatización fraseolóxica persegue crear humor arredor deste xogo e o “protagonista”, quen sofre danos físicos ao ser golpeado coma un balón. Así mesmo, a expresión irónica de pena proferida polo personaxe principal reafirma tanto o valor humorístico coma o estilo de humor agresivo da desautomatización. Coa análise da manipulación dun composto sintagmático cuxo valor é ‘presentar a esencia do estilo de humor’, finalizamos a análise cualitativa dos tres estilos de humor nos que documentamos fraseoloxismos. Así pois, nesta segunda parte da análise cualitativa asistimos ao carácter polifacético das UF con ata 5 valores en situacións que reverten hostilidade predominantemente cara a outro personaxe, aínda que tamén asistimos á actitude agresiva do personaxe secundario cara ao principal (exemplo 4).

6. Conclusións

Nesta investigación indagamos no emprego dos fraseoloxismos en situacións adscritas aos estilos de humor afiliativo, contraproducente e agresivo, xa que non atopamos UF no humor reafirmativo. En primeiro lugar, os/as menores de 9-11 anos recorren a dous tipos de UF, as locucións e os compostos sintagmáticos e, polo tanto, aínda non producen fórmulas (ver Merino González, 2023). Destas, predominan as primeiras debido ao seu carácter idiomático e abstracto, que as fai propicias para despreñar matices en situacións humorísticas e reaccionar de forma emotiva ante o contexto incongruente.

En segundo lugar, asistimos a como se imbrican as UF en tres estilos humorísticos diferentes cando a composición a escribiu un xove autor. Porén, no caso das nenas que participan, elas só utilizaron a unidade figurativa nun contexto incongruente cando o humor hostil recaía noutra persoa e redundaba no seu propio beneficio. Este estilo (humor agresivo) é o máis frecuente entre os participantes dos dous xéneros. Así, aínda que é propio da adolescencia (ver Gibson, 2019; Merino González, 2023), no noso corpus encontrámolo en menores de 9-11 anos e, en ocasións, xunto a aspectos escatolóxicos (Gibson, 2019).

A terceira cuestión que merece a nosa atención é o papel que desempeñou o fraseoloxismo nos contextos expostos. Así, igual que na adolescencia (Merino González, 2023), nos relatos elaborados por informantes de 9-11 anos atopamos ata 5 valores diferentes e todos eles reportaron, polo menos, un exemplo no estilo de humor agresivo. As funcións predominantes das UF nos estilos de humor son ‘introducir e valorar a situación’ e ‘valorar/intensificar’.

En cuarto lugar, o estilo de humor agresivo procúranos varios aspectos relevantes que debemos mencionar. O primeiro é o emprego das UF como marcas de humor e non como indicadores, tal e como se apuntou noutros estudos (Timofeeva-Timofeev e Ruiz-Gurillo,

2021; Merino González, 2023). O segundo é a inversión de roles onde un personaxe secundario dana a protagonista, é dicir, o primeiro manifesta unha postura de superioridade fronte á segunda. Non obstante, ao tratarse de só un exemplo, requirimos da análise doutras idades ou dun número maior de participantes. A última cuestión sobre o humor agresivo é o uso creativo da fraseoloxía, isto é, a desautomatización dun composto sintagmático que, ademais, representa a carga negativa do estilo de humor e, polo tanto, afástase do seu valor prototípico. En definitiva, ao longo desta investigación indagamos na coordinación de dous aspectos de carácter figurativo na súa produción: os fraseoloxismos e o humor en menores de 9-11 anos. Deste modo, en futuras investigacións afondaremos nos fraseoloxismos e os valores que presentan mediante unha mostra máis ampla.

7. Referencias bibliográficas

- Gibson, J. M. (2019): *An introduction to the psychology of humor*. Routledge.
- Levorato, M.C. e Cacciari, C. (1995): “The effects of different tasks on the comprehension and production of idioms in children”, en *Journal of Experimental Child Psychology*, 60; 261-283.
- Martin, R. A. *et al.* (2003): “Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: development of the humor styles questionnaire”, en *Journal of Research in Personality*, 37; 48-75.
- Martin, R. A. (2007): *The psychology of humor. An integrative approach*.
- Merino González, A. (2020): “Las unidades fraseológicas y la ÑBA: el europeo de baloncesto desde la perspectiva de género”, en *Linred-Lingüística en la red*, XVII.
- Merino González, A. (2021): “Estilos humorísticos perjudiciales en relatos de niños con trastorno del espectro autista de nivel 1”. Ponencia en *Second International Workshop on Advanced Studies of Humor and Gender*. Universitat d'Alacant, outubro de 2021.
- Merino González, A. (2023): “El papel de la fraseología en los estilos de humor en adolescentes”, en *Verbeia*, año IX, 8; 8-31.
- Merino González, A. (no prelo a): *La adquisición de la conciencia fraseológica en el trastorno del espectro autista de grado I*. Tese de doutoramento en preparación. Universitat d'Alacant.
- Merino González, A. (no prelo b): *Estudio comparativo de los estilos de humor en desarrollo típico y con trastorno del espectro autista*.
- Osorio Olave, G. e Serra Sepúlveda, S. (2012): “Colocaciones, compuestos sintagmáticos y locuciones nominales: hacia un intento de delimitación”, en *Lenguas Modernas*, 39; 103-116.
- Ruiz Gurillo, L. (1998): *La fraseología del español coloquial*.
- Ruiz Gurillo, L. (2001): *Las locuciones en español actual*.
- Timofeeva-Timofeev, L. (2012): *El significado fraseológico: en torno a un modelo explicativo y aplicado*.
- Timofeeva Timofeev, L. (2016): Children using phraseology for humorous purposes: the case of 9-to-10-year-olds, en *Metapragmatics of Humor. Current Research Trends*, 14; 273-298

- Timofeeva-Timofeev, L. (2021): “Phraseological manipulation as a humour tool in 8–12-year-olds’ written narratives in Spanish”, en *Studies in Psychology*, 42(2); 462-486.
- Timofeeva-Timofeev, L. e Ruiz-Gurillo, L. (2021): “Marcas e indicadores humorísticos en las narraciones escritas de niños y niñas de 8, 10 y 12 años en español: propuesta tipológica”, en *Spanish in Context*, 18 (1); 83-112.

A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español¹

The symbology of the fox in the phraseology of Chinese and Spanish

Liqun Wang

Universidade de Santiago de Compostela

Resumo: Ao longo da historia, os animais desempeñaron un papel importante na vida do ser humano. O raposo, como animal que viviu en moitas partes do mundo, acompañou á humanidade desde tempos moi antigos e debido ao frecuente contacto con este animal, a xente adquiriu pouco a pouco coñecementos profundos sobre el e se lle atribuíron unha serie de valores que se cree que representa. Tanto na lingua chinesa como na española existen moitas expresións fixas relacionadas co raposo, pero as súas connotacións en ambas linguas non coindiden na súa totalidade. Neste traballo realízase un estudo contrastivo dos simbolismos do raposo na fraseoloxía do chinés e do español. De ese estudo, revélanse tanto diverxencias como coincidencias dos valores do raposo nas dúas culturas, o cal non só facilita a aprendizaxe das linguas senón que tamén favorece a comunicación intercultural entre dous pobos.

Palabras clave: lingua, cultura, fraseoloxía chinesa, fraseoloxía española, simboloxía, raposo.

Abstract: Throughout history, animals have played an important role in human life. The fox, as a type of animal that has lived in many parts of the world. It has always accompanied mankind since ancient times. Through constant contacts with this animal, people have gradually acquired profound knowledge about it and attribute to it a series of values that they believe it represents. In both Chinese and Spanish there are many fixed expressions related to this animal, but the connotations of the fox in both languages are not completely coincident. In this paper we carry out a contrastive study of the symbolisms of the fox in Chinese and Spanish phraseology. From this study, both divergences and coincidences of fox values in the two cultures are revealed, which not only facilitates language learning but also favors intercultural communication between two peoples.

Key words: language, culture, Chinese phraseology, Spanish phraseology, symbol, fox.

¹ Data de recepción: 03.02.23. Data de aceptación: 15.03.23. Traducido do orixinal en castelán por Nerea Peleteiro Fernández.

1. Introducción

A lingua e a cultura están moi relacionadas. Por unha parte, a lingua é o espello da cultura, xa que en cada lingua existen moitas expresións como as unidades fraseolóxicas (UF), que reflicten «las costumbres, las tradiciones, la sabiduría y las experiencias adquiridas por cada pueblo» (Wu, 2014). Desde este punto de vista, unha lingua non só é un medio de comunicación entre falantes, senón que tamén é un recipiente de compoñentes culturais da nación. Por outra parte, os elementos culturais de cada nación, como parte importante da lingua, a desenvolven e a enriquecen. Desde este punto de vista, pódese dicir que en certa medida unha determinada lingua é o produto dunha determinada cultura.

Dada a interconexión entre a lingua e a cultura, para comprender unha lingua extranxeira é necesario coñecer tamén a cultura do país no que se fala. Así que, na aprendizaxe dunha lingua, «un estudiante extranjero necesitará conocer no solamente aspectos de la gramática y del léxico de una lengua sino también otros conocimientos adicionales de tipo cultural» (Luque Nadal, 2019: 95). A pesar de certos fenómenos culturais compartidos por toda a humanidade, cada pobo pode ter as súas peculiaridades culturais. Nos estudos culturais, estas peculiaridades, é dicir, valores ou simbolismos específicos que representan un obxecto ou unha idea nunha determinada comunidade lingüística, fan referencia aos culturemas. Segundo Luque Nadal (2019: 95), un culturema é «cualquier elemento simbólico específico cultural, simple o complejo, que corresponda a un objeto, idea, actividad o hecho, que sea suficientemente conocido entre los miembros de una sociedad, que tenga valor simbólico y sirva de guía, referencia, o modelo de interpretación o acción para los miembros de dicha sociedad». Precisamente pola existencia dos culturemas, ás veces pode pasar que un obxecto coñecido por persoas de distintas nacións teña connotacións ben diferentes nas súas culturas e, polo tanto, nas súas linguas. Esas diverxencias poden producir malentendidos na comunicación intercultural e poden converterse en obstáculos de aprendizaxe dunha lingua.

O raposo, como un animal que xa existía desde tempos moi remotos, é familiar tanto para o pobo chinés como para o español e, ao longo da historia, a xente de ambas nacións creou numerosas metáforas ou UF relacionadas con este animal e moitas destas seguen vixentes en ambas sociedades. Con todo, as connotacións deste animal en ditas expresións figuradas non son necesariamente coincidentes polas diferenzas culturais entre a nación chinesa e a española.

2. Obxectivos e métodos

Neste traballo, preténdese realizar un estudo contrastivo das UF relacionadas co raposo en ambas linguas, co obxectivo de revelar as diversas connotacións que ambos pobos atribúen a este animal. Desta maneira, tamén se revelarán tanto diferenzas como similitudes entre dúas culturas tan afastadas como a chinesa e a española. Pois, unha análise deste tipo, é dicir, a análise contrastiva das UF en diferentes linguas, «sacar a la luz la existencia, por un lado, de temas comunes y, por otro, de los rasgos culturales propios de cada país, de cada zona geográfica y climática» (Sevilla Muñoz y Jesús Cantera, 2002:14). Por unha

parte, este estudo pode axudar na aprendizaxe destas dúas linguas e na comunicación intercultural entre os dous pobos. Por outra parte, pódenos axudar a comprender mellor a estreita relación entre os códigos lingüísticos e os códigos culturais.

Para realizar dita análise, primeiro, recompiláronse numerosas UF usuais vinculadas co raposo en ambas linguas mediante fontes diferentes como dicionarios, libros e internet formando un corpus non exhaustivo. Logo analizáronse os significados ou a orixe das UF en cada lingua, para clasificalas segundo o tipo de esquemas metafóricos ao que corresponden. Finalmente, preséntanse os simbolismos do raposo nas UF destas dúas linguas de forma contrastiva revelando diferenzas ou similitudes nas súas imaxes figurativas na fraseoloxía do chinés e na do español.

3. O raposo na fraseoloxía chinesa

Na lingua chinesa son abundantes as expresións, lendas ou fábulas relacionadas co raposo, pois a palabra «raposo» (en español «zorro») penetrou no máis profundo da súa lingua e cultura converténdose nun signo ideográfico que pode expresar ricos sentidos figurativos na comunicación diaria. A continuación, presentaranse as distintas imaxes figurativas asociadas ao raposo na fraseoloxía chinesa.

3.1. Persoa astuta

Na cultura chinesa téndese a comparar a unha persoa astuta co raposo. A comparación estereotipada 像狐狸般狡猾 (xiàng hú lí bān jiǎo huá) [SP: como raposo así astuto; SL: tan astuto coma un raposo.]² úsase frecuentemente para describir a astucia dunha persoa (Wen, 2004). Tamén tenden a chamar a unha persoa astuta 老狐狸 (lǎo hú lí) [SP: vello raposo; SL: raposo vello].

Este simbolismo tamén se presenta en moitos *chengyu*³. Por exemplo, 豺狐之心 (chái hú zhī xīn) [SP: chacal raposo corazón; SL: corazóns de chacal e raposo], significa que unha persoa é tan cruel como un chacal e tan astuta coma un raposo (He, 2004). 虎党狐倂 (hǔ dǎng hú chí) [SP: Tigre partido raposo banda SL: Partido de tigres e banda de raposos] refírese ás persoas brutas e astutas (He, 2004).

Por que asocian a unha persoa astuta co raposo? Segundo Ning (2001), un motivo pode ser que na antigüidade cazaban animais para manterse con vida e polos seus contactos con este animal déronse conta de que o raposo era un animal moi asusto. Os raposos son moi áxiles e teñen olfacto e oídos moi finos, que os fan capaces de darse conta das trampas tendidas pola xente e escapar do perigo. Tamén saben facerse os tolos ou levar a cabo accións estrañas para distraer e confundir animais como coellos ou paxaros e así lanzarse sobre eles converténdoo nas súas presas. Polo tanto, esta imaxe astuta do raposo ten que ver coa observación da xente do carácter e comportamento do raposo.

² SP = Significado palabra por palabra, SL = Significado literal. Neste traballo, para a presentación das UF en chinés, seguiuuse o seguinte formato: UF en chinés orixinal (a pronunciación) [Significado palabra por palabra; Significado literal:]

³ En chinés: 成语 (chéng yǔ) é un tipo de UF na lingua chinesa. Os *chengyu* son expresións fixas de catro caracteres, cun estilo elegante, e teñen a súa orixe nos escritos antigos.

Esa astucia do raposo asociada coa súa habilidade de disimulación para lograr os seus fins tamén serve de fonte para a creación de moitos *xiehouyu*⁴:

狐狸哭兔子 —— 假慈悲 (hú lí kū tù zǐ —— jiǎ cí bēi) [SP: Raposo chorar coello —— falsa misericordia; SL: Raposo chora a morte do coello, que é unha falsa misericordia.]

狐狸想吃鸡 —— 脸上笑嘻嘻 (hú lí xiǎng chī jī —— liǎn shàng xiào xī xī) [SP: Raposo quere comer galiñas —— na súa cara sorriso; SL: Cando o raposo sorrí as galiñas, o que quere é acercalas e comelas.]

狐狸看鸡 —— 越看越少 (hú lí kàn jī —— yuè kàn yuè shǎo) [SP: Raposo custodiar galiñas —— cada vez menos; SL: O raposo non pode coidar as galiñas porque as comerá.]

狐狸找羊交朋友 —— 不存好心 (hú lí zhǎo yáng jiāo péng yǒu —— bù cún hǎo xīn, jū xīn bù liáng) [SP: Raposo buscar ovella facerse amigo, —— non ten boa intención; SL: Cando o raposo quere facerse amigo da ovella, hai que ter coidado porque non ten máis intención que comela]

Todas estas expresións indican que hai que ter moito coidado cando de súpeto o noso inimigo nos trata dunha maneira amistosa porque é moi probable que detrás deste se esconda a súa verdadeira intención que é maliciosa e tenta ferirnos. Un fraseoloxismo español equivalente a estas pode ser *Cuando la zorra predica no están seguros los pollos*, que tamén aconsella desconfiar de aqueles que empregan medios contrarios aos seus hábitos para conseguir certos obxectivos.

Como se describe en moitos contos tradicionais chineses⁵, aínda que o raposo pode adoptar unha forma humana para enganar á xente, non poden esconder os seus rabos. Por iso, o rabo do raposo é a clave para identificalo. En chinés, a expresión 狐狸尾巴 (hú lí wěi bā) [SP: raposo rabo; SL: o rabo do raposo] é usada para indicar a verdadeira intención dunha persoa enganosa ou a proba dunha intriga. Cando unha persoa astuta ou mala revela a súa verdadeira intención sen querer ou por descoído, dise: *Por fin se muestra la cola del zorro*. Tamén se escoitan frases como «La cola del zorro no se esconde» ou «Si es zorro, tarde o temprano se ve su cola», para dicir que as persoas astutas non poden conseguir enganar á xente por moitos esforzos que fagan para disimular a súa verdadeira intención.

⁴ No chinés: 歇后语 (xiē hòu yǔ). É un tipo de UF peculiar da lingua chinesa. Con estilo coloquial, vulgar e humorístico, teñen unha estrutura dividida en dúas partes, separadas por un guiño. A primeira é normalmente unha descrición viva dunha acción ou unha cousa mediante figuras retóricas, mentras que a segunda é a explicación da primeira e á vez o significado verdadeiro da expresión.

⁵ Os contos tradicionais chineses forman un xénero literario propio da literatura clásica chinesa. Xurdiron por primeira vez nas dinastías do Norte e do Sur de China (420 -589) e baseáanse en lendas, mitoloxías, contos folclóricos e anécdotas que circulan no pobo chinés. As historias deste tipo normalmente se desenvolven nun mundo no que o ser humano convive con espíritos reencarnados en plantas ou animais. Unha das obras máis representativas deste xénero literario é *Cuentos de Liaozhai* (聊斋志异) de Pu Songling, nela hai varias historias de romance que relatan o amor entre persoas e raposas reencarnadas en figuras humanas.

3.2. Persoa vil

Máis alá da astucia, na cultura chinesa, o raposo adoita relacionarse coa maldade. É dicir, o raposo pode simbolizar a persoas malas de todo tipo.

O raposo pode representar ás persoas malas que saben aproveitarse dos demais e usan medios infames para conseguir os seus obxectivos. O *chengyu* 狐假虎威 (hú jiǎ hǔ wēi) [SP: raposo falso tigre poderío; SL: O raposo aproveita o poderío do tigre] é unha expresión moi utilizada na vida diaria, que significa que unha persoa aproveita o poderío doutra para ameazar ás demais (He, 2004). Esta UF provén dunha fábula do libro *Estrategias de los Reinos Combatientes* (战国策)⁶. Cóntase que na selva viven moitos animais e o tigre é o rei da selva, xa que é un animal feroz e forte. Normalmente, ao ver o tigre os outros animais teñen moito medo e corren inmediatamente. Un día un raposo caeu en mans do tigre e como sabía que xa era tarde para escapar, díxolle: non me podes devorar porque son o rei da selva recoñecido polo emperador do ceo. Se me devoras, o señor castigarate. Como o tigre non llo cría, o raposo engadiu: se non me cres, ségueme e deixa que eu camiñe diante, xa verás como os outros animais escaparán ao verme. O tigre aceptou e foi co raposo a dar unha volta pola selva. Ao ver os dous de lonxe, os animais fuxiron rapidamente. E o tigre creu que o que dixerá o raposo era verdade, sen comprender que en realidade os animais se afastaban pola súa presenza. Isto non só é unha mostra de que o raposo sabe aproveitarse dos demais senón que é unha mostra da súa astucia.

O *chengyu* 狐媚猿攀 (hú mèi yuán pān) [SP: raposo adular mono trepar; SL: sabe adular como un raposo e sabe trepar como un mono] úsase para satirizar as persoas que saben procurar fama e fortuna por todos os medios (He, 2004).

Outro *chengyu* 城狐社鼠 (chéng hú shè shǔ) [SP: muralla raposo templo rato; SL: o raposo que se esconde na muralla e o rato que se esconde no templo] describe ás persoas que fan cousas malas sen ser castigadas por contar con algún obxecto ou algunha persoa que as protexa (He, 2004).

O raposo emprégase tamén para describir á xente que fai cousas malas ás escondidas, lonxe dos demais. Como animais moi astutos que son, para esconderse da persecución do ser humano e de outros inimigos feroces, os raposos agóchanse polo día e saen pola noite. A xente asocia esa natureza do raposo con persoas que fan cousas indecentes secretamente, como os ladróns. Nese sentido, esa imaxe do raposo é similar á do rato na sociedade chinesa. Por iso, hai moitas expresións que conteñen «raposo» e «rato» con este significado.

O *chengyu* 狐潜鼠伏 (hú qián shǔ fú) [SP: raposo esconder rato esconder; SL: raposo e rato se esconden] significa que unha persoa se esconde coma un raposo e un rato para evitar tropezar con outras (He, 2004).

⁶ Unha obra clásica da historiografía chinesa. A obra conta cun total de 33 capítulos nos que se relatan os acontecementos dos principais estados durante o Período dos Reinos Combatentes y tamén se usan moitas das fábulas para dar leccións á xente.

O *chengyu* 鼠踪狐迹 (shǔ zōng hú jì) [SP: rato pegada raposo pista; SL: as pegadas do rato e do raposo] indica que un esconde as súas pegadas e leva unha vida secreta (He, 2004).

Hai unha expresión moi similar á anterior pero cun significado moi distinto:

犬迹狐踪 (quǎn jì hú zōng) [SP: can pegada raposo pista; SL: as pegadas de can e raposo], que significa que un non ten moita habilidade (He, 2004).

O *chengyu* 狐奔鼠窜 (hú bēn shǔ cuàn) [SP: raposo corre rato escapar; SL: raposo e rato escapan en desorde] significa que unha persoa escapa dunha situación moi desconcertada (He, 2004). Úsase moito na guerra para describir como se retira unha tropa vencida.

O raposo pode representar a persoas malas que se xuntan para facer cousas indecentes. En chinés o *chengyu* 狐群狗党 (hú qún gǒu dǎng) [SP: raposo rabaño can partido; SL: rabaño de raposos e partido de cans] úsase para referirse a unha banda de persoas malas (He, 2004). Outro *chengyu* moi parecido a este é 狐朋狗友 (hú péng gǒu yǒu) [SP: raposo amigo can amigo; SL: amigos como raposo e can], que normalmente se emprega para describir a amizade entre persoas vagas que se xuntan para divertirse todos os días e non fan cousas decentes (He, 2004). O *chengyu* 狐唱泉和 (hú chàng xiān hé) [SP: raposo canta curuxa acompaña; SL: Cando o raposo canta a curuxa faille os coros] significa que as persoas malas conspiran para cometer actos ilícitos (He, 2004).

3.3. Persoa nostálxica

A imaxe figurativa do raposo non sempre é negativa. En chinés o raposo tamén simboliza a xente nostálxica, que nunca esquece a súa terra natal. Din que cando o raposo está morrendo coloca a súa cabeza cara onde se sitúa a súa cova. Na obra *Liji* (礼记) dise: 狐死正丘首·仁也 (hú sǐ zhèng qiū shǒu · rén yě) [SP: raposo morrer xusto oiteiro cabeza, gratitude. SL: Cando o raposo sabe que vai a morrer, coloca a súa cabeza cara o oiteiro onde está a súa cova]. A súa cova é o lugar que lle ofrece refuxio durante a súa vida. Esa acción do animal mostra que mantén un sentimento nostálxico e de agradecemento cara a súa cova. (Ning, 2010).

Na antiga china, a xente comparaba a nostalgia pola familia e a preocupación pola patria que gardaban os desterrados con esta acción do raposo. E esta convertiuse nunha alusión literaria que aparecía moitas veces nas creacións literarias. Qu Yuan era un gran poeta chinés da dinastía Chu. Como funcionario, entregábase ao soberano da súa patria. Con todo, pola envexa e a difamación, o soberano ordenou o seu desterro e tivo que separarse das súas familias e da súa terra natal. Obrigouse a levar unha vida chea de miseria pero nunca se queixou do soberano. Non se deixou dobregar durante o seu exilio e escribiu numerosos poemas inmortais impregnados de amor cara a súa patria e o seu pobo. No seu poema *Jiu Zhang* (九章) dixo: 鸟飞反故乡兮·狐死必首丘 (niǎo fēi fǎn gù xiāng xī, hú sǐ bì shǒu qiū) [SP: paxaro voar volver pobo natal, raposo morrer seguramente cabeza oiteiro; SL: os paxaros voan moi alto no ceo e acabarán volvendo aos seus niños e cando os raposos van a morrer, colocarán as súas cabezas cara o oiteiro

onde están as súas covas] (Ning, 2010). Outro poeta Lu You da dinastía Song, no seu poema *Cien años*(百年), escribiu estes dous versos: 壮心空似驥伏枥·病骨敢怀狐首丘 (zhuàng xīn kōng sì jì fú lì · bing gǔ gǎn huái hú shǒu qiū) [SL: Aínda que sigo tendo ambición, xa estou vello. Mais aínda gardo a miña nostalxia polo meu pobo e o meu desexo de sacrificarme á patria da mesma forma que o raposo non esquece a súa cova ata a morte] para expresar o seu amor pola patria e a súa decisión de preocuparse por ela ata a súa morte (Ning, 2010). E logo vén a expresión 狐死首丘(hú sǐ shǒu qiū) [SP: Raposo morre cabeza outeiro; SL: Cando os raposos van morrer, colocarán as súas cabezas cara o outeiro onde quedan as súas covas] ou 狐首丘(hú shǒu qiū) [SP: Raposo cabeza outeiro; SL: Cando os raposos van morrer, colocarán as súas cabezas cara o outeiro onde están as súas covas] para describir a unha persoa que non se esquece da súa raíz e sinte nostalxia pola súa terra natal (He, 2004).

3.4. Persoa suspicaz

O raposo ten un carácter prudente e suspicaz. Iso ten que ver coa necesidade de sobrevivir nun hábitat cheo de riscos de ser atacados ou capturados. A xente coñece moi ben ese carácter típico do raposo e o relaciona cunha persoa suspicaz. O *chengyu* 狐埋狐搨 (hú mái hú hú) [SP: raposo enterrar sospeitar escavar; SL: O raposo enterra a comida e pouco despois a escava para confirmar se segue alí] úsase para describir a unha persoa que é demasiado suspicaz e cambia as súas ideas de vez en cando (He, 2004). Na obra *Hanshu·Wendiji* (汉书·文帝纪), vése o uso da expresión 朕狐疑 (zhèn hú yí) [SP: eu raposo sospeitar; SL: Eu sospeito coma un raposo] (Ning, 2010). Logo na obra *Yanshijiaxun*(颜氏家训) da dinastía Sui explicábase que 狐之为兽·又多猜疑·故听河冰无流水声·然后敢渡·故言疑者·而称狐疑 (hú zhī wéi shòu · yòu duō cāi yí · gù tīng hé bīng wú liú shuǐ shēng · rán hòu gǎn dù · gù yán yí zhě, ér chēng hú yí) [SP: raposo animal o seu carácter suspicaz, cada vez pasar río xeo, pasar escoitando. Por iso chaman aos suspicaces raposo sospeita; SL: O raposo é un animal suspicaz. Cada vez que pasa por un río conxelado, anda con moito coidado, olfacteando e escoitando]. Por iso, se usa a palabra 狐疑 (hú yí) [SP: raposo sospeitar; SL: sospeitar como un raposo] para describir unha persoa que non para de sospeitar] (Ning 2010). As expresións con ese significado son moitas:

满腹狐疑 (mǎn fù hú yí) [SP: encher ventre raposo sospeita; SL: unha persoa está chea de sospeitas];

狐疑不决 (hú yí bù jué) [SP: raposo sospeita non decidir; SL: unha persoa sospeita sen decidir];

狐疑不断 (hú yí bú duàn) [SP: raposo sospeita non cesar; SL: unha persoa non deixa de sospeitar].

3.5. Muller provocativa

Os chineses tamén chaman as mulleres provocativas 狐狸精 (hú lí jīng) [SP: raposo espírito; SL: espíritos de raposa]. Nas lendas ou obras literarias antigas⁷, a imaxe dos espíritos da raposa eran malos. Tiñan maxia e podían converterse en mulleres fermosas para seducir os homes, que atraídos por eses espíritos acababan ata separándose das súas esposas. Por iso, úsase a expresión 狐狸精 (hú lí jīng) [SP: raposo espírito; SL: espíritos de raposa] para referirse a unha prostituta ou á amante dun home nunha relación extramatrimonial (He, 2004).

Segundo Ning (2010), na súa orixe, esa imaxe figurativa do raposo está relacionada coa súa característica de poder despedir un cheiro moi forte e duradeiro. En chinés ese cheiro chámase 臊臭 (sāo chòu). A pronunciación de 臊 (sāo) é precisamente igual á de 骚 (sāo) da palabra 风骚 (fēng sāo), que significa «provocativo». Esa metáfora tamén ten moito que ver coa súa aparencia física. O raposo é un animal cun corpo non moi grande e fraco, cun rostro encantador e uns ollos moi largos. Por iso as súas características faciais percíbense cunha sensación sedutora e coincide coa imaxe dunha muller provocativa na mente da xente. Deste xeito, asocian ás mulleres tentadoras con raposas e chámallas 狐狸精 (hú lí jīng) [SP: raposo espírito; SL: espíritos de raposa] ou 风骚女人 (fēng sāo nǚ rén) [SP: provocativa muller; SL: mulleres provocativas].

3.6. Animal sagrado ou animal tótem

Na antiga China, especialmente durante o auxe da sociedade feudal chinesa, o raposo tamén era considerado un tótem ou un animal máxico (Li e Li, 2014). Na superstición chinesa da época, a xente cría que o raposo era un animal de bo presaxio que podía transmitir mensaxes do emperador do ceo. Por iso o respectaban e o chamaban 狐仙 (hú xiān) [SP: raposo deus; SL: deus de raposo]. Desta maneira, os gritos do raposo, que son 狐鸣 (hú míng) en chinés, convertéronse no símbolo que avisaba que o emperador do ceo estaba a dar indicacións á xente. Segundo *Selección de registros históricos* (史记)⁸, cando Chen Sheng e Wu Guang⁹ planeaban unha rebelión contra o emperador Qin Er Shi, primeiro, meteron un papel onde poñía «Cheng Sheng y Wu Guang, reis» no peixe que ía comer a xente. Logo, acenderon fogueiras nun templo antigo ao mesmo tempo que imitaban gritos de raposos dicindo: Cheng Sheng e Wu Guang, reis. Así, o pobo creu que Cheng Sheng e Wu Guang estaban destinados polos deuses para substituír ao ditador. De aquí veñen o *chengyu* 篝火狐鸣 (gōu huǒ hú míng) [SP: fogueira raposo grito; SL: acender fogueira e imitar gritos de raposo] e 狐鸣鱼书 (hú míng yú shū) [SP: grito de raposo peixe papel; SL: imitar gritos de raposo e esconder papel no corpo do

⁷ Por exemplo, nas obras literarias como *La investidura de los dioses* (封神榜), *Viaje al Oeste* (西游记) e *Cuentos de Liaozhai* (聊斋志异).

⁸ É a obra maestra do historiador da dinastía Han Sima Qian (Sīmǎ Qiān 司马迁), composta entre os 109 a.C. e 91 a.C. Nesta obra nárrese a historia da China desde a época do lendario Emperador amarelo á época do propio autor, con algunhas interpolacións no texto feitas despois da súa morte. É a primeira obra histórica xeral de xénero biográfico de China.

⁹ Chen Sheng e Wu Guang foron líderes do levantamento contra a regra do Imperio Qin no século III a. C. Este era o primeiro levantamento campesiño de gran escala na historia chinesa.

peixe]. Ambos aluden a preparación para gañar o apoio do pobo antes dunha rebelión. Cabe mencionar que co paso do tempo esta imaxe sagrada do raposo foi desaparecendo e hoxe en día a maioría apenas a coñecen.

3.7. Cousas preciosas e poder

Na cultura chinesa, a pel do raposo pode representar cousas de valor. Na antigüidade, a pel do raposo era un material necesario para a confección de vestidos para a xente rica ou de alta clase social. Como este material non se conseguía facilmente, era moi caro e considerábase un símbolo de nobreza e riqueza. Hai expresións como 千羊之皮不如一狐之腋 (qiān yáng zhī pí bù rú yì hú zhī yè) [SP: mil ovella pel, non como un raposo pel; SL: As peles de mil ovellas valen menos ca a pel dun raposo] que mostran o valor da pel do raposo (He, 2004). De aquí ven o *chengyu* 一狐之裘 (yì hú zhī qiú) [SP: un raposo pel; SL: pel dun raposo], que significa que unha cousa ten moito valor (He, 2004). Dicián que había tres tipos de peles de raposo: a de cor branca, a de cor negra e a de cor amarela. Entre estas, a branca era a máis valiosa. Na obra clásica *Baihutong yishang* (白虎通·衣裳) dise: 故天子狐白, 诸侯狐黄, 大夫狐苍, 士羔裘, 亦因别尊卑也 (gù tiān zǐ hú bái, zhū hóu hú huáng, dài fu hú cāng, shì gāo qiú, yì yīn bié zūn bēi yě) [SP: o emperador raposo branco, *Zhuhou*¹⁰ raposo amarelo, *Dafui*¹¹ raposo negro, *Shi*¹² pel de ovella, para distinguir nobreza humillación; SL: O emperador viste roupa feita de pel de raposo branco, os *Zhuhou* de pel de raposo amarelo, os *Dafui* de pel de raposo negro e os *Shi* de pel de ovella. Así se distinguen os distintos rangos entre eles] (Ning, 2010). Por iso, a xente asocia as cousas con valor e as persoas talentosas coa pel de raposo. Úsase o *chengyu* 狐裘羔袖 (hú qiú gāo xiù) [SP: raposo chaleco ovella manga; SL: chaqueta feita coa pel do raposo pero con mangas feitas de pel de ovellas] para dicir que, en xeral, unha cousa é boa pero ten certo defecto (He, 2004). 雉头狐腋 (zhì tóu hú yè) [SP: faisán cabeza raposo pel; SL: chaqueta feita con plumas de faisáns e pel de raposo] significa que un se viste con luxo (He, 2004).

Debido ao valor da pel de raposo e o seu uso específico para os nobres, convertiuse nun símbolo de poder e dignidade. O *chengyu* 狐裘蒙茸 (hú qiú méng róng) [SP: pel de raposo cubrir pelo; SL: as peluxes da pel de raposo son desordenadas] significa que a situación política dun país é inestable (He, 2004).

4. O raposo na fraseoloxía española

Na lingua española, tamén existen moitas UF asociadas co raposo (*zorro*). A continuación preséntanse os seus principais simbolismos na fraseoloxía española.

4.1. Persoa astuta ou intelixente

Na cultura española, o raposo tamén simboliza a persoa astuta. Igual que na cultura chinesa, ao longo da historia, na cultura española déronse de conta de que o raposo é

¹⁰ Os señores feudales, membros máis importantes da nobreza do período Zhou周 (1046 -221 a.C).

¹¹ Son os funcionarios letrados da antiga China.

¹² Os nobles aristócratas, formados por xente educada, filósofos e funcionarios.

un animal moi listo. Crese que nunca caza nos currais que están cerca da súa cova para que ninguén sospeite que vive na zona. Frecuentemente emprégase a expresión *ser un zorro viejo* para describir a unha persoa de moita experiencia e astucia (DFEM 1994).¹³ O refrán *A la zorra, candilazo* describe a capacidade dunha persoa que consegue enganar a outra que presume de astuta (DRAPMLF 1922).¹⁴ *La zorra, por la cola* indica que non convén atacar ás persoas astutas cara a cara (DRAPMLF 1922). O refrán *Aunque mucho sabe la zorra, más sabe el que la toma* significa que unha persoa non pode confiar na súa sagacidade, porque sempre hai quen a supera (DRAPMLF 1922).

Outros refráns nos que o raposo tamén representa esta imaxe son os seguintes:

Astucia de zorro es mejor que olfato de buen cazador.

No cae dos veces el zorro en una misma trampa.

La astuta raposa¹⁵ borra las pisadas con la cola.

Cuando la zorra predica no están seguros los pollos.

O refrán *Por más que se desfigure la zorra, la descubren sus obras* mostra que por moito que intente disimular a súa verdadeira intención, esta sempre se revelará (DRAPMLF 1922), que é equivalente á expresión chinesa 狐狸的尾巴藏不住 (hú lí de wěi bā zàng bú zhù) [SP: raposo rabo non esconde; SL: o rabo do raposo non se esconde].

A diferenza da imaxe tramposa do raposo na cultura chinesa, na cultura española o raposo tamén se usa con sentido positivo para referirse a unha persoa sabia. A expresión *ser más listo que el zorro* é un cumprimento para destacar a intelixencia dunha persoa¹⁶. *Un zorro sabe más por viejo que por zorro* quere dicir que o coñecemento ou a intelixencia incrementan co paso do tempo¹⁷.

4.2. Persoa mala

Como na fraseoloxía chinesa, o raposo tamén pode representar a persoas malvadas. Por exemplo:

Zorras y alcahuetas, todas son tretas significa que de certas clases de persoas non se pode esperar nada bo (DRAPMLF 1922);

Lobo y la vulpeja, ambos son de una conseja mostra que os malvados se xuntan de forma espontánea para facer cousas malas que poidan danar a outros¹⁸. Como

¹³ DFEM=Diccionario fraseológico del español moderno (Hugo Kubarth, 1994).

¹⁴ DRAPMLF=Diccionario de refranes, adagios, proverbios modismos, locuciones y frases proverbiales de la lengua española (Sbarbi, 1922).

¹⁵ «Raposo» tamén se emprega en español como sinónimo «zorro».

¹⁶ <https://www.frasesin-spiradoras.com/self/fox-symbolism-spiritual-meanings-fox-spirit-animal#:~:text=El%20dicho%20%22listo%20como%20un%20zorro%22%20es%20un,burlar%20a%20los%20que%20trabajan%20en%20su%20contra.> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022).

¹⁷ <https://matadornetwork.com/es/15-dichos-en-espanol-cuya-traducion-al-ingles-es-cualquier-cosa-menos-litera/> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022).

¹⁸ https://apps.rae.es/DA_DATOS/TOMO_IV_HTML/LOBO_007637.html (Data de consulta: 8 de novembro

se mostrou antes, algunhas UF chinesas como 狐群狗党 (hú qún gǒu dǎng) [SP: raposo rabaño can partido; SL: rabaño de raposos e partido de cans] e 狐唱泉和 (hú chàng xiān hé) [SP: raposo canta curuxa acompañada; SL: Cando o raposo canta a curuxa faílle os coros] teñen o mesmo sentido;

Zorra va por el mijo y no come; más dale con el rabo y sacude el grano quere dicir que a persoa mala por calquera lugar que pasa deixa a súa pegada¹⁹.

Hai unha serie de expresións relacionadas co raposo nas que este animal representa a unha persoa na que non se pode confiar e que non cambia a súa natureza ou vicios:

*El zorro podrá perder los pelos, pero no pierde la maña de cazar gallinas*²⁰ ou *Aunque muda el pelo la raposa, su natural no despoja* (DRAPMLF 1922) significa que a persoa mala non cambia a súa condición. Pois, o raposo, como outros animais, perde pelo en determinadas épocas do ano coa finalidade de adaptarse á temperatura imperante, pero este cambio é só físico, xa que non altera o seu comportamento habitual.

*Zorra mudará los dientes, más no las mentes, La zorra no se anda a grillos*²¹ e *Las zorras de mi lugar son como las demás*²² significan que cada persoa segue a súa natureza.

Meter la zorra en el gallinero significa que unha persoa provoca un problema grave por aplicar métodos inadecuados para solucionar un problema de menor importancia. Do mesmo xeito que a raposa sempre come as galiñas e esa condición non cambia (DDFH 1995). E, polo tanto, non hai que confiar nela como vixilante das galiñas, tal como aconsella o refrán: *No pongas nunca la zorra a guardar gallinas*.²³

4.3. Persoa que oculta o seu fracaso

O raposo representa as persoas que se non poden conseguir unha cousa considéranas como unha cousa que non merece a pena para ocultar o seu fracaso. Ese significado ten que ver cunha fábula de Esopo²⁴: Un raposo famento encontrou un acio de uvas grandes e xugosas, pero que estaban colgadas no alto dunha parra. Tras intentalo moitas veces, non conseguiu alcanzalas. Entón, o raposo dixo: Que parvo son! As uvas están verdes e

de 2022).

¹⁹ <https://www.eldiariomontanes.es/v/20111024/opinion/articulos/violencia-genero-creer-problema-20111024.html> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022).

²⁰ <http://www.donrefran.com/el-zorro-podra-perder-los-pelos-pero-no-pierde-la-maña-de-cazar-gallinas/#:~:text=%E2%80%9C%20E1%20zorro%20podr%C3%A1%20perder%20los%20pelos%2C%20pero,aunque%20se%20vista%20de%20seda%2C%20mona%20se%20queda%E2%80%9D>. (Data de consulta: 8 de novembro de 2022).

²¹ <https://los-proverbios.com/la-zorra-no-se-anda-a-grillos.html> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022).

²² https://sp_sp_dichos_refranes.es-academic.com/5272/Zorras (Data de consulta: 8 de novembro de 2022)

²³ <https://los-proverbios.com/no-pongamos-nunca-la-zorra-a-guardar-gallinas.html> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022)

²⁴ <https://www.fabulascortas3.com/2014/03/el-zorro-y-las-uvas.html> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022)

non se poden comer. De todas maneiras, para que as quería? Disto orixínanse varios refráns como *Agrillas eran, dijo la zorra*, *Decir lo de la zorra de la fábula: están verdes*, *o agrías* e *La zorra, cuando no llega a las uvas, dice que están verdes*, que se mofan das persoas que finxen desprezar o que secretamente anhelan e non poden conseguir (DRAPMLF 1922).

4.4. Persoa cansada

O raposo tamén está relacionado co cansazo, que é un valor inexistente na cultura chinesa. Na antigüidade, chamaban «zorro» ao utensilio usado para limpar o po, que estaba feito por un mango que se unía con tiras de pel ou cun rabo de raposo.²⁵ O continuo uso deste obxecto como utensilio para limpar enchíao de sucidade. Por iso, se usou esa palabra para referirse a unha persoa que estaba desaliñada. Segundo o DLE (2014)²⁶, *estar* [alguien] *hecho un zorro* o *estar hecho unos zorros* indica que unha persoa está moi cansada ou ten moito sono. Pódese dicir tamén *levantarse hecho unos zorros* ou *encontrarse hecho unos zorros*. Ademais de aplicarse a persoas, *estar hecho unos zorros* tamén pode significar que algo está deteriorado ou en mal estado.

4.5. Persoa que debe esforzarse para conseguir o que quere

Como o raposo tende a cazar as galiñas para comelas, as galiñas son o seu sustento imprescindible. Baseados nesa costume, xorden refráns como *Zorro dormilón, no caza gallinas* e *A raposo durmiente, no le amanece la gallina en el vientre* que significan que se unha persoa quere conseguir o seu obxectivo, ten que esforzarse. Ninguén pode obter o que quere sen facer nada (DRAPMLF 1922).

4.6. Muller provocativa

A palabra «zorra» (raposa) tamén pode referirse a unha muller que acostuma a manter relacións sexuais con homes diferentes. Este uso é similar ao chinés, no que significa muller tentadora. Segundo o DDFH (1995)²⁷, *ser una zorra* significa 'ser una prostituta'. Polo seu sentido desprezativo cara as mulleres, hoxe en día este significado xa non se usa de maneira frecuente na vida diaria.

4.7. Borracheira

Segundo o DLE (2014), a palabra «zorra» pode indicar «borrachera o efecto de emborracharse». Polo tanto, en español a locución *desollar o dormir* [alguien] *la zorra* significa que unha persoa está en estado de borracheira ou trastornado, que é sinónimo de *desollar o dormir el lobo* e *dormir la mona*. Como indica Iribarren (2013: 159) en *El porqué de los dichos*, esta expresión «alude a los beodos trasnochadores que duermen durante el día, por comparación con la zorra, que trabaja de noche, robando gallinas y aves al amparo de las sombras y tiene que dormir durante el día».

²⁵ <https://blogs.20minutos.es/yaestaellistoquetodolosabe/tag/de-donde-proviene-la-expresion-estar-hecho-unos-zorros/> (Data de consulta: 8 de novembro de 2022)

²⁶ DLE= Diccionario de la lengua española.

²⁷ DDFH=Diccionario de dichos y frases hechas (Buitrago Jiménez,1995).

4.8. Persoa ignorante ou desentendida

Na fraseoloxía española a locución *hacerse uno el zorro* significa que unha persoa aparenta ignorancia ou distracción. Existen outras locucións co mesmo significado como *hacerse [uno] el sueco*, *hacer oídos sordos* e *hacerse el tonto*.

4.9. Persoa que non ve os seus propios defectos

La zorra nunca se ve su cola describe a unha persoa que nunca ve os seus propios defectos²⁸.

5. Presentación de resultados

Os distintos valores do raposo na fraseoloxía do chinés e do español analizados nos apartados anteriores pódense visualizar na seguinte táboa:

Connotacións do raposo nas fraseoloxías do chinés e do español

Connotacións do raposo na fraseoloxía do chinés		Connotacións do raposo na fraseoloxía do español	
persoa astuta		persoa astuta	
persoa mala	persoa mala que sabe aproveitarse de outros	persoa mala	persoa mala que non cambia a súa natureza
	persoa que fai cousas malas secretamente		persoas malas que se xuntan
	persoas malas que se xuntan		
persoa nostálxica		persoa que oculta o seu fracaso	
persoa suspicaz		persoa cansada	
muller provocativa		muller provocativa	
animal sagrado		persoa desatendida	
cousas valiosas ou poder		persoa que se debe esforzar para conseguir os seus fins	
		persoa que non ve os seus propios defectos	
		borracheira	

Como se pode observar, tanto na fraseoloxía española como na chinesa, o raposo pode representar varias imaxes figurativas distintas. Cada tipo de imaxe, a súa vez, vincúlase con moitos fraseoloxismos en ambas linguas. E os exemplos que mencionamos neste traballo só forman unha parte deles.

²⁸ <https://www.academia.org.mx/consultas/obras-de-consulta-en-linea/refranero-mexicano/item/la-zorra-nunca-se-ve-su-cola> (Data de consulta: 8 de maio de 2022).

5. Conclusións

Desta análise, se revela que na maioría dos casos as connotacións do animal en cada lingua son negativas e están relacionadas coa aparencia, o carácter, os hábitos e o comportamento do raposo no seu conxunto, así como coa cultura de cada país. Ademais, algúns destes valores son iguais ou similares en ambas linguas, pois o raposo representa a persoas astutas, mulleres provocativas e persoas malas. Por outro lado, algunhas expresións son coincidentes en ambas linguas. Isto pode deberse ao coñecemento común das dúas nacións sobre algúns aspectos como a figura e a natureza deste animal.

Con todo, a simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e na do español tamén presenta unha serie de diferenzas. Por exemplo, na fraseoloxía chinesa o raposo pode representar unha persoa nostálgica, unha persoa suspicaz ou con poder, pero na española estas connotacións non existen. Xa que as tradicións culturais, os costumes, as crenzas relixiosas, os modos de pensar e vivir son variados entre os países de todo o mundo. Un mesmo obxecto ou fenómeno pode causar diferentes asociacións entre a xente de diferentes países. Á parte, un mesmo obxecto nunha mesma nación pode ter valores contrarios ou os valores que representa poden variar ao longo da historia. Por iso, para a xente de diferentes contextos culturais non é fácil entender as expresións relacionadas coas peculiaridades da cultura, as cales normalmente forman parte dos obstáculos de comunicación no intercambio intercultural.

A realización dese traballo pode axudar ás persoas hispanofalantes a aprender e entender as expresións fixas do idioma chinés, e viceversa, facilitando a aprendizaxe destas dúas linguas e a comunicación intercultural entre as dúas nacións. Ademais, este traballo é unha mostra de como se relacionan as linguas do español e do chinés coas súas culturas.

6. Bibliografía

- Buitrago Jiménez, A. (2012). *Diccionario De Dichos Y Frases Hechas*. Barcelona: Espasa-Calpe SA.
- He, F. (何凡). (2015). *Diccionario de chengyu chinos (汉语成语词典)*. Chengdu: Editorial de la Universidad de Tecnología Electrónica(成都:电子科技大学出版社).
- Iribarren, J. M. (2013). *El porqué de los dichos*. Barcelona: Editorial Ariel.
- Lei, C. (雷春仪). (2022). El culturema JADE en la fraseología y la cultura chinas. *Revista de Filología de la Universidad de La Laguna*, 45, 37–58. <https://doi.org/10.25145/j.refiull.2022.45.02>.
- Lei, C. (雷春仪). (2021). Las connotaciones culturales y la fraseología de paraguas/sombrilla en chino. *Paremiás*, 31, 115–125. https://cvc.cervantes.es/lengua/paremia/pdf/031/009_lei.pdf
- Lei, C. (雷春仪). (2020). La simbología del pato mandarín en chino. *Tonos digital: Revista de estudios filológicos*, 2(39). <http://hdl.handle.net/10201/96022>
- Lei, C. (雷春仪). (2015). El pez en el léxico figurado y la fraseología del chino y del español. *Colindancias: Revista de la Red de Hispanistas de Europa Central*, 6, 239–262. <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/5360213.pdf>

- Li, W. (李玮) e Li, Y. (李延林). (2014). Las connotaciones culturales del zorro en el inglés y el chino, las expresiones habituales asociadas con el zorro y sus tradiciones (英汉语中“狐狸”的文化内涵及相关的习惯表达与翻译). *Revista de lengua· la educación y la enseñanza de lenguas extranjeras* (语文学刊·外语教育教学), 4, 43–45.
- Luque Nadal, L. (2009). Los culturemas: ¿unidades lingüísticas, ideológicas o culturales? *Language Design*, 11, 93–120.
- Ma, G. (马国凡). (2001). *Colección de xiehouyu*(歇后语大全). Hohhot: Editorial Popular de Mongolia Interior.
- Ning, Z. (宁佐权). (2015). Breve análisis de la formación del significado figurativo de «zorro» en los chengyu de chino (汉语成语中“狐狸”文化义生成机制浅析). *Revista académica de la Universidad de Shao Yang* (邵阳学院学报), 9(4), 64–66.
- RAE (Real Academia Española). (2014). *Diccionario de la lengua española*. Madrid: Espasa libros.
- Sbarbi, J. M. (1922). *Diccionario de Refranes, Adagios, Proverbios, Modismos, Locuciones y Frases Proverbiales de la Lengua Española*. Madrid: Librería de los Sucesores de Hernando.
- Sevilla Muñoz, J y Cantera, J. (2002). *Pocas palabras bastan*. Salamanca: Centro de Cultura Tradicional Ángel Carril.
- Valera, F e Kubarth, H. (1994). *Diccionario fraseológico del español moderno*. Madrid: Editorial Gredos.
- Wen, D. (温端政). (2004). *Gran diccionario de guanyongyu chinos* (歇后语小词典). Shanghai: Editorial de Libros de Referencia de Shanghai(上海辞书出版社).
- Wu, F. (2010). Estudio fraseológico contrastivo el cerdo en chino y español. *Paremia*, 19, 171–178.

Recadávivas Compilations

Breve achega á fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)¹

Brief approach to the phraseology of O Couto de Oíns (Arzúa)

Nuria García García²

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades /

Universidade de Santiago de Compostela

<https://orcid.org/0000-0002-5320-0255>

ngargar@cirp.gal / nuria.garcia.garcia@rai.usc.es

Resumo: Esta recadádiva reúne diversas unidades fraseolóxicas (así como tamén algunhas expresións monolexicais) recollidas na parroquia do Couto de Oíns, pertencente ao concello de Arzúa. O obxectivo principal foi facer unha breve achega á fraseoloxía propia deste lugar con unidades pertencentes a diversos campos semánticos (como son as festas, o tempo atmosférico, o tempo cronolóxico, a sexualidade, a riqueza etc.). A metodoloxía que se seguiu foi a realización de diferentes entrevistas cara a cara a un total de 9 persoas (7 oriúndas do lugar e 2 que, pese a naceren noutros concellos próximos, levan vivindo alí dende hai máis de 30 anos). Os resultados acadados foron a recollida de máis dun total de 250 unidades fraseolóxicas e expresións monolexicais galegas, algunhas novas e outras xa coñecidas, que se presentan ordenadas, tanto pola súa correspondente tipoloxía como tamén por orde alfabética, e con cadansúa definición e exemplos de uso acorde cos datos previamente subministrados polas persoas informantes.

Palabras clave: Arzúa, O Couto de Oíns, lingua galega, dialectoloxía, semántica, lexicografía, fraseoloxía, locucións, recadádiva.

Abstract: This collection brings together several phraseological units (also some monolexical expressions) collected in the parish of O Couto de Oíns, belonging to the municipality of Arzúa. The main objective was to present a brief contribution to the phraseology of this place with units belonging to several semantic fields (festivals, atmospheric weather, chronological time, sexuality, wealth...). The methodology followed was to carry out different face-to-face interviews with a total of 9 people (7 natives of the place and 2 who, despite having been born in other nearby municipalities, have been living there for more than 30 years). The results obtained were the compilation of a total of more than 250 Galician phraseological units and monolexical expressions, some new and others

¹ Data de recepción: 29.05.23. Data de aceptación: 07.08.23.

² Co apoio do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades da Secretaría Xeral de Política Lingüística da Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria da Xunta de Galicia.

already known, which are presented in order, both by their corresponding typology and also by alphabetical order, and with each definition and examples of use according to the data previously provided by the informants.

Keywords: Arzúa, O Couto de Oíns, Galician language, dialectology, semantics, lexicography, phraseology, idioms, collection.

1. Introducción

O presente traballo é unha recadádiva do lugar de Oíns (*Oínes* segundo as persoas entrevistadas), unha parroquia do concello de Arzúa. Este concello está encadrado na zona central de Galicia, ao sur da provincia da Coruña. Linda ao sur co concello de Santiso e coa provincia de Pontevedra (Vila de Cruces), da que está separada polo río Ulla, ao norte cos concellos de Frades e de Boimorto, ao leste co de Melide e ao poñente cos municipios de Touro e O Pino³.

A parroquia na que se realiza este estudo tamén é coñecida como O Couto de Oíns ou, simplemente, O Couto, mentres que oficialmente se coñece como San Cosme de Oíns, tal e como se pode consultar no Decreto 189/2003, do 6 de febreiro, polo que se aproba o nomenclátor correspondente ás entidades de poboación da provincia da Coruña.

Das 22 parroquias do concello de Arzúa, esta é a máis occidental, xa que linda co concello do Pino. Cos seus 13,2 km² trátase tamén da parroquia máis grande do municipio (Cacheda Vigide, 1987: 74) e consta das seguintes aldeas: Beis, Ferradal, Filgueira, A Fraga, Fruzo, León de Abaixo, León de Arriba, Manedo, O Pumar, Seixas e A Vilamoura (Cacheda Vigide, 1987: 111).

No que respecta a elementos culturais, nesta parroquia pódese atopar no lugar de Fruzo unha antiga fortaleza transformada en pazo no século XVIII pola familia dos Guiráldez. En Beis sitúase a igrexa parroquial, cunha fachada de inspiración neorrománica e unha torre con elementos tomados do barroco de placas. Esta, no seu interior, ten laterais decorados barrocos, pertencentes ao século XVIII (Cacheda Vigide, 1987: 111– 112).

Segundo os datos publicados polo INE, o número de habitantes en Oíns a 1 de xaneiro do 2022 era de 195 persoas. Trátase dunha poboación que foi practicamente en continuo descenso dende o ano 2000, cando contaba con 310 habitantes. En canto á diferenza de sexos, no ano 2022 había 103 homes e 92 mulleres⁴.

Neste traballo preséntase unha recadádiva de unidades fraseolóxicas e algunhas expresións monolexicais realizada a través de entrevistas a 9 persoas desta parroquia (7 nacidas alí, 2 que levan vivindo alí hai máis de tres décadas) a través das cales se conseguiron reunir máis de 250 unidades diversas (colocacións, locucións, fórmulas, refráns etc.). No seguinte apartado describírase a metodoloxía seguida e, a continuación, ofreceranse as expresións recollidas. Por último, expoñeranse unhas consideracións finais.

³ Datos consultados na web do Concello de Arzúa: <https://arzua.gal/contorno/> (último acceso: 01/04/23).

⁴ Datos consultados na web <https://www.foro-ciudad.com/la-coruna/oins/habitantes.html> (último acceso: 01/04/23).

2. Metodoloxía

A metodoloxía empregada para esta recadádiva foi a realización de diferentes entrevistas a persoas da zona e procurouse dar con variedade de xénero e de idade co ánimo de así poder ofrecer un abano maior e máis realista da diversidade lingüística do lugar no que respecta ás súas unidades fraseolóxicas. Tamén se decidiu recoller unidades monolexicais que se consideraron de interese, ben por ser interpretadas como “expresións” polas propias persoas informantes, ben por ser palabras posiblemente non moi empregadas e/ou coñecidas polas persoas falantes de galego estándar actual. Nalgunhas das diferentes conversas realizadas reuníronse ata a 4 dos e das informantes, o que producía unha maior aparición de fraseoloxismos, así como tamén mesmo pequenas (e sempre amables) discusións respecto á pertinencia de certa unidade fraseolóxica dada por algunha das persoas entrevistadas.

O total dos informantes foron 9 persoas: 5 homes e 4 mulleres. No que respecta aos homes, 2 son adultos novos (menores de 40 anos), 1 é adulto medio (maior de 40 e menor de 60) e 2 son adultos maiores (de máis de 60 anos). En canto ás mulleres, 1 é adulta nova e 3 adultas maiores. Todas estas persoas teñen unha importante vinculación coa parroquia, e a maioría naceron e viviron sempre alí. Con todo, 1 adulto novo leva algúns anos vivindo noutras zonas de Galicia (aínda que segue a ter contacto habitual coas persoas de alí ademais de visitar a miúdo o lugar) e 1 adulto medio marchou hai anos á Coruña, mais tamén continúa visitando a miúdo a parroquia e falando con persoas de alí. Ademais, 2 das adultas maiores son orixinarias doutros concellos de Arzúa, mais levan en Oíns máis de tres décadas.

Cómpre engadir que se lles insistiu, tanto ás persoas que na actualidade viven fóra da parroquia como aquelas que, aínda que si viven alí, teñen procedencia doutros lugares, no feito de que se pretendían reunir unidades propias do lugar. Con todo, para unha maior seguridade da recadádiva, especialmente nestes casos, mais tamén entre as outras persoas informantes, decidiuse que para a recollida dunha unidade fraseolóxica, ademais de ser proposta polo menos por unha das persoas informantes, fose recoñecida activamente por algunha das outras persoas entrevistadas como frase propia do lugar. É destacable que, con todo, houbo casos nos que, nesas conversas á vez entre varias das persoas informantes, xurdiu algún fraseoloxismo recoñecido por varias delas, mais non por algunha outra, que aseguraba non ter oído esa unidade. É posible que isto se deba tanto á variedade de xénero como, especialmente, de idade.

Por último, é apropiado subliñar que a parroquia do Couto de Oíns está situada no chamado bloque dialectal central (Fernández Rei, 1990). Dado que se pretendeu a maior fidelidade posible coas unidades propostas polos e polas informantes, tanto na expresión recollida como no exemplo (ou exemplos) que se presentan para ilustralas mantivéronse os trazos dialectais propios do lugar: terminación dos plurais en *-ós* fronte ao normativo *-óns* (*montós*), o seseo implosivo (*des*), así como a terminación aguda *-au* no canto da normativa *-an* (*mau, irmau*), e tamén a forma dialectal desta zona dos demostrativos: *esto, eso, aquilo*. No que respecta á gheada, propia do lugar de maneira xeral e en case todos os contextos (aínda que non se presenta, por exemplo, despois dun son nasal, como en *domingo*), decidiuse non poñer unha indicación expresa, mais

xeralmente en todos os casos que hai <g> cómpre ter presente que a súa pronuncia é con gheada. Por último, mantivéronse os castelanismos naquelas unidades que presentaba algún, os cales se sinalan mediante cursiva.

3. Recadádiva fraseolóxica realizada

Neste apartado expoñemos as unidades fraseolóxicas e expresións monolexicais recollidas, ordenadas pola tipoloxía e alfabeticamente. A maioría son de uso normal e/ou coloquial, polo que simplemente se sinalan as que son de uso humorístico, pexorativo e/ou vulgar (naqueles casos nos que cómpren varias etiquetas, a orde corresponde ao que ten máis peso nesa expresión).

2.1. Abreviaturas e símbolos

Nas entradas empregáronse unha serie de abreviaturas para a súa clasificación, das que amosamos aquí o significado:

adx. = adxectivo.

col. s. = colocación substantiva.

col. v. = colocación verbal.

fórm. = fórmula.

HUM. = humorístico.

l.adv. = locución adverbial.

l.adx. = locución adxectiva.

l.prep. = locución prepositiva.

l.s. = locución substantiva.

l.v. = locución verbal.

PEX. = pexorativo.

ref. = refrán.

s. = substantivo.

v. = verbo.

VUL. = vulgar.

2.2. Colocacións

2.2.1. Colocacións verbais

1. **botar un grolo** *col. v.* Servir un pouco de beber. *Bótame un grolo aí.*
2. **comer coma un crego** *col. v.* Comer moito e, sobre todo, ben. *O teu veciño come coma un crego.*
3. **dar un barlovento [a alguén]** *col. v.* VUL. Baterlle. *Como non pares vouche dar un barlovento.*
4. **dar un moquete [a alguén]** *col. v.* Baterlle. *Ao final deulle un moquete.*
5. **dar unha torniscada [a alguén]** *col. v.* Baterlle. *Como teu pai o saiba vaiche dar unha torniscada.*
6. **facer o albaroque** *col. v.* Facer unha festa por mor dunha inauguración. [Se a construción é grande, faise un albaroque na metade e outro ao final]. *Xa está rematada a casa, hai que ir facendo o albaroque.*

2.3. Fórmulas

7. **A cona que te/o/a fixo / mala cona que te/o/a fixo** *fórm.* VUL. PEX. Utilízase para mostrar enfado. *Fuches ti o que rompeu esto? Mala cona que te fixo!*
8. **Aínda has abortar** *fórm.* VUL. Díselle a alguén que está rindo moito. *Non rías así que aínda has abortar.*
9. **Aínda te has mexar** *fórm.* Díselle a alguén que está rindo moito. *Como sigas rindo así aínda te has mexar!*
10. **Aparta que non te vexo** *fórm.* Díselle a alguén cando está no medio e non deixa ver algo. *Deixa ver o parte, aparta que non te vemos!*
11. **Apártate ou apártote** *fórm.* Díselle a alguén cando está no medio e non deixa pasar ou ver algo. *Déixame pasar, apártate ou apártote.*
12. **Cago na nai que te/o/a fixo (onte) / mala nai que te/o/a pariu / cago na nai que te/o/a fundou** *fórm.* VUL. PEX. Utilízase para mostrar enfado. *Acábame eso que che mandei, cago na nai que te fixo.*
13. **Cago no carallo que te/o/a deu** *fórm.* VUL. PEX. Utilízase para mostrar grande enfado. *Volveuno facer outra vez, cago no carallo que o deu!*
14. **Cago no dios que te/o/a fixo** *fórm.* VUL. PEX. Utilízase para mostrar grande enfado. *Cago no dios que a fixo, e non cala!*
15. **Cago nos collós que te/o/a amasaron** *fórm.* VUL. PEX. Utilízase para mostrar grande enfado. *Sácate de diante, cago nos collós que te amasaron!*
16. **Cala a boca que aínda che lavei os trapos onte** *fórm.* Díselle a alguén que pensa que xa é maior para algo cando aínda é moi pequeno ou que fala como se soubese moito sen saber nada. *Que saberás ti desto, cala a boca que aínda che lavei os trapos onte.*
17. **Cando ti naciches xa eu facía fillos** *fórm.* VUL. Díselle a quen cre que sabe moito a pesar de ter moi pouca experiencia. *Cala, anda, cala, que cando ti naciches xa eu facía fillos.*
18. **Cando ti vas eu xa vin de volta** *fórm.* Díselle a quen cre que sabe moito a pesar de ter moi pouca experiencia. *Non me expliques tanto, que cando ti vas eu xa vin de volta.*
19. **Carne de porco non é transparente** *fórm.* PEX. Díselle a alguén cando está no medio e non deixa ver algo. *Quita de diante, carne de porco non é transparente.*
20. **Chámalle burro ao cabalo** *fórm.* Admiración producida ao decatarse de que alguén é máis listo ou máis capaz de facer algo do que se pensaba. *De verdade conseguiches facer eso? Chámalle burro ao cabalo!*
21. **De hoxe nun ano** *fórm.* Utilízase para expresar o desexo de volverse reencontrar con outra ou outras persoas por un motivo especial e que vaia todo ben. *–A brindar antes de marchar, de hoxe nun ano! –E ti que o vexas! [Vid. e ti que o vexas].*
22. **Dios che/lle dea a gloria / Dios che/lle dea o ceo** *fórm.* Dise para agradecer algo. *Moitas grazas, Dios che dea o ceo!*
23. **Dios che/lle dea un bo home / Dios che/lle dea unha boa muller** *fórm.* Dise para agradecer algo. *Axudáchesme moito, Dios che dea un bo home.*
24. **Dios che/lle dea un bo home/unha boa muller que non che/lle colla na cama** *fórm.* HUM. VUL. Dise como agradecemento. Utilízase cun ton de brincadeira. *Grazas muller! Dios che*

- dea un bo home que non che colla na cama!*
25. **Dios cho/llo pague fórm.** Dise para agradecer algo a alguén. *Cando a axudaba, miña tía sempre me dicía “Dios cho pague”.*
26. **Dios me/nos libre! fórm.** Dise para expresar o medo de que pase algo malo e o desexo de que non sexa así. [É un grao máis elevado que a seguinte expresión, *Dios non o queira*]. *Dios nos libre que lle pase algo malo!*
27. **Dios non o queira! fórm.** Dise para expresar o desexo de que algo non sexa así. *Vai suspender? Dios non o queira!*
28. **Dios o queira! fórm.** Dise para expresar o desexo de que ocorra algo bo. *Pensa que vai aprobar? Dios o queira!* # diolo queira.
29. **Dios o/a teña na gloria / Dios o/a teña no ceo / Dios o/a teña cos seus difuntos fórm.** Emprégase cando morre alguén ou ao mencionar a alguén que xa morreu. *Era bo home, Dios o teña na gloria.* # Diolo teña.
30. **Dios perdone (a) + nome fórm.** Dise ao mencionar unha persoa xa falecida. *Dios perdone Ramona, ía sempre a esa festa.*
31. **Dios te/vos libre! fórm.** vul. Dise como ameaza. Úsase especialmente para advertir a alguén de que non faga algo. *Dios te libre de tocar eso!*
32. **Díxolle a pota ao cazo fórm.** Díselle a unha persoa que non é a máis adecuada para facer unha crítica. *-Sempre chegas tarde! -Díxolle a pota ao cazo... Se sempre hai que esperar por ti!*
33. **É mellor facelo ca mandalo fórm.** Emprégase cando se lle mandou facer algo a alguén e este fixoo mal. *E xa está? Valo deixar así? Ai, é mellor facelo ca mandalo!*
34. **E ti que o vexas fórm.** Úsase para responder a quen di "de hoxe nun ano" para expresar o mesmo desexo para esa persoa. *-A brindar antes de marchar, de hoxe nun ano! -E ti que o vexas!* [Vid. *de hoxe nun ano*].
35. **En paz descanse fórm.** Dise ao mencionar unha persoa xa falecida. *O Severino, en paz descanse, moi ben facía eso.*
36. **Fóra a alma fórm.** Expresión empregada para comparar un animal cunha persoa. *Ese can, fóra a alma, é coma unha persoa.*
37. **Haberá/hai que ir indo para a cama fórm.** Emprégase cando se tivo unha visita de alguén e xa se quere que vaia marchando. *Pois xa se vai facendo tarde, haberá que ir indo pa a cama.*
38. **Moitas felicidades fórm.** Expresa bos desexos cara a alguén a quen lle pasou algo bo ou que está celebrando algo. *Moitas felicidades por casar.*
39. **Nin que te/o/a vira unha meiga fórm.** Dise cando as cousas saen moi mal. *Moi mala sorte tivo, nin que o vira unha meiga!*
40. **Non cuspas (tanto) para arriba fórm.** Díselle a unha persoa que ten unha actitude soberbia ou que presume de algo, para avisalo de que a situación en calquera momento pode cambiar. *-Se fose o meu fillo estaría mellor ensinado. -Xa se verá cando os teñas, non cuspas pa arriba...*
41. **Non fomos xuntos/as á escola fórm.** Expresa que se ten máis mundo que a outra persoa, a cal adoita ser máis nova. *Faime caso e deixa de dicir parvadas, que non fomos xuntos á escola.*
42. **Para volver hai que marchar fórm.** Utilízase para despedirse. *-E xa marchas? -Para volver hai que marchar.*

43. **Para, ou non ves a vara?** *fórm.* Serve para avisar a alguén de que deixe de facer algo que enfada. *Deixa de xogar con eso, para, ou non ves a vara?*
44. **Parece que foi Dios** *fórm.* Dise cando pasa algo co que se contaba ou que é apropiado á situación. *Facíasmefalta e chegaches, parece que foi Dios!*
45. **Vai haber misa** *fórm.* HUM. Dise cando alguén deixa a petrina aberta ou mal subida. *Seica vai haber misa? Sube a petrina!*
46. **Vou que teño que ir** *fórm.* HUM. Utilízase para despedirse. *–E xa te vas? –Vou que teño que ir.*
47. **Vouche meter un raio na cabeza** *fórm.* VUL. Expresión para ameazar a alguén. *Ou paras quieto ou vouche meter un raio na cabeza.*

2.4. Locucións

2.4.1. Locucións adverbiais

48. **a cachón** *l.adv.* Moito, con forza, con intensidade [Úsase con verbos como *chover* ou *caer auga*]. *Chove a cachón!*
49. **a caldeiros** *l.adv.* Moito, con forza, con intensidade [Úsase con verbos como *chover* ou *caer auga*]. *Comezou a chover a caldeiros e puxémonos coma pitos.*
50. **a cen** *l.adv.* Moi rápido. *Anda a cen.*
51. **a chuzos** *l.adv.* Moito, con forza, con intensidade [Úsase con verbos como *chover* ou *caer auga*]. *Onte caía auga a chuzos.*
52. **a Cristo** *l.adv.* VUL. Moito. *A túa curmá fala a Cristo, levo a cabeza coma un bombo.*
53. **a fartar** *l.adv.* Abundantemente. *Comeu a fartar.*
54. **a fume de carozo** *l.adv.* Moi apurado, a moita velocidade. [Úsase con verbos de movemento, como *andar*, *ir*, *marchar*, *vir...*]. *Marchou a fume de carozo.*
55. **a mau** *l.adv.* Preto. *O traballo novo quédalle moi a mau, en des minutos xa chega.*
56. **a montós** *l.adv.* En gran cantidade. *Ese ten cartos a montós.*
57. **a tal hora** *l.adv.* Agora mesmo, neste momento. *A tal hora estou xa mellor.* [As persoas informantes insistiron na súa pronuncia todo xunto ("a talora"), e diferénciana de "a tal hora", expresión empregada para referirse a un momento concreto. *Mañá a tal hora estarei na clase*].
58. **a toda mecha** *l.adv.* Moi apurado, a moita velocidade. [Úsase con verbos de movemento, como *andar*, *ir*, *marchar*, *vir...*]. *Anda sempre a toda mecha.*
59. **a todo meter** *l.adv.* Moi apurado, a moita velocidade. [Úsase con verbos de movemento, como *andar*, *ir*, *marchar*, *vir...*]. *Saiu da casa a todo meter.*
60. **a velas vir** *l.adv.* Sen diñeiro e sen se preocupar moito pola situación. [Úsase con verbos como *andar*, *estar* ou *seguir*]. *A final de mes sempre ando a velas vir.*
61. **ao xeito** *l.adv.* Amodo. [Úsase moito cos verbos *comer* ou *beber*]. *Non bulas tanto, come ao xeito!*
62. **ás mil marabillas** *l.adv.* Moi ben. *É un pracer escoitalo, fala ás mil marabillas.*
63. **coa boca pequena** *l.adv.* En voz baixa. [Úsase xeralmente con verbos de lingua: *comentar*, *dicir*, *falar*, *suxerir...*]. *Non sei que di, sempre fala coa boca pequena.*

64. **coma un libro aberto** *l.adv.* Moi ben, con propiedade, con coñecemento, con sensatez. [Úsase con verbos como *expresarse* ou *falar*]. *Exprésase coma un libro aberto.*
65. **de pingas** *l.adv.* Moi ben. *Ao final resolveu o problema e vaille todo de pingas.*
66. **de puta madre** *l.adv.* VUL. Moi ben. *Dixo que estaba de puta madre.*
67. **na fura de diante** *l.adv.* Moi apurado, a moita velocidade. [Úsase con verbos

- de movemento, como *andar*, *ir*, *marchar*, *vir*...]. *Vai na fura de diante.*
68. **na llama** *l.adv.* Moi apurado, a moita velocidade. [Úsase con verbos de movemento, como *ir*, *vir*, *sair*...]. *Ese coche vai na llama.*
69. **nun tristrás** *l.adv.* Moi rapidamente. *Fixo o traballo nun tristrás.*
70. **tarde, mal e a rastro** *l.adv.* A deshora e mal feito. *Deixáchelo para o último momento e ao final vai tarde, mal e a rastro.*

2.4.2. Locucións adxectivas

71. **á xaneira** *l.adx.* [Gata] en celo [Úsase xeralmente co verbo *andar*]. *A gata xa anda á xaneira.*
72. **(cheo/a) coma un pepe** *l.adx.* Moi farto, saciado. [Úsase con verbos como *estar*, *ir* ou *quedar*]. *Foi un banquete de categoría e eu quedei coma un pepe.*
73. **(cheo/a) coma unha bota** *l.adx.* Moi farto, saciado. [Úsase con verbos como *estar*, *ir* ou *quedar*]. *Comín de máis, vou cheo coma unha bota!*
74. **(cheo/a) coma unha cuba** *l.adx.* PEX. Completamente bébedo. [No canto de “cheo” tamén se poderían usar outros sinónimos]. [Adoita ir con verbos como *estar*, *ir* ou *vir*]. *Estaba coma unha cuba.*
75. **(cheo/a) coma unha estrepia** *l.adx.* PEX. Completamente bébedo. [No canto de “cheo” tamén se poderían usar outros sinónimos]. [Adoita ir con verbos como *estar*, *ir* ou *vir*]. *Vas bo, vas coma unha estrepia!*
76. **(cheo/a) coma unha pera** *l.adx.* PEX. Completamente bébedo. [No canto de “cheo” tamén se poderían usar outros sinónimos]. [Adoita ir con verbos como *estar*, *ir* ou *vir*]. *Despois da festa viñamos coma peras.*
77. **coma a sarna** *l.adx.* PEX. Moi agarrado, apegado en exceso ao diñeiro, remiso

- a dar e gastar. *A el non lle pidas que é coma a sarna.*
78. **coma a virxe do puño** *l.adx.* PEX. Moi agarrado, apegado en exceso ao diñeiro, remiso a dar e gastar. *É coma a virxe do puño, nunca invita a nada.*
79. **coma un chamizo** *l.adx.* Moi seco, moi delgado. *De novo estaba coma un chamizo.*
80. **coma un leño** *l.adx.* Moi seco, moi delgado. *A túa irmá está coma un leño, non debe de comer nada.*
81. **coma un raio** *l.adx.* Moi pícaro. *É pillo coma un raio.*
82. **coma unha ovella** *l.adx.* Moi manso. *Cando os teus primos se meten con nós non vales para nada, es coma unha ovella.*
83. **dun tempo** *l.adx.* Da mesma idade. [Úsase xeralmente cos verbos *ser* ou *parecer*]. *Pepe e Rosario son dun tempo.*
84. **duro/a coma un croio / máis duro/a ca un croio** *l.adx.* Moi duro, moi forte. [Aplicable a unha persoa que ten moito aguante para soportar golpes, que ten moita resistencia física]. *Levar levou un bo golpe, pero ser é máis duro ca un croio.*

85. **feito/a un Cristo** *l.adx.* VUL. PEX. Moi mal vestido ou moi sucio. *Debería vestir mellor, sempre vai feito un Cristo.*
86. **feo/a coma un trasno** *l.adx.* PEX. Moi feo. *E gústache? Se é feo coma un trasno!*
87. **(gordo/a) coma unha vaca** *l.adx.* PEX. Moi gordo. *Non para de comer e púxose coma unha vaca.*
88. **listo/a coma un allo** *l.adx.* Moi agudo, moi listo. *Sempre o fai ben, é listo coma un allo.*
89. **máis bo/a ca o pan** *l.adx.* Moi bo. *Sempre me está a axudar, é máis boa ca o pan.*
90. **máis folgazán/ana ca a chaqueta dun guardia** *l.adx.* PEX. Moi preguiceiro, que non fai nada. *Luis non fai nada, é máis folgazán ca a chaqueta dun guardia.*
91. **máis grande ca maio / máis grande ca os días de maio** *l.adx.* Moi grande ou longo, que rende moito. *Esa película é máis grande ca os días de maio.*
92. **máis malo/a ca a fame / malo/a coma a fame** *l.adx.* PEX. Moi ruín. *Esa é máis mala ca a fame.*
93. **máis pobre ca as arañas / pobre coma as arañas** *l.adx.* Moi pobre. *Non ten diñeiro, é pobre coma as arañas.*
94. **máis preguiceiro/a ca a leña / preguiceiro/a coma a leña** *l.adx.* PEX. Moi preguiceiro. *Nunca fas nada, es preguiceiro coma a leña.*
95. **máis preguiceiro/a ca un arado / preguiceiro/a coma un arado** *l.adx.* PEX. Moi preguiceiro. *Ese home é preguiceiro coma un arado.*
96. **máis preguiceiro/a ca unha xesta / preguiceiro/a coma unha xesta** *l.adx.* PEX. Moi preguiceiro. *A túa curmá é preguiceira coma unha xesta.*
97. **máis quente ca as cadelas / quente coma as cadelas** *l.adx.* VUL. PEX. Moi quente, con moito desexo de ter relacións sexuais [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *vir*]. *Viñan máis quentes ca as cadelas.*
98. **máis quente ca as galiñas / quente coma as galiñas** *l.adx.* VUL. PEX. Moi quente, con moito desexo de ter relacións sexuais [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *vir*]. *Anda máis quente ca as galiñas.*
99. **máis quente ca o pico dunha plancha / quente coma o pico dunha plancha** *l.adx.* VUL. PEX. Moi quente, con moito desexo de ter relacións sexuais [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *vir*]. *Ese anda máis quente ca o pico dunha plancha.*
100. **máis quente ca un quico / quente coma un quico** *l.adx.* VUL. PEX. Moi quente, con moito desexo de ter relacións sexuais [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *vir*]. *Andades máis quentes ca un quico.*
101. **máis ruín ca o demo / ruín coma o demo** *l.adx.* PEX. Moi ruín, moi malo. PEX. *Non te podes fiar del, é máis ruín ca o demo.*
102. **máis salido/a ca unha mona / salido/a coma unha mona** *l.adx.* VUL. PEX. Moi saído, con moito desexo de ter relacións sexuais [Úsase con verbos como *andar, estar* ou *vir*]. *Anda máis salido ca unha mona.*
103. **máis seco/a ca unha acha / seco/a coma unha acha** *l.adx.* Moi seco, moi delgado. *Non come nada, está máis seco ca unha acha.*
104. **máis teso/a ca unha estaca / teso/a coma unha estaca** *l.adx.* 1. Con moi pouco ou ningún diñeiro. *Desde que comprei o coche estou máis teso ca unha estaca.* 2. Moi delgado. *Non*

come nada, está máis teso ca unha estaca.

105. **malo coma un toxo** *l.adx.* PEX. Moi ruín. *Sempre está a facer mal, é máis mala ca un toxo.*
106. **na inopia** *l.adx.* Distraído, despistado, sen se dar conta do que ocorre. [Úsase con verbos como *andar*, *estar* ou *seguir*]. *Andades na inopia.*
107. **nas babias** *l.adx.* Distraído, despistado, sen se dar conta do que ocorre. [Úsase con verbos como *andar*, *estar* ou *seguir*]. *Ti estás nas babias.*
108. **nas nubes** *l.adx.* Distraído, despistado, sen se dar conta do que ocorre. [Úsase

con verbos como *andar*, *estar* ou *seguir*]. *Eso non che é así, xa vexo que segues nas nubes.*

109. **no chasis** *l.adx.* Moi delgado. [Úsase con verbos como *estar* ou *quedar*]. *Como sigas adelgazando así, vas quedar no chasis.*
110. **nos ósos** *l.adx.* Moi delgado. [Úsase con verbos como *estar* ou *quedar*]. *Ese rapaz non come nada ben, está nos ósos.*
111. **podre de cartos** *l.adx.* VUL. Cheo de diñeiro, moi rico. *Ese fulano está podre de cartos.*

2.4.3. Locucións preposicionais

112. **cas (de)** *l.prep.* Úsase para indicar “á casa de” ou “na casa de”. *Vou cas Torres / Eso vino facer en cas Vasques.*

2.4.4. Locucións substantivas

113. **a quinta virgen** *l.s.* VUL. Un lugar moi afastado. *E queres ir ata aló? Se eso está na quinta virgen! | Tivemos que ir ata a quinta virgen.*
114. **bo dente** *l.s.* Pouca esixencia coa comida e bo apetito [Úsase xeralmente co verbo *ter* e na construción *de bo dente*]. *Para eso é preciso bo dente. | Ese teu amigo ten bo dente, como come!*
115. **bo/a polo/a** 1. *l.s.* PEX. Persoa que non é de fiar. *É un bo polo e non quero trato con el.* 2. *l.adx.* PEX. Moi falso e que pensa sempre na súa conveniencia. *A túa veciña é boa pola.*
116. **boa pega** *l.s.* PEX. Persoa falsa, que non é de fiar. *Nunca me fei dela, é boa pega!*
117. **boa peza** 1. *l.s.* PEX. Persoa tramposa ou maliciosa. *A lea foi por culpa desa boa peza.* 2. *l.adx.* Traste [Moi

aplicable aos rapaces]. *O fillo do veciño é boa peza!*

118. **cacho de pan** *l.s.* Persoa moi boa. *Ese amigo teu é un cacho de pan.*
119. **o ano da pera** *l.s.* Un tempo moi afastado. *Eso é do ano da pera. | Ese feito ocorreu no ano da pera.*
120. **o cu do mundo** *l.s.* VUL. Un lugar moi afastado. *Podes ir ata o cu do mundo. | A casa del está no cu do mundo.*
121. **os tempos de san Quintín** *l.s.* Un tempo moi afastado. *Eso é dos tempos de san Quintín. | Aquelo foi nos tempos de san Quintín.*
122. **saco sen fondo** *l.s.* Persoa que nunca se farta de comer. *Moito come, é un saco sen fondo!*

2.4.5. Locucións verbais

123. **aínda ter que xiarlle moito pola cabeza a alguén** *l.v.* Ter pouca experiencia en algo. *Para facelo así aínda che ten que xiar moito pola cabeza.*
124. **arder coma a cera** *l.v.* Ser pouco traballador. *O novo non che vai valer para ese traballo, arde coma a cera.*
125. **bailar na punta do pé** *l.v.* Estar moi contento. *Cando volveron viñan na punta do pé pois gañaran o partido.*
126. **bailar nunha cunca de auga** *l.v.* Estar moi contento. *Vina moi contenta, bailaba nunha cunca de auga.*
127. **botar as alegrías fóra** *l.v.* VUL. Vomitar. *Botou todas as alegrías fóra.*
128. **bruto/a coma un arado / máis bruto/a ca un arado** *l.v.* PEX. Moi bruto. *Ramiro é máis bruto ca un arado.*
129. **bruto/a coma un castrón / máis bruto/a ca un castrón** *l.v.* PEX. Moi bruto. *Póñense a xogar pero sempre acaban chorando, son máis brutos ca un castrón!*
130. **bruto/a coma unha besta / máis bruto/a ca unha besta** *l.v.* PEX. Moi bruto. *A túa irmá é máis bruta ca unha besta cando xoga ao fútbol.*
131. **buscarlle as cóchegas a alguén** *l.v.* Provocalo, facer que se enfade. *Non sei como fai, pero sempre me busca as cóchegas!*
132. **caer as aves do ceo** *l.v.* Ir moita calor. *Non se paraba, caían as aves do ceo.*
133. **caer da burra** *l.v.* Darse de conta de algo, caer na conta. *Ao final caeu da burra e xa empezou a ver como era o conto.*
134. **cantarlle as corenta** *l.v.* Chamarlle a atención a alguén, berrarlle por algún mal comportamento. *Ao final a nai cantoulle as corenta.*
135. **cheirar que apesta** *l.v.* Cheirar moi mal. *Cando entrei alí cheiraba que apestaba.*
136. **comprarlle unha bicicleta a alguén** *l.v.* Cando alguén non fai nada xogando ás cartas. *Non facedes ningunha, ímosvos comprar unha bicicleta.*
137. **dar xenio** *l.v.* Agradar moito [algo ou alguén]. *Dá xenio ver como traballa! | Que gordo está o gato, dá xenio velo!*
138. **darlle (bo) xeito a algo** *l.v.* Facer ben algo ou ter capacidades para facelo ben. *Fai ti esto, que lle dás bo xeito.*
139. **darlle a alma algo a alguén** *l.v.* Presentir [esa cousa]. *Seica tivo un accidente, xa mo daba a alma!*
140. **darlle a vida a alguén** *l.v.* Ser de grande axuda, servir [a alguén] de moito. *Dálle a vida ser amigo del, moito o axuda.*
141. **darlle boa maña a algo** *l.v.* Facer ben algo ou ter capacidades para facelo ben. *A túa nai dálle boa maña a eso.*
142. **darlle boa traza a algo** *l.v.* Facer ben algo ou ter capacidades para facelo ben. *Que ben o fai, dálle boa traza.*
143. **darlle o corpo algo a alguén** *l.v.* Presentir [esa cousa]. *Dábanos o corpo que ía ser así.*
144. **deitarse a canda as galiñas** *l.v.* Deitarse moi cedo. *A estas horas xa non vai estar esperta, déitase a canda as galiñas.*
145. **deixar a vergonza** *l.v.* Deixar un anaco de comida. Adóitase empregar para animar a alguén a que acabe cando queda un anaco. *E vas deixar aí a vergonza?*
146. **durmir coma as mantas** *l.v.* Durmir moito. *Mira que es ben durmiñón, dormes coma as mantas!*

147. **estar na horta e non ver as verzas** l.v. PEX. Estar moi despistado. *Presta atención, que estás na horta e non ves as verzas.*
148. **facerlle as beiras a alguén** l.v. Intentar conquistar unha persoa. *O teu compañeiro parece que me está facendo as beiras.*
149. **falar a Cristo (bendito)** l.v. VUL. Persoa que fala moito. *O teu tío fala a Cristo!*
150. **falar por falar / falar por non estar calado/a** l.v. 1. Falar sen dicir nada interesante. *É moi pesado, sempre fala por falar.* 2. Dicir parvadas. *Non se lle pode facer caso, fala por non estar calado.*
151. **faltarlle unha fervedura a alguén** l.v. PEX. VUL. Insensato, persoa á que lle falta madurez. *Non lle fagas caso a ese que lle falta unha fervedura*
152. **ir ben aló** l.v. PEX. Emprégase para expresar que non se quería a alguén que xa faleceu por ser mala persoa. *Ese moito mal fixo, vai ben aló.*
153. **ir fóra de hora** l.v. Falecer alguén novo. *Era moi novo, foi fóra de hora.*
154. **ir na súa hora** l.v. Falecer alguén de moita idade. *Tiña xa cen anos, foi na súa hora.*
155. **ir nela** l.v. Estar a piques de solucionarse, ir ben ou a mellor algo. *-Curouche o xeonllo? -Xa vai nela.*
156. **irle o comido polo gastado / irle o comido polo servido** l.v. Non obter beneficio; ser o gasto parecido á ganancia. *Cobrou e foi de festa, foille o comido polo servido.*
157. **irle pola (gorxa) pequena** l.v. Atragoarse. *Foiche pola gorxa pequena?*
158. **lavarse por parroquias** l.v. Lavarse por partes. *Non me dá tempo a ducharme enteiro, voume lavar algo por parroquias.*
159. **levar ao güerto a alguén** l.v. Conseguir que alguén acepte estar con outra persoa no sentido sentimental e/ou sexual. *Coustume, pero ao final leveino ao güerto.*
160. **mandar a alguén a Noia** l.v. Dise de alguén que perdeu nas cartas. *Canto as corenta e mandámosvos a Noia.*
161. **morrer coa fame** l.v. 1. Ter moita gana de comer ou estar moi mal alimentado. *Moito adelgazou, está morrendo coa fame.* 2. Moi delgado. *O rapaz ese está morrendo coa fame.*
162. **non dar feito** l.v. Non ser capaz de realizar algunha tarefa. *Axúdame aquí? Non dou feito!*
163. **non estar o alcacén pa gaitas** l.v. Non ser bo momento para facer ou dicir algo, xeralmente por causar enfado noutra persoa. *Coidado con como lle respondes a túa nai, que non está o alcacén pa gaitas.*
164. **non haber nin pa cigarros** l.v. Estar nunha situación moi mala economicamente. *Non che podo dar nada, aquí non hai nin pa cigarros.*
165. **non poder coa alma** l.v. Estar moi canso. *Quedei derreada, non podo coa alma.*
166. **non saber para que a ten** l.v. VUL. PEX. Non ter a madurez necesaria para certas cousas. *Non mires tanto para ela, que aínda non sabes para que a tes.*
167. **non ter branca** l.v. Estar sen diñeiro. *Non o podo comprar, que non teño branca.*
168. **non ter duda** l.v. 1. Estar algo suficientemente ben. *Non ten duda, vale ben así.* 2. Non ter unha mala situación económica. *Gánache ben no traballo, non che ten duda ningunha.* 3. Non lle pasar nada malo por facer algo. *Ten quince anos, non ten duda por quedar soa na casa.*

169. **non ter queixa** *l.v.* Non ser moi ruín ou moi malo algo para alguén. *-Gústache? -Non ten queixa.*
170. **non ter traza nin xeito** *l.v.* Non estar ben feito, non ter lóxica ou sentido. *Está todo mal, tal e como fixeches eso non ten traza nin xeito.*
171. **non ter un can** *l.v.* Estar sen diñeiro. *Voulle pagar eu a consumición que el non ten un can.*
172. **non ter un duro** *l.v.* Estar sen diñeiro. *Non ten un duro, non sei como vai pagar esa multa.*
173. **non ter xeito** *l.v.* 1 Non ter tempo para algo. *Non podo acabar eso, non teño xeito.* 2 Non estar ben feito algo. *O resultado da conta non ten xeito.*
174. **parecer o porco de santo Antonio** *l.v.* PEX. Ser unha persoa que adoita ir comer ás casas dos demais. *Sempre ía de casa en casa á hora de comer, parecía o porco de santo Antonio.*
175. **parecer un espantallo** *l.v.* PEX. Ir moi mal vestido ou sucio. *Ti viches como vai? Parece un espantallo!*
176. **parecer un fervello** *l.v.* Ser ou estar moi inqueda ou intranquilo. *A súa nena parece un fervello.*
177. **parecer unha galiña escaravellando** *l.v.* Ser ou estar moi inqueda ou intranquilo. *Non para quieto, parece unha galiña escaravellando.*
178. **pasalas (moi) negras** *l.v.* Pasar por unha situación moi mala. *A túa avoa cando era nova pasounas negras.*
179. **pasalas (moi) putas** *l.v.* VUL. Pasar por unha situación moi mala. *Vainas pasar moi putas, xa verás.*
180. **pasar máis fame ca un can** *l.v.* Ter moita gana de comer ou estar moi delgado. *Eses deben pasar máis fame ca un can.*
181. **pasarlle o sol pola porta a alguén** *l.v.* Perder unha oportunidade. *Agora xa nada, pasoulle o sol pola porta.*
182. **poñerlle a cabeza coma un bombo a alguén** *l.v.* Molestar, importunar a alguén. *A túa irmá fala a Cristo, púxome a cabeza coma un bombo.*
183. **poñerlle as canizas a algo** *l.v.* Emprégase cando che botan moito no prato, cando che serven en exceso. *Se ves que tal, ponlle as canizas.*
184. **quedarlle moito que sachar a alguén** *l.v.* Ter aínda moito que aprender. *Vas de listo, pero aínda che queda moito que sachar.*
185. **quedarlle poucas** *l.v.* Estar morrendo. *Está moi mal, quédanlle poucas.*
186. **romper a crisma** *l.v.* Facer un esforzo mental, traballar moito para conseguir algo. *Moito rompeu a crisma estudando.*
187. **romperlle a cabeza a alguén** *l.v.* Molestar, importunar a alguén. *Cala, non me rompas a cabeza.*
188. **ser coser e cantar** *l.v.* Ser moi doado, moi fácil de levar a cabo. *Eso acábalo nun tristrás, é coser e cantar!*
189. **ser mellor facerlle un traxe ca darlle de comer** *l.v.* Comer moito, ser moi comellón. *A ese fulano é mellor facerlle un traxe ca darlle de comer.*
190. **subir polas paredes** *l.v.* 1. VUL. Estar con moito desexo sexual. *Está solteiro e está que sobe polas paredes.* 2. Estar moi enfadado. *Seica era todo mentira, estou que subo polas paredes!*
191. **tela alí** *l.v.* Estar destinado a morrer cando morreu. *Non había que lle facer; tiña alí.*
192. **ter a solitaria** *l.v.* Comer moito, sen parar, e non engordar. *O teu tío parece que ten a solitaria!*
193. **ter bo paladar** *l.v.* Saber apreciar a boa comida e os produtos de calidade. *Ese non come calquera cousa, ten bo paladar!*

194. **ter gana de mambo** *l.v.* HUM. Ter gana de manter relación sexuais. *Parece que ten gana de mambo.*
195. **ter lingua de víbora** *l.v.* PEX. Ser unha persoa que gusta de criticar os demais. *Esa sempre anda falando mal de todo o mundo, ten lingua de víbora.*
196. **ter máis cartos ca un becerreiro** *l.v.* Ter moito diñeiro. *O alcalde gana un montón, ten máis cartos ca un becerreiro.*
197. **ter o demo no corpo** *l.v.* Ser ou estar moi inqueda ou intranquilo. *Ese rapaz ten o demo no corpo, non para un momento.*
198. **ter o formigo no cu** *l.v.* VUL Ser ou estar moi inqueda ou intranquilo. *E pararás un pouco? Parece que tes o formigo no cu.*
199. **ter que nacer tres veces / ter que volver a nacer** *l.v.* Ter aínda moito que aprender. *Para facelo coma min aínda tes que nacer tres veces.*
200. **ter que volver á cona da súa nai** *l.v.* VUL. PEX. HUM. Ter aínda moito que aprender. *Cala, que aínda tes que volver á cona da túa nai para facelo así.*
201. **ter unha area** *l.v.* Estar bébedo. *Aquí bebeu un par de viños, cando marchou xa tiña unha area.*
202. **terllas gardadas a alguén** *l.v.* Gardarlle rancor e desexar vingarse. *Esa tenllas gardadas. | Tiñallas gardadas.*
203. **tirar do viño** *l.v.* Emprégase para referirse a unha comida que fai beber moito. *Esta comida tira do viño!*
204. **tirar pa atrás** *l.v.* Cheirar moi mal. *Como cheiraba, tiraba pa atrás!*
205. **tomar a peito algo** *l.v.* Coller as cousas moi en serio. *Non te enfades, ho, tomáchelo moi a peito.*
206. **tomar polo cu** *l.v.* VUL. Morrer. *Era ben malo, pero tomou polo cu.*
207. **traballar máis ca un burro** *l.v.* Traballar moito. *Traballas máis ca un burro, tes que coller unhas vacacións.*
208. **traballar máis ca unha parexa de bois** *l.v.* Traballar moito. *Agora vive ben, pero tamén leva traballado máis ca unha parexa de bois.*
209. **turrarlle a cabeza a alguén** *l.v.* Molestar, importunar a alguén. *Déixame tranquila, non me turras a cabeza.*
210. **valer ben** *l.v.* Ser aceptable algo para alguén. *Non mos empaketes, válenme ben así.*
211. **ver vir algo** *l.v.* Intuír que [esa cousa] vai suceder. *Díxonos que o vía vir, mais non fixo nada.*
212. **verlle as orellas ao lobo** *l.v.* Presentir un perigo ou unha dificultade. *Por sorte xa deixou de facer eso, parece que lle viu as orellas ao lobo.*
213. **vir o Pedro Chosco** *l.v.* Ter moito sono. *Vénme o Pedro Chosco, vou ter que ir pa a cama.*
214. **vivir coma un marqués** *l.v.* Vivir moi ben. *Ese fulano vivía coma un marqués.*
215. **vivir coma un rei** *l.v.* Vivir moi ben. *Agora vivo coma un rei.*
216. **xuntarse a fame coa gana de comer** *l.v.* Úsase cando se xuntan dúas persoas que son parecidas nun aspecto negativo, por exemplo, dous que non son traballadores ou que non valen para nada. *Xa este non facía nada e agora chega o outro, xúntase a fame coa gana de comer.*

2.5. Refróns

217. **As contas da taberna nunca ditan cas da feira** *ref.* As contas previas que se fan do que se vai ganar ao final sempre son maiores do que se consegue finalmente na realidade. *Non contes de gañar tanto, as contas da taberna nunca ditan cas da feira.*
218. **Cando as barbas dos veciños vexas cortar, pon as túas a remollar** *ref.* Se ves algo que fai o veciño, é probable que ti tamén teñas que facelo. *Manolo segou a herba, e cando as barbas dos veciños vexas cortar, pon as túas a remollar.*
219. **Non fagas o que eu fago, fai o que eu che digo** *ref.* Réplica paternalista para protestarlle a alguén por facer algo que previamente se lle dixo que non fixese aínda que o vise facer a outros. *Que máis dá que eu fume? Ti non fagas o que eu fago, fai o que eu che digo.*
220. **Nunca choveu que non escampara** *ref.* Expresa que todo o malo acaba por pasar, que nalgún momento a situación ten que mellorar. *Está tranquila, que nunca choveu que non escampara.*
221. **Nunca vén unha sola** *ref.* Cando pasou algo malo, despois pasan máis cousas malas. *Xa sabía eu que pasaría, nunca vén unha sola!*
222. **O que chega tarde nin oe misa nin come carne** *ref.* Emprégase para
- indicarlle a alguén que xa chegou tarde para o que ía facer alí. *Se querías lambonadas tiñas que vir á hora, o que chega tarde nin oe misa nin come carne.*
223. **O que dá pan dá enseño** *ref.* O que te coida e te alimenta tamén che ten que ensinar. *Faime caso que son túa nai, o que dá pan dá enseño.*
224. **O que moito abarca pouco apreta** *ref.* Utilízase para referirse a alguén que fai moitas cousas, como aviso de que ao final non vai dar levado todo a cabo. *Ese ándache en moitas historias, pero non sei como lle irá, o que moito abarca pouco apreta.*
225. **Ou nas uñas ou nos pés has de imitar a quen es** *ref.* Úsase para dicir que sempre te vas parecer en algo aos teus familiares. *Xa teu pai era así, ou nas uñas ou nos pés has de imitar a quen es.*
226. **Se está o sol no raiante tira boi pa diante** *ref.* Dise cando vai facer sol e non vai chover. *Hoxe imos ter bo día, se está o sol no raiante tira boi pa diante.*
227. **Se o sol está no poniente ceiba os bois e vente** *ref.* Dise cando vai chover. *Hai que abrigarse, se o sol está no poniente ceiba os bois e vente.*

2.6. Unidades monolexicais

2.6.1. Adxectivos

228. **animaliño/a** *adx.* Bruto, mais expresado cariñosamente. *Mancácheste? Pero mira que es animaliño!*
229. **apirolado/a** *adx.* PEX. Moi despistado. *Ultimamente véxoo moi apirolado.*
230. **apretado/a** *adx.* PEX. Agarrado, apegado en exceso ao diñeiro, remiso a dar e gastar. *Non esperes que te invite, que é moi apretado.*
231. **artista** *adx.* Traste. [Moi aplicable aos rapaces]. *A nena moitas trasnadas fai, é moi artista.*
232. **cagado/a** *adx.* Moi parecido. *Es cagado a este actor.*

233. **chupón/ona** *adx.* PEX. Persoa que se aproveita dos demais materialmente, que anda gastando do dos outros. *Non podedes ser tan chupós!*
234. **doente** *adx.* 1. Moi enfadado. *O teu irmau ía doente, non se que lle farías.* 2. Moi rápido. *Ese coche pasou doente.*
235. **escopeteado/a** *adx.* Moi rápido. *E a onde tiñas que ir onte? Saíches de aquí escopeteado!*
236. **falabaratado** *adx.* PEX. Persoa que fala por falar e que esaxera moito as cousas ou que non di as cousas como son. *Ben sei que non foi así, mira que es falabaratado.*
237. **fozón/ona** *adx.* Persoa que se mancha moito ao comer. *Xa te manchaches comendo, mira que es fozón!*
238. **fungado/a** *adx.* Moi rápido, apurado. *Acabou axiña porque fixo os exercicios fungado.*
239. **gañán/ana** *adx.* PEX. Bruto. [Empregado sobre todo pola xente nova]. *Ese é un gañán.*
240. **garelo/a** *adx.* Persoa festeira, paseante, á que lle gusta moito a troula. *Sempre anda de festa, é moi garelo.*
241. **mamado/a** *adx.* VUL. PEX. Bébedo. *O día da festa ía ben mamado.*
242. **perello/a** *adx.* Traste. [Moi aplicable aos rapaces]. *Rompeucho a rapaza, é moi perella.*
243. **quedabien** *adx.* PEX. Persoa falsa que di cousas só para quedar ben. *Non te fíes dos seus piropos, é unha quedabien.*
244. **toxoto** *adx.* Persoa insulsa, pouco cariñosa, pouco sociable. *Nunca me dá un bico, é moi toxoto.*
245. **vendefume** *adx.* PEX. Persoa que fala por falar e que esaxera moito as cousas ou que non di as cousas como son. *A esa non lle fagas moito caso, é moi vendefume.*
246. **xeitoso/a** *adx.* 1. Persoa atenta e agradable. *Sempre está botando unha man, é ben xeitoso.* 2. Persoa guapa. *Acabo de ver o teu veciño, é moi xeitoso!* 3. Que sabe facer ben as cousas. *Que ben cociña, é ben xeitoso.*

2.6.2. Substantivos

247. **críca** *s.* Mocoso. Utilízase sobre todo co verbo *ter*. *Dáme un pano, que teño críca.*
248. **críco** *s.* Ter moito meco. *Ai, meu neno, moito críco tes!*

2.6.3. Verbos

249. **baduar** *v.* Dicar parvadas, cousas sen sentido, ou non expresarse ben. *Deixa de baduar!*
250. **(empezar a) picarlle** *v.* VUL. Ter, ou empezar a ter, interese sexual un mozo ou unha moza. *A ese xa lle pica.*
251. **espichar** *v.* VUL. Morrer. *Seica a galiña enferma xa espichou.*
252. **galar** *v.* Montar o galo na galiña. *O galo anda galando seguido.*
253. **governarse ben** *v.* Gozar dunha boa situación financeira. [Tamén podería empregarse con *mal*, ou outro adverbio semellante, co sentido contrario]. *Eses gobernanseche ben.*
254. **ladrar** *v.* Dicar parvadas, cousas sen sentido, ou non expresarse ben. *Non sei que anda ladrando ese.*
255. **papar** *v.* VUL. Darse bicos con alguén. *Pois seica papou a túa veciña.*

4. Consideracións finais

A experiencia na realización desta recadádiva foi moi satisfactoria e cuns resultados produtivos, posto que permitiu presentar máis de 250 unidades. Esta fai constar a gran variabilidade de expresións fraseolóxicas que se empregan nesta parroquia, as cales foron propostas, como vimos, por persoas de condición diversa no que respecta ao sexo, idade e vinculación coa parroquia (zona de nacemento e/ou residencia dende hai anos). Esta cuestión pareceume fundamental, pois con iso puiden reflectir expresións variadas que, aínda que sexan ben recoñecidas por todos e todas, non sempre son empregadas do mesmo xeito ou coa mesma frecuencia. Dese xeito, creo que tamén podería ser interesante ofrecer nun futuro outros estudos especializados en grupos de idades e/ou xénero.

Por último, gustárame rematar amosando o meu agradecemento a todas as persoas informantes, que moi amablemente pasaron horas falando comigo de maneira desinteresada. Grazas a Daniel, a Manolo, a Alicia, a Martín, a Manuela, a Verónica, a Andrés, a José Manuel e a Carmen. Moitas grazas polo seu tempo, paciencia e amabilidade, que me permitiron a realización deste pequeno traballo, e, sobre todo, por manteren vivas todas esas expresións monolexicais e fraseolóxicas que compartiron comigo e que dan mostra da inmensa riqueza desta nosa lingua.

5. Referencias bibliográficas

Cacheda Vigide, E. A. (1987). *Arzúa en el camino de Santiago*. Editorial Everest.
Fernández Rei, F. (1990). *Dialectoloxía da lingua galega*. Xerais.

Recensións
Reviews

DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021). *Luzia-Homem: dicionário de cultura linguística*. São Carlos: Pedro & João Editores. ISBN 978-65-5869-453-3, 238 pp.¹

A importancia cultural dunha obra literaria pode ser avaliada polo seu impacto diatópico e diacrónico. Existen obras circunscritas aos límites provincianos da súa produción, que non escapan ao efémero do seu lanzamento; e hai outras que non se deixan aprisionar nas fronteiras, recibindo incluso traducións e versións intersemióticas, e que non se suxeitan á súa dimensión cronolóxica, senón que se proxectan de xeración a xeración, desafiando así a continxencia histórica da súa xénese. Lanzada en 1903, todo leva a considerar que a obra *Luzia-Homem*, de Domingos Olímpio, é un exemplo do segundo caso.

Desde o punto de vista cualitativo, unha obra literaria ten a súa repercusión medida pola fortuna crítica que esperta. Unha produción mediana pode ata suscitar

unha nota social nun xornal, como para sinalar que un rebento cultural chegou ao mundo, o cal é xusto e non deixa de ser necesario; mais só as producións literarias culturalmente impactantes van merecer estudos máis alentadores, que frecuentemente acendan a chama da polémica, xa que a realización discursiva é sempre un espazo de negociación de valores. E só un menor número destas últimas, aquelas que se transforman en monumentos identitarios, son contempladas con edicións críticas e incluso dicionarios especializados.

Co título *Luzia-Homem: dicionário de cultura linguística*, de Vicente Martins, non cabe dúbida de que a obra capital de Domingos Olímpio xa goza desa distinción: a que recibiu algunha crítica literaria puntual e non poucas veces equivocada en boa parte do século pasado, acabou gañando un novo impulso pola resposta que lle deu a investigación universitaria desde data próxima ao seu centenario. E agora recibe o seu dicionario.

Cómpre lembrar que Vicente Martins ten unha ampla experiencia no ensino superior como profesor da Universidade do Vale do Acaraú – na cidade onde se ambientan as escenas fundamentais da novela – e é investigador dedicado á Lexicoloxía, cunha significativa contribución académica, o cal conta xa coa súa terceira fase postdoctoral, cos seguintes estudos: «Frasemário Cultural: Identificação, Classificação e Constituição de *Corpus* de Culturemas nos Romances do Nordeste Brasileiro» (Universidade Federal da Bahia, 2016-2017); «Os Culturemas no Discurso Lítero-Musical das Letras de Canção Brasileira» (Universidade Federal do Ceará, 2019-2020); e «Os Bilibicmos na Literatura Brasileira» (Universidade de Santiago de Compostela, España, en curso).

¹ Recensión traducida ao galego da orixinal en portugués por Nuria García García.

O dicionario, que teño a oportunidade de ler no seu nacemento, recibe unha coidada edición de 238 páxinas, preparada por Pedro & João Editores, de São Carlos (SP), cunha caprichosa capa na que aparece unha moza cearense² como para recordar non só o simbolismo feminino da novela, senón tamén o brillo intelectual da rapaza universitaria. Si, porque o libro brotou no ámbito académico, nos piares da docencia, investigación e extensión. A editora ten o seu Consello Científico, que inclúe a Augusto Ponzio (Bari, Italia), João Wanderley Geraldi (Universidade de Campinas), xunto con outros investigadores non menos valiosos. Cómpre destacar o propósito de Peter & João, que, militando no difícil campo editorial das Ciencias Humanas, sustenta estas felices palabras na súa páxina institucional: «Soñar dá traballo! Moito traballo! Mais aínda así a nosa intención é continuar soñando!»³.

Aínda nos elementos paratextuais do libro, Vicente Martins amósase agradecido aos ataques da crítica literaria máis recente, é dicir, a que tivo unha mirada máis positiva sobre *Luzia-Homem*: «A todos rindo as miñas sinceras homenaxes polas súas ricas investigacións e inspiradoras producións académico-culturais»⁴.

A introdución, chamada «As clásicas "duas palabras"», con certeza sorprenderá aos que imaxinan unha apertura protocolaria dun dicionario. Nela revélase inicialmente a afinidade epistemolóxica neurocognitiva do lexicólogo, abríndose o «cerebro do lector», na expresión de Stanislas Dehaene, para explicar a orixe da fascinación proporcionada polo léxico desta novela. Dese xeito, el fai a súa anamnese, buscando no espazo-tempo da memoria reconstituír escenas da súa experiencia escolar de alfabetización. Aí el xa experimenta a epifanía lexical: nas primeiras experiencias de lectura literaria el xa tiña a intuición de que certas palabras tiñan o poder de evocar a cultura, sobre todo os elementos telúricos da cultura, algo que, nos tempos de ensino superior gañaría nomes pomposos como *verosemellanza*:

Hai catro décadas non sabía nada de Sobral, cidade a 220 km de Fortaleza. Na escola encomendáronme ler LH e, por primeira vez, tiven unha noción de tempo e espazo de Sobral, cidade situada na mesorrexión noroeste do Estado de Ceará. No campo da literatura tampouco sabía nada do concepto de verosimilitude (ligazón entre feitos e ideas nunha obra literaria). O léxico axudoume a entender máis sobre as cidades do semiárido, os pobos e as súas culturas telúricas. (Martins 2021: 11)⁵

Nesas memorias, percíbese a fascinación suscitada por certas palabras, aquelas capaces de urdir non só a trama polisémica do texto literario, senón tamén de vincular un texto literario con outros textos, ben artísticos, ben ensaísticos. Neste segundo caso, Vicente Martins destaca o simbolismo cromático, estudado polo seu colega Francisco Vicente de Paula Júnior, na investigación sobre a semántica das cores na literatura fantástica.

² Trátase de Aparecida Farias, natural de Cariré (CE), que fai o grao en Letras na UVA.

³ Disponible en <<https://pedroejoaoeditores.com.br/site/sobre/>>. Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

⁴ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

⁵ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

Considerándose metaforicamente a arquitectura do texto, algunhas palabras abriron portas ao texto, a outros textos en particular e á cultura en xeral. Na expresión «obra ciclópica», por exemplo, no segundo parágrafo do capítulo inicial de *Luzia-Homem* (na descrición do traballo de construción da cadea de Sobral), abriuselle unha porta á mitoloxía grega. Posteriormente, no exercicio do ensino superior, el ofrecería aos estudantes a oportunidade de ler esta novela desde unha perspectiva interdiscursiva, con aberturas para outras obras, para valores culturais e históricos, feito especialmente relevante cando se trata dunha ficción que reconstitúe o ambiente de Sobral en 1878, nada menos que o segundo ano da máis tráxica seca do nordeste.

Despois das páxinas introdutorias, vese que, pola súa organización, o dicionario non é só unha listaxe de entradas. Ten o coidado de presentar un resumo da novela, que ademais asocia con outros títulos rexionalistas brasileiros, alén de explicar a proposta teórico-metodolóxica adoptada, que recolle o concepto de *culturema* e os procedementos para a súa descrición. O termo é así definido polo lexicólogo: «Culturema⁶ é unha unidade lingüística discreta tan lingüísticamente marcada como un fonema, un grafema, un morfema ou un prosodema» (Martins, 2021: 24)⁷. Despois das páxinas iniciais, vén xa propiamente o dicionario, dividido nos subapartados «Locuções verbais», «Locuções nominais», «Compostos», «Provérbios», «Cultura Linguística em LH, por capítulo», «Antropoculturemas (personagens) em LH» e «Léxico de Lacunas em LH, segundo Afonso de Taunay». Despois das referencias, veñen dous anexos, nos que o autor explica a adaptación que fixo das categorías analíticas de Paula Igareda, tendo en conta o corpus literario: «Fixemos a recategorización e creamos unha terminoloxía propia para os culturemas suscitados ao longo da lectura de obras literarias» (Martins, 2021: 21)⁸.

En canto á edición estudada, Vicente Martins utilizou a prudencia filolóxica, apoiándose na segunda edición da novela, de 1929, e non na primeira, de 1903. El explica a elección por un motivo bastante convincente: a primeira edición das obras, en xeral, adoita ser a que máis sofre de erros tipográficos. Eu tamén engadiría o feito de que Domingos Olímpio, falecido en 1906, non coñecería as sucesivas edicións da súa obra capital, así que non tería tempo nin oportunidade para facer as modificacións habituais demandadas en cada tiraxe. Moi diferente doutro exemplo tamén de principios do século pasado, que foi a primeira edición de *Os sertões*, de 1902, cos oitenta erros corrixidos polo propio Euclides da Cunha: multiplicados por mil exemplares, tería feito nada menos que oitenta mil correccións a man (Rabelo, 1948: 165).

⁶ Pódese ver a correlación do termo *culturema* con outros estabilizados en Lingüística. Chamoume a atención a composición híbrida de *culturema*. Un impulso purista recordoume a posibilidade da forma *etnema*. Porén, *etnema* xa ten o seu lugar na terminoloxía antropolóxica: “*etnema* En antropoloxía cultural, cada compoñente que compite por constituir o conxunto polivalente da cultura nas súas variantes conceptuais e normativas, ambientais e históricas, como os sistemas de pensamento, parentesco, parentesco, traballo, dereito, política, relixión e de calquera outra estrutura do saber e do comportamento”. Dispoñible en: <<https://www.treccani.it/enciclopedia/etnema/>>. Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

⁷ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

⁸ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

Vicente Martins mantivo a ortografía da segunda edición. Con base nela traballou, contando coa colaboración de estudantes bolseiros (Funcap), na identificación e listaxe de culturemas – que el traduce como «rexionalismos fraseolóxicos». O investigador recoñece así o valor do seu equipo de traballo:

[...] para a publicación desta obra, non podería deixar de agradecer publicamente a Francisco Romário Rodrigues, responsable da dixitación da 2ª edición de LH 2, atento á ortografía vixente en 1929; e a Alice Rodrigues de Sousa e a Francisco Ildomar da Silveira, ambos os dous actualmente graduados en Letras – Alice e Ildomar traballaron como bolseiros de iniciación científica (FUNCAP) – os tres foron os primeiros investigadores en recoller o léxico, segundo os ámbitos de culturemas (rexionalismos fraseolóxicos) establecidos pola metodoloxía do docente orientador (Martins 2021: 12)⁹.

As edicións electrónicas dispoñibles en Internet resultaron ser útiles para o investigador. Tamén se realizou unha revisión das investigacións sobre a obra, incluíndo artigos, disertacións e teses. Ademais, obviamente non faltarían os dicionarios, tanto o de uso máis xeral (Houaiss) como o folclórico (Câmara Cascudo).

Nesta síntese, o estudoso describe os coidadosos procedementos no trato dos achados léxicos:

Nun primeiro momento, realizouse unha enquisa de palabras e expresións que tivesen ese teor cultural. Despois dunha escolma do que se consideraba ou non culturema, algunhas expresións foron descartadas e outras foron debidamente contextualizadas e comentadas, e, en cada comentario, buscábase descubrir o valor cultural, fraseolóxico e lingüístico da expresión en cuestión, a través das súas orixes, etimoloxías e significados, así como buscando, na intertextualidade, materiais e investigacións en relación co culturema seleccionado¹⁰. (Martins 2021: 25).

A redacción das entradas seguiu este esquema: aparición do culturema, asignación con citación da obra *ipsis litteris*, sentido (con oportunos comentarios e alusións a outras obras, nas que aparece o culturema en cuestión).

Debido ao seu alto valor filolóxico, sorprende a cantidade de achados que, segundo o investigador, datan da edición de 1903 de *Luzia-Homem*¹¹, é dicir, aínda non tiñan rexistro escrito en obras anteriores. Eis algúns exemplos que, para os cearenses, soan coñecidos¹²:

Locucións verbais: dar fê / não dar fê [afirmar como verdade], dar nas vista / dar logo na vista [facerse público, chamar a atención], deixar(-se) de mão [cesar a preocupación por algo, abandonar], estar pela hora da morte [dise dunha mercadoría moi cara], estar fazendo quarto [velar a un defunto ou asistir a un doente], fazer finca-pé [manterse firme, teimar], não fazer caso [non demostrar interese], fazer feio (com alguém) [actuar mal], fazer por

⁹ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

¹⁰ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

¹¹ Nunha palestra celebrada na UVA en 1997 tiven a honra de compartir mesa co falecido José Alves Fernandes, quen daquela fixo comentarios sobre o espírito pioneiro de *Luzia-Homem* no rexistro do léxico rexional de Ceará.

¹² A tradutora incluíu entre corchetes o significado desas locucións e proverbios, para o cal empregou o libro recensionado nestas páxinas.

onde [dar motivo a algo], fazer roda a [procurar o amor ou a simpatía de alguén], (ficar) pelle e osso [quedar moi delgado/a], metter o pé na carreira [saír correndo], morrer de um nó na tripa [morrer a causa dunha interrupción do funcionamento normal do intestino], (ser) macaca velha [ser astuto/a], ter panos para as mangas [dar que falar], ter sangue de barata [non gustar de pelexas] etc.

Locucións nominais: aberta dos peitos [que ten os músculos pectorais relaxados e cae facilmente a causa dun esforzo excesivo], á fina forza [sen atender a razóns], armados até os dentes [con moitas armas], cabresto curto [sen liberdade], carne de sol [cecina de tenreira lixeiramente salgada e secada ao sol ou ao vento], meia agua [casa con tellado dun só plano], não-sei-que-diga [dise informalmente do diaño], papa-ceia [planeta Venus], raiz de péga-pinto [planta con propiedades medicinais] etc.

Dentro dos proverbios recollidos, algúns teñen forte sabor rexional: Aonde vocês botam o pirão que comem [fórmula para infundir ánimo ou resistencia]; Barco parado não ganha frête [proseguir nas actividades normais pese as dificultades]; Boi solto, lambe-se todo [abusar das vantaxes da liberdade]; Quem cabras não tem e cabrito vende [proverbio que vén de *Quem cabras não tem, e cabritos vende, de algum lugar lhe vêm*, polo tanto, ou se é dono do que se mostra ou fúrtase].

A sección «Cultura linguística em LH, por capítulo» presenta a distribución dos achados en cada capítulo, o que, ademais de facilitar a consulta, permite ver a distribución equilibrada desas ocorrencias ao longo da obra literaria de Domingos Olímpio.

No apartado «Antropoculturemas (personagens) em LH» hai un coidado estudo onomástico. Todas as ocorrencias aparecen en pasaxes da novela, e sinálase o número de veces que aparecen, así como o das súas variantes. Algúns destes nomes contribúen a reiterar a figuración rexionalista que pretende o enunciador do discurso literario, como no rexistro da pronuncia popular en *tia Catirina* ou no uso de hipocorísticos, como *Lixande* ou *Quinotinha*. Tamén se percibe, na sucesión onomástica, o contraste social entre un ilustre *Capitão Francisco Marçal* e unha desprestixiada «Juana Cangaty», tipificando así as clases populares.

Finalmente, a sección «Léxico de lacunas, segundo Afonso de Taunay» verifica os rexistros publicados en 1914. Así, Vicente Martins (2021: 221) recoñece o carácter pioneiro desa obra nos estudos de *Luzia-Homem*: «Certamente, é unha das primeiras obras en recoñecer a LH como fonte de aval e de datación da lexicografía brasileira»¹³. Do traballo de Taunay, Vicente Martins toma os seguintes exemplos, mostrando a súa respectiva aparición no texto da novela: alvarinto, baticum, cabeloiro, cacúlo, capiongo, decomer, entojar, maldar, rendengue, tenencia e terça. Deles, separo os dous primeiros, pedindo permiso para a digresión, logo de consultar tres referencias: o *Vocabulário ortográfico da língua portuguesa* (VOLP), da Academia Brasileira de Letras, o *Dicionário etimológico Nova Fronteira da língua portuguesa*, de Antônio Geral da Cunha, e a versión electrónica de *Caldas Aulete*.

¹³ Cita traducida ao galego pola tradutora da recensión.

Non atopei o primeiro – *alvarinto* – en ningunha destas obras, o que chama a atención, xa que Taunay o rexistra en 1914.

O segundo – *baticum* – rexístrase nestes tres traballos. No VOLP rexístranse as variantes *batecum* e *baticum*. A datación de Taunay de 1903, porén, contrasta coa de Cunha, que sitúa ese substantivo xa no século XVIII: «A forma *baticum* é mera ver. nasalizada de *batecu*».

Pero isto é só unha digresión. O que importa é que *Luzia-Homem*, testemuño ficticio dunha época, documentou con gran detalle a cultura interior cearense, consolidándose dese xeito como fonte para quen ten a formación e a sensibilidade para recoñecerlle o seu debido valor.

Vicente Martins desde moi cedo, xa na época da súa alfabetización escolar, sentiuse tocado pola chamada instigadora desta novela, desafiado pola riqueza do seu léxico. Na súa madurez como investigador non perdeu o encanto dese chamado e contribuíu de forma efectiva á fortuna crítica do legado principal de Domingos Olímpio. Humilde como os verdadeiros sabios, el propón este *Luzia-homem: dicionário de cultura linguística* como prototipo que, sometido ao público interesado, recibirá o necesario retorno enunciativo para a súa mellora. A fin de contas, como asegura o propio Vicente Martins, a primeira edición é proba, mais é a segunda a que comproba.

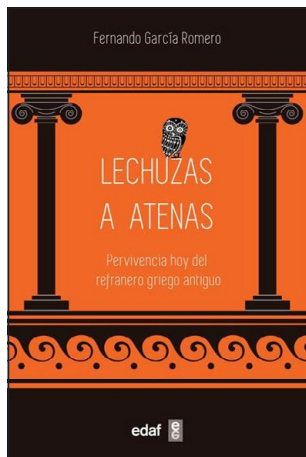
Aínda tendo algunha experiencia na investigación desta fermosa novela, saio aínda máis engaiolado co seu valor cultural. E non dubido en asegurar que o dicionario de Vicente Martins é a columna que faltaba na construción crítica dese monumento que deixou Domingos Olímpio.

Bibliografía

Rabelo, S. (1945). *Euclides de Cunha*. CEB.

José Leite Jr.
Universidade Federal do Ceará
leitejr@ufc.br

GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. Madrid – México – Buenos Aires - Santiago: Edaf. ISBN 978-84-414-4153-8, 217 páxinas¹.

Nun ano marcado pola publicación de libros tan interesantes como *La vida secreta de las palabras*, editado por Shayma Filali, Israel Villalba e Peru Amorrortu en *La esfera de los Libros*, ou *Palabras del Egeo*, do helenista Pedro Olalla, saíu tamén á luz no mes de marzo un libro de divulgación que recolle boa parte de anteriores traballos realizados polo profesor Fernando García Romero, catedrático de Filoloxía Grega na Universidad Complutense de Madrid, sobre refráns e expresións proverbiais do grego antigo.

Baixo o título de *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*, atoparemos páxinas de verdadeira erudición escritas cun estilo sumamente ameno e non exentas de humor e ironía, de forma que os coñecementos lingüísticos resultarán accesibles para un amplo espectro de posibles lectores interesados polo

tema. Neste senso, poderemos gozar cos aspectos máis anecdóticos da fraseoloxía, mais tamén se nos ofrecen, ao final do volume, ferramentas suficientes para profundizar no estudo das fontes (páxinas 181–211) e da bibliografía (215–217) que o autor empregou², resaltando aquí numerosos estudos que el mesmo foi publicando nestes últimos anos en revistas científicas de prestixio ou en monografías como *Proverbios griegos. Menandro: Sentencias* (1999)³ e *El deporte en los proverbios griegos antiguos* (2001)⁴.

Como o propio García Romero nos aclara nas primeiras páxinas de presentación (11–14), o feito de que en moitas das linguas europeas actuais sigamos utilizando refráns, sentenzas e locucións grecolatinas demostra que a nosa cultura occidental é unha unidade que bebe unha e outra vez de Grecia e Roma. Así, o propósito deste libro é guiarnos nunha apaixonante viaxe ao longo da historia seguindo a pista de multitude de expresións proverbiais que o autor vai agrupando en diferentes capítulos e dando numerosos exemplos da súa pervivencia en linguas que abranguen o castelán, o galego, o italiano, o grego moderno, o inglés, o francés ou o alemán, e facendo ás veces incluso referencia a linguas máis afastadas de nós.

No primeiro capítulo, “Las que hemos heredado” (17–53), recóllense expresións de antigos autores gregos que seguen vixentes hoxe, aínda que algunhas variasen un pouco de sentido, como *tener vista de lince* (que ten a súa orixe no nome propio de Linceo, un dos argonautas que acompaña a Xasón na súa expedición para facerse co vélaro de ouro) ou *poner el colofón* (que parte dun nome xeográfico). Páxina a páxina irásenos explicando detalladamente por

¹ Tradución ao galego de Vanesa Freire Armada.

² A Bibliografía aparece desagregada en *I. Ediciones del texto griego y comentarios: I. 1. Paremiógrafos, I. 2. Lexicógrafos, II. Traducciones e III. Otras recopilaciones y ensayos*.

³ García Romero, Fernando (1999): *Proverbios griegos. Menandro: Sentencias*. Editorial Gredos: Madrid

⁴ García Romero, Fernando (2001) : *El deporte en los proverbios griegos antiguos*. Weidman: Alemaña

qué chamamos a alguén sibarita, qué é a risa sardónica e por qué é vergoñoso, como opinaba o comediógrafo Menandro, *tropezar dúas veces coa mesma pedra*. Tamén o mundo animal inspirou gran cantidade de refráns, como o de que *una golondrina no hace primavera*, que Wolfgang Mieder rexistrou en nada menos que corenta e nove linguas europeas (entre elas o galego, *unha andoriña soa non fai verán*, e o grego moderno, *ένα χελιδόνη δεν φέρνει την άνοιξη*) ou *la perra que tiene prisa pare crías ciegas*, testificado en grego bizantino e en latín medieval pero tamén incluso na comedia de Aristófanes *La Paz* (421 a. C.). Tamén é loable o apartado que o autor dedica ás frases proverbiais que foi recompilando da lectura d’*El Quijote*, demostrando que Miguel de Cervantes transmitiu nas súas obras un legado cultural de valor incalculable, reflexo da sabedoría popular e desa tradición grecolatina que tanto lle debe a Ovidio, a Plutarco, a Hesíodo ou a Cicerón.

“Las equivalentes” (57–122) é o capítulo máis amplo e nel atoparemos como expresaban os gregos antigos algúns refráns e locucións castelás de hoxe: *lágrimas de cocodrilo* (*lágrimas de megarenses*), a *Dios rogando y con el mazo dando* (*aun contando con la ayuda de Atenea, mueve también la mano*), *ser más viejo que Matusalén* (*ser de los tiempos de Crono*), *mandar a freír espárragos* (*a los cuervos*), *aunque la mona se vista de seda mona se queda* (*una tuniquilla para una comadreja*) ou *raparse al cero* (*cortarse el pelo hasta el piojo*). Ademais de achegar moitas curiosidades que fan moi amena a súa lectura, os paralelismos entre o mundo clásico e o actual fan posible que desta sección extrañamos un material moi útil e atractivo para o ensino do grego e do latín nun nivel de iniciación ás linguas clásicas. Como exemplo, tan só apuntamos as expresións latinas que o autor recolle sobre o refrán castelán *de tal palo tal astilla* (*talis pater, talis filius, qualis hera talis est canis, qualis dominus talis est servus*) ou o caso de *ligna in silvam ferre* (“levar leña ó bosque”), expresión proverbial usada frecuentemente nas cartas de Cicerón como contraposición a *llevar una lechuza a Atenas*, citada por Luciano de Samósata no século II d. C., pero testificada xa en *Las aves* de Aristófanes (414 a. C.).

O capítulo terceiro, bastante máis breve (125–146), está dedicado a “Personajes proverbiales”, entre os que destacan os parvos, como Margites, o protagonista dun antigo poema épico, de ton cómico, atribuído tradicionalmente a Homero. Tampouco quedan atrás o Adonis do himno que compuxo no século V a. C Praxila de Sición ou Corebo, Melitides e Accó. Entre as estupideces máis chamativas testemúñanse *lavar a un etíope*, *cazar el viento con una red*, *disparar flechas al cielo*, *escribir en el agua* e *prestar un peine a un calvo*, porque —dinos o autor— «xa o advertía Simónides: tamén na antiga Grecia a estirpe dos necios era infinita⁵». Noutra sección atoparemos os feos e os guapos proverbiais: Corideo e Tersites fronte a Aquiles, Nireo e Hilas (e Helena entre as mulleres). Tamén se farán expresións moi populares *ser más listo que Ulises*, *ser más noble que Codro* (rei lendario de Atenas) ou *tener la mirada de Atreo*, pai de Agamenón e Menelao e prototipo de home malvado e cruel, así como *ser más rico que Midas*, *tener la rapidez de Crisón* (un famoso atleta vencedor na proba de carreira nos Xogos Olímpicos) ou *el arte de Glaucó*, locución que Platón pon en boca de Sócrates en dúas ocasións.

⁵ Cita traducida pola tradutora da recensión. A orixinal é como segue: «ya lo advertía Simónides: también en la antigua Grecia la estirpe de los necios era infinita».

No tocante á “Geografía proverbial griega” (149–169) recolle distintos refráns relacionados coas fobias e as filias que os cidadáns atenienses mostraban fronte ás cidades gregas veciñas e fronte ós estranxeiros, xa que os textos que nos dan máis información adoitan proceder da capital helénica. Deste modo, os atenienses adoitan verse a sí mesmos como xente de fiar e cumpridores da súa palabra (proverbial é a *fidelidade ática*), mentres que os romanos víanos de forma moi diferente, como demostra Virxilio na *Eneida* (*timeo Danaos et dona ferentes*). Tamén Atenas é paradigma de cultura e educación, aínda que os seus habitantes destacan pola excesiva afición ó diñeiro, pola hiperactividade e por certa inclinación á fachenda. Pola súa banda, os espartanos, descritos como antítese de aqueles polo historiador Tucídides na súa *Historia da Guerra do Peloponeso*, son extremadamente independentes, parcos en palabras, rudos no seu comportamento e austeros nos seus costumes. Pero os xonios, os gregos de Sicilia, do sur de Italia e de colonias como Marsella, no entanto, son afeccionados ó luxo e á boa vida, aínda así, a peor parte lévana os beocios pola súa estupidez, os arxivos por ladróns e os tesalios e os cretenses por trampulleiros, ós que se adoitan sumar outros dous pobos non gregos, os libios e os exipcios (*terribles son os exipcios en argallar maquinacións*, dicía un verso do poeta tráxico Esquilo).

O quinto e último capítulo, “Jugar y reír con las expresiones proverbiales” (173–178), auténtico colofón do presente volume, demostra que xa a literatura grega antiga proporciona abundantes exemplos de *desautomatización*, modificando de xeito intencionado expresións proverbiais para causar sorpresa no receptor da súa mensaxe, un recurso moi empregado polos autores da época helenística e que segue sendo actualmente usado polos humoristas para lograr a risa do seu público. A meirande parte dos exemplos achegados aquí nacen da lectura atenta da comedia ática do século V a. C. Moi ocorrente e de tremenda actualidade é a transformación de *debaixo de calquera pedra, un escorpión*, que Aristófanes, en *Tesmoforias*, converte en *debaixo de calquera pedra hai que mirar, non vaia ser que te pique...un político*. E o recurso ao elemento sexual para provocar comicidade queda patente na expresión *axuda de figueira* (no sentido dunha axuda estéril ou inútil), que o mesmo comediógrafo, en *Lisístrata*, cambia pola de *axuda de coiro*, facendo alusión ao frecuente uso de consoladores entre as desesperadas mulleres atenienses. Mais estas distorsións humorísticas non aparecen só en textos cómicos, como cabería esperar, senón que tamén son moi frecuentes nos diálogos de Platón, como demostra Fernando García Romero cun último exemplo extraído do inicio do *Banquete* no que Sócrates fai un enxeñoso xogo de palabras entre o nome propio do poeta Agatón e o refrán *Sen necesidade de que os conviden os bos van ás festas dos bos* (*agathôn*).

Con humor socrático pecha o autor este precioso libro de divulgación e, seguindo a metáfora que el mesmo emprega, só nos resta felicita-lo cociñeiro e os anfitrións deste espléndido banquete.

Alejandro Valverde García

UNED Jaén / Instituto *Santísima Trinidad*, Baeza

<https://orcid.org/0000-0001-7357-2008>

allervalgar@hotmail.com

IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022). Diccionario de los nombres de persona en el refranero español. Salamanca: Instituto de las Identidades, Diputación de Salamanca; ISBN 978-84-16419-47-0, 680 pp.¹

Sinala David Mingo Pérez na presentación deste dicionario que “os nomes dos lugares, das persoas e das cousas son moito máis que unha convención social. O seu estudo apórtanos coñecemento histórico, cultural e antropolóxico, que nos conecta coas nosas identidades.” E o certo é que, dalgunha maneira, a linguaxe transforma a nosa realidade e isto é quizais aínda máis determinante no que atangue aos nomes propios de persoa. De feito, cabe mencionar que existe toda unha ciencia da adiviñación en torno a isto, a onomancia, que presume de ser capaz de vaticinar o futuro dunha persoa a través da interpretación do seu nome.

Neste aspecto, pode constatarase que o autor deste dicionario foi consciente da importancia dos autóntimos (como el mesmo denomina²) e especialmente da súa relación coa paremioloxía dende os inicios da súa carreira académica, como así o amosa na súa tese “Onomantique: motivation et typification du nom propre (proverbial et populaire en espagnol)” que data do ano 1987. Son, polo tanto, máis de 40 anos adicados ao estudo da onomántica e da paremioloxía españolas.

Centrándonos un pouco máis no tema que nos ocupa, o *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español* é, tal e como se explica no propio dicionario, un estudo e inventario das formas nominais integrantes de expresións paremiolóxicas. Así pois, esta obra constitúe un compendio de 253 autóntimos básicos e as súas variacións, o que comprende un total de aproximadamente 3.300 formas nominais extraídas dun amplísimo corpus de paremioloxía española e que aportan unha extensa cantidade de información sobre cada un dos nomes: etimoloxía e orixes, morfoloxía, aparicións históricas e literarias, tiponimia e, por suposto, todas as aparicións dese nome propio e as súas variantes no corpus.

O volume, ademais de contar co propio inventario das formas nominais, está encabezado por unha introdución que xa en si mesma semella un traballo de investigación sobre a onomástica paremiolóxica e que está dividida en dúas grandes partes cos seus respectivos subapartados e seccións, seguida dun práctico glosario cos termos máis relevantes da introdución e o índice de abreviaturas. Na parte final do libro, ademais, atopamos un

¹ Rencensión traducida da orixinal en castelán por Beatriz Pérez Mosquera

² “Esto se manifiesta principalmente en el uso proverbial de los antropónimos de la lengua, que por designar personas, o seres capaces de referirse con ellos a sí mismos o a otros semejantes (en la realidad o la ficción), denominamos autóntimos, término utilizado por el profesor M Molho (“Présentation”, D. Reyre, 1980).” (Iglesias, 2022: 13)

listado das formas nominais que aparecen no volume permitindo así unha busca dos nomes por páxina e unha bibliografía con multitude de fontes e referencias consultadas na obra.

O obxectivo desta obra é, en palabras do propio autor, a “descripción da natureza e función dos nomes propios de persoa empregados na paremioloxía española”, e resulta ser o derradeiro elo da carreira iniciada coa súa tese.

Na introdución, Iglesias Ovejero adianta un dos elementos clave para a constitución do refraneiro e a aparición dos nomes propios neste. Trátase da función lúdica que lle asignan os usuarios ademais da función de exemplaridade e de transmisión de coñecementos. Este emprego lúdico é especialmente interesante pois confírelle un carácter subversivo de maneira que relativiza a modelización das figuras sapienciais (sabios) e exemplares (santos) ademais doutros valores éticos da cultura occidental. En palabras do autor no seu artigo *El árbol paremiológico del doblete Alfonso y Alonso con su polimorfismo* (Iglesias Ovejero, 2020: 72):

A través de una lectura emblemática de los antropónimos se pone de relieve la función lúdica del Refranero. En ella se manifiesta una tendencia compensatoria, en cierto modo subversiva y, en todo caso, niveladora con respecto a la figuración modélica (mítica o épica, moral, sapiencial), al servicio de la función pedagógica y moralizadora. Se reivindica así el derecho de las personas a no ser héroes ni santos ni sabios.

Algúns exemplos desta función lúdica do refraneiro podemos velos na entrada de Pedro, representado tamén como San Pedro: “desnudar a San Pedro / para vestir a San Pablo, / no lo ideara el diablo.” (exemplo 299 da entrada Pedro) ou “San Pedro, como era calvo, / le picaban los mosquitos, / y le decía su madre: / - Ponte el gorro, Periquito (exemplo 325 da entrada de *Pedro*).

Un segundo elemento necesario para comprender esta obra é o concepto de *árbol paremiolóxico*, o cal Iglesias Ovejero xa desenvolve previamente na súa tese. Isto é, se nos imaxinamos unha árbore como a xenealóxica, na que as persoas descenden dos seus antepasados, así se constrúen e van variando os nomes proverbiais en relación ao refraneiro: “porque los “nombres proverbiales” descienden todos del mismo linaje: nacen o renacen y son parte de la lengua, y a la misma remiten como autónimos” (Iglesias Ovejero, 1987: 14).

Na introdución, pois, o autor vai desenvolvendo os fundamentos teóricos e coñecementos necesarios para unha completa comprensión do dicionario e a constitución das súas entradas.

Así, no primeiro dos subapartados da primeira parte da introdución, relativo ás fontes das expresións parémicas, Iglesias Ovejero expón os volumes e obras das que extraeu os refráns para formar o corpus. Estas son as seguintes: dicionarios; recompilacións do refraneiro (divididas en tres períodos: medievais, período clásico e período moderno e tardío); composicións lírico-narrativas da tradición popular ou vulgarizada, dende o Renacemento ata finais do s. XX (divididas en dous períodos: dende a época medieval e clásica e dende o século XVIII); narrativa, anecdotarios e ditos dende finais da Idade Media; e por último, obras literarias de grande relevancia neste aspecto, como son *El*

Quijote, La Celestina ou o *Libro de Buen Amor*, ademais doutras obras de Quevedo, Valle-Inclán ou García Lorca.

O autor comenta tamén que considera pechada a busca dos nomes no refraneiro no século XX por dous motivos: algunhas fontes xa non se ocupan dos nomes propios e o tempo transcorrido non é suficiente como para consolidarse a tradición dos autóntimos no refraneiro.

No segundo subapartado da primeira parte da introdución, titulado “Formas nominales”, Iglesias Ovejero explica o proceso de datación dos nomes proverbiais, como cada época ten as súas preferencias en canto a nomes e a diferenza na frecuencia dalgúns autóntimos respecto a outros ao longo da historia.

É especialmente interesante neste subapartado a explicación do polimorfismo dos nomes propios. No Renacemento, coa eclosión do refraneiro, aumentaron tamén as aparicións de nomes propios nel, o que deu lugar a múltiples variacións dos mesmos. Estas variacións clasifícanse en “formas básicas”, “formas derivadas”, “formas compuestas” e “formas complejas”, polo que inclúe adxacentes, formas de tratamento e engadidos ou sobrenomes. Desta maneira, na entrada de María inclúese, ademais do hipocorístico Mari, o derivado Mariquita, o composto Mariantonia e o complexo María Antonia, aínda que, segundo sinala Iglesias Ovejero, a diferenza entre composto e complexo non sempre resulta clara.

O subapartado terceiro desta primeira parte da introdución ocúpase do estatuto lingüístico —especialmente da función sintáctica e de substituto— dos nomes de persoa. De acordo con Saussure, todo signo lingüístico ten un significante e un significado e os nomes propios na súa calidade de signos lingüísticos teñen un significado referencial sen que exista unha conceptualización previa máis alá da que aportan os seus semas específicos de *humanidade* e *xénero específico*. Así pois, no plano semántico, os nomes propios sitúanse entre a singularidade do nome común e a xeneralización do pronome anafórico.

En canto a súa función sintáctica, os nomes de persoa presentan similitudes e diferenzas con outros signos referidos a persoas, como os deícticos e a anáfora. Ao igual ca estes, o seu significado está pouco saturado, porén, a súa referencia non depende da situación nin do contexto inmediato. Cos pronomes persoais comparte a capacidade de asumir unha función sintáctica e a de referirse aos axentes da enunciación. Desta maneira os nomes propios, ao igual que os pronomes persoais de 1ª e 2ª persoa de singular, poden referirse ao locutor e ao alocutor da situación comunicativa e esa referencia unívoca tamén se dá en comparación co pronome de 3ª persoa de singular, pero neste caso a univocidade vén dada polo contexto verbal e non pola situación comunicativa na que “el/ela” se refiren á persoa ausente na enunciación.

Por outro lado, a función de substituto dos nomes de persoa no refraneiro está caracterizada maiormente polo seu emprego metonímico da parte polo todo na cal o antropolónimo é representativo da especie humana. Ese carácter tautolóxico vémosto en refráns como os referidos ás diversas consecuencias que pode ter un mesmo tratamento médico en dúas persoas distintas: “Con lo que Juan adolece, Sancho y Domingo sanan”. Destaca o emprego dos autóntimos tradicionais para esta finalidade ademais doutros condicionados pola rima.

Neste subapartado, Iglesias Ovejero tamén destaca a homonimia presente nos nomes de persoa, a cal non acostuma ser problemática pois adoita solucionarse a través de hipocorísticos ou alcumes. Un apunte que consideramos interesante neste subapartado é a importancia das connotacións dos nomes propios en canto ao status social, o cal aínda podemos ver reflectido na actualidade confrontando nomes como Cayetano fronte a Jonathan.

O cuarto subapartado da primeira parte da introdución chámase “Onomancia” e nel vólvese incidir na importancia das connotacións e da semántica dos autóntimos e de como isto cambia a visión que temos dos mesmos. Está dividido en dúas seccións: motivación referencial e motivación icónica.

A primeira sección está relacionada coa evolución da significación dos antropónimos a partir dos referentes reais dos mesmos. Isto é, a partir das figuras culturalmente máis relevantes que portaron estes nomes propios. Así, temos como exemplo o nome de Alejandro asociado en ocasións no refranero á confianza, pois transcendeu a anécdota de que este emperador bebeu dunha copa que se lle advertira como envelenada. Introduce neste subapartado o concepto de *tipónimo*, que se dá coa asociación de determinados nomes propios a elementos referenciais concretos, de maneira que se transforman nun tipo, estereotipo ou arquetipo. Por exemplo, chamarlle á lúa Catalina ou Pepa á Constitución de 1812. Menciónase tamén a aparición dalgúns nomes de pila no refranero en relación coa súa orixe haxiográfica ou histórica e de lenda, como por exemplo San Andrés ou Alfonso el Sabio.

A segunda sección, referente á motivación icónica dos nomes de persoa, está relacionada coa creación e desenvolvemento no refranero a partir da sonoridade, é dicir, a partir do seu simbolismo fonético e a imaxe que se forma deles tendo en conta os fenómenos de repetición: aliteración, rima e paronimia. É especialmente interesante a maneira de condicionar dalgúns sons connotacións positivas ou, con máis frecuencia, negativas dos antropónimos que os conteñen. Así temos, por exemplo, o caso dos nomes de persoa que conteñen vibrantes múltiples e que se ven afectados pola valoración negativa do rotacismo: “Reniego del rey Ramiro”.

No quinto subapartado desta primeira parte da introdución, o autor céntrase na función lúdica dos nomes de persoa no refranero, á que xa se facía mención no inicio, por mor diso chama a esta sección “Ludonimia”. Aquí fálase, por unha banda, da aparición de determinados antropónimos no refranero con xogos de palabras pola repetición dos seus fonemas ou similitude con outras palabras (paronimia), como é o caso de “No siento que me digas Martín, sino por el retintín”. Por outra banda, fálase doutras maneiras de crear ludónimos a partir de, por exemplo, figuras retóricas como o calambur ou retruécano, ou engadíndolles antenomes a outras clases de palabras ou sintagmas, como no caso de Don Dinero.

O sexto e último subapartado desta primeira parte da introdución chámase “Recapitulación”. Nel establécese unha tipoloxía dos autóntimos baseada na análise da imaxe sonora e conceptual dos mesmos, ademais de extraer algunhas conclusións do anteriormente exposto.

A continuación, a segunda parte da introdución explica nunha serie de seccións a estrutura de cada unha das entradas desta árbore paremiolóxica que é o dicionario, e que expoñemos a continuación.

Cada entrada do onomasticón está encabezada polo antropónimo en letra grosa e maíúsculas seguido da abreviatura *aut.* e unha *f.* ou unha *m.* indicando se o autónimo é masculino ou feminino. O contido das entradas mantén sempre a mesma estrutura: definición, morfoloxía, raíces, iconicidade, paremioloxía e tiponimia. Un contido que cobra aínda máis sentido unha vez lida a introdución do dicionario, pois nela explícase a orixe e importancia de cada unha destas seccións.

Así, na sección *definición* de cada entrada desenvólvese, ademais do estatuto lingüístico do autónimo coa referencia de xénero, a etimoloxía máis aceptada de cada nome nos diferentes idiomas que o puideron influír. Por exemplo, na entrada de Magdalena / Madalena ou Malena indícase a súa orixe en *Magdalena* / *Magdalene*, formas etonímicas grecolatinas derivadas do hebreo *Migdal*, que significa “torre”.

Na sección *morfoloxía*, establécese o inventario de formas nominais básicas así como das formas derivadas, as formas compostas e as formas complexas. É dicir, desenvólvese e fállase do polimorfismo do antropónimo en cuestión, o cal está directamente relacionado co exposto previamente no subapartado 2 da primeira parte da introdución. Como exemplo, presentamos a continuación a sección morfolóxica do nome propio Dolores / María:

1. MORF. Es relativamente tardío su arraigo en el refranero. No es componente de paremias comprobadas antes del s. XX en que se menciona *Doña Dolores* como alocutora de *Doña Quejumbres*. Pero tiene una marcada tradicionalidad, sobre todo a través del cancionero popular, tanto con la forma plena, con variación andaluza *Dolore* y eventualmente la combinación compuesta o compleja *María Dolores*, así como con el extraño hipocorístico *Lola* y su diminutivo *Lolita*, cuya formación no ha llamado la atención de los especialistas. Sin duda no debe de ser casual su anclaje en América, especialmente en Cuba. A este propósito, F. Ortiz (1924 Glos.Afron.), además de la posible influencia expresiva (balbuco infantil), relacionó la forma con los esclavos procedentes del Congo en cuyo lenguaje *lolo* y *lwlw* significan ‘madre’ (FGLE: nº 13). Corpus: 13 expres., en su mayoría citas del cancionero.

En terceiro lugar, na sección *raíces* explícase a motivación referencial do nome propio (relacionada co subapartado 4 da primeira parte da introdución) e os textos que deixan pegada na paremioloxía en relación co mesmo. É notable como dende o s. XIX ao s. XX se teñen en conta os medios de comunicación. Poñemos como exemplo a sección *raíces* da entrada de Elena:

2. RAÍCES. Mit. Elena, hija de Zeus y Leda, esposa de Menelao, fue causante involuntaria de la guerra de Troya (Ilion), debido a su rapto por el príncipe Paris, hijo de Príamo, el rey troyano, conforme al relato de la *Ilíada*. Este conflicto trágico fue el resultado del juicio de Paris, aquel singular concurso de belleza entre Hera (reina de los dioses y protectora de la armonía familiar), Atenea (diosa rectora de la inteligencia, la moral, las artes y la guerra) y Afrodita (divinidad del impulso vital, la fecundidad, la belleza, el amor y el placer), en que esta última, para obtener el premio de la manzana dorada (de la discordia), supo

ofrecer a aquel príncipe incauto lo que más podía apetecer: Helena. Hasta los mismos viejos de la ciudad cercada entienden que “los troyanos y los aqueos sufran prolijos males por una mujer como ésta, cuyo rostro tanto se parece al de las diosas inmortales” (Iliada, III). Secuelas de la figura mitológica se conservan en Helena para designar el fuego de Santelmo, con una sola llama (DLE), que los marineros no consideraban señal propicia. En cambio, las llamas múltiples se asociarían con los nombres de sus hermanos Castor y Pólux, los proverbiales modelos de amor fraternal y de amistad, pues Pólux renunció a la inmortalidad para no separarse de su gemelo (Géminis en el Zodíaco). En la historia es personaje importante Flavia Julia Helena, más conocida por santa Helena o Elena (c.250-c.330), madre del emperador Constantino. La hagiografía le atribuye las hazañas de haber encontrado la vera cruz de Jesucristo, las reliquias de los Reyes Magos y las del apóstol Matías. Es hagiónimo empleado por otras mujeres que llegaron a santas, pero al final de la Edad Media la imagen de la nefasta Helena prevalecía sobre otras, de tal modo que, dentro de los referentes míticos, F. Cascales la oponía a Penélope (12). Castillejo había glosado el nombre de una dama homónima en el mismo sentido, contrastando el papel que tuvo el personaje mítico en la ruina de Troya con la piedad de la reina que descubrió la susodicha cruz (10).

Na sección *iconicidade* descríbese a motivación icónica (explicada no subapartado 4 da primeira parte da introdución) vinculada co significante nominal, ademais dos diversos mecanismos parónimos a través dos cales se perciben os atributos tradicionalmente vencellados ao referente que determinan o seu alcance referencial como *tipónimos*. Por exemplo, a *iconicidade* do nome Beltrán é o seguinte:

3. ICON. En los versos octosílabos, este nombre presenta un fonetismo análogo al de Roldán (v.), que, a pesar de la eventual -e paragógica, en el contexto literario original sugiere fúnebres badajadas, acordes con la hecatombe de Roncesvalles, pero en la versión paródica tardía se perciben ecos ruidosos. De igual manera la polvareda, en la evocación plástica, pierde su halo de transposición terrena, en La Dorotea de Lope, en un romance germanesco de Quevedo y en El diablo cojuelo, donde una nube de polvo está a punto de convertir el sol en el “don Beltrán de los planetas” (2). Al margen de su connotación épica o paródica, Beltrán es término rimado de can, atributo emblemático del ámbito doméstico en uno de los refranes más afortunados en la diacronía del refranero: Quien bien quiere a Beltrán, bien quiere a su can (8). No solo por su equilibrada aliteración y paralelismo entre los hemistiquios, así como por su antigüedad probada en la Edad Media y su recurrencia en la literatura clásica (Cervantes y otros), sino por las modificaciones expresivas de su contenido: Quien a Beltrán ama, por él dexa casa y cama (6); modernizado el arcaísmo can por perro y conservando la rima con pan: Quien bien quiere a Beltrán / a su perro le echa pan (7); e incluso expresando el mismo concepto de la transitividad de los afectos mediante una enunciación de sentido contrario: Quien mal quiere a Beltrán [mal quiere a su can] (9). Por último, su moldeada configuración es compatible con la sustitución de Beltrán y can por Pedro y perro, respectivamente, en una reformulación más moderna, aunque ya registrada en la segunda mitad del s. XVII: Quien bien quiere a Pedro, bien quiere a su perro (v. Pedro). Accesoriamente, aquí se confirma el valor de sustitutos nominales de ambos antropónimos, que también tendría Beltrán, pero esta forma parece dudosa (10).

Na sección *paremioloxía* explicase a relación entre o nome propio e os seus portadores na diacronía do refraneiro e a literatura breve tradicionalizada, que se mencionan nas

fontes do corpus (expostas na primeira parte da introdución no subapartado 1), así como a súa vinculación coa literatura e os medios de comunicación. Así, temos o exemplo do nome Beatriz, do que se expón o seguinte:

4. PAREM. Beatriz es nombre de cancionero en dos registros diferentes. En la época moderna prevalece la visión infantil, con la personificación de la golondrina, un ave migratoria cuya llegada se relaciona con la eclosión de la primavera, el renacimiento y el amor. El refrán cantado de la época clásica, si bien vinculaba el nombre con un ave vistosa, respondía a una representación más concreta que, incluso sin caer en la grosería, se prestaba a una interpretación más corpórea, que ilustra bien el apotegma atribuido a un tal Pedro Mero, enamorado que acomodó la copla a su propia situación y apellido, según la Silva de Medrano (10).

A quinta sección de cada entrada, referida á *tiponimia*, reseña a figuración tradicional asociada a cada antropónimo baseándose na súa motivación referencial e icónica e que determina o seu emprego como tipónimo, establecéndose un esbozo de tiposemia. Poñemos como exemplo a tiponimia do nome Lucía:

5. TIP. Presenta una figuración popular en que la motivación hagiográfica no se confunde con la evocación del entorno doméstico, donde el autónimo refleja los habituales tópicos de la misoginia, con una imagen algo negativa y caprichosa ofrecida en tonalidad humorística. Santa Lucía: ‘la patrona celestial de la vista’, invocada o exigida. // Lucía: 1. Perf. soc.: ‘la vecina y comadre desfavorecida’. // 2. Perf. domést. ‘la esposa violenta, o agredida’, ‘la barragana, o criada’. // 3. Perf. físico: ‘la mujer defectuosa, torcida, de mala vista o alucinada’, ‘descuidada, desaliñada’. // 4. Perf. moral: ‘la mujer viciosa: perezosa, borracha, o extravagante’. // 5. Pronom. ‘cualquier mujer’. // Homólogos: *Mari García, Marina, Marta, Mencía*.

No remate de cada unha das entradas preséntanse, numerados, todos os exemplos do corpus nos que aparecen eses nomes de persoa, clasificados nas súas formas básicas, formas derivadas, formas compostas e formas complexas, no caso de que teñan todas esas variantes.

Finalmente, pódese observar na obra a disparidade do número de páxinas dos diferentes nomes, de maneira que os tres con máis ocorrencias no corpus, Pedro, Juan e María (que forman parte dos chamados “nomes tradicionais”) ocupan 51, 35 e 38 páxinas respectivamente, fronte a, por exemplo, Benito, con soamente 3.

Isto amosa, unha vez máis, o profundo interese de Iglesias Ovejero polo estudo da onomástica na súa intersección coa paremioloxía, pois moitos destes nomes como os tres primeiramente mencionados foran xa obxecto de análise en artigos previos do autor.

En definitiva, Iglesias Ovejero amosa no *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español* un traballo maxistral de documentación, investigación, desenvolvemento e estudo dos nomes de persoa na paremioloxía española, o que constitúe unha obra sen precedentes que pode ser de grande interese tanto para persoas que se achegan con curiosidade ás disciplinas da onomástica e a paremioloxía como para os estudosos da lingua que contan unha bagaxe sobre a materia.

Referencias bibliográficas:

- Iglesias Ovejero, A. (2020). *El árbol paremiológico del doblote Alfonso y Alonso con su polimorfismo*. *Revista de Filología Románica*, 37, 69–80. <https://doi.org/10.5209/rfm.71877>
- Iglesias Ovejero, A. (1987). *Onomantique: motivation et typification du nom propre (proverbial et populaire) en espagnol*. [Thèse de Doctorat d'État: Paris IV-Sorbonne] en Academia.edu. <https://n9.cl/sz565>

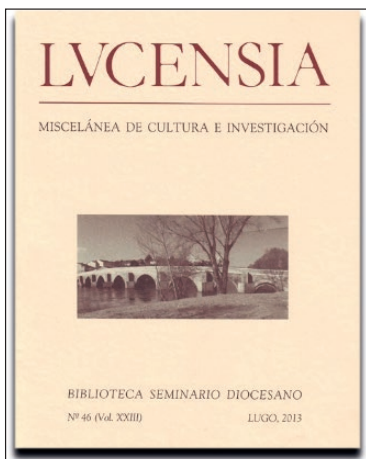
Beatriz Pérez Mosquera

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

<https://orcid.org/0009-0003-6280-3087>

bepermos@gmail.com / bpermos2@cirp.gal

LADRA, Lois: “Adiviñanceiro tradicional do Corgo” en LUCENSIA: Miscelánea de cultura e investigación, 64. Lugo: Seminario Diocesano de Lugo, 2022.

Xosé Lois Ladra Fernández é licenciado en Xeografía e Historia, Antropoloxía Social e Cultural e diplomado en estudos avanzados en Arqueoloxía. Entre as súas numerosas publicacións hai libros e estudos de etnografía, etnoloxía, antropoloxía, arqueoloxía e arte; mais este novo traballo seu encádrase na literatura de tradición oral e dentro do proxecto ideado polo concello lugués do Corgo denominado Proxecto Corgoral. Con este proxecto, comezado no ano 2020, preténdese recoller e difundir a “literatura de tradición oral e etnográfica do Corgo”, que se concreta en contos, lendas, romances, poesía popular, refráns, ditados e adiviñas. Precisamente, estas últimas son o obxecto do traballo que estamos a comentar. Outros

obxectivos do Proxecto Corgoral son: “constituír un rexistro exhaustivo e indexado da LPTC corguesa, garantir a salvagarda destas manifestacións en formatos materiais e virtuais compatibles coas novas tecnoloxías, publicar os resultados obtidos e incentivar a transmisión interxeracional de coñecementos, prácticas e valores culturais locais nun contexto de humanismo e respecto ético polas boas prácticas”.

O traballo consta de seis partes. Na primeira, titulada “As recollas orais: alicerces teóricos e antecedentes historiográficos”, o autor fai un moi breve repaso polos diferentes xéneros que compón a LPTO, entre os que se inclúen as adiviñas, que, como o autor di, seguindo a X. Cobas, son un “xogo en forma de loita intelectual, formulado case sempre en verso” e que consiste en “descubrir ou identificar un contido proposto por outra persoa, encuberto nunha descrición literaria”. A seguir, despois de mencionar a funcionalidade pedagóxica, lúdica e poética que lles é atribuída, cita algunhas das principais recollas xerais de adiviñas tradicionais en Galicia desde o século XIX para concluír coas achegas de ámbito municipal ou comarcal.

Na segunda parte, titulada “Bases metodolóxicas para a recolla do adiviñanceiro tradicional”, infórmanos do proxecto CORGORAL do Concello do Corgo para a recollida de literatura popular de tradición oral en que se inscribe o adiviñanceiro que nos ocupa e explica as premisas en que se baseou a elaboración deste adiviñanceiro tradicional e a importancia das diferentes achegas, en especial a do alumnado local de ensino primario e secundario.

Na terceira parte, a principal deste traballo, titulada “O adiviñanceiro tradicional do Corgo: as formulacións”, preséntansenos, en forma de verso, as formulacións das 135 adiviñas de que consta e nas que, a simple vista, podemos dicir que predominan, con moita diferenza, as de catro e dous versos. Están ordenadas por orde alfabética e levan cadanseu número para se poderen buscar na seguinte parte do traballo as solucións.

Con respecto a esta parte, ou sexa, ao adiviñanceiro propiamente dito, botamos en falta unha explicación dos criterios lingüísticos seguidos na presentación das adiviñas. Deducimos que foron adaptadas á variante normativa posto que –se exceptuamos o adxectivo “bon” na adiviña 17– non detectamos variantes dialectais –digámolo así– luguesas. Así temos: “irmáns” (16, 102, 103), “mans” (133), “verán” (117) e “ti” (56, 73), e supomos que tamén “nai” (12, 66, 122), polas esperadas “irmaos”, “maos”, “verao”, “tu” e “mai”. Na nosa opinión, as variantes locais deben ser respectadas, sobre todo nunha recolla deste tipo. Canto ás interferencias do castelán, parécenos ben substituílas por formas correctas, sobre todo se pensamos no uso didáctico das adiviñas. En relación con isto, parécenos ben a solución de pór en cursiva aquelas palabras que son interferencias mais non se poden substituír por causa da rima como en: “Miña comadre a picon, / ten un dente na *corona* (65). Debería, pois, facerse igual na seguinte: “Alta me vin, / alta me vexo / e alá enriba / deixei o pelexo” (01). As demais desviacións da norma poderían ser perfectamente corrixidas nun traballo deste tipo. É o caso de “estudiante” (56), “cuadra” (121) e “silva” [Voa sen ás, *silva* sen boca, / pega sen mans / e non se toca (133)]. Polo demais, aínda que hai algúns outros erros de lingua de diferentes tipos –que non imos comentar–, o aspecto en que é maior o desleixo é na acentuación diacrítica (32 casos). Mais, a pesar do antes dito, coidamos que, neste aspecto, son moitos máis os acertos que os erros.

Na cuarta parte, co título “Adiviñanceiro tradicional do Corgo: solucións”, temos, tamén numeradas, dúas páxinas coas solucións ás adiviñas.

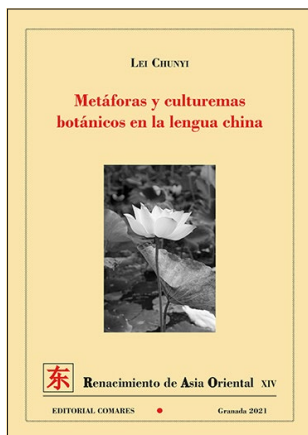
Na quinta parte, titulada “A xeito de remate”, o autor expón cales foron os seus obxectivos con esta publicación e cal é o interese de iniciativas como esta con propostas didácticas baseadas en dinámicas interxeracionais.

Na sexta parte e última (“Bibliografía”) inclúense un número importante de obras relacionadas coa tradición oral, a literatura popular, a lingua e, en concreto, coas adiviñas, das que unha parte foron citadas no traballo e que poden orientar as persoas que queiran ampliar os seus coñecementos sobre estas materias.

Como conclusión, consideramos de moito interese, tanto este adiviñanceiro como o proxecto Corgoral en que se inscribe, e coidamos que este debería ser imitado en todos os concellos aproveitando todos os medios, en especial os centros de ensino e as residencias para persoas de idade. Parécenos sobre todo moi necesaria a recollida e divulgación do refraneiro e da fraseoloxía, en especial esta última por facer parte da lingua e ter unha maior vixencia ca os xéneros da literatura popular. Iso si, coidamos que todo este patrimonio cultural inmaterial (adiviñas, cantigas, ditos, unidades fraseolóxicas, refráns etc.) debe ser recollido coa máxima fidelidade para, noutras fases, poder adaptalo, se for preciso, e difundilo e utilizalo como material didáctico e para que volva ao coñecemento e ao uso xeral e da veciñanza.

Ramón Anxo Martíns Seixo
Escola Oficial de Idiomas de Vigo

LEI, Chunyi (2021). *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china*. Granada: Editorial Comares; ISBN 978-84-1369-126-8, 235 pp.¹

Chunyi Lei é Doutora en Lingüística Xeral pola Universidad de Granada e profesora de lingua chinesa no Departamento de Lingüística Xeral e Teoría da Literatura na Facultade de Filosofía e Letras da Universidade de Granada. Tamén é unha investigadora destacada nas liñas de fraseoloxía, estudos comparativos de linguas e culturas, estudo das linguas chinesa e española e en estudos latinoamericanos. Escribiu unha gran cantidade de textos referentes á fraseoloxía nos que se inclúen capítulos e artigos de libros que foron publicados internacionalmente (en Europa, Norteamérica, América Latina e Asia).

O libro *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china* de Chunyi Lei, publicado pola editorial Comares en 2021 dentro da colección dirixida por Javier Martín Ríos,

está adicado a un estudo contrastivo do chinés e do español no que se presta especial atención a culturemas, metáforas e fraseoloxía botánica.

Ademais do prólogo, a introdución, a conclusión, os apéndice das unidades fraseolóxicas (en adiante, UF) de plantas e a bibliografía, o libro está dividido en catorce capítulos, que poderían dividirse en dúas partes importantes²: a primeira parte constitúe unha análise teórica na que se aclaran conceptos básicos que serven para abordar a segunda parte, que presenta unha análise empírica na que se examinan cinco culturemas chineses: arroz, crisantemo, pexego, loto e salgueiro.

Nesta primeira parte, que comprende os capítulos do un ao nove, a autora esclarece, en primeiro lugar, “unas cuestiones relacionadas con la metáfora, el lenguaje figurado, el culturema, la motivación cultural, entre otras”³ (p.169). En segundo lugar, explica a linguaxe figurada e os culturemas en varios idiomas, tales como o español, italiano, inglés, francés, ruso, portugués, coreano e xaponés. Para poder consultar e informarse sobre estas cuestións, Chunyi cita numerosas investigacións, principalmente as de Antonio Pamies Beltrán⁴, Dobrovól’skij e Piirainen sobre a *Teoría da Linguaxe Figurada Convencional*⁵.

¹ Recensión traducida ao galego por Vanesa Freire Armada

² A autora non especifica que o seu libro estea dividido en dúas partes, nesta recensión decidiuse fragmentar o contido da obra segundo a temática á que pertenza.

³ N. da T.: En galego “unhas cuestións relacionadas coa metáfora, a linguaxe figurada, o culturema, a motivación cultural, entre outras”

⁴ Las investigaciones desarrolladas por Pamies son: El lenguaje de la lechuga: Apuntes para un diccionario intercultural, Comparación inter-lingüística et comparaison interculturelle, The concept of cultureme from a lexicographical point of view, Zoo-symbolism and metaphoric competence, El simbolismo cultural en el lenguaje, otros trabajos e investigaciónes en conjunto como Implementación lexicográfica de los símbolos desde un enfoque multilingüe e intercultural: el culturema “buitre”, El árbol como referente lingüe-cultural, etcétera.

⁵ Las bases de esta teoría se fundamentan en sus libros Kognitive Aspekte der Idiom-Semantik, Figurative Language: cross-cultural and cross-linguistic perspectives, Cultural knowledge and idioms.

O campo da metáfora é, nesta parte, a cuestión máis importante e ao explicalo a autora vai máis aló das simples definicións que se teñen nalgunhas culturas e países. A autora recrea, a partir da comunicación pragmática, o significado da metáfora no contexto da vexetación en lingua española e os seus contrastes co italiano e o inglés. Este proceso reivindica que a natureza está atada ao ser humano para proclamar a súa función dentro da linguaxe emocional, sentimental e a linguaxe figurada coa que se comunica a sociedade. Ben indica Chunyi Lei, que a linguaxe evoluciona e busca novas formas de comunicación. Con esta idea dá comezo ao estudo do culturema como o fenómeno da fraseoloxía contrastiva.

A autora mostra na súa obra a descrición da metáfora como evidencia do proceso imaxinativo e simbólico que se engade non só a un concepto, senón a unha UF que repercute nunha sociedade e que ao entrar en contacto con outra tamén adquire un novo sentido. Porén, explica que a orixe da devandita metáfora garda o seu sentido orixinal nas dúas culturas e idiomas. Namentres, descobre o uso de palabras relacionadas cos vexetais en varios idiomas e o conxunto de unidades procedentes da etnobotánica co fin de presentar un esquema que permita evidenciar a frecuencia de uso e os diversos significados que teñen, incluíndo metáforas vexetais sobre as emocións (p. 73) e o cabelo en inglés (p. 75), posto que considera pertinente exemplificar estes aspectos do inglés que son máis usados e comparados co corpo e o ser humano.

Ademais do campo da metáfora, a autora destaca que estudar fraseoloxía esperta un gran interese nos/as investigadores/as, principalmente se son de orixe estranxeiro, pois cando se trata dunha cultura exótica, o/a lector/a adéntrase no coñecemento dunha lingua estranxeira a través da súa esencia e dos seus múltiples usos de emisión. Alén diso, o seu escrito interpreta o modelo cognitivo universal das metáforas que fan referencia ao corpo e presenta unha creación da variación transcultural das plantas. A lectura desta parte tórnase para a persoa estranxeira nun deleite ao saber que hai máis aló do transfondo cultural e as equivalencias entre diferentes idiomas.

Ao final da parte un, tamén confirma que “el reino vegetal ocupa un lugar destacado en estas representaciones simbólicas que a menudo inspiran la fraseo-paremiología de las lenguas”⁶ (p. 169). Durante o desenvolvemento desta primeira parte faise unha aproximación á metáfora presentada dende distintas linguas. Esa aproximación relaciónase coa inmersión na cultura e na lingua a partir de coñecementos puntuais da vexetación que se plasman, dentro da fraseoloxía, tanto nun nivel de existencia visual coma na gastronomía, os froitos e a flora. A investigación presentada na primeira parte fainos reflexionar sobre a metáfora relacionada coa vida silvestre e crear unha conciencia lingüística das UF que empregamos no día a día.

En resumo, a parte un na que dividimos a obra de Chunyi Lei logra identificar o obxectivo fundamental que propón “verificar empíricamente en la lengua china la teoría cognitiva de Dobrovol’skij y Piirainen, según la cual, muchos fraseologismos y expresiones figuradas solo adquieren su sentido relacionándose con un saber extralingüístico cultural propio

⁶ N. da T.: En galego “reino vexetal ocupa un lugar destacado nestas representacións simbólicas que a miúdo inspiran a fraseo-paremioloxía das linguas”

de cada nación”⁷ (p. 12). Esta primeira parte achega un aporte teórico fundamental que se aplicará na segunda parte ao estudar en profundidade cinco culturemas do campo vexetal da cutura chinesa: o arroz, o crisantemo, o pexego, o loto e o salgueiro a través das UF e da linguaxe figurada. Aquí preséntase o concepto do mundo vexetal a través de definicións e de explicacións das connotacións que ten. Ademais, enúncianse as relacións que existen entre a cultura e a linguaxe figurada en chinés.

A devandita segunda parte á que se fai mención, vai dende o capítulo número nove ata o catorce. Este segmento é quizais o clímax do traballo de investigación que se expón na obra. Chunyi Lei destaca as “metáforas e culturemas en lingua chinesa” formulando unha idea concisa sobre o culturema xeral de Pamies. Aventúrase a significar a metáfora e a estreita relación entre eses dous conceptos. Deixa entrever, en primeira instancia, algúns aspectos básicos da lingua e cultura chinesas a partir do mundo connotativo e simbólico.

No capítulo dez, Chunyi Lei dedícase a explicar a linguaxe figurada e os símbolos do arroz, do crisanteo, do pexego, do loto e do salgueiro que se empregan na China. A través da utilización destes conceptos chégase á conclusión de que a cultura funciona coma unha icona identitaria etnobotánica e antropolóxica da nación chinesa. Para ilustrar mellor a obra, achegaremos unha breve descrición sobre os apartados que se abordan nela:

Sobre o arroz, a autora investiga algunhas UF en chinés cuxa relación se encontra integrada en procesos metafóricos e metonímicos, pois recoñecelos como tal é aludir á realidade, aos valores e crenzas. Así mesmo, analiza a importancia do arroz na construción da identidade cultural das persoas chinesas. Dende o punto do aspecto lingüístico a autora ten en conta a súa relevancia histórica, antropolóxica e etimolóxica, especialmente como o reflicte na fraseoloxía reunida. Ao comezo, reúne as connotacións culturais do arroz para dar paso ás metáforas e á linguaxe figurada⁸. Esta investigación foi tan minuciosa que logra presentar metáforas como a da supervivencia a través da unidade “comer arroz” (chī fàn 吃饭), que ten como significado “vivir, subsistir, ou gañarse a vida”. Realza o seu significado na metonimia semántica da cultura chinesa onde se lle dá o sentido “comer (arroz) es vivir”. Ademais, entre as connotacións adxudicadas ao arroz destaca a riqueza. Neste senso, investiga a utilidade do arroz na sociedade como símbolo de abundancia a través da linguaxe, como por exemplo: 鱼米之乡⁹ (yú mǐ zhī xiāng). Incluso, se adentra en significacións máis profundas como a da superstición.

Tamén fai referencia ao arroz como “algo non despreziable”. De aquí despréndese que a autora poña énfase na forma en que se come, a forma en que se consegue e a forma en que se distribúe. Estes parámetros son moi importantes dentro da cultura chinesa xa que

⁷ N. da T.: En galego “verificar empiricamente na lingua chinesa a teoría cognitiva de Dobrovól’skij e Piirainen, segundo a cal, moitos fraseoloxismos e expresións figuradas só adquiren o seu sentido relacionándose cun saber extralingüístico cultural propio de cada nación”

⁸ Es necesario acotar que Lei es del sur de China y esto influye en la recopilación de UF. Además del chino mandarín que habla y conoce, ella examina unas UF del cantonés, el dialecto más importante después del mandarín.

⁹ Se refiere a un lugar muy rico, que produce una gran cantidad de alimentos y pescado, a menudo utilizado para describir un área con un alto desarrollo agrícola. En español, se puede traducir literalmente como "Tierra de arroz y pescado".

determinan o tipo de persoa que se é con respecto á clase social. En resumo, estúdase este cultuema dende a perspectiva da pobreza, da preguiza e o parasitismo, da incapacidade e a estupidez, os malos comportamentos, a gratitude ou ingratitude e a preocupación.

Lei sinala que o cultuema arroz non se interpreta do mesmo xeito en toda China, pois destaca que algúns pobos teñen a súa propia interpretación particular ao respecto. Estes pobos empregan a súa propia imaxe, o cal se ve reflectido nos seus dialectos. A autora utiliza como exemplo disto os dialectos do Cantón e de Shanghai. A partir de aí, a autora afirma que sucede un fenómeno no que, a pesar de compartir unha mesma lingua, reflicte diferentes formas de pensar sobre distintos aspectos. A investigadora domina excelentemente o cantonés e propón moitas UF deste dialecto, por exemplo, 有米¹⁰, 得米¹¹, que son ilustrativas tanto para persoas españolas que investigan este ámbito como para os/as chineses/as que buscan unha equivalencia á hora de traducir ou interpretar estas unidades. Por outra banda, chégase á conclusión de que, para coñecer as connotacións dun cultuema, é necesario comprender a linguaxe figurativa dende diferentes áreas xeolingüísticas. Sen dúbida, este achegamento é un impulso dos estudos diatópicos da fraseoloxía chinesa.

Na análise do crisantemo, os procedementos de investigación que propón son parecidos aos do arroz, pois crea un aparato analítico no que se fundamentan os seguintes puntos do traballo, recalcando principalmente o proceso histórico. É a parte fundamental e conforma un apartado enriquecedor e próximo á cultura, no que a autora desglosa o seu coñecemento ao expoñer a semántica do crisantemo e as súas connotacións na linguaxe figurada e no simbolismo que se adoptou na China. Así mesmo, proporciona exemplos específicos a través das UF e, non conforme coa xa mencionada presentación, engade unha análise contrastiva, a través da cal busca equivalencias do chinés no español. Este último proceso agradácese, xa que a autora vai máis aló dunha análise determinada indagando en cultuemas chineses e noutras linguas, quizais en busca da interculturalidade.

No tocante ao caso concreto do “pexego” examinado pola autora, é interesante destacar a necesidade de engadir unha breve pero directa explicación do termo, posto que “ciruelo” fai referencia tanto a 梅 (mei)¹² como 李 (li), dous referentes culturais completamente diferentes en China. Isto vese reflectido claramente na paremia consabida: 春风一家桃李杏 · 岁寒三友梅竹松 (chūn fēng yī jiā táo lǐ xìng, suì hán sān yǒu méi zhú sōng)¹³. Non

¹⁰ 有米, UF de cantonés, (yau5 mai5) su traducción literal es “tener arroz” y significa ser muy rico.

¹¹ 得米, UF de cantonés, (dak1 mai5) su traducción literal es “lograr arroz” y significa lograr lo deseado.

¹² 梅 (méi) generalmente se refiere a un tipo de ciruelo, que es un árbol caducifolio o arbusto perteneciente a la familia de las rosáceas, común en regiones de Asia, especialmente en China, Japón y Corea, entre otros lugares. Las flores de este tipo de ciruelo suelen ser de color blanco o rosa, y florecen en invierno o principios de primavera, siendo conocidas como la “belleza de las flores de invierno” debido a su alto valor ornamental. 梅 (méi) no es común en España. Sin embargo 李 (lǐ), generalmente se refiere a un árbol que es ampliamente cultivado en Asia y Europa. Su fruto es la ciruela que es común tanto en China como en España.

¹³ Su significado literal: el melocotonero, li (ciruelo) y albaricoquero son como una familia que florecen en la primavera, mientras que el mei (ciruelo), bambú y pino son como tres amigos que se mantienen fuertes en el frío invernal.

hai problema para un/unha lector/a de orixe chiesas; no entanto, pode levar a confusións¹⁴ para os/as lectores/as de orixe hispana ou que se encontren fóra do coñecemento da cultura chinesa. Acontece o mesmo co concepto de “dragón”, un animal mitolóxico chinés que non ten moita similitude co occidental, pois depende dun uso plenamente cultural e ideolóxico. A laguna na investigación de Lei non representa unha carencia terminolóxica importante, pero sería interesante engadir esta aclaración en futuras investigacións.

Bardante o estudo da linguaxe figurada e simbólica do loto, Chunyi Lei realiza unha análise que completa a súa investigación do 2015¹⁵. No traballo anterior, analiza o trasfondo simbólico da motivación figurativa do loto na cultura chinesa. Por outro lado, as novas incursións sobre este concepto, que realiza na obra obxecto desta recensión, resaltan a importancia da súa análise histórica, dos modismos e de proverbios chineses. A importancia do loto débese a que na cultura chinesa transmite símbolos que reflicten algunhas das súas normas morais e relixiosas, crenzas e supersticións. Esta investigación é moi completa, pero require dirixirse ao seu traballo de 2015, anteriormente mencionado, para comprender mellor os obxectivos da autora. Non só remite a unha liña lingüística, senón a un cambio na visión lingüística e cultural do español e do chinés principalmente. Das súas análises en xeral e desta parte do loto destacan as referencias á pureza, beleza, amor, honestidade, xustiza, nobreza etcétera.

Nesta mesma liña de análise, en China a imaxe do salgueiro (sauce) transmite conceptos positivos e negativos relacionados coa vitalidade, a fermosura e o amor, entre outros. Así mesmo, ten relación con conceptos pexorativos como a frivolidade e a tristeza. O mesmo que acontece co loto, Lei xa escribiu sobre o salgueiro (sauce)¹⁶ pero, a diferenza doutros traballos, neste presenta unha serie de UF que transmiten información denotativa e connotativa. A autora leva a cabo esta análise con moita intelixencia pois estas UF teñen unha tradución difícil que require, obrigatoriamente, posuír coñecementos culturais para interpretalas. Este apartado de Chunyi parece demostrar e resolver a hipótese plantexada ao comezo, xa que constitúe unha evidencia da teoría cognitiva de Dobrovľ'skij e Piirainen denominada en inglés como “culturally bound meaning” (significado ligado culturalmente).

A autora fai referencia en lingua chinesa aos cinco referentes que acabamos de expoñer, pero cabe preguntarse por que son importantes o arroz, o crisantemo, o pexego, o loto e o salgueiro. Se ben existe un sinfín de variedades vexetais que se encontran inmersas na linguaxe figurada, formal e literaria, a autora propón os devanditos conceptos non só polo gran uso que se lles dá na cultura chinesa, senón porque son referentes primarios nesta sociedade asiática.

¹⁴ En España, el ciruelo más común es el li, cuya fruta es muy conocida. Sin embargo, en su artículo, Lei analiza el mei, que no es muy conocido en el mundo occidental. Son dos referentes culturales muy diferentes.

¹⁵ Lei, C. (2015). La flor de loto en el léxico figurado y la fraseología en chino. *Paremia*, 24, 53-59. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6680888>

¹⁶ Lei, C. (2016). El sauce en el léxico figurado y la fraseología en chino. *Entreculturas: revista de traducción y comunicación intercultural*, 9, 319-328. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7413119>

A análise que realiza permítenos experimentar, a través da lectura, unha primeira experiencia estética, pois como lectores/as impregnámonos dunha imaxe mental do mundo vexetal que se simboliza de acordo coas súas lecturas e a bagaxe cultural que se posúe. Chunyi Lei representa a figura dunha investigadora minuciosa sobre o campo semántico da fraseoloxía. Tras o paso polas súas análises, cómpre ler o resto dos seus artigos como complemento inmediato a esta obra.

Con respecto á experiencia estética, no momento que se viva como lector/a, espérase que no futuro a autora siga o fio da súa investigación para que poder coñecer, ademais das análises presentadas, novos conceptos que son interesantes como o campo semántico do pino e do bambú, ademais doutros, xa que se mencionan no libro. Isto fai que a persoa lectora fiquen expectante polos novos panoramas que a autora poida presentar noutras obras.

Cómpre recoñecer que este libro de Lei dá ideas ás persoas que buscan indagar ou aproximarse á investigación doutros campos semánticos en calquera outra lingua. Ademais de resolver dúbidas sobre aspectos específicos da fraseoloxía contrastiva.

Metáforas y culturemas botánicos en lengua china é un gran traballo que deixa ver o seu encanto ao longo da lectura porque non se trata só dunha lectura formal, é amena grazas á linguaxe que emprega e ás formas en que expresa diferentes culturas co fin de enriquecer conceptos e referentes que comparten.

Por último, pero non menos importante, a autora deixa a disposición das persoas lectoras unha gran cantidade de variedade de bibliografía que invita a consultar e que, ademais, recomenda que se utilice en novos proxectos relacionados con este tema. Isto é, sen dúbida, unha axuda para quen comenza as súas investigacións neste eido. As anotacións a pé de páxina esclarecen máis en detalle o panorama. Nelas, a autora intervéñen para recomendarnos lecturas ou temas que considera necesario coñecer e tratar.

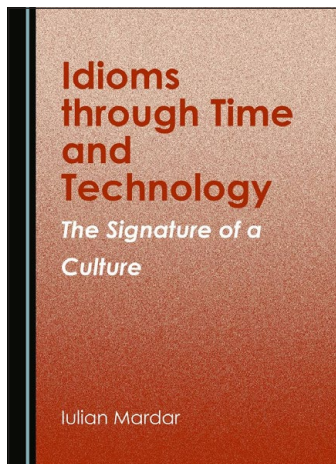
Yu Liang

Universidad de Almería

<https://orcid.org/0000-0003-3046-022X>

yl629@inlumine.ual.es

MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing. ISBN (10) 1-5275-7639-6, 210 pp.

Idioms through Time and Technology é unha obra realizada por Iulian Mardar, doutor en filoloxía inglesa e profesor asistente na Universidade de Galati Dunarea de Jo. O seu campo de estudo abrangue as linguas inglesa e romanese. Por conseguinte, o libro que estamos a recensionar trata os enunciados fraseolóxicos («idioms») desas dúas linguas e non só do inglés, como podemos pensar ao ler soamente o título. O obxectivo do autor é, tal e como se indica no prefacio, aportar unha nova clasificación, un marco teórico, que permita catalogar e identificar de maneira máis sinxela os modismos e intentar establecer unha definición máis precisa do que é esa entidade lingüística. Actualmente, no eido da fraseoloxía e das paremias existen múltiples enfoques sobre o estudo dos enunciados fraseolóxicos e

os tipos que existen. Tampouco existe consenso na metalinguaxe destes enunciados e por iso, cando se le unha obra en inglés, ou en calquera outro idioma, non é doado traducir os conceptos que presentan nela como é caso desta recensión. Aquí, farase referencia ao termo «idiom» como enunciado fraseolóxico, nun senso amplo, xa que a través dos exemplos que contén o libro, podemos observar que non se trata só de refráns senón tamén de fórmulas e outras frases feitas.

1. Estrutura interna e externa da obra

O libro está dispoñible en versión dixital, foi editado por *Cambridge Scholars Publishing* e publicouse no ano 2022. Con respecto á súa estrutura interna o libro conta cun prefacio, seguido dunha introdución, catro capítulos que compoñen o corpo do libro, máis unha sección de conclusións que vai seguida dun apéndice e dun glosario. Finalmente, temos as seccións de referencias (con catro apartados: referencias web, corpus, corpus web de dicionarios e páxinas de paremias e corpus web de novelas e libros) e bibliografía.

Entrando xa máis en detalle, cada capítulo ten a súa propia estrutura interna con cadanseu apartado, subapartados e conclusións. O capítulo 1 titúlase *A New View on Idioms* e divídese en dous subapartados, o primeiro chamado *The beginnings. Defining the idiom* que contén dúas seccións *Prior attempts*, dedicada á presentación das correntes empiricista, nativista e ao estado da cuestión actual, e *Between one word and a full sentence* que determina as características principais dun enunciado fraseolóxico como o feito de estar composto por máis de dúas palabras e ter un determinado grao de fixación na lingua. O segundo subapartado deste capítulo titúlase *Idioms, a Dynamic World* que ten tres subapartados *From a simple word to an idiom* que fala de como se crean os enunciados fraseolóxicos; *A new view on similes* que presenta a perspectiva e o enfoque

adoptado polo autor do libro sobre como acercarse aos enunciados fraseolóxicos e *The new kid on the block: IBIS* que fala dos enunciados fraseolóxicos basados na ironía e de como diferencíalos do resto. Finalmente, engade as conclusións correspondentes a este conxunto de apartados. No capítulo 2, *The Influence of Technology and Society on 'Stupid' and 'Crazy' Idioms*, o autor dedica un (*Preliminary Remarks*) dos catro subapartados que contén para facer unha contextualización da era tecnolóxica en que vivimos e logo explicar, en *The technological progress and the disappearance and appearance of idioms related to it*, como afecta isto aos enunciados fraseolóxicos. No seguinte apartado, *Crazy and stupid idioms at work*, dividido en catro seccións compostas maioritariamente por táboas ilustrativas que conteñen exemplos en inglés e romanés, fálanse dos enunciados fraseolóxicos que describen parvadas e loucuras relacionadas con distintos eidos da vida diaria. Ademais, inclúense as conclusións ás que chega o autor, nas que se fai unha comparación entre os enunciados fraseolóxicos do romanés e os do inglés. O capítulo 3 titulado *On Negative, Positive and Neutral English and Romanian Idioms* é o de maior extensión e componse de tres subapartados principais: *Preliminary Remarks*, igual que no capítulo 2, no que se fai unha contextualización, neste caso do estudo de enunciados fraseolóxicos negativos, positivos e neutrais; *Concrete numbers and percentages of positive, negative* onde se presentan estatísticas, exemplos e análises de enunciados fraseolóxicos indicando se son positivos, negativos ou neutrais; e *Dog-câine, cat-pisică, horse-cal and bull/ox-taur/bou idioms* no que se clasifican os enunciados fraseolóxicos en catro categorías de animais (can, gato, cabalo e toro) en función de a cal fan referencia. A continuación preséntase o apartado de conclusións pertencente a este capítulo. En *Culturally Marked Idioms or Idioms which Spill the Beans*, o cuarto e último capítulo, presenta o maior número de subapartados (un total de oito). Posúe unha introdución e os apartados *What is culture?*, *Cutting to the chase*, *Why do we create idioms?*, *Dog, cat, horse and ox/bull idioms revisited*, *Stupid and crazy idioms - a cultural approach*, *On the universal character of proverbs and the unique character of idioms* e *Will there be idioms in the future?*. Cabe resaltar que este capítulo non ten un subapartado de conclusións xa que, en xeral, o conxunto de subapartados fala dos elementos extralingüísticos relacionados coa creación e fixación dos enunciados fraseolóxicos. Por último, preséntanse nun apartado final as conclusións do conxunto de capítulos.

2. Contidos da obra

Os contidos deste libro fan que este sexa unha boa ocasión para iniciarse no estudo dos enunciados fraseolóxicos xa que presenta unha clasificación sinxela deles e proporciona indicacións para saber identificalos, ademais de organizalos de xeito práctico. A continuación, remarcamos os puntos máis importantes de cada capítulo.

No primeiro capítulo o autor comeza presentando tanto as definicións que existen dos enunciados fraseolóxicos que se toman como referencia e que o autor considera correctas, como as características que non pertencen aos devanditos enunciados. A medida en que presenta esta información vai explicando os problemas que xorden das anteriores

definición (esaxeracións, imprecisións e argumentos contraditorios) (2022: 4) e achega as súas propias ideas con argumentos coherentes. Ademais, define certos conceptos que xa teñen unha definición propia e adáptaos ao contexto do estudo da fraseoloxía. Por exemplo, considera a metáfora como “a lóxica e a imaxinación traballando en conxunto para presentar a realidade en forma dunha obra de arte máis ou menos abstracta”¹ (páx. 8). Tamén cómpre remarcar que para Iulian Mardar unha paremia “crea unha imaxe sen alterar o significado de calquera das palabras que contén”² (páx. 13). Isto é así porque el clasifica as paremias e fórmulas en: (1) paremias/fórmulas puras; (2) semi-paremias/fórmulas e (3) paremias/fórmulas literais. Alén diso, dentro desa clasificación podemos atopar dous novos tipos de enunciado fraseolóxico: o *similidiom* (as que presentan forma de símil) e o *IBIS* (do inglés “Irony Based Idiom Sentences” que fai referencia ás frases idiomáticas basadas na ironía). Esta nova categorización, que adopta un enfoque contrastivo, resulta innovadora e interesante, aínda que precisa poñerse en práctica en todos os seus campos de aplicación para confirmar a súa utilidade e así poder establecerse. De entre as conclusións ás que se chega neste capítulo cómpre resaltar a definición de enunciado fraseolóxico que o autor considera como a máis precisa: “os enunciados fraseolóxicos son frases fixas, compostas por un mínimo de dúas palabras independentes cuxo significado é diferente ao de calquera das palabras que o conforman ou da suma delas e que provén dunha comparación, posúen características propias dunha metáfora e por conseguinte, son imaxes artísticas da realidade.”³.

O segundo capítulo está dedicado ás tecnoloxías e á sociedade actual e establécese unha conexión entre elas e os enunciados fraseolóxicos. O nexa entre elas son o tempo (cronolóxico) e a evolución das tecnoloxías. Isto é así porque os enunciados fraseolóxicos créanse nun contexto sociocultural específico, pois dependen tanto da sociedade en que se crean como do obxecto/concepto ao que fan referencia. Entre algúns dos exemplos que se enumeran atópase o de *It's raining cats and dogs* que, aínda que se utiliza sempre nos libros de texto e na escrita o seu uso real, entre os/as falantes de lingua inglesa é inexistente. Este enunciado orixínouse nunha época en que os gatos e os cans adoitaban pasearse polos tellados das casas e cando chovía moito esvaraban e caían á calzada, de aí que se dixera que “chovían gatos e cans” para expresar unha chuvia moi intensa. Despois de explicar esta relación entre tempo, tecnoloxía, sociedade e fraseoloxía, o autor procede a analizar a evolución dos enunciados fraseolóxicos (ingleses e romaneses) que indican loucura ou estupidez (conceptos abstractos que o autor define e delimita claramente). Esta análise faise categorizando por sectores (como cerámica, construción etc.) os enunciados e descifrando o seu significado tendo en conta sempre o contexto en que se utilizan. O máis salientable deste estudo son os patróns que se observan entre os enunciados fraseolóxicos (comparacións, símiles...). Alén diso, a comparación entre os

¹ Cita orixinal: “the metaphor is logic and imagination working together in order to present reality in the form of a piece of more or less abstract art”.

² Cita orixinal: “a real idiom [...] creates an image without altering any of the words inside of it”

³ Cita orixinal: “idioms are fixed phrases, made of at least two independent words, whose meaning is different from any of the words or the sum of the words in them and who come from a comparison, having the characteristics of a metaphor, hence being artistic images of reality”

enunciados romaneses e os ingleses permítenos extraer información sobre a sociedade e a cultura de cada lingua. Por exemplo, a lingua inglesa ten un maior número de enunciados fraseolóxicos relacionados coa tecnoloxía o que implica que están máis en contacto con ese tipo de invencións. O romanés, pola súa banda, amósase máis conservador e mantén enunciados arcaicos para expresar loucura e estupidez, sen apenas ter influencia da tecnoloxía.

No capítulo terceiro o foco está na negatividade, positividade e neutralidade dos enunciados fraseolóxicos (ingleses e romaneses). O autor tenta establecer as características definitorias das unidades fraseolóxicas negativas, positivas e neutrais. Para isto, utiliza exemplos e en liñas xerais, os enunciados negativos son aqueles que indican negación (con ou sen partícula negativa), os positivos os que expresan unha actitude positiva e os neutrais o que non expresan nin algo positivo nin negativo. Unha vez que esta distinción queda esclarecida, elabórase un pequeno corpus de enunciados fraseolóxicos e estúdanse cualitativa e cuantitativamente. Para elaborar este corpus o autor dirixiu un experimento que consistiu en solicitar a un grupo de docentes de lingua inglesa, coa experiencia necesaria no eido, que escribisen todas as expresións (en inglés e romanés) que se lles ocorresen para indicar, por unha banda, loucura ou estupidez e pola outra, cordura e intelixencia. Posto que se lles pediron expresións, non todas as que anotaron foron enunciados fraseolóxicos, polo que houbo que filtralos. Os resultados deste experimento foron: existen máis enunciados negativos que positivos para expresar loucura/estupidez e cordura/intelixencia. Os enunciados neutrais son a minoría. Isto semella demostrar a hipótese inicial do autor, sobre que a maioría de enunciados fraseolóxicos se crean para expresar sentimentos/opinións negativas.

O último capítulo (cuarto), fai unha revisión de todos os exemplos e conceptos que se presentaron nos capítulos anteriores e realiza unha comparación entre linguas. Ao realizar esta comparación é inevitable afondar na cultura e na sociedade que rodea a cada lingua de estudo. Neste caso inglés e romanés, dúas linguas que xa de por si teñen unha orixe diferente, posto que a primeira é xermánica e a segunda latina. Para poder falar sobre este tema, o autor define e describe o que significa o termo *cultura* para el e achega unha clasificación dos diferentes tipos de cultura (alta cultura e cultura antropolóxica) que existen. Nesta obra e tal e como indica o autor, a mellor definición de cultura é a da cultura antropolóxica que é “un conxunto difuso de actitudes, crenzas, convencións sociais, suposicións básicas e valores compartidos por un grupo de xente, e que inflúe no comportamento de cada individuo/a e na interpretación do ‘significado’ do comportamento das outras persoas”⁴ (Spencer-Oatey: 2000, 4 *apud* Mardar: 2022, 116). Ademais, analízanse os resultados da investigación anterior e conclúese que a cultura xoga un papel moi importante na creación de unidades fraseolóxicas e no feito de que sirvan para expresar experiencias negativas. A raíz desta análise xorden as preguntas: por que creamos? Continuaremos a crear UF no futuro?

⁴ Cita orixinal: “a fuzzy set of attitudes, beliefs, behavioural conventions, and basic assumptions and values that are shared by a group of people, and that influence each member’s behaviour and each member’s interpretation of the ‘meaning’ of other people’s behaviour”

A primeira destas cuestións é de carácter filosófico e non hai unha resposta clara. Tal e como indica Iulian Mardar (2022: 139) non hai un consenso entre autores/as. Algunhas persoas que estudan psicoloxía afirman que o funcionamento ou proceso completo da creatividade nunca chegará a explicarse. O que si está claro, unha vez rematamos de ler este capítulo, é que o autor considera que a creatividade non é atribuíble soamente aos seres humanos e pode ser predicible (2022: 129). Para a segunda cuestión que se formula tamén presenta unha resposta ben delimitada, aínda que se responde dun xeito desordenado no que se van presentando exemplos reais misturados con extractos de filmes e coas predicións do autor. O que si argumenta claramente é a idea de que o futuro das unidades fraseolóxicas vai depender do papel que lle asignen as persoas que traballan coa lingua (escritores/as, tradutores/as...) por ser quen teñen a capacidade de empregarlas e darlles visibilidade (2022: 149).

3. Conclusións da lectura

A modo de conclusión podemos afirmar que o lector, tras ler *Idioms through time and technology*, pode formarse unha idea clara de cal é a situación actual das unidades fraseolóxicas e da influencia que teñen nelas tanto a tecnoloxía como a sociedade. Por unha banda, accede ao o estado da cuestión a día de hoxe en relación coa definición do que son os *idioms*, e por outra, aos conceptos de cultura e tecnoloxía como eidos nos que estes inciden, sempre tendo en conta a disciplina na que se van aplicar (a fraseoloxía).

A redacción é tamén un factor que cómpre ter en conta á hora de ler ou consultar unha obra. Neste caso, a lectura é sinxela, os temas enlázanse moi ben os uns cos outros e iso facilita a “dixestión” das ideas e novos conceptos que se presentan. Ademais, as táboas e as gráficas son moi visuais e permiten ao/á lector/a procesar e comprender a información que conteñen sen dificultade. Isto vai vinculado tamén á estrutura da obra, na que un dos puntos fortes foi incluír un apartado de conclusións para cada capítulo xa que axuda a aclarar calquera dúbida que nos puido quedar tras ler o capítulo e tamén axiliza as consultas da obra.

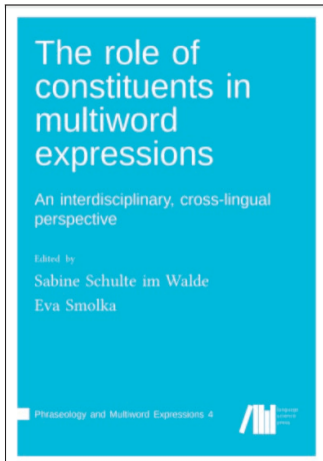
Finalmente, podemos afirmar que esta obra pode interesar calquera persoa, principalmente aquelas que queiran introducirse por primeira vez no mundo da fraseoloxía, sen moitos coñecementos previos. A información está ben repartida e é moi asequible para o público xeral. Este libro tamén pode resultar útil para un público especializado que queira coñecer unha nova proposta de clasificación de unidades fraseolóxicas e afondar nunha comparación de UF entre as linguas inglesa e romanese.

Vanesa Freire Armada

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades
<https://orcid.org/0000-0002-8578-7089>

vfrearm@cirp.gal

SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The Role of Constituents in Multiword Expressions: An Interdisciplinary, Cross-lingual Perspective*. Berlin: Language Science Press, ISBN 978-3-96110-184-9, 209 páxs.

O libro obxecto de recensión, editado por Sabine Schulte im Walde e Eva Smolka, leva por título *The role of constituents in multiword expressions. An interdisciplinary, cross-lingual perspective* e é a cuarta entrega de *Phraseology and Multiword Expressions* (PMWE), a colección de libros dixitais de acceso libre da editorial *Language Science Press* de Berlín.

Nel recompílanse sete artigos, todos en inglés, que presentan investigacións teóricas, psicolingüísticas, baseadas en corpus e lingüísticas da computación que tentan responder ou crear hipóteses para identificar cando e como as unidades fraseolóxicas (UF) teñen unha interpretación ou significado literal e cando sofren un cambio no seu significado; cales son as contribucións dos seus constituíntes no grao de transparencia semántica

(é dicir, a composicionalidade do significado) e como se procesan e computan as UF cun significado literal e cun cambio de significado.

Para iso, os especialistas que colaboraron analizaron UF non só de maneira interdisciplinaria, senón que ademais dende distintas linguas para achegar unha perspectiva interlingüística.

O termo acuñado durante toda a obra para referirse ás “expresións complexas” foi unidade fraseolóxica (UF), un termo propio da lingüística da computación que as súas editoras definen de maneira extensiva para incluír na súa clasificación os verbos preposicionais (PARTICLE VERBS), as composicións substantivo + substantivo (NOUN-NOUN COMPOUNDS) e os sintagmas (PHRASAL IDIOMS). En canto ao termo “constituíntes” (“constituents”) cómpre destacar que non se trataría necesariamente de simples constituíntes sintácticos, se non que se refiren a todos os posibles compoñentes dunha unidade fraseolóxica.

Antes dos devanditos artigos, ofrécese unha introdución realizada polas editoras e nas últimas seccións (que se corresponden cos apartados 2.1 a 2.3), presentan ademais un resumo das contribucións interdisciplinarias desta colección para os verbos derivados ou complexos (COMPLEX VERBS), composicións nominais (NOUN COMPOUNDS) e enunciados fraseolóxicos (IDIOMATIC EXPRESSIONS); un apartado de gran interese para revisar unha vez acabada a lectura.

No primeiro capítulo *Aiming with → arrows ← at particles: Towards a conceptual analysis of directional meaning components in German particle verbs*, Sylvia Springorum e Sabine Schulte im Walde estudan os verbos separables alemáns (German particle verbs ou PVs), en concreto a súa contribución ao significado das partículas preposicionais.

O obxectivo deste traballo é comprobar esta hipótese *a través de constatar* se nove partículas preposicionais concretas (ab, an, auf, aus, ein, mit, nach, vor, zu) nos verbos separables alemáns poderían asociarse, aínda que variando na súa flexibilidade, con conceptos de direccionalidade.

Para demostralo realizouse un experimento con 60 participantes aos que se lles presentaron 16 imaxes conceptuais, con frechas debuxadas que marcaban distintas direccións, e pedíuselles asociar unha ou máis a cada verbo da súa lista (seleccionaron 30 que ao prefixar coas nove partículas crearon 270 verbos, distribuídos aleatoriamente en 6 listas; dita selección preséntase ao final do artigo no seu apéndice).

Por exemplo, para a partícula *aus*, as autoras na súa hipótese afirman que poderían asociala cunha serie de imaxes conceptuais: a frecha horizontal e vertical sinalando ambas direccións e as súas variantes diagonais, a espiral que representa un movemento do centro para fóra e mesmo a frecha horizontal dirixida á dereita.

Esta variedade explicábase pola natureza da partícula de ser relacionada coa expansión espacial, co crecemento dun obxecto que se podería conceptualizar coas cinco primeiras. A última, máis sinxela, xustifícase desde unha perspectiva extrínseca ao obxecto, xa que introduce unha área pechada, un contedor, que distingue entón entre interior e exterior; con esta concepción, a imaxe conceptual horizontal-dereita representa a dirección “por defecto”, independente da gravidade, que apunta dunha zona interior a unha exterior. Todos os resultados ilústranse de forma descritiva con mapas de calor, aínda que achegan un desenglobe e explicación dos resultados de cada partícula.

No caso da partícula *aus* explican que a imaxe conceptual máis elixida foi a espiral que representa un movemento do centro cara fóra, unha das opcións que se propoñían. A xustificación das investigadoras a esta tendencia é a forte asociación do significado dominante referido a ese esquema de imaxe do contedor que expuxeran. Con todo, admiten que dada a limitación bidimensional do seu estudo a relevancia da representación do contedor mantense como unha especulación o cal pon en dúbida a elección dos materiais.

Como conclusión afirmase que os conceptos direccionais si xogan un papel importante na composición semántica das partículas verbais, ao coincidir, en maior medida, as imaxes conceptuais seleccionadas coas direccións das partículas. Por tanto, afirmase que a dirección é un concepto que debe terse en conta como parte do proceso de composición dos verbos separables alemáns e da contribución da partícula ao significado do verbo.

Sandro Pezzelle e Marco Marelli no segundo artigo *Do semantic features capture a syntactic classification of compounds? Insights from compositional distributional semantics* teñen como obxectivo probar que as propiedades semánticas cuantitativas son paralelas ás distincións gramaticais cualitativas e polo tanto proclamar a eficacia e validez de ambas propostas. Para iso analízanse e compáranse as predicións de dúas clasificacións distintas: a interlingüística de Bisetto y Scalise (2005) e as combinacións conceptuais (Wisniewski 1996; Costello & Keane 2000) da literatura da psicoloxía cognitiva. Desta forma, aínda que presentando primeiro as diferenzas aparentes entre os modelos, asocian os tipos identificados entre si: as interpretacións de relación por

ligazón cos compostos subordinantes, as interpretacións por correlación de propiedade cos atributivos e as híbridas/conxuntivas coas coordinantes.

Pezzelle e Marelli tentan comprobar se as variables semánticas poden predicir estas clasificacións, utilizando o modelo de semántica distribucional (MSD) no cal os significados lexicais se representan codificados xeometricamente como vectores segundo o contexto no que aparezan no corpus.

Realizaron un experimento no que se usou unha mostra da base de datos MorBoComp, que despois dun proceso de filtrado, incluía 132 compostos ingleses (67 SUB, 49 ATT e 16 CRD), que estaban previamente clasificados como subordinados (SUB), atributivos (ATT) ou coordinados (CRD). A cada un destes compostos finais xeróuselle unha representación vectorial co fin de cuantificar en que medida cada palabra contribuía ao significado global obtido composicionalmente.

Os resultados, resumidos en táboas e analizados modelo a modelo en seccións independentes, demostraron parcialmente que os compostos coordinados predinse sobre os subordinados e os atributivos debido á similitude semántica da súa raíz e modificador. Ademais indican que os compostos subordinados poden predicirse sobre os atributivos pola similitude entre os seus compostos e os seus constituíntes.

Os autores conclúen afirmando que as clasificacións lingüísticas cualitativas e discretas e a variación continua e cuantitativa do significado dos constituíntes dun composto son ***dúas caras da mesma moeda***.

A única falla do modelo é que podería estar levemente inclinado cara ás combinacións substantivo-substantivo debido á decisión de usar só este tipo na fase de adestramento e isto supoñería un punto débil do sistema. Aínda que nun principio se afirma que os resultados mostraron un rendemento similar e óptimo en todos os constituíntes, independentemente da súa categoría gramatical, os autores rematan admitindo que un adestramento máis variado permitiría obter resultados mellores e que os autores preveñen seguir investigando esta cuestión.

No seguinte artigo, *Compositionality in English deverbal compounds: The role of the head* de Gianina Iordăchioaia, Lonneke van der Plas e Glorianna Jagfeld, preséntase un estudo interdisciplinario sobre como as propiedades morfosintácticas da raíz do substantivo deverbal poden predicir a interpretación do composto, mediada pola relación sintáctico-semántica entre os demais elementos e a raíz.

As autoras expoñen na súa hipótese que os compostos deverbais cuxas raíces nominais de estrutura argumental son totalmente composicionais e máis facilmente previsibles, no seu sistema, xa que a súa estrutura desencadea unha interpretación de obxecto nos seus demais compoñentes; a diferenza dos sintagmas nominais de resultado (result nominal ou RN) que se constrúen composicionalmente e están lexicalizados, nos que a súa aparente morfoloxía derivacional deverbal é irrelevante; son neste aspecto similares aos substantivos non derivados.

Para probar esta hipótese, examinaron compostos deverbais en busca dun conxunto de propiedades morfosintácticas e semánticas que Grimshaw identificara como específicas dos sintagmas nominais. Unha delas denomínana “proceso-vs-resultado” (P-R), é dicir, analizaron se a raíz se refire a un proceso en curso ou ao seu resultado. A continuación, utilizaron unha técnica de aprendizaxe automática na que configuraron un clasificador de regresión loxística para modelar se estas características predicían a relación entre a raíz e os outros elementos, en particular se estes últimos eran un obxecto ou non.

Os resultados confirmaron a súa hipótese acerca dos compostos deverbais cuxas raíces nominais de estrutura argumental, aínda que expuxeron algunhas cuestións para futuras investigacións, como a necesidade de máis estudos sobre o papel dos sufixos na interpretación do substantivo verbal.

A pesares disto, as autoras conclúen que os compostos deverbais son composiciónais só na medida en que as súas raíces evidencian propiedades dos sintagmas nominais; ditos compostos son tamén máis transparentes que aqueles cuxas raíces evidencian propiedades dos sintagmas nominais de resultado.

No cuarto artigo, *What can we learn from novel compounds?* Gary Libben analiza os compostos novos e presenta os resultados dun experimento que investiga se se activan todas as posibles subcadeas léxicas en compostos ortograficamente ambiguos.

Pero primeiro expón un exemplo do tipo de procesamento léxico que expón de maneira sinxela o obxecto do estudo: a tenda de mobles de Viena chamada *FantasTeak*. Esta tenda presenta unha maiúscula intermedia para resaltar *Teak* (madeira de teca), xa que se non, por exemplo, *Fantasteak* parece xerar a activación da subpalabra *Steak* (filete), opción que se utilizou nun restaurante de filetes en Australia. Polo que se pode ver que *Fantasteak* ten múltiples interpretacións que comercian coa activación de subpalabras como *steak*, *teak* e a bebida Fanta, así como a similitude ortográfica e fonolóxica coa palabra completa *fantastic*, o que suxire unha gran voracidade na activación de subpalabras. Con todo, non todas as subpalabras da cadea parecen activarse xa que tamén contén as subpalabras *fan*, *ant*, *taste* e *tea* e aínda que a súa frecuencia media é superior, parecen ser relativamente inaccesibles dentro da cadea.

Libben argumenta que non se pode dicir que estes compostos teñan unha estrutura morfolóxica cando se coñecen por primeira vez, senón que a estrutura vén imposta polo analizador sintáctico e propón como heurística a activación Fuzzy Forward Lexical (FFLA), na que as letras iniciais se escanean de esquerda a dereita ata que se reconece unha subcadea coñecida.

Para demostralo decidiuse realizar un estudo a 24 estudantes da Universidade de Brock, ingleses nativos con idades comprendidas entre os 17 e os 26 anos que non aprenderan un segundo idioma antes dos dez anos, cunha boa visión e que recibiron créditos de curso ou 15 dólares pola súa participación. En total, os participantes viron e produciron 45 estímulos (15 compostos novos non ambiguos e 30 compostos novos ambiguos). A análise centrouse nos ensaios nos que os estímulos se teclearon sen erro, mostrando unha taxa global de precisión do 79%. Ademais, os resultados dos tempos de tecleo

mostraron efectos da frecuencia de bigramas, a localización con respecto aos límites dos constituíntes e a ambigüidade. Os datos de mecanografía concordaron coa hipótese do superestado léxico: mentres que os novos compostos non ambiguos mostraron un pico nos tempos de tecleo de letras no lugar entre os dous constituíntes do composto, os ambiguos mostraron tempos de tecleo de letras máis moderados nos dous lugares putativos entre constituíntes.

Este patrón de resultados é coherente coa opinión de que tales palabras ambiguas se atopan nun superestado léxico, de modo que o usuario da lingua pode empregar a interpretación máis adecuada da cadea, dependendo da situación. Por tanto, cando un participante atópase cun composto novo, debe crear unha interpretación en tempo real con referencia a posibles constituíntes internos. Libben considéao unha proba da existencia de superestados léxicos e de FFLA, aínda que cómpre destacar que isto podería ser unha adaptación específica do inglés, xa que noutras linguas como o alemán cabería esperar que os usuarios non crearán subcadeas finais xa que ten compostos máis longos e non espazados.

O quinto artigo, *Internal constituent variability and semantic transparency in N Prep N constructions in Romance languages* presenta un estudo cualitativo de corpus realizado por Inga Hennecke sobre a variabilidade da preposición nas construcións “substantivo-preposición-substantivo” (“N Prep N”) en tres linguas romance: español, francés e portugués.

A falta de variación interna considérase en xeral un diagnóstico de composicionalidade (e de idiomaticidade), e o debate sobre a importancia da variación preposicional nestes compostos é, por tanto, unha posible representación do debate sobre a fronteira entre sintaxe e morfoloxía. Este estudo permite extraer numerosas conclusións sobre a súa natureza, así como sobre o seu papel e a variabilidade. Para levar a cabo unha análise comparativa cualitativa frutífera, adoptouse un relato teórico, adaptando unha xerarquía de herdanza construcionista á variación constitutiva interna e nun nivel léxico intermedio. Este enfoque construcionista revelou os posibles modelos de variación preposicional nestas tres linguas romance, analizando tres pares alternantes: *de* e *à/a*, *de* e *en/em*, e *de* e *pour/para*.

Os resultados indicaron que as relacións semánticas e a transparencia semántica desempeñan un papel na variabilidade constitutiva interna do elemento preposicional. Ademais, a análise cualitativa demostra que, nos conxuntos de datos subxacentes, o portugués ofrece o maior número de persoais diferentes para a variación preposicional interna, seguido do francés e, a continuación, do español e o portugués tamén ofreceu o maior número de construcións (ou tipos). Este resultado confirma a impresión do estudo cuantitativo de que os persoais portugueses son frecuentes na fala e moi produtivas. Desde unha perspectiva cualitativa, no caso do par *de* e *en/em*, a variación preposicional interna só varía lixeiramente entre as linguas.

O penúltimo artigo deste volume *Production of multiword referential phrases: Inclusion of over-specifying information and a preference for modifier-noun phrases* de Christina L. Gagné, Thomas L. Spalding, J. Claire Burry e Jessica Tellis Adams, presenta un

experimento sobre as opcións de produción entre substantivos simples (can), sintagmas nominais con modificadores prenominais (can azul), que denominan «sintagmas nominais con modificador», e sintagmas nominais con información postnominal (un can que era azul), ou «frases completas».

Preséntanse dúas cuestións: a primeira é se o carácter distintivo da información modificadora nunha narración inflúe como se reproduce esa información posteriormente; e a segunda é se a exposición a determinadas estruturas sintácticas inflúe na forma na que un falante transmite esa información.

No experimento, 52 estudantes de introdución á psicoloxía participaron para obter créditos parciais do curso, todos falantes nativos de inglés. Nel construíronse 28 historias curtas, con menos de 65 palabras, nas que se variou tanto se a información modificadora era distintiva ou habitual (p.ex., pelo marrón) como a forma sintáctica en que se presentaba a información modificadora: como un sintagma nominal con modificador ou como unha frase completa. Estas dúas variables cruzáronse, o que deu lugar a catro condicións experimentais.

Os participantes tiñan que ler as historias a través dun ordenador e, a continuación, responder a dúas preguntas que requirían unha referencia á frase específica. Dous dos autores clasificaron as respostas en catro categorías segundo a forma en que os participantes se referían ao antecedente: sintagma nominal con modificador, frase completa, substantivo principal simple e unha cuarta categoría que se denominou *outros*, onde se incluían tres tipos principais de respostas: as non concretas (por exemplo, *non o sei, non o di*), nas que non respondían á pregunta e nas que non se refería directamente á referencia específica. En xeral, os participantes incluíron información modificadora; proporcionouse información modificadora en 962 das 1456 respostas, e a gran maioría (84%) destas respostas foron en forma de sintagma nominal con modificador.

Analizando as estatísticas anotouse que os participantes son máis propensos a incluír propiedades distintivas e máis propensos a responder con substantivos simples no caso da información non distintiva. Aínda que a selección dunha forma sintáctica estaba parcialmente influída pola forma na que se presentaba a información na historia, había unha forte tendencia xeral cara ao uso de sintagmas nominais con modificador, demostrando que tamén se producen para resaltar propiedades conceptualmente distintivas.

Gagné et al. conclúen que o contexto no que se utilizan as expresións lingüísticas proporciona indicios útiles sobre a forma que adoptará a expresión lingüística e permite comprender as expectativas/prexuízos que utilizan os usuarios das linguas durante a comunicación referencial. En resumo, sosteñen que os sintagmas nominais con modificador teñen preferencia de uso entre os frasemas e ofrecen un bo compromiso entre os principios opostos de transmitir suficiente información e utilizar estruturas sintácticas sinxelas.

O traballo que pecha o libro leva por título *Can you reach for the planets or grasp at the stars? – Modified noun, verb, or preposition constituents in idiom processing* un estudo de Eva Smolka e Carsten Eulitz que ten como obxectivo examinar se segue existindo unha lectura figurada cando se modifica unha das partes dunha frase feita e, por tanto,

se as frases feitas están “semanticamente fixadas”. Aínda que no artigo non se define explicitamente o que se entende por “semanticamente fixas” e cabe preguntarse se é a terminoloxía apropiada cando nos experimentos non se modificou a semántica das frases feitas, senón a súa forma.

Comenzan definindo o obxecto de estudo, considerando a frase feita como unha frase verbal na que tanto o verbo como o seu complemento se utilizan de forma non literal para producir unha interpretación idiomática global, que mostra algún tipo de anomalía morfosintáctica e cuxo significado figurativo está lexicalizado.

Tendo en conta estas tres propiedades realizáronse tres experimentos: un no que variaban os substantivos (por outro relacionado semanticamente ou por un non relacionado), outro no que variaban os verbos (por outro relacionado semanticamente ou por un non relacionado) e outro no que variaban as preposicións (lixeramente distinto xa que se variaba entre unha preposición diferente ou ben aparecía unha frase preposicional coa mesma preposición pero cun nominal diferente). Os experimentos foron realizados por tres grupos independentes de estudantes universitarios falantes nativos de alemán, e nos tres creáronse tres listas que incluían os tripletes das frases que se distribuíron de forma aleatoria e as probas consistían en emparellar unha paráfrase do significado da frase feita cunha frase que contivese ou a frase feita inalterada ou a alterada; ademais os participantes valoraban nunha escala de sete puntos a similitude de significado das dúas frases.

No seus resultados as frases cun constituínte lixeiramente alterado foron cualificadas como máis próximas en significado ás paráfrases que ás frases cun constituínte non relacionado; este efecto foi maior no segundo experimento, no que se substituíu o verbo, que nos experimentos nos que se substituíu o substantivo ou a preposición. Isto concluíu para as autoras que o significado figurado se acepta cando os constituíntes substantivos idiomáticos se modifican por sinónimos próximos ou asociados semánticos, de feito, as modificacións de todos os tipos de constituíntes (substantivos, verbos e preposicións) foron cualificadas como que reflectían mellor o sentido figurado que os constituíntes non relacionados. Ademais, indica que as representacións léxicas das frases feitas non son tan semanticamente fixas como se supuxo ata o de agora e conclúen que os significados figurados das frases feitas se activan mesmo cando parte da frase feita é suplantada, e que os constituíntes modificados poden contribuír á xeración do significado figurado.

Dado que os experimentos dos que aquí se informa non investigaron a comprensión en liña, esta afirmación en particular parece un pouco esaxerada, ademais as autoras si que admiten que serán necesarios futuros estudos para examinar cantos constituíntes idiomáticos poden modificarse á vez mantendo o sentido figurado da frase feita, polo que aínda quedan moitas hipóteses que crear e comprobar nesta teoría.

Por último, nas últimas páxinas da obra preséntase un índice cos nomes mencionados nos distintos artigos.

Este volume é interdisciplinario, polo que non pode ser cohesivo nun sentido estrito, con todo, todos os artigos incluídos abordan cuestións teóricas con algún tipo de estudo

empírico, polo que en conxunto dan unha boa idea da gama de enfoques que os/as investigadores/as están a aplicar. Ademais, aínda que son artigos independentes, a selección ten certa cohesión temática, que constitúe a principal achega deste volume no seu conxunto. Aínda así quizais serían aconsellables lecturas independentes de cada un deles, no canto dunha lectura total e sen pausa da obra, xa que os contidos son o suficientemente técnicos como para necesitar unha lectura exhaustiva.

As conclusións xerais que inclúen algúns dos artigos sobre as linguas romances son moi interesantes, aínda que se poderían abordar en profundidade ou contrastar con novos estudos que suplan a falta de investigacións do/dende o galego.

O único punto a destacar é que os experimentos e hipóteses veñen moi influenciados polas súas características particulares, o cal non reduce o valor das investigacións e razoamentos expostos, pero nalgúns casos fan do artigo unha peza independente que se sostén só baixo os datos utilizados e as súas análises, clasificacións e verdades aplicadas. Isto implica que poderían estar suxeitos a debate ou que algunhas das súas conclusións poderían estar completamente suxeitas ás características e datos específicos analizados; e isto confirmase cando nalgunhas ocasións se admite por parte da autoría a necesidade de ampliar estas investigacións.

A pesar disto, estes sete artigos mostran, cunha estrutura sinxela e esquemática, experimentos prácticos e análises exhaustivas, cuestións de moito interese para o ámbito, con explicacións sen excesiva encriptación especializada/técnica (pero non por iso sen empregar a terminoloxía e teoría apropiadas).

A obra no seu conxunto expón marcos teóricos e prácticos novos, bases para máis investigacións e sobre todo destaca unha realidade no ámbito: a necesidade de investigación nestas ramas da fraseoloxía.

Nerea Peleteiro Fernández

Universidade de Vigo

<https://orcid.org/0009-0005-4720-6916>

peleteiro.fernandez.nerea.ald@gmail.com

SEVILLA MUÑOZ, Julia e BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español*. Madrid: Instituto Cervantes / Centro Virtual Cervantes / Biblioteca fraseológica y paremiológica, ISBN: 978-84-09-31657-1, 215 páxinas.

Preto de 300 unidades son as que constitúen o repertorio do mínimo paremiolóxico español, segundo Julia Sevilla e M.ª Teresa Barbadillo en *El mínimo paremiológico español* (MPE), traballo publicado en formato dixital como volume nº 2 da serie «Mínimo paremiológico» da Biblioteca fraseológica y paremiológica do Centro Virtual Cervantes (https://cvc.cervantes.es/lengua/biblioteca_fraseologica).

A parte central do volume está organizada en catro capítulos que abordan o mínimo paremiolóxico español como obxecto de estudo (capítulo 1), as súas aplicacións (capítulo 2) e dúas listaxes das unidades que constitúen o catálogo acadado: unha por orde alfabética (capítulo 3) e outra organizada en función da frecuencia de uso (capítulo 4). Despois do apartado de referencias bibliográficas, completan a obra un par de índices (léxico e temático)

que permiten acceder ao corpo central das paremias (capítulo 3) dende outros criterios de busca.

O primeiro capítulo, “Objeto de estudio: el mínimo paremiológico español”, é de carácter teórico e metodolóxico. A partir dunha perspectiva histórica, considera as propostas de distintos repertorios paremiográficos e dá conta do tratamento outorgado ás paremias en distintas obras lexicográficas. Co propósito tamén de emendar as carencias observadas, as autoras queren reforzar os trazos definitorios das paremias e, ao mesmo tempo, determinar cales son os mellores criterios para a identificación, selección, organización e clasificación das distintas unidades.

Na elaboración do corpus, as autoras parten de fontes orais e escritas, así como da experiencia individual e colectiva de distintos investigadores da disciplina, que tamén se ven implicados na recolleita de unidades paremiolóxicas. Establecen 1960 como inicio da vixencia dos datos e os resultados obtidos, que despois de quince anos de traballo deben considerarse con flexibilidade “dado que la investigación se ha dilatado en el tiempo y desde entonces se ha producido una gran evolución en el uso” (p. 30). Metodoloxicamente, a realización de enquisas (a preto de 3000 persoas amigas, familiares e coñecidas) e o emprego de técnicas estatísticas son as principais vías para medir a competencia paremiolóxica activa.

As paremias que aparecen nun 60 % das enquisas realizadas son as que se postulan para o MPE e, despois de comprobar a súa vixencia na escrita e na fala, as autoras establecen un repertorio final de 298 unidades mínimas. Nel coexisten paremias de procedencia coñecida e uso preferentemente culto, constituídas por proverbios e aforismos (*Los últimos serán los primeros; ¿Quién le pone el cascabel al gato?*) e paremias de orixe

anónimo e uso popular, formadas por refráns, frases proverbiais, dialoxismos e locucións proverbiais (*Gato escaldado, del agua fría huye; La cara es el espejo del alma; Le dijo la sartén al cazo: '¡Quítate de ahí, que me tiznas!'; Tirar la piedra y esconder la mano*). As primeiras, de carácter culto, acadan un 5,71% (17 unidades) do MPE. As segundas, de carácter popular, son as máis salientables, pois sustentan o 94,29% (281 unidades) do MPE.

Baseándose en traballos anteriores, as autoras fan uso de 16 campos semánticos para agrupar as paremias do MPE: as idades humanas, o físico, a mesa, o traballo, o comportamento humano, o intelecto, os estados da alma, as dificultades da vida, as relacións humanas, a comunicación, a economía, os desprazamentos, o tempo, o espazo, a relixión e o exército. Arredor destes campos semánticos, aparecen uns subcampos ou ideas clave (175) ás que quedan asignadas as distintas unidades do repertorio e constitúen a listaxe do “Índice temático das paremias do mínimo español” do final.

O volume emprega tamén una tipoloxía de carácter pragmático para dar conta da intención das unidades do MPE. Así, sobresaen as unidades de carácter estimativo (40,5%), asertivo (31%), persuasivo (27,5%) e irónico (25%). Son menos as de tipo declarativo (15%), disuasorio e predictivo (9,5% en cada caso).

No que atinxe ao estudo da estrutura formal das paremias integrantes no repertorio do MPE, o volume atende os elementos léxicos e a organización sintáctica. Así as paremias de carácter popular amosan a presenza de arcaísmos en verbos y substantivos (*Donde fueres, haz lo que vieres; Hasta el cuarenta de mayo, no te quites el sayo*), elisión de compoñentes (*En casa del herrero, cuchillo de palo*) e a repetición de substantivos ou adxectivos (*Al pan, pan y al vino, vino; A grandes males, grandes remedios*). A meirande parte das frases proverbiais son unimembres (*La avaricia rompe el saco*) e nos refráns predominan as estruturas bimembres de distinto tipo: de modalidade enfática con sintagma preposicional anteposto (*A caballo regalado no le mires el diente*), con oracións de relativo en función de suxeito (*Quien mucho abarca poco aprieta*) e con comparacións (*Más vale tarde que nunca*).

O segundo capítulo, “Aplicaciones del mínimo paremiológico español”, dá conta do papel que xoga a paremioloxía en distintas disciplinas como a didáctica de linguas (ensinanza e aprendizaxe do español como lingua materna, lingua segunda e lingua estranxeira), a tradución e a interpretación, a lingüística contrastiva e a etnolingüística. Tamén queda atendida a presenza da paremioloxía nas manifestacións relativas á literatura, á historia, á xeografía e ó medio ambiente, por reflectiren as paremias o saber tradicional sobre as realidades dos seu obxecto de estudo. Con respecto a outros ámbitos do saber, a relación entre a paremioloxía e a medicina recibe unha especial atención no que atinxe ás paremias sobre a saúde e a enfermidade, por un lado, e ás que se poden empregar no tratamento de patoloxías da linguaxe e na terapia ocupacional das persoas maiores con deterioro cognitivo e perda de memoria, polo outro. Tamén na práctica doutras actividades profesionais, en particular en márketing para o estudo dos mercados e a captación de clientes, o MPE vén a ser unha ferramenta de grande utilidade.

O capítulo terceiro, “El mínimo paremiológico en español por orden alfabético”, achega o catálogo con cada unha das 298 paremias que constitúen o MPE. Aparecen ordenadas alfabeticamente (dende *A buen entendedor*; *pocas palabras* ata *Zapatero, a tus zapatos*) e presentan especificacións entorno ás variantes, tipo de paremia, idea(s) clave, intención, observacións de uso e contexto con exemplos documentados. Para os significados, hai que recorrer á consulta en liña do *Refranero multilingüe*, en continua actualización.

No cuarto capítulo, “El mínimo paremiológico en español en función de la frecuencia de uso”, as autoras queren “proporcionar material de interés principalmente para la enseñanza/aprendizaje del español como lengua materna, segunda lengua o lengua extranjera” (p. 237) e presentan as distintas unidades reunidas en tres grupos de número desigual: o primeiro grupo acolle 54 paremias, o segundo 95 e o terceiro 154. Algunhas paremias aparecen en máis dun grupo por ser empregadas parcialmente: *A buen entendedor...* (grupo 1); *A buen entendedor, pocas palabras* (grupo 2); *A buen entendedor, pocas palabras bastan* (grupo 3).

Así, as 54 paremias máis frecuentes do MPE (grupo 1) quedan repartidas en 29 refráns (*A buen entendedor...*; *A caballo regalado...*; *A la tercera va la vencida*; *Al pan, pan y al vino, vino*; *Amor con amor se paga*; *Año nuevo, vida nueva*; *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda*; *De noche todos los gatos son pardos*; *De tal palo, tal astilla*; *Dime con quién andas y te diré quién eres*; *El perro del hortelano...*; *El que la hace la paga*; *En boca cerrada no entran moscas*; *En la variedad está el gusto*; *En todas partes cuecen habas*; *Las palabras se las lleva el viento*; *Más vale pájaro en mano que ciento volando*; *Más vale tarde que nunca*; *Mucho ruido y pocas nueces*; *No es oro todo lo que reluce*; *No hay mal que por bien no venga*; *No hay peor ciego que el que no quiere ver*; *Ojos que no ven, corazón que no siente*; *Para muestra, un botón*; *Querer es poder*; *Quien mucho abarca poco aprieta*; *Renovarse o morir*; *Sarna con gusto no pica*; e *Zapatero, a tus zapatos*), 22 frases proverbiais (*El amor es ciego*; *El amor todo lo puede*; *El fin justifica los medios*; *El mundo es un pañuelo*; *El saber no ocupa lugar*; *El tiempo es oro*; *El tiempo lo dirá*; *El tiempo pone a cada uno en su sitio*; *La curiosidad mató al gato*; *La intención es lo que cuenta*; *La unión hace la fuerza*; *Las apariencias engañan*; *Las comparaciones son odiosas*; *Lo barato sale caro*; *Lo prometido es deuda*; *Los tiempos cambian*; *Mañana será otro día*; *Nadie es perfecto*; *Solo se vive una vez*; *Todos los caminos llevan a Roma*; *Un clavo saca a otro clavo*; e *Una imagen vale más que mil palabras*), 1 locución proverbial (*Ir por lana y volver trasquilado*), 1 proverbio (*La fe mueve montañas*) e 1 aforismo (*La suerte está echada*).

Soamente o achado deste breve repertorio de paremias, así como toda a información presentada ao longo do volume, fai que lingüistas, tradutores e intérpretes, docentes, estudantes e demais persoas usuarias da lingua española celebremos este valente e oportuno traballo de Julia Sevilla e M.ª Teresa Barbadillo, *El mínimo paremiológico español*, importante achega para novas vías de utilización, investigación e conservación desta parte do patrimonio cultural inmaterial que é a paremioloxía.

M.ª Carmen Losada Aldrey
Universidade de Santiago de Compostela

SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraseologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Louvain-la-Neuve: Académia-L'Harmattan. ISBN: 978-2-8061-0334-5, 373 pp.

La phraseologie entre fixité et congruence (A fraseoloxía entre fixeza e congruencia) é unha obra colectiva, creada con moito esmero e delicadeza para honrar a figura de Salah Mejri, profesor catedrático da Université Paris 13 e persoa de gran relevancia na investigación dentro do campo da fraseoloxía. Esta obra de 373 páxinas mostra perante nós un camiño que nos guía ao longo de 21 artigos todos eles coa particularidade en común de render homenaxe a Salah Mejri polos seus 60 anos e polas súas achegas á área da fraseoloxía e á súa influencia nas obras posteriores deste campo de estudo lingüístico. Estas lecturas xiran arredor de dous conceptos que explican e representan moi ben os traballos levados a cabo por Salah Mejri, posto que ambos foron a base teórica sobre a que este se apoiou á hora de centrar as súas investigacións, estamos a falar da *fixité* (fixeza) e da *congruence* (congruencia). Estes dous conceptos clave son necesarios para comprender as aportacións realizadas por Salah Mejri no ámbito da fraseoloxía e, polo tanto, os artigos aquí recompilados son unha homenaxe que tratan dalgunha maneira tanto a fixeza coma a congruencia en relación co tema principal da contribución.

Para o profesor Salah Mejri, a fixeza está definida como a relación sintagmática que aparece entre unha serie concreta de palabras que sempre van optar por adoptar unha forma e estrutura fixas, o que limita a liberdade de combinación da expresión. A fixeza compón combinacións previas que son utilizadas sen apenas cambios polo conxunto dos falantes dunha comunidade lingüística. Poden clasificarse segundo o seu significado, posto que dependendo da expresión poden ter un significado máis transparente, se as palabras que a conforman, ou polo menos algunha delas, manteñen o seu significado orixinal no da unidade fraseolóxica; ou máis opaco se o significado non ten relación aparente cos de ningún dos elementos que forman parte da expresión.

Por outro lado, a congruencia define as relacións que existen ou se crean entre os elementos que conforman as unidades polilexicais en todas as súas formas. Polo tanto, faise evidente a relación tan estreita e profunda que a congruencia e a fixeza comparten. A congruencia, que estuda os cambios e diferentes xiros que se producen nas unidades lexicais durante os discursos e nos textos escritos, é un factor de gran valor para a aparición da fixeza.

A partir destes dous conceptos de vital importancia na obra investigadora de Salah Mejri, os/as autores/as destes artigos, todos e todas nomes salientables e profesionais de primeiro nivel da lingüística contemporánea, decidiron traballar nesta obra conxunta, dirixida por Inès Sfar e Pierre-André Buvet, para loar a figura imprescindible de Salah

Mejri e agradecerlle deste marabilloso xeito o seu increíble labor como investigador nesta área de coñecemento.

Para poñermos un pouco en contexto, a continuación explicaremos brevemente quen é Salah Mejri, protagonista indiscutible desta obra, xunto coa fraseoloxía na que tanto traballou. O profesor desenvolve a súa actividade na Université Sorbonne-Paris-Cité (alianza de distintas institucións de educación superior e investigación dos departamentos franceses de París e de Seine-Saint-Denis), concretamente na Université Paris 13. Nesta institución, ten o título de catedrático no departamento de Sintaxe e Semántica.

Salah Mejri dirixiu diferentes investigacións tanto en Francia coma por todo o mundo, incluíndo España e Tunisia (o seu país de orixe). Estes proxectos céntranse principalmente en varias ramas de estudo, entre as que salientamos a lingüística teórica ou a lexicoloxía. A súa obra contrastiva trata a comparación entre o francés e o árabe. Ademais, un dos seus obxectos de traballo son os xa mencionados principios da congruencia e da fixeza, arredor dos que se revolve este obra homenaxe. Podemos destacar algunha das súas publicacións como, por exemplo: *Le figement lexical : descriptions linguistiques et structuration sémantique*, *Le figement lexical e Figement absolu ou relatif : la notion de degré de figement*.¹ O libro comeza cun prólogo de Robert Martin no que este autor, afamado lingüista francés ex director do Institut national de la langue française², fai un repaso pola traxectoria profesional do profesor Salah Mejri e destaca o seu labor investigador. Tras este pequeno prólogo, sen dilación, comeza o conxunto de escritos, do que engado a continuación a súa relación completa por orde de aparición na obra (concretando entre parénteses a súa autoría), para obter unha visión xeral dos temas concretos tratados polos/as investigadores/as: *Traduire un texte médical, une tension entre mots et termes* (Christian Balliu), *De la langue à la culture par les classes d'objets et les domaines* (Xavier Blanco), *La part de la stéréotypie dans trois corpus francophones - hexagonal, maghrébin et subsaharien* (Peter Blumenthal), *Regards croisés sur deux omomastiques situées* (Bernard Bosredon), *Les noms d'artefacts en français* (Pierre-André Buvet), *Nos langues sont des livres d'images! Étude comparative de phrasèmes zoologiques en anglais et en français* (André Clas), *Les suffixes nominaux de l'argot* (André Dugas), *L'actualité du figement linguistique* (Gertrud Gréciano), *Le figement dans l'expression de la temporalité* (Gaston Gross), *Crayons* (Jean-René Ladmiral), *Zoomorphisme et lexique rural brésilien* (Suzana Alice Marcelino Cardoso), *Compétence phraséologique en langue française* (Pedro Mogorrón Huerta), *Conjonctions complexes du français, figement, et analyse syntaxique* (Claude Muller), *Les parenthèses nominales en français : études en cas* (Franck Neveu), *Aux limites du limitrophe : à propos des catégories phraséologiques* (Antonio Pamies Bertran), *Traitement lexicologique des collocations à collocatif actanciel* (Alain Polguère), *Charles Nodier, un lexicographe hors norme et pionnier digne de Salah Mejri qui rime avec L. D. I.* (Jean Pruvost), *Les énonces paraproverbiaux* (Charlotte Schapira), *Stéréotypie et phraséologie dans le Dictionnaire des idées reçues de Gustave*

¹ Propostas de tradución para os títulos: A fixación léxica: descrições lingüísticas e estruturación semántica, A fixación léxica e Fixación absoluta ou relativa: a noción de grao de fixación.

² En galego: Instituto nacional da lingua francesa.

Flaubert (Inès Sfar), *Le verbe faire et la théorie guillaumienne de la subduction* (Olivier Soutet) e *L'impact du système d'écriture sur l'analyse du mot en français et en japonais* (Irène Tamba).

Ademais do prólogo e os diversos artigos, tras estes, engadiuse un pequeno apartado de grande utilidade que nos presenta brevemente aos e ás diferentes autores e autoras presentes no libro, que nos permite como lectores e lectoras botarlle unha fugaz ollada á vida profesional dos e das lingüistas participantes nesta homenaxe. Podemos observar que se tratan de grandes profesionais na materia cunha longa traxectoria e unha estreita relación co profesor Mejri e as súas achegas e estudos.

No tocante á organización do contido da obra, cómpre destacar que os artigos aparecen seguindo unha orde alfabética segundo os apelidos dos autores. Por un lado, atopamos que este tipo de organización favorece a igualdade entre os e as diferentes autores/as, posto que a ningún e ningunha se lle dá un trato de favor colocando o seu texto nun lugar concreto ou unha preferencia que poida xerar unha xerarquía dalgún tipo entre profesionais da lingua. Polo tanto, enténdese a elección como maneira de deixar ben claro que todos eles e todas elas se consideran colegas do mesmo rango e que así debemos facelo os lectores e as lectoras tamén. Pero, por outro lado, bótase en falta unha organización un tanto máis temática, é dicir, que os diversos artigos estivesen divididos segundo a área principal que están a analizar ou a falar. Como lectores e lectora, máis ou menos familiarizados/as coa fraseoloxía, pode chegar a ser un pouco confuso ou incómodo o feito de que, unha vez xa en proceso de afondar nun tema concreto sobre o que se está lendo, a temática cambie totalmente no seguinte artigo. Isto crea unha ruptura na lectura que provoca a necesidade de modificar a liña de pensamento que como receptores estabamos seguindo na nosa cabeza, o que, como mencionabamos con anterioridade, pode levar consigo certa incomodidade na lectura da obra á hora de rematar un artigo e comezar outro. Por esta razón, atoparíamos interesante unha orde alternativa que agrupase os artigos segundo a súa temática.

Outro punto que salienta é a presenza omnipresente da figura de Salah Mejri na gran parte dos artigos. Fanse mencións directas á súa persoa ou citas directas e indirectas de toda a súa obra e dos seus resultados. Se ben é certo que hai un par de artigos nos que esta conexión coa personaxe protagonista da obra homenaxe se perde un pouco, nótase a influencia do seu labor, o que permite seguir advertindo a presenza do profesor Mejri como fio condutor de todo o contido do libro.

Se seguimos o camiño que con xeito foron confeccionando os e as autores/as seremos testemuñas dun completo paseo a través do campo da fraseoloxía, sempre bailando acompañadamente entre as calidades de fixeza e congruencia, estudadas a fondo polo homenaxeado. No primeiro capítulo (*Traduire un texte médical, une tension entre mots et termes*³) asistimos á apertura desta obra cun artigo, con dedicatoria persoal para Salah Mejri, de Christian Balliu. Este brillante profesor de tradución (entre outras especialidades) da Université Libre de Bruxelas achéganos as dificultades da tradución

³ Proposta de tradución: Traducir un texto médico, unha tensión entre palabras e termos.

médica en relación ao seu léxico e o que o uso que se lle dá a este provoca, por exemplo, na comunicación médico-paciente.

O segundo artigo presente no libro (*De la langue à la culture par les classes d'objets et les domaines*⁴) pertence a Xavier Blanco, profesor na Universitat Autònoma de Barcelona. Este autor español permítenos coñecer mellor os lemas e as colocacións máis usuais no vocabulario utilizado en diferentes ámbitos da vida cotiá no francés co que o escritor belga Georges Simenon escribiu as novelas policiais protagonizadas polo comisario Maigret.

No terceiro capítulo (*La part de la stéréotypie dans trois corpus francophones – hexagonal, maghrébin et subsaharien*⁵), Peter Blumenthal, profesor da Universität zu Köln (Universidade de Colonia), móstranos un extenso estudo comparativo entre as variantes do francés de Francia, do Magreb e da África subsahariana a través dos textos contidos en corpus de carácter xornalístico.

*Regards croisés sur deux onomastiques situées*⁶ é o título do cuarto artigo desta obra. Coa súa lectura, Bernard Bosredon, profesor e importante investigador da Université Sorbonne Paris Cité (París 3) na área da lingüística, invítanos a reflexionar sobre a onomástica, ao presentarnos unha serie de cuestións e exemplos.

Pierre-André Buvet, un dos directores xunto con Inès Sfar desta obra, é o autor do seguinte artigo (*Les noms d'artefact en français*⁷). Nel, déixanos entrar na súa análise do proceso de elaboración dun dicionario con soamente nomes de artefactos para conseguir marcar que tipo de papel ten a descrición lexicográfica destas ferramentas neste proceso e na maneira na que funciona unha lingua en xeral.

O sexto capítulo (*Nos langues sont des livres d'images ! Étude comparative de phrasèmes zoologiques en anglais et en français*⁸) fainos unha increíble e interesante comparación entre unha longa batería de unidades fraseolóxicas en inglés e en francés, para amosar as similitudes e diferenzas que podemos atopar nos animais que toman como referentes nas súas expresións. O artigo foi redactado por André Clas, profesor do Departamento de tradución da Université de Montréal e ex director da afamada revista META.

O sétimo artigo (*Les suffixes nominaux de l'argot*⁹) que atopamos neste libro homenaxe (que na obra vén mal numerado por algún tipo de erro de revisión) transpórtanos ao mundo do argot da man de André Dugas. Este profesor de universidade quebequés que traballou en institucións educativas de varios continentes achéganos valiosa información sobre como os e as falantes dos distintos argots dentro do francés forman novas palabras a partir da sufixación.

⁴ Proposta de tradución: Da lingua á cultura a través das clases de obxectos e os ámbitos.

⁵ Proposta de tradución: A parte da estereotipia en tres corpus francófonos: metropolitano, magrebi e subsahariano.

⁶ Proposta de tradución: Miradas cruzadas sobre dúas onomásticas situadas.

⁷ Proposta de tradución: Os nomes de artefacto en francés.

⁸ Proposta de tradución: As nosas linguas son libros de imaxes! Estudo comparativo de fraseas zoolóxicas en inglés e en francés.

⁹ Proposta de tradución: Os sufixos nominais do argot.

Gertrud Gréciano, profesora da Université Marc Bloch Strasbourg, fai unha pensada homenaxe, neste oitavo capítulo desta obra (*L'actualité du figement linguistique*¹⁰), ao traballo de Salah Mejri ao aplicar os seus numerosos estudos sobre a fixación lingüística, unha das liñas de investigación predilectas do protagonista do libro, á situación actual da lingua francesa.

No noveno artigo desta obra (*Le figement dans l'expression de la temporalité*¹¹), aínda continuamos xogando coa fixación, neste caso, en expresións referentes á temporalidade. Gaston Gross, profesor da Université Paris 13, realiza un estudo bastante exhaustivo dentro deste campo de investigación reducido ás expresións temporais en francés para analizar a súa fixación, e polo tanto, a súa relación coa gramática e as súas posibilidades combinatorias.

*Crayons*¹², o décimo capítulo do libro está escrito por Jean-René Ladmiral. Trátase dunha máis que evidente e bela homenaxe á figura de Salah Mejri desde o ámbito da tradución. Este tradutor da filosofía alemá e profesor de estudos universitarios en París reflexiona nestas páxinas, entre outras cousas, sobre os fundamentos da tradutoloxía ou a tradución na tradución intercultural, sempre marcando como referencia ao profesor Mejri.

Neste undécimo artigo (*Zoomorphisme et lexique rural brésilien*¹³), Suzana Alice Marcelino Cardoso, profesora na Universidade Federal da Bahia, lévanos de viaxe ata o Brasil, onde nos mostra unha interesante análise das expresións utilizadas no portugués falado en diferentes zonas rurais do Brasil que conteñen nomes de animais para coñecer os seus usos específicos.

O duodécimo capítulo (*Compétence phraséologique en langue française*¹⁴) está escrito por Pedro Mogorrón Huerta, profesor español da Universitat d'Alacant. Neste artigo, o autor realiza un estudo para comprobar o coñecemento e a utilización dunha serie de secuencias fixadas en tres grupos distintos de falantes francófonos de diferentes lugares de orixe e idades. Os interesantes resultados son expresados nun conxunto de táboas que mostran as secuencias divididas por rexistros de forma moi didáctica.

Chéganos, da man de Claude Muller (profesor da Université Bordeaux Montaigne), o seguinte artigo (*Conjonctions complexes du français, figement, et analyse syntaxique*¹⁵) que nos introduce a unha reflexión sobre a fixación que pon en relación unha cita do propio Salah Mejri con outra do célebre Maurice Gross para irmos levando ao seu obxecto de estudo neste caso: a fixación dentro das locucións conxuntivas.

O décimo cuarto capítulo deste obra (*Les parenthèses nominales en français : études de cas*¹⁶) trata de establecer uns parámetros claros á hora de definir as parénteses dentro

¹⁰ Proposta de tradución: A actualidade da fixación lingüística.

¹¹ Proposta de tradución: A fixación na expresión da temporalidade.

¹² Proposta de tradución: Escritura.

¹³ Proposta de tradución: Zoomorfismo e léxico rural brasileiro.

¹⁴ Proposta de tradución: Competencia fraseolóxica en lingua francesa.

¹⁵ Proposta de tradución: Conxuncións complexas do francés, fixación, e análise sictáctica.

¹⁶ Proposta de tradución: As parénteses nominais en francés: estudos de caso.

dun texto. Para este obxectivo, Franck Neveu, presidente do Institut de Linguistique française¹⁷, expón unha grande variedade de estudos de caso nos que apreciar as utilidades das parénteses e os seus matices.

No décimo quinto artigo presente no libro (*Aux limites du limitrophe : à propos des catégories phraséologiques*¹⁸), Antonio Pamies Bertrán, profesor con décadas de experiencia no ámbito e fincado na Universidade de Granada, aproveita estas páxinas para lembrar as palabras dos seus colegas con respecto ás definicións dos elementos estudados dentro da disciplina fraseolóxica e relata os matices que se atopa dentro destas explicacións para salientar que, malia os avances nesta materia, non hai unanimidade.

Alain Polguère, profesor na Université de Lorraine, é o escritor do décimo sexto capítulo (*Traitement lexicographique des collocations à collocatif actanciel*¹⁹). A través deste, permítenos mergullarnos nun estudo que nos leva desde a combinatoria máis restrinxida ata a definición de colocativo actancial.

No seguinte capítulo desta obra homenaxe (*Charles Nodier, un lexicographe hors norme et pionnier digne de Salah Mejri qui rime avec l.d.i.*²⁰), Jean Pruvost aproveita a importancia actual da figura de Salah Mejri para darlle relevancia e realzar a outro gran traballador deste campo de coñecemento, o escritor do século XVIII e XIX, Charles Nodier.

*Les énoncés paraproverbiaux*²² de Charlotte Schapira son os protagonistas do décimo oitavo artigo desta obra na honra do profesor Mejri. Esta profesora do Technion de Israel ensínanos, entre outras cousas, as principais características dos enunciados paraproverbiais e as súas similitudes e diferenzas coas máximas e cos proverbios.

Inès Sfar, a outra directora deste libro xunto con Pierre-André Buvet, preséntanos o décimo noveno capítulo titulado *Stéréotypie et phraséologie dans le Dictionnaire des idées reçues de Gustave Flaubert*²³. Neste artigo, explícanos brevemente as nocións de estereotipia, idea preconcebida e fraseoloxía para afondar na estreita relación existente entre estes conceptos.

O vixésimo capítulo (*Le verbe faire et la théorie guillaumienne de la subduction*²⁴) achéganos unha reflexión da teoría de Guillaume que toma o verbo facer como base realizada por Olivier Soutet, profesor experto lingüista na Sorbonne.

Por último, o derradeiro artigo do libro (*L'impact du système d'écriture sur l'analyse du mot en français et en japonais*²⁵) está escrito por Irène Tamba, directora do Centre

¹⁷ Proposta de tradución: Instituto de Lingüística francesa.

¹⁸ Proposta de tradución: Nos límites do limítrofe: con respecto ás categorías fraseolóxicas.

¹⁹ Proposta de tradución: Tratamento lexicográfico das colocacións ao colocativo actancial.

²⁰ Laboratorio léxico, dicionario e informática.

²¹ Proposta de tradución: Charles Nodier, un lexicógrafo fóra de norma e pioneiro digno de Salah Mejri que rima con l.d.i.

²² Proposta de tradución: Os enunciados paraproverbiais.

²³ Proposta de tradución: Estereotipia e fraseoloxía no Dicionario de ideas preconcebidas de Gustave Flaubert.

²⁴ Proposta de tradución: O verbo facer e a teoría guillaumiana da subducción.

²⁵ Proposta de tradución: O impacto do sistema de escritura na análise da palabra en francés e en xaponés.

de Recherches Linguistiques de l'Asie Orientale²⁶. Neste capítulo, os/as lectores/as podemos ler un artigo feito desde o cariño dedicado a Salah Mejri directamente, no que a autora nos sinala a relación entre a palabra oral e escrita no ámbito lingüístico e as súas características na lingua francesa e xaponesa.

En definitiva, todos/as estes/as grandes investigadores/as da lingüística poñen ante os nosos ollos esta obra que recompila moi diversos artigos que se suman para crear un conxunto sólido de coñecemento que pon de relevo a obra e o traballo da vida profesional do profesor Salah Mejri. Malia as súas diferentes perspectivas e temáticas, estes textos defínense pola presenza de dous denominadores comúns ben escollidos, a fixeza e a congruencia, claros exemplos de dúas nocións protagonistas das inquietudes investigadoras de Salah Mejri, mínimo común múltiplo desta obra, completa e firme homenaxe á súa máis que salientable figura neste extenso e tan interesante campo de coñecemento da lingua.

Marcelo Caramés Obelleiro

Universidade de Vigo

<https://orcid.org/0009-0000-9536-4955>

marcelo.carames.obelleiro@alumnos.uvigo.es

²⁶ Proposta de tradución: Centro de Investigación lingüística da Asia Oriental.

**Novas
News**

NOVAS

1. Libros, revistas e artigos (excluídos os publicados neste volume)

- ADZHEMINOVA, Elvina Rifatovna (2022). Anthropocentrism of phraseology. *Web of Scholars: Multidimensional Research Journal*, 1(5), 198-200. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/37S2W>
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2021). Mais um dedinho de prosa. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 19-27). Pontes Editores.
- (2021). Canarias en el saber paremiológico del cubano. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 259-284). Pontes Editores.
- ALMANSA IBÁÑEZ, Soraya (2022). La presencia de las terminologías en la historia de la lexicografía española: breve panorámica desde los orígenes hasta el siglo XIX. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 45-62. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.41>
- ANDERSEN, Gisle (2022). Phraseology in a cross-linguistic perspective: a diachronic and corpus-based account. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 18. <https://doi.org/10.1515/cllt-2019-0057>
- AUTELLI, Erica (2022). Les débuts de la phraséologie et les premières « phraséologies historiques » italo-françaises. *Linguistik Online*, 113(1), 17-43. <https://doi.org/10.13092/lo.113.8316>
- (2022). Genoese-Italian “vulgar” phraseology in GEPHRAS and GEPHRAS2. *Linguistik Online*, 118(6), 3-28. <https://doi.org/10.13092/lo.118.9046>
- (2022). Criteria for sample sentences in phraseological dialect dictionaries: a proposal based on GEPHRAS2. En Carmen MELLADO BLANCO e Fabio MOLLICA (eds.), *Yearbook of phraseology* (13, 7-32). De Grutyer. <https://doi.org/10.1515/phras-2022-0003>
- BORTOLON, Mariela Andrea (2022). Entre cognición y discurso: aproximaciones sobre el potencial metafórico de algunas unidades fraseológicas referidas a estados de las personas. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 76-91. <https://doi.org/10.26378/rnlael1632475>
- BRUNELLI, Anna Flora (2021). Memes com frases pessimistas: da subversão do regime enunciativo à liquidez discursiva. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 87-104). Pontes Editores.
- BUDNY, Rosana (2022). As unidades fraseológicas com zoônimos em livros didáticos e algumas possibilidades de ensino. *Revista Entrepalavras*, 11(11), 340-356. <http://dx.doi.org/10.22168/2237-6321-11esp2100>
- (2021). Unidades fraseológicas zoonímicas: rastreando motivações. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 73-86). Pontes Editores.

- CABEZAS-GARCÍA, Melania e LEÓN-ARAÚZ, Pilar (2021). Procedimiento para la traducción de términos poliléxicos con la ayuda de corpus. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (203-230). Editorial Comares.
- CALVO SÁNCHEZ, Carlos (2022). Pedro Mogorrón Huerta, impulsor de la fraseología y la fraseografía. *Paremia*, 32, 11-16.
- CÁRDENAS MOLINA, Gisela (2021). Oralidad, variante nacional de lengua e identidad cultural. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 31-42). Pontes Editores.
- CARISHMA, Sasqia Salsabilla e ZAHRIDA, Elfrida (2022). An analysis of lexemic idiomatic expressions in *Eaternal Nocturnal* webtoon. *Wacana: Jurnal Penelitian Bahasa, Sastra dan Pengajaran*, 20(1), 26-43. <https://doi.org/10.33369/jwacana.v20i1.20326>
- CARNEADO MORÉ, Zoila Victoria (2021). En torno al aspecto expresivo del significado de las unidades fraseológicas. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 43-52). Pontes Editores.
- CARRIÓN GONZÁLEZ, Paola (2021). Lingüística de corpus aplicada a la lexicografía haitiano-español: normalización y fraseología contrastiva. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (51-70). Editorial Comares.
- CARVALHO RIOS-FERREIRA, Tatiana Helena (2021). Perspectivas e propostas para a fraseologia como disciplina. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 233-250). Pontes Editores.
- CATALDO, Silvia (2021). La desautomatización fraseológica como fuente de humor: propuesta de clasificación e implicaciones para la traducción entre italiano y español. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (1-16). Editorial Comares.
- CORPAS PASTOR, Gloria (2022). *You are driving me up the wall!* A corpus-based study of a special class of resultative constructions. *Lexis*, 19, 1-36. <https://doi.org/10.4000/lexis.6343>
- CORPAS PASTOR, Gloria; BAUTISTA ZAMBRANA, María Rosario e HIDALGO-TERNERO, Carlos (eds.) (2021). *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus*. Editorial Comares.
- CORPAS PASTOR, Gloria e GABER, Mahmoud (2021). Extracción de fraseología para intérpretes a partir de corpus comparables compilados mediante reconocimiento automático del habla. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (271-291). Editorial Comares.
- CRIM VALENTE, André e NEMI CONFORTE, André (2021). *Greengo dictionary e Le petit BR: muito além da fraseologia*. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 177-192). Pontes Editores.
- CRUZ PALACIOS, Yaquelin; LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy e PÁEZ PÉREZ, Vilma (2021). Entre cocomacacos y guanajas echadas: la identidad social del cubano a través de la fraseología. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 285-300). Pontes Editores.
- CUARTERO OTAL, Juan et al. (2022). *La interfaz léxico-gramática: contrastes entre el español y las lenguas germánicas*. Peter Lang.
- DE LOS SANTOS ROJAS, María Paula (2022). *Stand in someone's shoes*: propuesta didáctica sobre *idioms* y análisis en grupos bilingües y no bilingües de Secundaria. *REIDOCREA*, 11(13), 152-166. <https://doi.org/10.30827/Digibug.73117>
- DEGENER, Almuth (2022). Family relationships in proverbs from northern Pakistan. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 1-28. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.56>

- DETRY, Florence (2022). ¿Sería coser y... cantar?: el papel del sonido en la memorización fraseológica en ELE. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 146-159. <https://doi.org/10.26378/mlael1632470>
- DEUTSCH, Emilia Anna (2022). Some American, Polish, German, Czech and Sorbian proverbs about woman's place and their historical and cultural context. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 29-57. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.57>
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PÖPPEL, Ludmila (2022). Russian constructions with nu i in parallel corpora. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (191-214). De Gruyter.
- DOYLE, Charles Clay (2022). 'To see the elephant': meanings of the proverbial phrase, and its age. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 58- 85. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.59>
- DOYLE, Charles Clay e MIEDER, Wolfgang (2022). The dictionary of modern proverbs: fourth supplement. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 86- 122. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.58>
- DURÁN MUÑOZ, Isabel e JIMÉNEZ NAVARRO, Eva Lucía (2021). Colocaciones verbales en el turismo de aventura: estudio contrastivo inglés-español. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (121-142). Editorial Comares.
- ENĂCHESCU, Mihai (2022): Estereotipos sobre la mujer en el refranero románico: falsas cualidades y características positivas. En Anđelka PEJOVIĆ e Vladimir KARANOVIC, *Estereotipos y prejuicios en/sobre las culturas, literaturas, sociedades del mundo hispánico* (2, 31-46). Filološki fakultet Univerzitet u Beogradu. https://doi.org/10.18485/pontes_philologici.2022.2.ch2
- ENJUTO MARTÍN, Laura (2022). La traducción de unidades fraseológicas de uso común en torno a la cultura del vino más allá de su equivalente en la lengua inglesa. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (3-16). Editorial Comares.
- FARKHADOVNA KASIMOVA, Nafisa e UMAROVNA SHARIPOVA, Masuma (2022). Uzbek and English philosophy and phraseology about happiness as a value. *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences*, 7, 47-49.
- FONTANA, Joan (2022). *Tutti i proverbi fallano*: de refranes romances autorreferenciales. *Paremia*, 32, 17-26. <http://hdl.handle.net/2445/190253>
- GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel (2022). Extracción de fraseología especializada basada en corpus: evaluación de sistemas. *Revista Española de Lingüística Aplicada*, 35(1), 294-331. <https://doi.org/10.1075/resla.18058.gal>
- GARCÍA BENITO, Ana Belén (2021). Los marcos situacionales como estrategia para la traducción de enunciados fraseológicos del portugués y del español. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (31-50). Editorial Comares.
- GARCÍA GONZÁLEZ, Silvia (2022). El sentido implicativo de los proverbios bimbres en francés y en español. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (209-226). Editorial Comares.
- GARGALLO GIL, José Enrique (2022). Designaciones populares de nubes que cubren montañas en refranes meteorológicos romances, con sus paremiotipos. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 1-25. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.43>
- GIACOMINI, Laura (2022). Phraseology in technical texts: a frame-based approach to multiword term analysis and extraction. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (215-234). De Gruyter.

- GÓMEZ ORTÍN, Francisco (2022). Potaje de refranes y dichos. *Tonos Digital*, 42. <http://hdl.handle.net/10201/115888>
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel (2022). Fraseología y Estereotipia: unidad fraseológica, estereotipo y cliché. En Cleci BEVEVILACQUA e Ariel NOVODVORSKI (eds.), *Fraseologia: enfoques contrastivos e especializados* (147-173). Editora da Universidade Federal de Uberlândia/MG.
- (2022). Estereotipos, prejuicios y conciencia fraseológica. En Cleuza Andrea GARCIA MUNIZ, Elizabete APARECIDA MARQUES e Thyago José DA CRUZ (ed.), *Fraseologia e Paremiologia: múltiplas abordagens* (24-56). Editora UFMS.
- (2022). Origines pédagogiques de la phraséologie : de la didactique des langues à la didactique de la traduction. En Geneviève HENROT (ed.), *Alle radici della fraseologia europea* (375-399). Peter Lang.
- (2022). La place du tissu phraséologique dans l'élaboration des discours et sa didactisation. En Dan SAVATOVSKY e Mariangela ALBANO (eds.), *Repenser le figement : enjeux et perspectives dans l'enseignement du figement. Entre apprentissage, didacticité et langues de spécialité-Phrasis* (5, 41-60).
- (2022). Un nouveau type de pragmatèmes : les mots-dièse (ou hashtags). En Daniela DINCA, Alice IONESCU, Camelia MANOLESCU, Valentina RĂDULESCU e Cristiana-Nicola TEODORESCU (eds.), *Stereotypes et clichés* (17-32). Editura Universitaria.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022). Estereotipia, fraseología y traducción en las guías turísticas. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 109-133. <https://doi.org/10.26378/mlael1632478>
- (2022). Estereotipos y prejuicios en la literatura de viajes: la imagen de Japón en Pierre Loti y Alex Kerr. En Anđelka PEJOVIĆ e Vladimir KARANOVIC, *Estereotipos y prejuicios en/sobre las culturas, literaturas, sociedades del mundo hispánico* (2, 133-159). Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. https://doi.org/10.18485/pontes_philologici.2022.2.ch6
- GRIES, Th (2022). Multi-word units (and tokenization more generally): a multi-dimensional and largely information-theoretic approach. *Lexis*, 19, 1-24. <https://doi.org/10.4000/lexis.6231>
- HÄCKER, Martina (2022). Cross-language transfer of formulae: the case of English letters. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (235-264). De Gruyter.
- HARTEEL, Kendall J. (2022). La presencia de la fraseología en la accesibilidad audiovisual: de la traducción a la adaptación. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (227-250). Editorial Comares.
- HEIN, Milton (2022). La competencia fraseológica y la enseñanza de fraseología en las carreras universitarias de traducción en la República Argentina. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (53-80). Editorial Comares.
- HENRIQUES, Claudio Cezar (2021). Provérbios angolanos: um estudo semântico, estilístico e lexical. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 125-140). Pontes Editores.
- HERRENA ARMAS, Lorena (2021). La fraseología histórica en el periódico *El comercio* (1835-1838). En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 301-322). Pontes Editores.
- HIDALGO-TERNERO, Carlos Manuel (2021). El algoritmo ReGap para la mejora de la traducción automática neuronal de expresiones pluriverbales discontinuas (FR>EN/ES). En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (253-270). Editorial Comares.
- HU, Shi (2022). Aspectos cognitivos de unidades fraseológicas y su aplicación en el aula de ELE. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 81-99. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.44>

- IVORRA ORDINES, Pedro (2022). Comparative constructional idioms: a corpus-based study of the creativity of the [más feo que X] construction. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (29-52). De Gruyter.
- JAGAFAROVA, Anastasija; CIGLIĆ, Barbara Pihle e CASTEELE, An Vande (2022). La producción de significados sociales en la prensa: identificación de estereotipos sobre la inmigración y los inmigrantes venezolanos a través del análisis crítico de la metáfora. En Anđelka PEJOVIĆ e Vladimir KARANOVIĆ, *Estereotipos y prejuicios en/sobre las culturas, literaturas, sociedades del mundo hispánico* (2, 47-69). Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. https://doi.org/10.18485/pontes_philologici.2022.2.ch3
- JARILLA BRAVO, Salud María (2022). La variación traductológica en el título de una obra literaria. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 133-146. <https://doi.org/10.26378/rmlael1632485>
- KOPŘIVOVÁ, Marie (2022). Between phraseology and conversational routines: using spoken Czech corpora. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (53-78). De Gruyter.
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; PÉREZ MARQUÉS, Celia María e BIDOT MARTÍNEZ, Irina (2022). ¿Envejecen las unidades fraseológicas? Los zoomorfismos del *Vocabulario cubano* (1921): un siglo después. *Lingüística y Literatura*, 43(81), 89-109. <https://doi.org/10.17533/udea.lyl.n81a04>
- (2021). Para una aproximación cognitiva a la fraseología zoomorfa cubana. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 323-340). Pontes Editores.
- LADRA, Lois (2022). Os ditos e os refráns nas recollas orais: breves antecedentes historiográficos. *LVCENSIA*, 65, 1-24.
- LIU, Liu (2022). Un estudio tipológico de la metonimia en los *chengyu* derivados de *Libro de los montes y los mares*. *Tonos Digital*, 42. <http://hdl.handle.net/10201/115809>
- LOSEY LEÓN, María Araceli (2021). Estudio contrastivo de las colocaciones verbales en el ámbito marítimo en inglés y en español y representación fraseográfica con Oxygen XML Editor 22.1. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (143-162). Editorial Comares.
- LUQUE GIRÁLDEZ, Ángela e SEGHIRI, Míriam (2021). Colocaciones y locuciones en las fichas técnicas de impresoras 3D (inglés-español): un estudio basado en el corpus 3DCOR. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (231-252). Editorial Comares.
- MAMADALIEVA, F. A. (2022). Aspects of learning phraseological units and features of their translation. *European Journal of Innovation in Nonformal Education*, 2(1), 122-124.
- MARIUS, Radoi (2022). Correspondencias traductológicas (español – rumano) desde perspectiva fraseodidáctica. *CLINA: an Interdisciplinary Journal of Translation, Interpreting and Intercultural Communication*, 7(2), 101-120. Ediciones Universidad de Salamanca.
- MARTIAL JUPITER LANMADOUSELO, Sewanou (2022). Einführung in die afrikanische Idiomatik am Beispiel der Fon-Redensarten aus Benin. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 123-141. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.60>
- MARTÍN GASCÓN, Beatriz (2021). El léxico en el discurso feminista y antifeminista en España y Estados Unidos: un estudio fraseológico y cognitivo sobre “feminista” y “feminazi” en Twitter. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (71-100). Editorial Comares.
- MARTÍN RÍDER, Ana (2022). El tratamiento de las unidades fraseológicas en el aula de ELE: análisis de manuales y propuesta didáctica. *Tonos Digital*, 42, 1-35.

- MARTINEZ GONZALEZ, Mayelín (2021). La fraseología en *el teatro bufo cubano* del siglo XIX. En Suzete SILVA, *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 341-356). Pontes Editores..
- MATTA, Hilda (2022). A contrastive study of German and Egyptian-Arabic phraseological units with somatic components. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 142-172. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.61>
- MELLADO BLANCO, Carmen (2022). A propósito del *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen* (2020), de Aina Torrent i Alamany-Lenzen y Lucia Uría Fernández. *Estudis Romànics*, 44, 359-369. <https://doi.org/10.2436/20.2500.01.348>
- (2021). Prefacio. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 63-70). Pontes Editores.
- (2022). Phraseology, patterns and Construction Grammar. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (1-28). De Gruyter.
- (2022). Proyecto de investigación CONSTRIDIOMS: las construcciones fraseológicas del alemán y el español en contraste a través de los corpus. *LinRed*, 1-6.
- (2022). *Unter Berücksichtigung der aktuellen Situation: Die unter-Präpositionsmuster mit Deverbativa und ihre Äquivalenz im Spanischen. Eine korpusbasierte Studie anhand von Parallelkorpora*. En Andreas OESTERREICHER (ed.), *Deutsch in Arbeit, Beruf und Forschung. Arbeitswelten von gestern bis heute. Neue Studien in der Germanistik, Übersetzungswissenschaft und DaF* (283-302). Peter Lang.
- (ed.) (2022). *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach*. De Gruyter.
- (2022). *Das interessiert mich einen X!* Die intensivierende Konstruktionsfamilie der ‘Interesselosigkeit’ im Spanischen, Italienischen und Deutschen. En Carmen MELLADO BLANCO, Fabio MOLLICA e Elmar SCHAFFROTH (eds.), *Konstruktionen zwischen Lexikon und Grammatik: Phrasem-Konstruktionen monolingual, bilingual und multilingual* (283-367). De Gruyter.
- (2022). Phrasem-Konstruktionen in der heutigen Forschung: ein Überblick. En Carmen MELLADO BLANCO, Fabio MOLLICA e Elmar SCHAFFROTH (eds.), *Konstruktionen zwischen Lexikon und Grammatik: Phrasem-Konstruktionen monolingual, bilingual und multilingual* (1-18). De Gruyter.
- (2022). Construcciones semiesquemáticas de valor intensificador desde los corpus paralelos: el caso de [von wegen X] y sus construcciones equivalentes en español. En Juan CUARTERO OTAL, Regina GUTIÉRREZ PÉREZ, Juan Pablo LARRETA ZULATEGUI e Montserrat MARTÍNEZ VÁZQUEZ (eds.), *La interfaz léxico-gramática: contrastes entre el español y las lenguas germánicas* (167-186). Peter Lang.
- MELLADO BLANCO, Carmen e IGLESIAS IGLESIAS, Nely (2022). Traducir y descubrir construcciones. En Beatriz DE LA FUENTE MARINA e Iris HOLL (eds.), *La traducción y sus meandros: diversas aproximaciones en el par de lenguas alemán-español* (361-378). Ediciones Universidad de Salamanca.
- MELLADO BLANCO, Carmen; MOLLICA, Fabio e SCHAFFROTH, Elmar (2022). *Phrasem-Konstruktionen in der heutigen Forschung: ein Überblick*. De Gruyter.
- (2022). The expression of negative polarity in German, Italian and Spanish: a constructionist approach. En Françoise GALLEZ e Manon HERMANN (eds.), *Cognition and Contrast / Kognition und Kontrast: Festschrift for / für Prof. Dr. Sabine De Knop* (151-176). Presses de l’Université Saint-Louis.
- MÉNDEZ LLORET, Darlén (2021). La fraseología jurídica en las actas capitulares del siglo XIX en Sancti Spiritus. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 357-366). Pontes Editores.

- MESTRE VARELA, Gema M. (2021). Locuciones en el habla popular campesina. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 367-380). Pontes Editores.
- MIEDER, Wolfgang (2022). “Black is beautiful” Hans-Jürgen Massaquoi’s proverbial autobiography. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 173- 223. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.62>
- MOGORRÓN, Pedro; LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy e NIETO MARTÍN, Gloria Viviana (2022). Mismas expresiones, distintos significados. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 40-57. <https://doi.org/10.26378/mlael1632479>
- MOKIENKO, V. M. (2022). Image of the enemy in Russian phraseology and paremiology. *Traditions and innovations in Russian phraseology and paremiology*, 20(2), 203-216. <https://doi.org/10.22363/2618-8163-2022-20-2-203-216>
- MOLLICA, Fabio e STUMPF, Sören (2022). Families of constructions in German: a corpus-based study of constructional phrasemes with the pattern [X_{NP} attribute]. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (79-106). De Gruyter.
- MORENO CABRERA, Gonzalo (2021). Los fraseologismos bíblicos en español, francés e inglés: estudio contrastivo y traductológico. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (17-30). Editorial Comares.
- MOURA, Heronides e CUNHA DOS SANTOS, Valéria (2021). É preciso dar uma parada. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 125-140). Pontes Editores.
- MUKHTOROVNA YUSUFJANOVA, Shakhlo (2022). General problems of translation of phraseological units. *Current Research Journal of Philological Sciences*, 3(2), 30–35. <https://doi.org/10.37547/philological-crjps-03-02-07>
- NIETO MARTÍN, Gloria Viviana (2022). “Abrir la boca” y “abrir el pico”: locuciones verbales somáticas usadas en Colombia y España. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (187-208). Editorial Comares.
- NOVODVORSKI, Ariel (2022). O sufixo -AZO em unidades léxico-fraseológicas: uma análise contrastiva espanhol/português em corpus jornalístico. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 58-75. <https://doi.org/10.26378/mlael1632476>
- NURUMBETOGLI SAYFULLAEV, Baurjan (2022). Some problems of phraseology of Turkic languages (on the example of eye phraseosomatism). *International Journal of Social Science Research and Review*, 5(4), 87-91. <https://doi.org/10.47814/ijssrr.v5i4.263>
- ONUFRIEVA, Elizaveta (2022). Constructional phrasemes in Modern Greek: structure and meaning. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (107-132). De Gruyter.
- ORTIGOZA GUIDOTTI, Arelis Felipe (2021). Comentários sobre a análise fraseográfica do dicionário *El habla popular cubana de hoy*. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá*, 3, 105-124. Pontes Editores.
- ORTIZ ALVAREZ, Maria Luisa (2021). Às ‘divas’ da fraseologia cubana: uma homenagem especial. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 9-18). Pontes Editores.
- ORTS SÁNCHEZ, Maravillas (2022). El lenguaje incisivo: debate mediático en la prensa de opinión de habla hispana. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 158-196. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.46>
- OVEJAS MARTÍN, Vanesa (2022). Aproximación a la desautomatización de los pragmatemas en Twitter. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 139-157. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.35>

- PACHECO CARPIO, Carmen Rosa; CABRERA ALBERT, Juan Silvio e CUBA VEGA, Lidia Ester (2021). Huellas de la religiosidad en la fraseología cubana actual. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 381-394). Pontes Editores.
- PALACIO PIÑEIRO, Yurelkys (2021). Esteban Pichardo y José M. Macías ante la lematización de unidades fraseológicas. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 395-422). Pontes Editores.
- PALMA GUTIÉRREZ, Macarena (2021). Un enfoque contrastivo del Sujeto +Animado en la construcción media inglesa y española. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (101-120). Editorial Comares.
- PAMIES, Antonio (2022). El principiu d'imbricación recurrente na fraseoloxía de les llingües romániques. *Lletres Asturianas*, 126, 39-61. <https://doi.org/10.17811/LLAA.126.2022.39-61>
- PARIZOSKA, Jelena (2022). Idiomatic modifications: what grammar reveals about conceptual structure. *Lexis*, 19, 1-16. <https://doi.org/10.4000/lexis.6293>
- PEJOVIĆ, Anđelka e KARANOVIĆ, Vladimir (eds.) (2022). *Estereotipos y prejuicios en/sobre las culturas, literaturas, sociedades del mundo hispánico*, 2. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu. https://doi.org/10.18485/pontes_philologici.2022.2
- PENADÉS MARTÍNEZ, M.ª Inmaculada (2022). La variación en las unidades fraseológicas. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 21-39. <https://doi.org/10.26378/rnlael1632472>
- PICAZO MILLÁN, Elena (2022). Los manuales de español y francés lengua extranjera y su contenido en unidades fraseológicas: estudio contrastivo ES-FR. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (105-126). Editorial Comares.
- PIUNNO, Valentina (2022). Coordinated constructional intensifiers: patterns, function and productivity. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (133-164). De Gruyter.
- PLA COLOMER, Francisco Pedro (2022). "Por arte buena" y "con grand braveza": variación locucional y fraseometría en el Poema de Alfonso XI. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 26-44. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.45>
- PONTES, Antônio Luciano e LIMA CARVALHO, Gislene (2021). As expressões idiomáticas nos dicionários escolares brasileiros. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 159-176). Pontes Editores.
- PRADO GONZÁLEZ, Denise (2021). La metáfora en las locuciones somáticas del centro de Cuba. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 423-448). Pontes Editores.
- PUERTAS RIBÉS, Elia (2022). Sobre la fijación formal y semántica de la locución "de armas tomar". *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 65-80. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.31>
- RAJI-OYELADE, Aderemi (2022). Covid-19 (post)proverbials: twisting the word against the virus. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 224- 244. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.55>
- RECIO, M.ª Ángele e TORIJANO, J. Agustín (2021). Errores de traducción por falsas equivalencias en las comparaciones enfáticas: el corpus como herramienta. En Gloria CORPAS PASTOR, María Rosario BAUTISTA ZAMBRANA e Carlos HIDALGO-TERNERO (eds.), *Sistemas fraseológicos en contraste: enfoques computacionales y de corpus* (163-202). Editorial Comares.
- REI LEMA, Xosé María (2022). Fraxeoloxía da novela *Costa de Solpor*, de Xosé M.ª Lema. *Cadernos de Lingua*, 39, 9-140. <https://doi.org/10.32766/cdl.39.780>
- REYES PERERA, Ricardo H. (2021). Trinidad, un nicho de creatividad fraseológica: pregones, apodos e invocaciones. En Suzete SILVA (org.), *Fraseologia & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 449-466). Pontes Editores.

- RIBES LORENZO, Juan Manuel (2021). Notas a la diacronía y la fraseología de andana y traque. *Revista de Investigación Lingüística*, 25, 233-257. <https://doi.org/10.6018/rii.484831>
- (2022). Sistematización del estudio histórico (o pancrónico) de las palabras diacríticas. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 100-119. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.39>
- RIVAROLA, Romina (2022). La enseñanza de las unidades fraseológicas en la clase de ELE para alumnos de habla inglesa y la inclusión de variedades diatópicas en los manuales de ELE y el uso de la traducción como estrategia didáctica. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (159-186). Editorial Comares.
- ROMERO MOLINA, Bertha Elena (2021). Propuesta etimológica de la *guagua* cubana desde el área temática *transporte*. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 467-490). Pontes Editores.
- SANZ-VILLAR, Zuriñe (2022). German-into-Basque translation of verbal patterns: analysing trainee translators' outputs. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (265-286). De Gruyter.
- SCIUTTO, Virginia e ASENSIO FERREIRO, María Dolores (2022). Fraseología y Paremiología: diatopía, variación, fraseodidáctica y paremioididáctica. Presentación de las editoras invitadas. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 10-19. <https://doi.org/10.26378/rmlael1632487>
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e UGARTE GARCÍA, M.ª del Carmen (2022). La variación en los refranes y frases proverbiales en español: un caso práctico. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada a la Enseñanza de las Lenguas*, 16(32), 92-108. <https://doi.org/10.26378/rmlael1632477>
- SHAHZODA ABDUJABBOR QIZI, Khasanova (2022). Analysis of verb phraseological units in Chinese. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 11(5), 280-283. <https://doi.org/10.5958/2278-4853.2022.00120.3>
- SILVA, Suzete (2021). *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3). Pontes Editores.
- (2021). O uso da fraseodidáctica como educabilidade cognitiva dialógica. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 193-232). Pontes Editores.
- SNUKIŠKIENĖ, Irena (2022). Linguo-cultural picture of "truth" and "lie" in Lithuanian and English proverbs. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 300-324. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.63>
- SOARES, Rui e SALIBA, Charles Daniel (2022). *Provérbios Europeus / European Proverbs / Preverbji Ewropej*. AIP-IAP.
- SOARES, Marinela e SOARES, Rui (2022). *Sebenta de Provérbios. Outros ditames sapienciais*. AIP-IAP.
- SOTO SOLÍS, Zaida Zuzel e RODRÍGUEZ MOLINET, María del Mar (2021). Estudio de la fraseología en las letras de los discos de la orquesta cubana *Los Van Van*. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 491-510). Pontes Editores.
- STEYER, Kathrin (2022). Preposition-noun combinations of TIME in German: a pattern-based approach to minimal phraseological units. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (165-188). De Gruyter.
- STUTZ, Lena e FINKBEINER, Rita (2022). Veni, vidi, veggio: a contrastive corpus linguistic analysis of the phraseological construction Veni, vidi, X and its German equivalent X kam, sah und Y. En Carmen MELLADO BLANCO (ed.), *Productive patterns in phraseology and construction grammar: a multilingual approach* (287-314). De Gruyter.

- SUMMERVILLE, Raymond M. (2022). “Black power” and black rhetorical tradition: the proverbial language of Stokely Carmichael. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 245-299. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.64>
- TAIEB, Al Montassar Bellah e TOUMI, Naouel (2022). Exploring conventionalized phraseology in advanced academic writing of Tunisian linguistics students: a lexical bundles analysis. *Arab Journal of Applied Linguistics*, 6(2), 1-30. <https://doi.org/10.1234/ajal.v6i02.315>
- TELGA, Laureen (2022). Les langues créoles à base lexicale française de la zone américano-caraïbe: étude des proverbes et de leur possible variation. En Miguel IBÁÑEZ RODRÍGUEZ, Carmen CUÉLLAR LÁZARO e Paola MASSEAU (eds.), *De la hipótesis a la tesis: traductología y lingüística aplicada* (81-104). Editorial Comares.
- TRISTÁ PÉREZ, Antonia María (2021). La fraseología como disciplina lingüística. En Suzete SILVA (org.), *Fraseología & Cia.: Brasil e Cuba. Homenagem a Cárdenas, Carneado e Tristá* (3, 53-62). Pontes Editores.
- TULIMIROVIĆ, Bojana (2022). La fijación flexiva en el estudio de las fórmulas rutinarias: el caso de *mira quién habla* vs. *mira quién fue a hablar* y *mira quién va a hablar*. *Tonos Digital*, 42. <http://hdl.handle.net/10201/115820>
- VILLERS, Damien (2022). What makes a good proverb?: on the birth and propagation of proverbs. *Lexis*, 19, 1-22. <https://doi.org/10.4000/lexis.6383>
- WALTERS, Susan Gary (2022). Nuosu proverbs: aesthetics and artistry in form. *Proverbium: Yearbook of International Proverb Scholarship*, 39(1), 325-353. <https://doi.org/10.29162/pv.39.1.65>
- YE, Xiawei (2022). Estudio semántico de la metáfora en la fraseología del español: los cinco gustos del contexto gastronómico. *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 120-138. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.40>
- YUSUPOVA, Seda M. (2022). The comparative aspect of the value of consent in phraseology (evidence from the English, German and Russian languages). *Moscow University Bulletin on Translation Studies*, 22. <https://doi.org/10.55959/MSU2074-6636-22-2022-3-93-104>
- (2022). Comparative analysis of communicative values in phraseology on the material of the English, German and Russian languages. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, 13(2), 518-535. <https://doi.org/10.22363/2313-2299-2022-13-2-518-535>
- ZACCONE, Maria Carmela (2022). Italianismi nelle espressioni idiomatiche in Argentina e Uruguay: un’analisi. *Artifara: Revista de Linguas y Literaturas Ibéricas y Latinoamericanas*, 21(2), 385-401. <https://doi.org/10.13135/1594-378X/6201>
- ZULZIFAR KHUDOYBERDIEVNA, Saidova (2022). Modern methods of translating phraseological units. *Eurasian Research Bulletin*, 4, 153-158.

1.1. Actas

- ALEKSA VARGA, Melita e FELDVARI, Kristina (2022). Constructing the digital proverbial thesaurus: theoretical and methodological implications. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_1
- BARRIOS RODRÍGUEZ, M.ª Auxiliadora (2022). Lexical semantic mind maps based on collocations as a tool for teaching vocabulary: a case study. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_2
- BERTHEMET, Elena (2022). Teaching and learning French formulas. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_3
- BULLÓN, Sandra e LEÓN-ARAÚZ, Pilar (2022). Multi-word term translation: a student-centered pilot study. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_4

- CHEN, Lian (2022). Phraséoculturologie : une sous-discipline moderne indispensable de la phraséologie. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213804011>
- (2022). Analyse phraséoculturelle contrastive : représentation et motivation du coeur en français et en chinois. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213811001>
- CORPAS PASTOR, Gloria (2022). Interpreting tomorrow? How to build a computer-assisted glossary of phraseological units in (almost) no time. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_5
- DEIAS, Damien (2022). La reconnaissance sociale de la dénomination « petite phrase ». *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213801005>
- EL-MADKOURI MAATAOUI, Mohamed e SOTO ARANDA, Beatriz (2022). Readability and communication in machine translation of Arabic phraseologisms into Spanish. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_6
- FURIASSI, Cristiano (2022). Detecting Bajan phraseology: a metalexicographic analysis. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_7
- GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel (2022). Extracción de fraseología especializada basada en corpus: evaluación de sistemas. *Revista Española de Lingüística Aplicada/Spanish Journal of Applied Linguistics*, 35(1), 294-331. <https://doi.org/10.1075/resla.18058.gal>
- GOMILA, Corinne (2022). *En deux mots ou en un*, quelles différences ? Étude de deux expressions formées sur le nom métalinguistique *mot*. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213811003>
- GORELAYA, Ilona (2022). Phraseology reflecting the worldview of the Spaniards, in the book by F. Diaz-Plaja 'El español y los siete pecados capitales'. SSRN. <https://ssrn.com/abstract=4146712>
- GOUX, Mathieu (2022). Gloses et définitions dans les textes coutumiers normands : du marqueur de reformulation à la marque de généricité. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213802003>
- GRAIN MÜLLER, Izabela Meira, MAMEDE, Nuno e BAPTISTA, Jorge (2022). Bootstrapping a lexicon of multiword adverbs for Brazilian Portuguese. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_12
- LADREYT, Alexis (2022). Étude comparative oral/écrit des procédures de reformulation effectuées par des étudiants de 18 à 20 ans (FLM, FLS, FLE). *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213806007>
- LAMBERT, Valérie (2022). Phraséoculturologie : une sous-discipline moderne indispensable de la phraséologie. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213804011>
- MARÍN GASCÓN, Beatriz (2022). Metonymy in Spanish/L2 teaching: a cognitive analysis of color idioms and their inclusion in the Córdoba Project Database. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_11
- PARIZOSKA, Jelena e TUŠEK, Jelena (2022). Figurative Expressions with Verbs of Ingesting in Croatian. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_13
- PAUSÉ, Marie-Sophie *et al.* (2022). Extraction de Phrases Préfabriquées des Interactions à partir d'un corpus arboré du français parlé : une étude exploratoire. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213810002>

- PAUSÉ, Marie-Sophie e TUTIN, Agnès (2022). Some insights on a typology of French interactional prefabricated formulas in spoken corpora. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_14
- PRÉVOST, Sophie (2022). Expression du sujet et ordre des mots en français : les subordonnées pionnières de l'évolution. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213802002>
- ROJAS DÍAZ, José Luis; (2022). PÉREZ SÁNCHEZ, Juan Manuel e ARROYAVE TOBÓN, Alejandro (2022). Specialized idioms: from LGP to LSP phraseological paradigm. *Computational and Corpus-Based Phraseology: 4th International Conference, Europhras 2022, Malaga, Spain, 28-30 September, 2022, Proceedings*. https://doi.org/10.1007/978-3-031-15925-1_15
- SANVIDO, Linda (2022). Le locuteur et son énoncé : analyse sur corpus de je pense que et je dis que et leurs correspondants italiens. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213811012>
- SARDIER, Anne (2022). « Bon assez parlé » : les phrases préfabriquées de l'oral dans des productions écrites d'élèves de 11-12 ans. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20221380602>
- VINOGRADOVA, Tatiana (2022). Newspaper headlines phraseology in teaching English. *VII Annual International Conference 'EAP?ESP/EMI and the Future of Learning in Higher Education', National University of Science and Technology ('MISIS'), Moscow, 02.06.2022*. <https://ssrn.com/abstract=4266162>
- ZOUAIDI, Safa (2022). Les schémas actanciels des collocations verbales d'affect dans la diathèse. *8e Congrès Mondial de Linguistique Française*. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202213804010>

1.2. Recensións

- BARANYINÉ KÓCZY, Judit (2018). *Nature, metaphor, culture: cultural conceptualizations in Hungarian folksongs*. Singapur: Springer. Recensionado por QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022) en *Verba: Anuario Galego de Filoloxía*, 49, 1-5. <https://doi.org/10.15304/verba.49.7544>
- BUENO GARCÍA, Antonio; KRÁLOVÁ, Jana e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2020). *De la hipótesis a la tesis en traducción e interpretación*. Granada: Editorial Comares. Recensionado por STRNADOVÁ, Karolína (2022) en *Mutatis Mutandis: Revista Latinoamericana de Traducción*, 15(1), 240-243.
- GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (2021). *Fraseología española en el discurso oral*. Valencia: Tirant lo Blanch. Recensionado por BOTTONE, Martina (2022) en *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 202-205. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.42>
- HAN, Fang (2021). *Fraseología histórica contrastiva: unidades fraseológicas con mención de color en Español y en Chino*. Valencia: Tirant Humanidades. Recensionado por HUANG, Junlan (2022) en *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 206-208. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.32>
- HARTMANN, Stefan (2022). *Yearbook of phraseology*, 13(1). Berlín: De Gruyter. Recensionado por MELLADO BLANCO, Carmen (2022) en *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar: A Multilingual Approach*. <https://doi.org/10.1515/9783110520569>
- KAPCHITS, Georgi (2020). *Qaamuuska casriga ah: ee maahmaahda soomaaliyeed. A modern dictionary of Somali proverbs*. Suecia: Laashin. Recensionado por UNSETH, Peter (2022) en *Proverbium: Yearbook of Phraseology*, 39(1), 370-372.
- LITOVKINA, Anna T.; HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina; BARTA, Péter; VARGHA, Katalin e MIEDER, Wolfgang (2021). *Anti-proverbs in five languages: structural features and verbal humor devices*. Palgrave Macmillan Cham. Recensionado por ABAKUMOVA, Olga B. (2022) en *Proverbium: Yearbook of Phraseology*, 39(1), 363-369.

VEGA MORENO, Érika (2022). *Caracterización lingüística de los procedimientos de creación léxica*. Frankfurt am Main: Iberoamericana Vervuert. Recensionado por GALLARDO RICHARDS, Emma (2022) en *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 199-201. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.28>

1.3. Recensionantes

ABAKUMOVA, Olga B. (2022). Recensión de LITOVKINA, Anna T.; HRISZTOVA-GOTTHARDT, Hrisztalina; BARTA, Péter; VARGHA, Katalin e MIEDER, Wolfgang (2021): *Anti-proverbs in five languages: structural features and verbal humor devices*. Palgrave Macmillan Cham. En *Proverbium: Yearbook of Phraseology*, 39(1), 363-369.

BOTTONE, Martina (2022). Recensión de GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (2021): *Fraseología española en el discurso oral*. Valencia: Tirant lo Blanch. En *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 202-205. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.42>

GALLARDO RICHARDS, Emma (2022). Recensión de VEGA MORENO, Érika (2022): *Caracterización lingüística de los procedimientos de creación léxica*. Frankfurt am Main: Iberoamericana Vervuert. En *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 199-201. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.28>

HUANG, Junlan (2022). Recensión de HAN, Fang (2021): *Fraseología histórica contrastiva. Unidades fraseológicas con mención de color en Español y en Chino*. Valencia: Tirant Humanidades. En *Fraseolex: Revista Internacional de Fraseología y Lexicografía*, 1, 206-208. <https://doi.org/10.5565/rev/fraseolex.32>

MELLADO BLANCO, Carmen (2022). Recensión de HARTMANN, Stefan (2022): *Yearbook of phraseology*, 13(1). Berlín: De Gruyter. En *Productive Patterns in Phraseology and Construction Grammar: A Multilingual Approach*. <https://doi.org/10.1515/9783110520569>

QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022). Recensión de BARANYINÉ KÓCZY, Judit (2018): *Nature, metaphor, culture: cultural conceptualizations in Hungarian folksongs*. Singapur: Springer. En *Verba: Anuario Galego de Filoloxía*, 49, 1-5. <https://doi.org/10.15304/verba.49.7544>

STRNADOVÁ, Karolína (2022). Recensión de BUENO GARCÍA, Antonio; KRÁLOVÁ, Jana e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2020): *De la hipótesis a la tesis en traducción e interpretación*. Granada: Editorial Comares. En *Mutatis Mutandis: Revista Latinoamericana de Traducción*, 15(1), 240-243.

UNSETH, Peter (2022). Recensión de GEORGI KAPCHITS (2020): *Qaamuuska casriga ah: ee maahmaahda soomaaliyeed. A modern dictionary of Somali proverbs*. Suecia: Laashin. En *Proverbium: Yearbook of Phraseology*, 39(1), 370-372.

2. Traballos académicos

2.1. Teses

CARPES SALAR, Francisco Javier (2022). *Influencia de la traducción de unidades fraseológicas en la calidad de un texto literario traducido: un estudio de caso aplicado a "El amor en los tiempos del cólera" y su traducción al inglés "Love in the time of cholera"*. [Tese de doutoramento, Universidad de Murcia].

HAMEED MEHDI, Ali (2022). *Los somatismos en la fraseología árabe*. [Tese de doutoramento, Universidad de Granada].

HEIN, Milton (2022). *La competencia fraseológica y la enseñanza de fraseología en las carreras universitarias de traducción en la República Argentina*. [Tese de doutoramento, Universitat d'Alicant].

HIDALGO TERNERO, Carlos Manuel (2022). *Recursos documentales y tecnológicos para la traducción de somatismos*. [Tese de doutoramento, Universidad de Málaga].

- HU, Shi (2022). *Las locuciones del español y del chino: análisis cognitivo y propuesta de tratamiento en el aula de ELE*. [Tese de doutoramento, Universitat Autònoma de Barcelona].
- PÉREZ RUIZ, Mónica (2022). *Estudio contrastivo español-japonés: la conceptualización de las emociones no deseables ira, miedo y tristeza en refranes y kotowaza*. [Tese de doutoramento, Universidad Autónoma de Madrid].
- PUERTAS RIBÉS, Elia (2022). *Estudio diacrónico de locuciones nominales y adjetivales españolas en diferentes tradiciones discursivas (siglos XVI a XX)*. [Tese de doutoramento, Universitat Jaume I].
- RIVAROLA, Romina (2022). *La enseñanza de las unidades fraseológicas en la clase de ELE para alumnos de habla inglesa, la inclusión de variedades diatópicas en los manuales de ELE y el uso de la traducción como estrategia de enseñanza*. [Tese de doutoramento, Universitat d'Alicant].
- TORRISI, Valentina (2022). *Cartelera teatral en "ABC" de Madrid (2006-2008)*. [Tese de doutoramento, Universidad Nacional de Educación a Distancia].

2.2. Traballos fin de mestrado (TFM)

- BOTTONE, Martina (2022). *El desafío de la fraseología en la enseñanza del español como LE. Una propuesta didáctica para estudiantes italianos de nivel A1*. [Traballo de Fin de Mestrado, Universidad Complutense de Madrid].
- FIDALGO MARÍÑO, Julia (2021). *Escritura académica y uso de herramientas en línea: consultas léxicas en español e inglés*. [Traballo de Fin de Mestrado, Universidade da Coruña].
- MÄNNISTÖ, Veera (2022). *Opettajuiden diskurssit Helsingin Sanomissa*. [Traballo de Fin de Mestrado, Jyväskylän yliopisto].
- POLOVA, Mariia (2022). *Methodology for the Corpus-based English-German-Ukrainian Dictionary of Collocations*. [Traballo Fin de Mestrado, Universidade de Santiago de Compostela].

2.3. Traballos fin de grao (TFG)

- ARES BLÁZQUEZ, María Isabel (2022). *Phraseoschablonen kommen schneller als man denkt!* [Traballo de Fin de Grao, Universidad de Salamanca].
- JUKIĆ, Darka (2022). *Fraseologismos del campo de las emociones de enfado e ira*. [Traballo de Fin de Grao, Sveučilište u Zadru].
- RODRÍGUEZ CABALLERO, Álvaro (2021). *Aproximación al estudio de la fraseología: el campo de los colores y su aplicación en ARABELE para hispanohablantes*. [Traballo de Fin de Grao, Universidad de Salamanca].
- TERZADO MODIA, Clara (2022). *Intensificación y fraseología: análisis de la construcción fraseológica [hasta + FN]INTENSIF*. [Traballo de Fin de Grao, Universidade de Santiago de Compostela].
- TIZÓN QUINTEIRO, María del Alba (2020). *La enseñanza de fraseología en ELE a partir de las TIC*. [Traballo de Fin de Grao, Universidade da Coruña].

3. Congresos, coloquios, asembleas e xornadas

3.1. Congresos EUROPHRAS

3.1.1. Congreso EUROPHRAS 2022. Málaga, 28-30 de setembro de 2022

O congreso internacional EUROPHRAS, sobre fraseoloxía computacional e baseada en corpus, celebrou a súa edición de 2022 presencialmente na cidade de Málaga entre o 28 e o 30 de setembro. Esta foi organizada pola Universidad de Málaga, a University of Wolverhampton maila Asociación de Lingüística Computacional de Bulgaria e o seu

tema principal foron os distintos enfoques da fraseoloxía (o seu baseamento en corpus, as súas dimensións cognitivas e psicolingüísticas, o procesamento computacional de unidades fraseolóxicas e as súas aplicacións á tradución á lexicografía, así como ao ensino e aprendizaxe de linguas...). Algúns dos e das investigadoras que participaron como conferenciantes plenarias/os son Jean-Piere Colson, María del Carmen Mellado Blanco, Miloš Jakubiček e Ruslan Mitkov. Para máis información, consúltese a páxina web <http://europhras.com/2022/es/inicio>.

3.2. Contidos do 16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios. Tavira (Portugal)

- ABDULLAEVA, Nargiza (2022). Provérbio e transacción. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ÁLVAREZ DÍAZ, Juan José (2022). Máximas para a guerra na obra *Ab urbe condita* de Tito Livio. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ATTOLINO, Paola (2022). De *Eu tenho un sonho* a *Eu não consigo respirar*: Protesto negro e fraseologia. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- BABIĆ, Saša (2022): Emoções nos provérbios: o esboço conceitual de emoções nos provérbios eslovenos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- BAPTISTA, Jorge (2022). Desenvolvendo xogos didático-pedagógicos a partir de recursos lexicais: as relacións semánticas entre palabras nos provérbios. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- CARTER, Elena (2022). *Quebrar uma noz dura*: parémias vegetais nas memorias de Nikita Khrushchev. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- CARVALHO, Aires (2022). Os ‘ODS’ e os saberes populares. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- COSTA PEREIRA, Pedro Ângelo (2022). A sabedoria nos provérbios mbundu. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- COUTINHO, Maria João (2022). Dor e resiliência vivem juntas. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- DOLEŽALOVÁ, Lucie (2022). Proverbios nas escolas medievais. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- FERREIRA, Tomás (2022). Proverbios e tradición em *O senhor dos anéis*. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- FILARY, Magdalena (2022). Expressão de oposição na paremiologia romena e polaca. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- FRAZÃO, Fernanda (2022). Apresentação do novo baralho de provérbios de animais. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.

- (2022). Távira, ontem é hoje: um passeio pela Mourama. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- FREITAS RODRIGUES, Manuel Justino (2022). Contributos para a divulgação e estudo de alguns provérbios africanos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel (2022). El problema del metalenguaje de la fraseología y la necesidad de su homogeneización. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- GRANBOM-HERRANEN, Liisa (2022). Porque é que a natureza tem sido relevante nos provérbios finlandeses?. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- GRANDL, Christian (2022). O projecto Lexikon Moderner Deutscher Sprichwörter (LMDS). En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- GUSSET, Marco (2022). Provérbios do antigo oriente em eLearning. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- KAPLANOGLU, Marianthi (2022). Enfrentando (e combatendo) a realidade com provérbios. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- KOVÁŘ, Michal (2022). A jornada dos antigos provérbios checos até ao século XIX. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- LAUHAKANGAS, Outi (2022). “Snobismo educativo e formando crianças com provérbios. Análise de uma discussão social nos média”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- LJUBIČIĆ, Maslina (2022). Sobre algumas expressões binomiais e trinomiais em provérbios italianos e croatas. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MAFELA, Munzhezzi James (2022). Uma reflexão sobre a interdependência pais-filho em alguns provérbios de Tshivenda. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MARQUES, Joaquim (2022): A sabedoria popular e a gestão empresarial. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MASANGO, Charles (2022). O provérbio indígena infunde medo quando anexo a um evento tradicional africano? Alguns provérbios indígenas de Bakossi dos camarões. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MCKENNA, Kevin (2022). A sabedoria proverbial do ‘pravednik’/‘pessoa justa’ na ficção inicial de Aleksandr Solzhenitsyn. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MENDOÇA, José Luís (2022). O provérbio Bantu no ensino: do silêncio ao feitiço da boca. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MIEDER, Wolfgang (2022). ‘Não há almoços grátis’: novas estruturas para provérbios modernos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- MOGLI, Marina (2022). Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.

- NGEH, Stella Emade (2022). O provérbio indígena infunde medo quando anexo a um evento tradicional africano? Alguns provérbios indígenas de Bakossi dos camarões. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- NYOTA, Shumirai (2022). Provérbio shona como motores de objetivos de desenvolvimento sustentável. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- PATRÍCIO, Lurdes (2022). Exemplos antigos – Paremiologia e fraseologia no teatro português do século XVI. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- PEREIRA, Glauner da Silva (2022). Os provérbios, a virtude e a felicidade. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- PIRES, Filipe (2022). Os provérbios na criação ficcional de todos os nomes por José Saramago. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- REIS, Sónia (2022). Desenvolvendo jogos didático-pedagógicos a partir de recursos lexicais: as relações semânticas entre palavras nos provérbios. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- RESENDE, Susana (2022). “Apresentação do novo baralho de provérbios de animais”, en SOARES, Rui e LAUHAKANGAS, Outi (eds.): *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ROCHA-TRINDADE, Maria Beatriz (2022). Sonhos de pedra e cal: espaços e tempos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ROSÁRIO, Mariana Especiosa (2022). Um provérbio, dois povos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SALAPATA, Gina (2022). Levar os provérbios multiculturais para a comunidade. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SÁNCHEZ DE REBAUDI, María Isabel Cabezudo (2022). Pascal e o espírito crítico dos pensamentos ‘Les pensées’ e algumas expressões proverbiais. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SERRA, Paulo (2022). Um provérbio, dois povos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SOARES, Marinela (2022). Serão os provérbios parentes pobres neste milénio?. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SOARES, Rui (2022). Serão os provérbios parentes pobres neste milénio?. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- STEVENSON, Rachel (2022). Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- SVOBODOVÁ, Iva (2022). Qualidades femininas e masculinas nos provérbios portugueses e checos. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.

- TOPA, Francisco (2022). Porque é que o comerciante de carvão é negro? Sobre um provérbio português. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- TOSINA-FERNÁNDEZ, Luís Jesús (2022). A paremiologia como perpetuadora do status quo: o exemplo do refraneiro general ideológico español de Martínez Kleiser. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- TSERPES, Georgios (2022). Enfrentando (e combatendo) a realidade com provérbios: Dois casos de contextualização de provérbios durante o primeiro e o segundo período de confinamento na Grécia devido à pandemia de COVID19. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- UNSETH, Peter (2022). Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- VOOLAID, Peiret (2022). ‘A sede é maior do que a fome’: uma visão sociocultural dos provérbios estonianos sobre álcool e bebidas. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- WOŁOŃCIEJ, Mariusz (2022). ‘A esperança é a última a morrer’ provérbios dos deprimidos: validação da escala de provérbios de pessimismo e otimismo. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ZÁBAVÁ, Camelia (2022). Expressão de oposição na paremiologia romena e polaca. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ZELLEM, Edward (2022). Usando provérbios afegãos para ajudar os afegãos, especialmente os refugiados. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.
- ZIMONYI-KALINYINA, Irina (2022). Discurso da bíblia e dos média modernos: unidades e provérbios de origem bíblica na lógica do *Iron russian radio broadcast*. En Rui SOARES e Outi LAUHAKANGAS (eds.), *16.º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios / 16th Interdisciplinary Colloquium on Proverbs*.

3.3. Outros congressos, xornadas ou asembleas do ano 2022

- ESTEBAN FONOLLOSA, Maricel e MELLADO BLANCO, Carmen (2022, 19-21 de outubro). *La relevancia de los corpus en la investigación de construcciones fraseológicas del español y alemán*. VI Congreso Internacional franco-español E-GRAPHELES. Universitat Politècnica de València.
- GONZÁLEZ-REY, M.ª Isabel (2022, 9-11 de xuño). *Le processus de décodage dans les pragmatèmes : entre la référence et l'inférence*. Colloque Res per Nomen. Université de Reims.
- IVORRA ORDINES, Pedro e MELLADO BLANCO, Carmen (2022, 29-30 de setembro). A besazo limpio: *punto de encuentro entre Morfología y Fraseología a propósito de la construcción [a S_{sufijo de golpe} limpio]*. XVIII Encuentro Internacional de Morfólogos (MORFORETEM) "Las construcciones en Morfología". Universidad de Alcalá.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2022, 3-5 de febreiro). *Corpus paralelos y detección de construcciones fraseológicas equivalentes en la lengua meta: el caso del alemán [in ALL S_{abst}] y sus construcciones equivalentes en español*. Seminario Internacional Fraseología, Paremiología y Traducción. DIFRASP.A. (2022, 26-27 de abril). *Aprender fraseología mediante corpus monolingües y corpus paralelos: un nuevo reto para la enseñanza del español como LE*. L'uso della tecnologia nella ricerca e nell'insegnamento delle lingue attraverso i social network. Circolo Romano Phrasis.

- (2022, 23-25 de xuño). Estoy que trino: *un acercamiento a la expresión fraseológica de las emociones desde la Gramática de Construcciones*. Congreso Internacional PASADO, PRESENTE Y FUTURO DEL HISPANISMO EN EL MUNDO: AVANCES Y RETOS. Univerzitet u Beogradu.
- (2022, 25-28 de setembro). Von wegen Konstruktionen sind monosem! *Zur Mehrdeutigkeit der Konstruktion [von wegen X]*. 27. Deutscher Germanistentag “Mehrdeutigkeiten”. Sektion “Mehrdeutigkeit bei Mehrwortlexemen I & II. Universität Paderborn.
- (2022, 28-30 de setembro). *¿La mar de construcciones fraseológicas!: fraseología intensificadora entre la repetición y la creatividad*. International Conference EUROPHRAS 2022. Computational and Corpus-based Phraseology. Universidad de Málaga.
- (2022, 8-9 de novembro). *¿Margaritas o perlas para los cerdos?: motivos culturales y lingüísticos para las divergencias de la fraseología bíblica en alemán y español*. VII Jornadas de Cultura Alemana – VII. Kulturtag. Universidad de Valladolid.
- (2022, 24-26 de novembro). *Stereotype und Antiprototype bei deutschen und spanischen Vergleichsphraseemen aus der Perspektive der Konstruktionsgrammatik*. XXI. FAGE INTERNATIONALER KONGRESS 2022 “Vielfalt formen - Formen der Vielfalt. Universidad de Murcia.
- (2022, do 30 de novembro ao 2 de decembro). *Konstruktionen der ZURÜCKWEISUNG und ihre Entsprechungen im Spanischen*. Nuevas tendencias de la investigación en lingüística: la traducción del y al alemán. Universitat de València.
- MELLADO BLANCO, Carmen e IGLESIAS IGLESIAS, Nely (2022, 6 de maio). *Las construcciones resultativas en el aula de alemán como LE en la actividad formativa especializada*. La mente léxica: I Jornada Internacional sobre procesamiento léxico-semántico. Universidad de Salamanca.
- MOTORINA, Alexandra (2022, 12 de maio). *Linguoculturological potential of the zoonym cock in French phraseology*. 1st Multidisciplinary Conference of young researchers and post-graduates “Young Scientists Initiative”. Federal Research Centre “Komi Science Centre of the Ural Branch of the Russian Academy of Sciences”.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2022). ‘Discover what makes (her) a hero’: *el choque entre los conceptos ‘superhéroe’ y ‘magical girl’ en la cultura popular a través de la literatura juvenil*. XIII Congreso Internacional de la Asociación Nacional de Investigación en Literatura Infantil y Juvenil “LIJtopías”: género en disputa, accesibilidad universal, multiculturalidad, pandemia y emergencia climática.

3.3.1. VIIIe Congrès International de Phraséologie et Parémiologie. Milano, 15-16 de setembro de 2022

O congreso internacional de fraseoloxía e paremioloxía organizado pola asociación PHRASIS e polo Osservatorio di Terminologie e Politiche Linguistiche (OTPL) da Università Cattolica del Sacro Cuore di Milano ten como obxectivo presentar o estado da investigación contemporánea en paremioloxía e fraseoloxía tanto no contexto nacional como no internacional. As linguas en que poden estar redactados os traballos para recibiren son: alemán, catalán, español, francés, inglés, italiano e ruso. A súa oitava edición celebrouse en Milán os días 15 e 16 de setembro e nela participaron especialistas de todo o mundo, como, por exemplo, María Dolores Asensio Ferreiro, Mihaela Ciobanu, Mélogy Rodríguez Cebrián, Inès Sfar, Ottavio Lurati e Marta Saracho-Arnáiz.

3.3.2. VIIIº Coloquio Lucentino: *La traducción de las referencias/referentes culturales: transversalidad y nuevas tendencias*. Alicante, 2-4 de novembro de 2022

O Coloquio Lucentino é un coloquio organizado pola Universitat d'Alacant dende 2005, que se celebra cada dous anos e que reúne especialistas dos eidos da tradución e da lingüística aplicada. A temática da súa oitava edición incluíu a liña de investigación da tradución de unidades fraseolóxicas, a fraseoloxía, os dicionarios electrónicos e os referentes culturais. Toda esta información e os grupos de investigación asociados pódense consultar na seguinte páxina web: <https://dti.ua.es/es/coloquio-lucentino/viii-coloquio-lucentino.-la-traducion-de-las-referencias-referentes-culturales-transversalidad-y-nuevas-tendencias.html>.

4. Recursos

4.1. Dictionary of Korean Idioms: Idioms, Proverbs, Sino-Korean Phrases, Quotes

Autoría: Michael Elliot e Kyubyung Park. Corea: Munyerim, 2013.

Este dicionario presenta entre 4 e 5 entradas por páxina, dun total de 560 páxinas. Cada entrada contén unidades fraseolóxicas do coreano xunto con cadansúa definición e un exemplo de uso. Alén diso, márcanse cun asterisco as unidades máis empregadas polas/os usuarias/os desa lingua. A orde que seguen as entradas é alfabética e de acordo cos grafemas/símbolos da escrita coreana. O idioma de redacción, ademais do coreano para as unidades fraseolóxicas, é o inglés.

5. Fraseografía espontánea

5.1. Facebook “Pixínpedia”

Autoría: Xohán Docal.

No ano 2011, un veciño do concello de Cariño abriu unha conta de Facebook chamada «A Pixínpedia» e publicou nela unha serie de entradas que recollían unidades fraseolóxicas usadas pola veciñanza. Ademais, instou a cidadanía a participar no proxecto e esta foi achegando, co paso do tempo, novas unidades fraseolóxicas e monolexicais ao muro de Facebook desa conta. O número de unidades creceu ata 2014 e a día de hoxe estabilizouse en algo máis de 500 entradas. Este recurso pódese consultar en: https://www.facebook.com/pixinpedia?locale=es_LA.

Balance
Outcome

1. Índices de Cadernos de fraseoloxía Galega 1, 2000 – 24, 2022

1.1. Índices alfabéticos de artigos

- ACUÑA, Ana (2006): “Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas” en *CFG* 8; 13-27.
- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2011): “Coñece-lo mundo baixomedieval hispánico a través dos seus refráns: *Los refranes que dicen las viejas tras el fuego*” en *CFG* 13; 17-48.
- ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): “A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»” en *CFG* 23; 23-38.
- ALFARO ECHEVARRÍA, Luis Alberto (2020): “Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias” en *CFG* 22; 21-38.
- ALONSO RAMOS, Margarita (2006): “Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións” en *CFG* 8; 29-43.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): “Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas” en *CFG* 4; 9-34.
- (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en *CFG* 7; 13-40.
- ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): “Carapucho no Fareló, auga no pelo: a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances” en *CFG* 16; 19-40.
- ÁNGELOVA NÉNKOVA, Véselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): “Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas” en *CFG* 10; 15-33.
- ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en *CFG* 9; 13-30.
- AUGUSTO, Mª Celeste (2012): “Os enunciados (implicados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘saboría?’” en *CFG* 14; 21-42.
- (2017): “Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses”, en *CFG* 19; 21-32.
- BALÁZS, Géza (2010): “Panorama da fraseoloxía húngara” en *CFG* 12; 17-28.
- BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): “Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación” en *CFG* 7; 41-53.
- BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2015): “As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-alemán” en *CFG* 17; 17-49.
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2006): “Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico” en *CFG* 8; 45-94.
- BÁRDOSI, Vilmos (2009): “Os perfís lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán” en *CFG* 11; 17-48.
- (2010): “Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna” en *CFG* 12; 29-39.
- BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): “O proxecto ‘Combinacións léxicas especializadas’ (Projecom)” en *CFG* 15; 21-36.
- (2019): “A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións” en *CFG* 21; 19-33.
- BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): “A fraseoloxía moncadiana, 1” en *CFG* 11; 49-64.
- (2012): “A fraseoloxía moncadiana, 2” en *CFG* 14; 43-62.

- BLANCO ESCODA, Xavier (2006): “Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?” en *CFG* 8; 95-110.
- BOJÍLOVA TCHOBÁNOVA, Iovka (2009): “Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa” en *CFG* 11; 65-79.
- BOUGHABA, Mohammed (2020): “O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español” en *CFG* 22; 39-52.
- BRUMME, Jenny (2008): “As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica” en *CFG* 10; 35-53.
- BRUNETTI, Simona (2012): “Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos” en *CFG* 14; 63-82.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2012): “Pataqueiras e ‘Radieschen’: fraseoloxía da morte en alemán e galego” en *CFG* 14; 83-98.
- CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): “A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: *De Luns a Venres*” en *CFG* 12; 41-68.
- CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): “As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe das colocacións en inglés”, en *CFG* 20; 17-40.
- CARBONELL BASSET, Delfín (2005): “O clíx e a fraseoloxía tópica española” en *CFG* 7; 55-73.
- CATALÀ GUITART, Dolors (2004): “Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán” en *CFG* 6; 11-26.
- (2008): “Elementos de descrição dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario” en *CFG* 10; 55-65.
- Català guitart, Dolors e INOCENTE, Luntadila Nlandu (2016): “As secuencias fixas en kíkongo: os frasemas construídos con nomes de partes do corpo” en *CFG* 18; 17-35.
- CHACOTO, Lucía (2007): “A sintaxe dos proverbios. As estruturas *quem / quien* en portugués e español” en *CFG* 9; 31-53.
- CHEN, Lian (2023): “Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?” En *CFG* 24; 23-38.
- CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): “Achega fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en *CFG* 15; 37-132.
- CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en *CFG* 7; 75-89.
- CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceiros galegos” en *CFG* 6; 27-56.
- CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): “Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: *en negro* e os seus equivalentes de tradución ao ruso” en *CFG* 16; 41-59.
- CORVO SÁNCHEZ, Mª José (2008): “Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos *Sprachbücher* de Juan Ángel de Zumaran” en *CFG* 10; 67-78.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): “Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno” en *CFG* 9; 55-66.
- (2013): “Na procura do mínimo paremiolóxico grego” en *CFG* 15; 133-140.
- DETRY, Florence (2011): “Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE” en *CFG* 13; 49-63.
- DINCĂ, Daniela (2023): “As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)” en *CFG* 24; 39-60.
- DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): “A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula”, en *CFG* 20; 41-65.
- ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): “Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura” en *CFG* 10; 79-94.
- ETTINGER, Stefan (2008): “Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación” en *CFG* 10; 95-127.
- FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): “Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica” en *CFG* 13; 65-76.
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): “Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica” en *CFG* 16; 61-92.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2004): “Explicitación e implicación fraseolóxica. Notas galegas” en *CFG* 6; 57-80.
- (2007): “*Cando chove e dá o sol* ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en *CFG* 9; 67-94.
- (2010): “Dentes e moas na fraseoloxía galega” en *CFG* 12; 69-126.

- (2011): “Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía” en *CFG* 13; 77-111.
- (2013): “*Ser ~ parecer ~ facerse de Angrois*. Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza” en *CFG* 15; 141-182.
- (2016): “*Maio come o trigo e agosto bebe o viño*. A viticultura no refraneiro galego” en *CFG* 18; 37-134.
- (2018): “*Viño, de ricos; e pan, de pobres*. Vinificación e viño na paremioloxía galega”, en *CFG* 20; 67-196.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega” en *CFG* 4; 35-58.
- FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): “Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués” en *CFG* 11; 81-111.
- FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): “Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en *CFG* 16; 93-180.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en *CFG* 14; 99-163.
- FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en *CFG* 12; 127-139.
- FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en *CFG* 19; 47-70.
- FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “*Mentres máis somos...* Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’” en *CFG* 18; 135-149.
- GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con *bacalhar*: locucións e enunciados fraseolóxicos” en *CFG* 18; 151-175.
- GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en *CFG* 8; 111-121.
- GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en *CFG* 16; 181-198.
- GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “*Garda o teu saio para maio*. Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en *CFG* 9; 95-112.
- GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA I TOUS, Joan (2020): “*O Maio do Outono*. Refráns romances do mes de outubro” en *CFG* 22; 53-68.
- GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no *Dictionnaire français* de César-Pierre Richelet (1680)” en *CFG* 23; 39-52.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONDAR PORTASANY, Marcial (2008): “A hermenéutica cultural como ferramenta para a fraseoloxía. O caso dos ‘dicta’ populares sobre o paseo e a paisaxe” en *CFG* 10; 129-161.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a cito’: dúas locucións de diferente fortuna” en *CFG* 7; 91-117.
- (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en *CFG* 13; 113-148.
- (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en *CFG* 22; 69-116.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato. A linguaxe figurada felina en lingua galega” en *CFG* 23; 53-80.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en *CFG* 6; 113-130.
- (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia paras as linguas” en *CFG* 8; 123-145.
- GROBA, Fernando (2010): “*A caballo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
- (2011): “*Onde hai eguas, poldros nacen*. A realidade vista dende os equinos” en *CFG* 13; 149-176.
- GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en *CFG* 6; 131-139.
- HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexicográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en *CFG* 9; 113-135.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “O encontro e o desencontro expresado a través dos fraseoloxismos do campo cognitivo FALAR” en *CFG* 13; 177-190.
- HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en *CFG* 14; 165-173.

- IÑESTA MENA, Eva M^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en *CFG* 12; 141-154.
- JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en *CFG* 7; 119-133.
- KHOUDRI, Abderrafii (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso dos/as pacientes: sinal de diversidade e de creatividade ou dun incremento do fracaso comunicativo” en *CFG* 24; 61-81.
- KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma ‘canónica’ nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en *CFG* 8; 147-163.
- KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en *CFG* 7; 135-148.
- LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019”, en *CFG* 22; 117-140.
- (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela *Hombres sin mujer* de Carlos Montenegro” en *CFG* 23; 81-96.
- LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en *CFG* 10; 163-173.
- LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de Voluntad de Benito Pérez Galdós” en *CFG* 23; 97-116.
- LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en *CFG* 13; 191-214.
- LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en *CFG* 6; 141-147.
- LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en *CFG* 11; 113-138.
- (2016): “*Alles, was da krencht und fleucht*: os fraseoloxismos alemáns con elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en *CFG* 18; 177-195.
- LEI, Chunyi (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en *CFG* 19; 33-45.
- LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en *CFG* 15; 183-208.
- LE PODER, Marie-Évelyne (2015): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en *CFG* 17; 51-80.
- (2020): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en *CFG* 22; 141-158.
- LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2015): “Paremijs xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maorí” en *CFG* 17; 81-104.
- MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en *CFG* 9; 137-144.
- MARQUES DA SILVA, Cilano (2023): “Proposta didáctica baseada en corpus para o ensino das unidades fraseolóxicas somáticas en español” en *CFG* 24; 103-129.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en *CFG* 15; 209-234.
- MARTÍ SOLANO, Ramón (2023): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en *CFG* 24; 83-101.
- MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en *CFG* 12; 155-173.
- MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coapariación dos seus formantes” en *CFG* 10; 175-188.
- MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremijs españolas recompiladas por Charles Cahier” en *CFG* 19; 71-96.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en *CFG* 4; 59-77.
- MASIULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en *CFG* 9; 145-165.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en *CFG* 6; 149-158.
- MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en *CFG* 10; 189-205.
- MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2023): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na nenez” en *CFG* 24; 131-148.

- MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en *CFG* 16; 199-248.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en *CFG* 7; 149-176.
- MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en *CFG* 10; 207-219.
- MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en *CFG* 13; 215-226.
- MONTEIRO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en *CFG* 14; 175-201.
- MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en *CFG* 6; 159-168.
(2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en *CFG* 6; 169-189.
- Ver BIOSCA (2009).
Ver BIOSCA (2012).
- MUÑOZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en *CFG* 7; 177-190.
- NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en *CFG* 15; 235-252.
- NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: *vão/gato-dog/cal*” en *CFG* 8; 165-175.
(2007): “Fraseoloxía comparada — hendiade en inglés e portugués” en *CFG* 9; 167-171.
- NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en *CFG* 10; 221-238.
- NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en *CFG* 15; 253-266.
- ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de *ere* ‘tamén’ na lingua vasca” en *CFG* 12; 175-194.
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en *CFG* 16; 249-272.
- OLZA MORENO, Inés (2009): “*Habla, soy todo oídos*. Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en *CFG* 11; 139-162.
(2012): “*Fijo que este artículo te gustará*: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés” en *CFG* 14; 203-217.
- ORENHA-OTTALIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en *CFG* 21; 35-64.
- ORTIZ ALVAREZ, María Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en *CFG* 21; 65-92.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETANA, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en *CFG* 6; 191-203.
- PARINA, Irina (2015): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en *CFG* 17; 105-127.
- PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en *CFG* 12; 195-208.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en *CFG* 6; 205-219.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en *CFG* 12; 209-232.
(2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en *CFG* 16; 273-301.
- PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en *CFG* 7; 191-223.
- PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejianismos’ de Santamaría” en *CFG* 7; 225-238.
- PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en *CFG* 9; 173-193.
(2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en *CFG* 13; 227-246.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “‘Que ‘di’ o raposo?’ A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 159-192.
- QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en *CFG* 11; 163-171.
- RAMOS SAÑUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en *CFG* 15; 267-287.

- RECIO ARIZA, Mª Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en *CFG* 12; 233-245.
- RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en *CFG* 7; 239-260.
- (2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Romanía” en *CFG* 11; 173-190.
- (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en *CFG* 13; 247-262.
- ROBLES I SABATER, Ferran (2012) “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen” en *CFG* 14; 219-244.
- RUIZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a marcación diafásica das locucións en español” en *CFG* 15; 289-320.
- RUIZ QUEMOUN, Fernande (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en *CFG* 13; 263-277.
- SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en *CFG* 12; 247-271.
- SARDELLI, Mª Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en *CFG* 11; 191-209.
- SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en *CFG* 9; 195-221.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en *CFG* 6; 221-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en *CFG* 15; 321-346.
- SIDOTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en *CFG* 23; 117-137.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en *CFG* 12; 273-286.
- SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en *CFG* 6; 231-250.
- (2007): “Do *verbo antigo* en Johan García de Guilhade” en *CFG* 9; 223-232.
- (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenésicas” en *CFG* 11; 211-227.
- SOTO ARIAS, M^a do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán -galego” en *CFG* 3 (vol. monográfico; 344 pp.).
- (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-razap. Contribución á fraseoloxía” en *CFG* 13; 279-297.
- (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en *CFG* 15; 347-370.
- (2017): “Novas catas no campo nomenclal dos peixes e outros animais mariños” en *CFG* 19; 97-123.
- STROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en *CFG* 15; 371-392.
- TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de Sao Paulo” en *CFG* 21; 93-103.
- TIMOFEEVA, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en *CFG* 15; 393-410.
- TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e *definiens* na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en *CFG* 11; 229-256.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en *CFG* 14; 245-256.
- VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. XX)” en *CFG* 15; 411-438.
- VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en *CFG* 4; 79-116.
- VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dálmata” en *CFG* 14; 257-269.
- WANG, Liqun (2023): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en *CFG* 24; 149-163.
- WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalemá da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en *CFG* 7; 261-276.

- YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico”, en *CFG* 20; 197-220.
- ZUCCHI, Angela María Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en *CFG* 21; 105-134.
- ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en *CFG* 7; 277-289.

1.2. Índice da sección de recadávivas

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en *CFG* 7; 13-40.
- ANTA FERNÁNDEZ, Alicia (2021): “O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz” en *CFG* 23; 141-157.
- BARBEITO LORENZO, María Dolores (2005): “Frasas feitas do Concello das Neves” en *CFG* 7; 293-301.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2003): “El refrán y su sombra (Faro de Vigo) por José Sesto” en *CFG* 4; 345-369.
- BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, Mª Carmen; RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Refraneiro do Seminario de Santiago (1947-1958)” en *CFG* 4; 173-343.
- CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “*Tras deste tempo, tempo vén*: a fraseoloxía de Xermade” en *CFG* 22; 195-230.
- CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón (2011): “Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en *CFG* 14; 273-285.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, Mª Emma (2020): “Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en *CFG* 22; 231-256.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, Mª Emma (2017): “Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en *CFG* 19; 127-150.
- CERVIÑO FERRÍN, M.ª Victoria (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en *CFG* 14; 287-307.
- (2013): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en *CFG* 15; 441-462.
- (2016): “Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en *CFG* 18; 199-210.
- CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refraneiros galegos” en *CFG* 6; 27-56.
- DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo (2011): “Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en *CFG* 13; 301-404.
- ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia (2014): “Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en *CFG* 16; 305-317.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2006): “Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en *CFG* 8; 179-264.
- (2008): “Refraneiro de Grou (Lobios) recollido por Beito Fernandes do Palheiro” en *CFG* 10; 241-253.
- (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en *CFG* 14; 309-333.
- FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando (2009): “*Dichos y refranes en dialecto vianés* de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en *CFG* 11; 259-282.
- FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia (2014): “Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en *CFG* 16; 319-355.
- FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina (2006): “‘‘Paremias selectas’’. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llopiz Méndez” en *CFG* 8; 265-315.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2022): “Breve achega à fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en *CFG* 24; 167-183.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en *CFG* 6; 81-112.
- GONZÁLEZ GUERRA, Anxo (2010): “Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)” en *CFG* 12; 289-315.
- GROBA BOUZA, Fernando (2010): “*A caballo regalado non se lle mira o dente*. Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en *CFG* 12; 317-372.
- (2014): “*Nas uñas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es*. Así se fala na Chan” en *CFG* 16; 357-437.
- HERMIDA ALONSO, Anxos (2009): “Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en *CFG* 11; 283-304.

- LÓPEZ BARREIRO, Margarita (2006): “Frasas feitas do Cachafeiro (Forcarei)” en *CFG* 8; 317-327.
- LÓPEZ FERRO, Xosé María (2015): “Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en *CFG* 17; 131-185.
- LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2017): “Falares de Boqueixón”, en *CFG* 19; 151-213.
- LUACES PARDO, Narciso (2014): “Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en *CFG* 16; 439-453.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en *CFG* 9; 235-246.
- (2010): “120 locucións verbais galegas” en *CFG* 12; 373-386.
- (2013): “*Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe*. Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en *CFG* 15; 463-486.
- (2016): “*Hai cousas que parecen lousas*. Unha nova achega á fraseoloxía do Cachafeiro (Forcarei)” en *CFG* 18; 211-247.
- (2019): “Refraneiro de Cotobade de Antonio Fraguas” en *CFG* 21; 137-212.
- PAZ ROCA, Mª Carmen (2003): “Aportazón ao refraneiro. Colección de refrás recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en *CFG* 4; 129-141.
- (2007): “Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” Refráns en *CFG* 9; 247-293.
- PAZ ROCA, Mª Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2004): “Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en *CFG* 6; 253-264.
- PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda (2008): “Frasas feitas de San Lourenzo de Abelendo” en *CFG* 10; 255-264.
- PRIETO DONATE, Estefanía (2009): “Refraneiro escolar galego do cambio de milenio” en *CFG* 11; 305-369.
- RIVAS, Paco (2000): “Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en *CFG* 1; 11-90.
- RUBINOS CONDE, Miguel (2013): “*Da roda para a piola*: refráns e frases do sur de Galicia” en *CFG* 15; 487-502.
- RUÍZ LEIVAS, Cristovó e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en *CFG* 4; 371-387.
- SOTO ARIAS, M^a do Rosario: “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán-galego” en *CFG* 3; 344pp.
- TABOADA CHIVITE, Xesús (2000): “Refraneiro galego” en *CFG* 2; 47-192.
- VÁZQUEZ SACO, Francisco (2003): “*Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral*. Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús e PAZ ROCA, Mª Carmen. [Locucións en *CFG* 5; 943-952. Fórmulas en *CFG* 5; 933-942. Refráns en *CFG* 5; 5-842. Ref. con topónimo en *CFG* 5; 843-910. Dialoxismos en *CFG* 5; 911-924. Enunc. fras. en *CFG* 5; 925-928. Frases proverbiais en *CFG* 5; 929-932].
- VÁZQUEZ, Lois (2003): “Refraneiro gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en *CFG* 4; 143-171.
- VENTÍN DURÁN, José Augusto (2007): *Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral*. Edición crítica de FERRO RUIBAL, Xesús; RIAL SANTOS, Raquel; SALGUEIRO VEIGA, Emma M^a; VIDAL CASTIÑEIRA, Ana, e cunha nota biográfica de VENTÍN PEREIRA, José Augusto”. Anexo 1 de *CFG*.
- VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en *CFG* 4; 79-116.
- (2003): “Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en *CFG* 4; 117-128.
- VILLAR AIRA, Sara (2018): “A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra *Contiños da Terra* (1931) de Manuel García Barros” en *CFG* 20; 223-280.

1.3. Índice alfabético de recensións

1.3.1. Índice alfabético de recensións por autores

- ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... ¡y punto!* Niveles B2 y C1. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 19, 2017; 217-219.
- ALESSANDRO, Arianna (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas*. Recensión de Fernando Groba Bouza en *CFG* 20, 2018; 283-284.
- ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 8, 2006; 331-333.
- ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en *CFG* 9, 2007; 297-301.

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas*. Recensión de Jorge Leiva Rojo en *CFG* 6, 2004; 267-270.
- (ed.) (2008a): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología*. Recensión de Luis González García en *CFG* 10, 2008; 267-274.
- (ed.) (2008b): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 13, 2011; 407-411.
- ANDRÉS, Olimpia de (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Recensión de Mª Isabel González Rey en *CFG* 12, 2010; 389-402.
- BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraséographie franco-hongroise*. Recensión de Károly Morvay en *CFG* 19, 2017; 220-222.
- BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol* (Diccionario fraseolóxico temático francés-español). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 14, 2012; 337-339.
- (2012): *Dictionnaire phraséologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseolóxico temático francés-español*. Recensión de Károly Morvay en *CFG* 15, 2013; 505-509.
- (2015): *Szólások, közmondások eredete. Fraszéológiai etimológiai szótár*. Recensión de Károly Morvay en *CFG* 18, 2016; 251-257.
- BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludwig Tieck. Estudio paremiológico contrastivo español-alemán*. Recensión de Nelly Iglesias en *CFG* 14, 2012; 340-341.
- BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ, Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega)* 1 (21.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega)* 2 (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega)* 3 (10.9.2012). Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 14, 2012; 341-344.
- BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseología y variedades diatópicas*. Recensión de Ana Mansilla en *CFG* 20, 2018; 285-286.
- BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии: Историко-этимологический справочник (Diccionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas)*. Recensión de Ekaterina Guerbek en *CFG* 7, 2005; 305-308.
- BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes*. Recensión de María Isabel González-Rey en *CFG* 20, 2018; 287-292.
- BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto). Diccionario combinatorio del español contemporáneo*. Recensión de María Isabel González Rey en *CFG* 7, 2005; 308-313.
- BUBENHOFER, Noah (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- BUJÁN OTERO, Patricia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2001/2008).
- (2008 [2002]): Véxase SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]).
- (2019): *Fraseología bíblica. Su reflejo en el refranero español*. Recensión de Kerstin Schwandtner en *CFG* 22, 2020; 259-262.
- CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) / A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)*. Recensión de Ana García Lozano en *CFG* 6, 2004; 271-272.
- CASADO VELARDE, Manuel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseológica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones*. Recensión de María Isabel González-Rey en *CFG* 19, 2017; 223-227.
- CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): *Unha maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 7, 2005; 314-316.
- CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* Recensión de Xosé María Gómez Clemente en *CFG* 23, 2021; 161-166.

- CID FERNÁNDEZ, Alba (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- CONCA, María e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principios, método i aplicacions*. Recensión de Patricia Buján Otero en *CFG* 18, 2016; 258-260.
- CONDE TARRÍO, Germán (2007a): *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en *CFG* 10, 2008; 274-279.
- (ed.) (2007b): *El componente etnolingüístico de la paremiología*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en *CFG* 10, 2008; 279-282.
- (ed.) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 13, 2011; 411-416.
- CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuales para la traducción fraseológica y paremiológica: ámbitos, recursos y modalidades*. Recensión de Andrea González Pereira en *CFG* 18, 2016; 261-265.
- CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota*. Recensión de Cristina Rodríguez Nieto en *CFG* 12, 2010; 403-404.
- COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresións populares da nosa comarca [Fórcare]*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 7, 2005; 318-320.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Έλληνες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα*. Recensión de Fernando García Romero en *CFG* 19, 2017; 228-230.
- CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 23, 2021; 167-175.
- DAL MASO, Elena (2020): *De aquí a Lima. Estudios fraseológicos del español de España e Hispanoamérica*. Recensión de Luis González García en *CFG* 23, 2021; 177-188.
- DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luzia-Homem: dicionário de cultura linguística*. Recensión de José Leite Jr. en *CFG* 24, 2023; 187-192.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009): Véxase BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (2009).
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives*. Recensión de Cristina Veiga Nova en *CFG* 8, 2006; 334-337.
- (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte*. Recensión de Martina Silva López en *CFG* 12, 2010; 405-408.
- DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies*. Vermont: Proverbium & The University of Vermont. Recensión de Rebeca Lema en *CFG* 14, 2012; 345-348.
- DURÁN PAREDES, Lucía (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseología y Paremiología: enfoques y aplicaciones*. Recensión de Luis González García en *CFG* 17, 2015; 189-199.
- ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseología española: diacronía y codificación*. Recensión de Luis González García en *CFG* 19, 2017; 230-233.
- ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): Véxase GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006).
- ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 9, 2007; 301-304.
- FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): Véxase LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016).
- FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, M.ª Antonella (eds.) (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 21, 2019; 215-217.
- GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 11, 2009; 373-378.
- GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): *La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad*. Recensión de Manuel José Aguilar Ruiz en *CFG* 22, 2020; 263-266.

- GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo*. Recensión de Alejandro Valverde García en *CFG* 24, 2023; 193-195.
- GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 13, 2011; 416-422.
- (2011): *I proverbi meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 13, 2011; 423-426.
- GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés*. Recensión de M.ª Isabel González Rey en *CFG* 21, 2019; 218-223.
- GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 17, 2015; 200-203.
- GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 12, 2010; 408-409.
- GONZÁLEZ REY, Isabel (2002): *La phraseologie du français*. Recensión de María Álvarez de la Granja en *CFG* 6, 2004; 272-274.
- (2007a): *La didactique du français idiomatique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en *CFG* 10, 2008; 283-284.
- (ed.) (2007b): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 13, 2011; 427-430.
- (2007c): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 13, 2011; 430-432.
- (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation*. Recensión de Emma Mª Salgueiro Veiga en *CFG* 13, 2011; 433-436.
- (ed.) (2012): *Unidades fraseológicas y TIC*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 15, 2013; 510-512.
- (ed.) (2013): *Phraseodidactic Studies on German as a Foreign Language/Phraseodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache*. Recensión de Laura Amigot Castillo en *CFG* 16, 2014; 457-462.
- (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas*. Recensión de Carola Strohschen en *CFG* 16, 2014; 462-471.
- (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraseodidactique*. Recensión de Germán Conde Tarrío en *CFG* 16, 2014; 471-477.
- (2021): *La nouvelle phraseologie du français (révisée et augmentée)*. Recensión de Aira Rego Rodríguez en *CFG* 23, 2021; 189-196.
- GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernande; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángeles e NICOLAS, Claire (2015): *Phraseotext - Le Français Idiomatique*. Recensión de Julia Sevilla Muñoz en *CFG* 18, 2016; 265-266.
- GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción*. Recensión de Ángela Mura en *CFG* 16, 2014; 477-480.
- GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje - Balance y perspectivas*. Recensión de Claudia Herrero Kacmarek en *CFG* 11, 2009; 378-380.
- GUIA, Josep (2014): Véxase CONCA, María; GUIA, Josep (2014).
- HALLSTEINSDOTTIR, Erla (2010): Véxase PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010).
- HARGUNDEY BANET, Henrique (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- HERRERO, Claudia (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- IGLESIAS, Nely (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Sucesións para traballar con refráns nas aulas*. Recensión de Carmen Losada Aldrey en *CFG* 23, 2021; 197-200.
- IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022). *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español*. Recensión de Beatriz Pérez Mosquera en *CFG* 24, 2023; 197-204.

- IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseoloxía y metáfora: aspectos tipolóxicos y cognitivos*. Recensión de Patricia Buján Otero en *CFG* 7, 2005; 320-323.
- IOPPOLI, Eleonora (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele*. Recensión de Simona Brunetti en *CFG* 15, 2013; 513-516.
- LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). “Adiviñanceiro tradicional do Corgo” en *LUCENSLA: Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º: 64. Recensión de Ramón Anxo Martins Seixo en *CFG* 24, 2023; 205-206.
- LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 11, 2009; 381-384.
- LARRETA, Juan P. (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseolóxica y lenguaje figurado en España y China*. Recensión de Liqun Wang en *CFG* 21, 2019; 224-228.
- LEI, Chunyi (2022): *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china*. Recensión de Yu Liang en *CFG* 24, 2023; 207-212.
- LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Diccionario de fraseoloxía galega*. Recensión de Xosé María Gómez Clemente en *CFG* 10, 2008; 284-287.
- (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 23, 2021; 201-241.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da juego. 150 fraseologismos con ejercicios*. Recensión de Nely M. Iglesias Iglesias en *CFG* 14, 2012; 348-351.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega*. Recensión de Mª Isabel González Rey en *CFG* 18, 2016; 272-275.
- LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseoloxía*. Recensión de Leopoldo Cañizo Durán en *CFG* 8, 2006; 337-340.
- LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseoloxía y culturoloxía*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 13, 2011; 437-440.
- LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseoloxía española actual*. Recensión de Iván Pazó Rial e Sara Villar Aira en *CFG* 20, 2018; 293-295.
- LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 9, 2007; 305-311.
- MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): *日英共通メタファー辞典—A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors*. Recensión de Alba Quinteiros-Soliño en *CFG* 23, 2021; 243-250.
- MANSILLA, Ana (2010): Véxase MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010).
- (2013): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture*. Recensión de Vanesa Freire Armada en *CFG* 24, 2023; 213-217.
- MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseoloxía española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí*. Recensión de María Álvarez de la Granja en *CFG* 20, 2018; 295-302.
- MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y proverbios grecolatinos*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 22, 2020; 267-308.
- MARTINO RUZ, Xandru (2008): *Refraneru temáticu asturianu*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en *CFG* 14, 2012; 351-355.
- MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guía teórico para o estudo da fraseoloxía portuguesa*. Recensión de Andrea de Araújo Rubert en *CFG* 23, 2021; 251-257.
- MASŁOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective*. Recensión de Alba Giráldez Otero e Alba Quinteiros-Soliño en *CFG* 22, 2020; 309-316.
- MASSEAU, Paola: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).

- MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraseologie et pragmatique, n.º 1*. Recensión de M.ª Carmen Parra Simón en *CFG* 23, 2021; 259-267.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en *CFG* 6, 2004; 275-279.
- (2008a): *Beiträge zur Phraseologie aus textueller Sicht*. Recensión de Claudia Herrero Kaczmarek en *CFG* 10, 2008; 287-289.
- (2008b): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios*. Recensión de Alba Vidal Fernández en *CFG* 10, 2008; 290-293.
- (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher*. Recensión de Patricia Buján Otero en *CFG* 11, 2009; 384-388.
- (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en *CFG* 17, 2015; 203-208.
- MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY, Katrin e OLZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)*. Recensión de María Álvarez de la Granja en *CFG* 19, 2017; 234-240.
- MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 12, 2010; 410-413.
- MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv*. Recensión de Elena Sánchez-López en *CFG* 23, 2021; 269-272.
- MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013a): *La fraseografía del alemán y el español: lexicografía y traducción*. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en *CFG* 16, 2014; 480-484.
- (2013b): Véxase SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a) e (2013b).
- MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas*. Recensión de Luis González García en *CFG* 22, 2020; 317-328.
- MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century*. Recensión de Irina Parina en *CFG* 23, 2021; 273-277.
- MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español*. Recensión de Luis González García en *CFG* 20, 2018; 303-306.
- MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 8, 2006; 340-342.
- (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 14, 2012; 355-358.
- (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014. Recensión de Beatriz Pérez Traseira en *CFG* 16, 2014; 484-490.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2008): Véxase GONZÁLEZ ROYO, Carmen (2008).
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU, Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseología, Opacidad y Traducción*. Recensión de Marie-Évelyne Le Poder en *CFG* 16, 2014; 491-493.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacidad, idiomática, traducción. Opacités, idiomaticités, traduction*. Recensión de Juan Antonio Albaladejo Martínez en *CFG* 14, 2012; 359-360.
- MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- MOKIENKO, Valerii M. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanià*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 15, 2013; 519-522.
- NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 15, 2013; 522-526.
- NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol*. Recensión de Mª Isabel González Rey en *CFG* 10, 2008; 294-298.
- NUNES, Manuela (2006): Véxase ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006).
- OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2007): *Fraseografía teórica y práctica*. Por Carmen Mellado Blanco en *CFG* 10, 2008; 298-303.

- OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en CFG 14, 2012; 361-365.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e a`licada em Fraseologia e Paremiologia*. Recensión de Ramón Anxo Martins Seixo en CFG 17, 2015; 208-214.
- PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2002): Véxase IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002).
- (eds.) (2005): Véxase LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2005).
- PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)*. Recensión de Mª Isabel González Rey en CFG 9, 2007; 311-313.
- PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Dicionari de dites i refranys sobre el cap*. Recensión de Xus Ugarte Ballester en CFG 14, 2012; 365-367.
- (2005-2012): [ipamies.dites.cat](http://pamies.dites.cat) /// refranyer.dites.cat /// biblioteca.dites.cat /// dicionari.blogspot.com /// didactica.dites.cat /// tematic.dites.cat /// polsim.dites.cat /// frasesfetes.dites.cat /// enciclopedia.dites.cat /// etimologies.dites.cat /// conferencies.dites.cat /// topica.dites.cat /// ulls.dites.cat /// cap.dites.cat. Recensión de Joan Puigmalet en CFG 14, 2012; 367-371.
- PENA, Xosé A. (2011): *Dicionario fraseolóxico bilingüe castelán-galego*. Recensión de María do Rosario Soto Arias en CFG 13, 2011; 440-446.
- PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 15, 2013; 526-529.
- (2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica*. Recensión de María Álvarez de la Granja en CFG 18, 2016; 267-272.
- PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): Véxase CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2006): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005).
- (2009): Véxase DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2009).
- PIIRAINEN, Elisabeth (2012): *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 14, 2012; 371-374.
- PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica*. Recensión de Nuria García García en CFG 23, 2021; 279-285.
- PTASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 13, 2011; 446-450.
- RAMÓN, Estanislao (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- RAMOS, Gabino (2005): Véxase SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004).
- RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 12, 2010; 414-417.
- ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemany-català: fraseologismes de la producció verbal*. Recensión de Ana Mansilla Pérez en CFG 15, 2013; 529-533.
- ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón (2005): Véxase CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005).
- RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refraneiro alemán-galego*. Recensión de Cristina Veiga Novoa en CFG 6, 2004; 279-283.
- RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): Véxase PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005).
- RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniza. Memorias*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en CFG 7, 2005; 316-318.
- RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2005): *Diccionario temático de frases hechas*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en CFG 7, 2005; 323-329.
- SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multiword expressions: Insights from a multi-lingual perspective*. Recensión de Patricia Buján Otero en CFG 21, 2019; 229-232.
- SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Ausiàs March a través de les col·locacions. Una aproximació semiautomàtica*. Recensión de Santiago Vicente Llavata en CFG 17, 2015; 214-222.
- SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en CFG 9, 2007; 314-318.

- (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 14, 2012; 374-378.
- SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): *Dicionario Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en *CFG* 9, 2007; 314-318.
- (2005): *Dicionario Idiomático Português-Alemão*. Recensión de Isabel Giráldez Arias en *CFG* 9, 2007; 314-318.
- SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (1979).
- (2005): Véxase SCHEMANN, Hans e SCHEMANN-DIAS, Luiza (2005).
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013a): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de Noelia Surribas Díaz en *CFG* 15, 2013; 534-535.
- SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013b): *Idiomatik Deutsch-Spanisch*. Recensión de Maria Luisa Ortiz Álvarez e Enrique Huelva Unternbäumen en *CFG* 17, 2015; 223-226.
- SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The role of constituents in multiword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective*. Recensión de Nerea Peleteiro Fernández en *CFG* 24, 2023; 219-226.
- SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS, Gabino (2004): *Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles*. Recensión de Luis González García en *CFG* 7, 2005; 330-333.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- (ed.) (2014): *Fraseología y Léxico. Un enfoque contrastivo*. Recensión de Vanessa Fernández Pampín en *CFG* 16, 2014; 494-496.
- (2020): *Refranes del siglo XVI en el siglo XXI*. Recensión de Yuanxin Ji en *CFG* 22, 2020; 329-332.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán*. Recensión de Mª Isabel González Rey en *CFG* 11, 2009; 388-391.
- (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso*. Recensión de Germán Conde Tarrío en *CFG* 11, 2009; 391-392.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): El mínimo paremiológico español. Recensionado por Mª Carmen Losada Aldrey en *CFG* 24; 227-229.
- SEVILLA MUÑOZ, Manuel (2007): Véxase LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007).
- SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraseologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri*. Recensión de Marcelo Caramés Obelleiro en *CFG* 24, 2023; 231-237.
- SILVA, Suzete (org.) (2020): *Fraseología & Cia. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2*. Recensión de Mª Rosario Soto Arias en *CFG* 22, 2020; 333-342.
- SIMONA, Federica (2006): Véxase ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006).
- SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 17, 2015; 226-229.
- SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE*. Recensión de M.ª Carmen Losada Aldrey en *CFG* 21, 2019; 232-236.
- SOTO ARIAS, María Rosario (2008): Véxase LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008).
- STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): Véxase BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998).
- SULKOWSKA, Monika (2013): *De la phraseologie à la phraseodidactique. Études théoriques et pratiques*. Recensión de María Isabel González Rey en *CFG* 16, 2014; 496-501.
- TOLOSA IGUALADA Miguel: Véxase MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2013).
- TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen*. Recensión de Carmen Mellado Blanco en *CFG* 22, 2020; 343-348.
- UREÑA TORMO, Clara (2014): Véxase GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba e UREÑA TORMO, Clara (2014).
- VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelles (2012): *Dixoo ou predicouno? Ditos populares*. Recensión de Xesús Ferro Ruibal en *CFG* 16, 2014; 501-506.
- VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2017): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE*. Recensión de M. Carmen Losada Aldrey en *CFG* 20, 2018; 307-309.

- VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana). Hacia una fraseología histórica del español*. Recensión de Luis González García en CFG 15, 2013; 535-542.
- VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Paremias populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa)*. Recensión de Xacinta Varela Martínez en CFG 16, 2014; 506-509.
- WOTJAK, Gerd (ed.) (2005): Véxase ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005).
- ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano LS/L2*. Recensión de Paula Quiroga Munguía en CFG 10, 2008; 304-307.

1.3.2. Índice alfabético de recensiones por recensionantes

- AGUILAR RUIZ, Manuel José (2020). Recensión de GARCÍA RODRÍGUEZ, Joseph (2020): La fraseología del español y el catalán. Semántica cognitiva, simbolismo y contrastividad en CFG 22, 2020; 263-266.
- ALBALADEJO MARTÍNEZ, Juan Antonio (2012). Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro e MEJRI, Salah (dirs.) (2010): *Opacidad, idiomática, traducción. Opacités, idiomatie, traduction* en CFG 14, 2012; 359-360.
- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2004): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2002): *La phraseologie du français* en CFG 6, 2004; 272-274.
- (2013): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2012): *Gramática y semántica de las locuciones* en CFG 15, 2013; 526-529.
- (2016): Recensión de PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2015): *Para un diccionario de locuciones. De la lingüística teórica a la fraseografía práctica* en CFG 18, 2016; 267-272.
- (2017): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; BERTY Katrin e OLZA, Inés (eds.) (2017): *Discurso repetido y fraseología textual (español y español-alemán)* en CFG 19, 2017; 234-240.
- (2018): Recensión de MARTÍN SALCEDO, Javier (2017): *Fraseología española en uso. ¡Si tú lo dices! ¡Venga! Ya verás como sí* en CFG 20, 2018; 295-302.
- AMIGOT CASTILLO, Laura (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2013): *Phraseodidactic Studies on German as a Foreign Language/ Phraseodidaktische Studien zu Deutsch als Fremdsprache* en CFG 16, 2014; 457-462.
- ARAÚJO RUBERT, Andrea de (2021): Recensión de MARTINS, Vicente de Paula da Silva (2020): *Guia teórico para o estudo da fraseologia portuguesa* en CFG 23, 2021; 251-257.
- BRUNETTI, Simona (2013): Recensión de KONECNY, Christine (2010): *Kollokationen, Versuch einer semantisch-begrifflichen Annäherung und Klassifizierung anhand italienischer Beispiele* en CFG 15, 2013; 513-516.
- BUJÁN OTERO, Patricia (2005): Recensión de IÑESTA MENA, Eva María e PAMIES BERTRÁN, Antonio (2002): *Fraseología y metáfora: aspectos tipológicos y cognitivos* en CFG 7, 2005; 320-323.
- (2009): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2009): *Theorie und Praxis der idiomatischen Wörterbücher* en CFG 11, 2009; 382-386.
- (2016): Recensión de CONCA, Maria e GUIA, Josep (2014): *La fraseología. Principis, mètode i aplicacions* en CFG 18, 2016; 258-260.
- (2019): Recensión de SAILER, Manfred e MARKANTONATOU, Stella (2018): *Multinword expressions: Insights from a multi-lingual perspective* en CFG 21, 2019; 229-232.
- CARAMÈS OBELLEIRO, Marcelo (2023): Recensión de SFAR, Inès e BUVET, Pierre-André (dir.) (2018). *La phraseologie entre fixité et congruence. Hommage à Salah Mejri* en CFG 24, 2023; 231-237.
- CAÑIZO DURÁN, Leopoldo (2006): Recensión de LUQUE DURÁN, Juan de Dios e PAMIES BERTRÁN, Antonio (eds.) (2005): *La creatividad en el lenguaje: colocaciones idiomáticas y fraseología* en CFG 8, 2006; 337-340.
- CONDE TARRÍO, Germán (2008): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (2007): *La didactique du français idiomatique* en CFG 10, 2008; 283-284.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (dirs.) (2001/2008): *1001 refranes españoles con su correspondencia en alemán – árabe – francés – inglés – italiano – polaco – provenzal y ruso* en CFG 11, 2009; 391-392.
- (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2014): *Outils et méthodes d'apprentissage en phraseodidactique* en CFG 16, 2014; 471-477.
- FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa (2009): Recensión de LAFUENTE NIÑO, Mª Carmen; SEVILLA MUÑOZ, Manuel; DE LOS REYES GÓMEZ, Fermín e SEVILLA MUÑOZ, Julia (2007): *Seminario Internacional Colección paremiológica, Madrid, 1922-2007* en CFG 11, 2009; 381-384.
- (2013): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2012): *Unidades fraseológicas y TIC* en CFG 15, 2013; 510-512.

- (2014): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (ed.) (2014): *Fraseoloxía y Léxico. Un enfoque contrastivo* en CFG 16, 2014; 494-496.
- (2019): Recensión de FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia e SARDELLI, Antonella (2019): *Estudios lingüísticos y literarios de las unidades fraseológicas en las obras cervantinas* en CFG 21, 2019; 191-209.
- (2021): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto e ALESSANDRO, Arianna (2019): *Innovación en fraseodidáctica. Tendencias, enfoques y perspectivas* en CFG 23, 2021; 167-175.
- FERRO RUIBAL, Xesús (2005a): Recensión de CASTRO OTERO, Salvador *et alii* (2005): *Unba maré de palabras. Contribución ao léxico do Morrazo* en CFG 7, 2005; 314-316.
- (2005b): Recensión de COUCEIRO, Xosé (2005): *Expresións populares da nosa comarca [Forcarei]* en CFG 7, 2005; 318-320.
- (2005c): Recensión de RODRÍGUEZ TRONCOSO, Manuel (2005): *Historia dunha aldea galega. Coas mans encol do lume. Guntín da Caniza. Memorias* en CFG 7, 2005; 316-318.
- (2006): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2004): *Proverbs: a handbook* en CFG 8, 2006; 340-342.
- (2007): Recensión de LURATI, Ottavio (2002): *Per modo di dire. Storia della lingua e antropologia nelle locuzioni italiane ed europee* en CFG 9, 2007; 305-311.
- (2010): Recensión de RÍO CORBACHO, María Pilar (2010): *El refranero y el santoral. Un santo y un refrán para cada día* en CFG 12, 2010; 414-417.
- (2011a): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2010): *Paremiología romance. Los refranes meteorológicos* en CFG 13, 2011; 416-422.
- (2011b): Recensión de GARGALLO GIL, José Enrique (coord.) (2011): *I proverbi meteorologici. Ai confini dell'Europa romanza* en CFG 13, 2011; 423-426.
- (2012a): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraseologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseológico temático francés-español*, en CFG 14, 2012; 337-339.
- (2012b): Recensión de BERMÚDEZ BLANCO, Manuel e CID FERNÁNDEZ Alba (2011-2012): *Fraseoloxía Visual (Galega) 1* (21.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 2* (30.12.2011); *Fraseoloxía Visual (Galega) 3* (10.9.2012) en CFG 14, 2012; 341-344.
- (2012c): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2012): *International Bibliography of Paremiography. Collections of Proverbs, Proverbial Expressions and Comparisons, Quotations, Graffiti, Slang and Wellerisms* en CFG 14, 2012, 355-358.
- (2012d): Recensión de PIIRAINEN Elisabeth: *Widespread Idioms in Europe and Beyond. A Cross-linguistic and Cross-cultural Research Project* en CFG 14, 2012, 371-374.
- (2013): Recensión de MORVAY, Károly (2006): *Els bons usos es perden. Petit Diccionari Fraseològic Cerdanà.* en CFG 15, 2013; 519-522.
- (2014): Recensión de VAL VAL, Xosé. Cura de Vilar de Ortelle (2012): *Díxoo ou predicouno? Ditos populares* en CFG 16, 2014; 501-506.
- (2015): Recensión de SOARES, Rui João Baptista (2002): *Do Ano ao Santo tudo é encanto. Ditos populares ao longo do ano* en CFG 17, 2015; 226-229.
- (2020): Recensión de MARTÍNEZ SEGURA, Rafael (2019): *Diccionario temático comparado de refranes y paremias grecolatinas* en CFG 22, 2020; 267-308.
- (2021): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carmen e SOTO ARIAS, M.ª Rosario (2020): *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego* en CFG 23, 2021; 201-241.
- FREIRE ARMADA, Vanesa (2023): Recensión de MARDAR, Iulian (2022). *Idioms through Time and Technology: The Signature of a Culture* en CFG 24, 2023; 213-217.
- GARCÍA GARCÍA, Nuria (2021): Recensión de PLA COLOMER, Francisco Pedro e VICENTE LLAVATA, Santiago (2020): *La materia de Troya en la Edad Media hispánica. Historia textual y codificación fraseológica* en CFG 23, 2021; 279-284.
- GARCÍA LOZANO, Ana (2004): Recensión de CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Usted necesita) A Spanish and English Dictionary of Idioms (The phrases you need)* en CFG 6, 2004; 271-272.
- GARCÍA ROMERO, Fernando (2017): Recensión de CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2017): *Ο παροιματικός λόγος που γνωρίζουν και χρησιμοποιούν οι σύγχρονοι Έλληνες, με αντιστοιχίες στην ισπανική γλώσσα.* Recensión de Fernando García Romero en CFG 19, 2017; 228-230.
- GIRÁLDEZ ARIAS, Isabel (2007a): Recensión de SCHEMANN, Hans (2002): *Idiomatik Deutsch – Portugiesisch* en CFG 9, 2007; 314-318.
- (2007b): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luíza (1979): *Diccionario Idiomático Português-Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.

- (2007c): Recensión de SCHEMANN, Hans; SCHEMANN-DIAS, Luiza (2005): *Dicionario Idiomático Portugués–Alemão* en CFG 9, 2007; 314-318.
- GIRÁLDEZ OTERO, Alba e QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): Recensión de MASŁOWSKA, Ewa (2020): *Mediating the Otherworld in Polish Folklore. A Cognitive Linguistic Perspective* en CFG 22, 2020; 309-316.
- GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2008): Recensión de LÓPEZ TABOADA, Carme e SOTO ARIAS, María Rosario (2008): *Dicionario de fraseoloxía galega* en CFG 10, 2008; 284-287.
- (2021): Recensión de CHARTERIS-BLACK, Jonathan (2019): *Metaphors of Brexit. No Cherries on the Cake?* en CFG 23, 2021; 161-166.
- GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): Recensión de SECO, Manuel; ANDRÉS, Olimpia de e RAMOS Gabino (2004): *Dicionario fraseolóxico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles* en CFG 7, 2005; 330-333.
- (2008): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2008): *Lenguaje figurado y motivación. Una perspectiva desde la fraseología* en CFG 10, 2008; 267-274.
- (2013): Recensión de VICENTE LLAVATA, Santiago (2011): *Estudio de las locuciones en la obra literaria de Don Íñigo López de Mendoza (Marqués de Santillana). Hacia una fraseología histórica del español* en CFG 15, 2013; 535-542.
- (2015): Recensión de DURANTE, Vanda (ed.) (2014): *Fraseología y Paremiología: enfoques y aplicaciones* en CFG 17, 2015; 189-199.
- (2017): Recensión de ECHENIQUE ELIZONDO, María Teresa; MARTÍNEZ ALCAIDE, María José; SÁNCHEZ MÉNDEZ, Juan Pedro e PLA COLOMER, Francisco P. (eds.) (2016): *Fraseología española: diacronía y codificación* en CFG 19, 2017; 230-233.
- (2018): Recensión de MESSINA FAJARDO, Luisa A. (2017): *Apuntes de fraseología, paremiología, traducción y didáctica del español* en CFG 20, 2018; 303-306.
- (2020): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen e GUTIÉRREZ RUBIO, Enrique (eds.) (2020): *Nuevas aportaciones de la Gramática de Construcciones a los estudios de fraseología en las lenguas románicas* en CFG 22, 2020; 317-328.
- GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2016): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán; MOGORRÓN HUERTA, Pedro; MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel e PRIETO GARCÍA-SECO, David (2015): *Enfoques actuales para la traducción fraseológica y paremiológica: ámbitos, recursos y modalidades* en CFG 18, 2016; 261-265.
- GONZÁLEZ REY, Isabel (2005): Recensión de BOSQUE MUÑOZ, Ignacio (2004): *Redes (las palabras en su contexto). Dicionario combinatorio del español contemporáneo* en CFG 7, 2005; 308-313.
- (2007): Recensión de PAMIES BERTRÁN, Antonio e RODRÍGUEZ SIMÓN, Francisca (2005): *El lenguaje de los enfermos (Metáfora y fraseología en el habla espontánea de los pacientes)* en CFG 9, 2007; 311-313.
- (2008): Recensión de NETZLAFF, Marion (2005): *La collocation adjectif-adverbe et son traitement lexicographique. Français – allemand – espagnol* en CFG 10, 2008; 294-298.
- (2009): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia e CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2008 [2002]): *Pocas palabras bastan: vida e interculturalidad del refrán* en CFG 11, 2009; 388-391.
- (2010): Recensión de BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL'SKIJ, Dmitriij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía* en CFG 12, 2010; 389-402.
- (2014): Recensión de SULKOWSKA, M. (2013): *De la phraséologie à la phraséodidactique. Études théoriques et pratiques* en CFG 16, 2014; 496-501.
- (2016): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen; CID FERNÁNDEZ, Alba e FERNÁNDEZ CARBALLIDO, Xurxo (2016): *'Para dar trela'. Manual práctico de fraseoloxía galega* en CFG 18, 2016; 272-275.
- (2017): Recensión de CASTILLO CARBALLO, Auxiliadora (2015): *De la investigación fraseológica a las decisiones fraseográficas. Un estudio de interrelaciones* en CFG 19, 2017; 223-227.
- (2018): Recensión de BLANCO ESCODA, Xavier e MEJRI, Salah (2018): *Les Pragmatèmes* en CFG 20, 2018; 287-292.
- (2019): Recensión de GAUTIER, Laurent (2018): *Figement et discours spécialisés* en CFG 21, 2019; 218-223.
- GROBA BOUZA, Fernando (2018): Recensión de ALMEIDA, José João (1999): *Dicionário aberto de calão e expressões idiomáticas* en CFG 20, 2018; 283-284.
- GUERBEK, Ekaterina (2005): Recensión de BIRIKH, Alexander K.; MOKIENKO, Valerii M. e STEPÁNOVA, Liudmila I. (1998): *Словарь русской фразеологии: Историко-этимологический справочник (Dicionario de fraseoloxía rusa: libro de referencias histórico-etimolóxicas)* en CFG 7, 2005; 305-308.
- HERRERO KACZMAREK, Claudia (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Beiträge zur Phraséologie aus textueller Sicht* en CFG 10, 2008; 287-289.
- (2009): Recensión de GONZÁLEZ RUÍZ, Ramón; CASADO VELARDE, Manuel e ESPARZA TORRES, Miguel Ángel (2006): *Discurso, Lengua y metalenguaje –Balance y perspectivas* en CFG 11, 2009; 378-380.

- HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Véxase ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015).
- IGLESIAS IGLESIAS, Nely (2012a): Recensión de LOSADA ALDREY, M. Carmen (2011): *El español idiomático da xogo. 150 fraseologismos con exercicios* en CFG 14, 2012; 348-351.
- (2012b): Recensión de BARSANTI, Mª Jesús (2011): *Los refranes en la traducción de El Quijote de Ludwig Tieck. Estudio paremiológico contrastivo español-alemán* en CFG 14, 2012; 340-341.
- Jl, Yuanxin (2020): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia (2020): *Refranes del s. XVI en el s. XXI* en CFG 22, 2020; 329-332.
- LE PODER, Marie-Évelyne (2014): Recensión de MOGORRÓN HUERTA, Pedro; GALLEGO HERNÁNDEZ, Daniel; MASSEAU Paola e TOLOSA IGUALADA, Miguel (eds.) (2013): *Fraseología, Opacidad y Traducción* en CFG 16, 2014; 491-493.
- LEIVA ROJO, Jorge (2004): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas* en CFG 6, 2004; 267-270.
- LEITE JR., Vicente (2023): Recensión de DE PAULA DA SILVA MARTINS, Vicente (2021): *Luzia-Homem: dicionário de cultura lingüística* en CFG 24, 2023; 187-192.
- LEMA, Rebeca (2012): Recensión de DOYLE, Charles Clay (2012): *Doing Proverbs and Other Kinds of Folklore. Philological and Historical Studies* en CFG 14, 2012; 345-348.
- LOSADA ALDREY, M. Carmen (2010): Recensión de MELLADO, Carmen; BUJÁN, Patricia; HERRERO, Claudia; IGLESIAS, Nely e MANSILLA, Ana (eds.) (2010): *La fraseografía del S. XXI. Nuevas propuestas para el español y el alemán* en CFG 12, 2010; 410-413.
- (2011): Recensión de LUQUE NADAL, Lucía (2010): *Fundamentos teóricos de los diccionarios lingüístico-culturales. Relaciones entre fraseología y cultura* en CFG 13, 2011; 437-440.
- (2012): Recensión de OLZA MORENO, Inés (2011): *Corporalidad y lenguaje. La fraseología somática metalingüística del español* en CFG 14, 2012; 361-365.
- (2015): Recensión de GÓMEZ GONZÁLEZ, Alba; UREÑA TORMO, Clara (2014): *Locuciones y refranes para dar y tomar. El libro para APRENDER más de 120 locuciones y refranes del español* en CFG 17, 2015; 200-203.
- (2017): Recensión de ABAD ASÍN, Carlota e ALBERT GANDÍA, Paula (2016): *Combina palabras y formula ideas. Propaga tu español a los cuatro vientos... ¡y punto! Niveles B2 y C1* en CFG 19, 2017; 217-219.
- (2018): Recensión de VELÁZQUEZ PUERTO, Karen (2017): *¡Dale a la lengua! Integrando el aprendizaje de fraseología en ELE* en CFG 20, 2018; 307-309.
- (2019): Recensión de SOLANO RODRÍGUEZ, María Ángeles e BIELAWSKA, Karolina (2017): *Proyectos de fraseología integrada para la enseñanza de ELE* en CFG 21, 2019; 232-236.
- (2021): Recensión de IGLESIAS GONZÁLEZ, Xaime (2019): *Coa palabra na boca. Suxestións para traballar con refráns nas aulas* en CFG 23, 2021; 197-200.
- (2023): Recensión de SEVILLA MUÑOZ, Julia / BARBADILLO DE LA FUENTE, M.ª Teresa (2021): *El mínimo paremiológico español* en CFG 24, 2023; 227-229.
- LIANG, Yu (2023): Recensión de LEI, Chunyi (2022): *Metáforas y culturemas botánicos en la lengua china* en CFG 24, 2023; 207-212.
- MANSILLA PÉREZ, Ana (2013): Recensión de ROBLES I SABATER, Ferrán (2010): *Aspectes de fraseología contrastiva alemán-catalá: fraseologismes de la producció verbal* en CFG 15, 2013; 529-533.
- (2018): Recensión de BERTY, Katrin; MELLADO BLANCO, Carmen e OLZA, Inés (eds.) (2018): *Fraseología y variedades diatópicas* en CFG 20, 2018; 285-286.
- MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2015): Recensión de ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (org.) (2012): *Tendências atuais na pesquisa descritiva e a' lizada em Fraseología e Paremiología* en CFG 17, 2015; 208-214.
- (2023): Recensión de LADRA FERNÁNDEZ, Xosé Lois (2022). "Adiviñanceiro tradicional do Corgo" en *LUCENSLA: Miscelánea de cultura e investigación*, vol.32, n.º: 64 en CFG 24, 2023; 205-206.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2005): Recensión de RODRÍGUEZ VIDA, Susana (2004): *Diccionario temático de frases hechas* en CFG 7, 2005; 323-329.
- (2006): Recensión de ALMELA, Ramón; RAMÓN, Estanislao e WOTJAK, Gerd (eds.) (2005): *Fraseología contrastiva. Con ejemplos tomados del alemán, español, francés e italiano* en CFG 8, 2006; 331-333.
- (2007): Recensión de ETTINGER, Stefan e NUNES, Manuela (2006): *Portugiesische Redenwendungen* en CFG 9, 2007; 301-304.
- (2008): Recensión de OLIMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2007): *Fraseografía teórica y práctica* en CFG 10, 2008; 298-303.

- (2009): Recensión de GARCÍA-PAGE, Mario (2008): *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones* en CFG 11, 2009; 373-378.
- (2011): Recensión de PFASHNYK, Stefaniya; HALLSTEINSDOTTIR, Erla e BUBENHOFER, Noah (2010): *Korpora, Web und Datenbanken. Computergestützte Methoden in der modernen Phraseologie und Lexikographie. Corpora, Web and Databases. Computer-Based Methods in Modern Phraseology and Lexicography* en CFG 13, 2011; 446-450.
- (2012): Recensión de SCHEMANN, Hans (2012): *Synonymwörterbuch der deutschen Redensarten. 2. Auflage, erweitert um eine Einführung in die 'Synonymie und Idiomatik'* en CFG 14, 2012; 374-378.
- (2013): Recensión de NAVARRO, Carmen (2008): *Aspectos de fraseología contrastiva español-italiano* en CFG 15, 2013; 522-526.
- (2020): Recensión de TORRENT i ALAMANY-LENZEN, Aina e URÍA FERNÁNDEZ, Lucía (2020): *Spanisch-deutsches Wörterbuch der Redewendungen* en CFG 22, 2020; 343-348.
- MORVAY, Károly (2013): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos e GONZÁLEZ REY, María Isabel (2012): *Dictionnaire phraseologique thématique français-espagnol. Diccionario fraseológico temático francés-español* en CFG 15, 2013; 505-509.
- (2016): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2015): *Szólások, közmondások eredete. Frázéológiai etimológiai szótár* en CFG 18, 2016; 251-257.
- (2017): Recensión de BÁRDOSI, Vilmos (2017): *Du phrasème au dictionnaire. Études de phraseographie franco-hongroise* en CFG 19, 2017; 220-222.
- MURA, Angela (2014): Recensión de GONZÁLEZ ROYO, Carmen e MOGORRÓN HUERTA, Pedro (eds.) (2008): *Estudios y análisis de fraseología contrastiva: lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 477-480.
- ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa e HUELVA UNTERNBÄUMEN, Enrique (2015): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan Pablo e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 223-226.
- PARINA, Irina (2021): Recensión de MENA MARTÍNEZ, Flor e STROHSCHEN, Carola (2020): *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century* en CFG 23, 2021; 273-277.
- PARRA SIMÓN, M.ª Carmen (2021): Recensión de MAURICE, Ker Kauffer e KEROMNES, Yvon (2018): *VERBUM [Tome XL]. Phraseologie et pragmatique, n.º 1* en CFG 23, 2021; 259-267.
- PAZÓ RIAL, Iván e VILLAR AIRA, Sara (2018): Recensión de LUQUE TORO, Luis (2012): *Manual práctico de usos de la Fraseología española actual* en CFG 20, 2018; 293-295.
- PELETEIRO FERNÁNDEZ, Nerea (2023): Recensión de SCHULTE IM WALDE, Sabine e SMOLKA, Eva (eds.) (2020). *The role of constituents in multiword expressions: An interdisciplinary, cross-lingual perspective* en CFG 24, 2023; 219-226.
- PÉREZ TRASEIRA, Beatriz (2014): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (coord.); BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely M.; LOSADA, M. Carmen e MANSILLA, Ana (eds.) (2013): *La fraseografía del alemán y el español: lexicografía y traducción* en CFG 16, 2014; 480-484.
- (2014): Recensión de MIEDER, Wolfgang (2014): *Proverbium. Yearbook of International Proverb Scholarship*, 31, 2014 en CFG 16, 2014; 484-490.
- (2015): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (ed.) (2014): *Kontrastive Phraseologie Deutsch-Spanisch* en CFG 17, 2015; 203-208.
- PÉREZ MOSQUERA, Beatriz (2023) : Recensión de IGLESIAS OVEJERO, Ángel (2022): *Diccionario de los nombres de persona en el refranero español* en CFG 24, 2023; 197-204.
- PUIGMALET, Joan (2012). Recensión de PÀMIÉS, Víctor (2005-2012): vpamies.dites.cat // refranyer.dites.cat // biblioteca.dites.cat // dicionari.blogspot.com // didactica.dites.cat // tematic.dites.cat // polsim.dites.cat // frasesfetes.dites.cat // enciclopedia.dites.cat // etimologies.dites.cat // conferencies.dites.cat // topica.dites.cat // nlls.dites.cat // cap.dites.cat en CFG 14, 2012; 367-371.
- QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2021): Recensión de MAKINO, Seiichi e OKA, Mayumi (2017): *日英共通メタファー一辞典 — A Bilingual Dictionary of English and Japanese Metaphors* en CFG 23, 2021; 243-250.
- QUIROGA MUNGUÍA, Paula (2008): Recensión de ZAMORA MUÑOZ, Pablo; ALESSANDRO, Arianna; IOPPOLI, Eleonora e SIMONA, Federica (2006): *Hai voluto la bicicletta... Esercizi su fraseologia e segnali discorsivi per studenti di italiano LS/L2* en CFG 10, 2008; 304-307.
- REGO RODRÍGUEZ, Aira I. (2021): Recensión de GONZÁLEZ-REY, María Isabel (2021): *La nouvelle phraseologie du français (révisée et augmentée)* en CFG 23, 2021; 189-196.
- RODRÍGUEZ NIETO, Cristina (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *El componente etnolingüístico de la paremiología* en CFG 10, 2008; 279-282.

- (2010): Recensión de CORTIZAS, Antón (2010): *Ao pé da Laxa da Moa. Literatura de tradición oral de Carnota* en CFG 12, 2010; 403-404.
- SALGUEIRO VEIGA, Emma Mª (2008): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (2007): *Nouveaux apports à l'étude des expressions figées* en CFG 10, 2008; 274-279.
- (2011): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2008): *A multilingual Focus on Contrastive Phraseology and Techniques for Translation* en CFG 13, 2011; 433-436.
- SÁNCHEZ-LÓPEZ, Elena (2021): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen; HOLZINGER, Herbert; IGLESIAS IGLESIAS, Nely e MANSILLA PÉREZ, Ana (2020): *Muster in der Phraseologie. Monolingual und kontrastiv* en CFG 23, 2021; 269-272.
- SCHWANDTNER, Kerstin (2020): Recensión de CANTERA ORTIZ DE URBINA, Jesús (2019): *Fraseología bíblica. Su reflejo en el refranero español* en CFG 22, 2020; 259-262.
- SEVILLA MUÑOZ, Julia (2016): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel; BÁRDOSI, Vilmos; DUFAYS, Jean-Louis; SIERRA SORIANO, Ascensión; RUIZ-QUEMOUN, Fernande; SOLANO RODRÍGUEZ, Mª Ángeles e NICOLAS, Claire (2015): *Phraséotext - Le Français Idiomatique* en CFG 18, 2016; 265-266.
- SILVA LÓPEZ, Martina (2010): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN Elisabeth (2009): *Zur Theorie der Phraseologie - Kognitive und kulturelle Aspekte* en CFG 12, 2010; 405-408.
- SOTO ARIAS, María Rosario (2011): Recensión de PENA, Xosé A. (2011): *Diccionario fraseológico bilingüe castelán-galego* en CFG 13, 2011; 440-446.
- (2020): Recensión de SILVA, Suzete (2020): *Fraseoloxía e CLA. Entabulando diálogos reflexivos. Volume 2* en CFG 22, 2020; 333-342.
- STROHSCHEN, Carola (2014): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (ed.) (2014): *Didáctica y traducción de las unidades fraseológicas* en CFG 16, 2014; 462-471.
- SURRIBAS DÍAZ, Noelia. (2013): Recensión de SCHEMANN, Hans; MELLADO BLANCO, Carmen; BUJÁN, Patricia; IGLESIAS, Nely; LARRETA, Juan P. e MANSILLA, Ana (2013): *Idiomatik Deutsch-Spanisch* en CFG 15, 2013; 534-535.
- UGARTE BALLESTER, Xus (2012): Recensión de PÀMIES I RIUDOR, Víctor (2012): *En cap cap cap. Diccionario de dites i refranys sobre el cap* en CFG 14, 2012; 365-367.
- VALVERDE GARCÍA, Alejandro (2023): Recensión de GARCÍA ROMERO, Fernando (2022): *Lechuzas a Atenas. Pervivencia hoy del refranero griego antiguo* en CFG 24, 2023; 193-195.
- VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2010): Recensión de GONZÁLEZ RADÍO, Vicente (2007): *Comunicación e interpretación de la vida en el refranero* en CFG 12, 2010; 408-409.
- (2011a): Recensión de ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (ed.) (2008): *Fixed Expressions in Cross Linguistic Perspective* en CFG 13, 2011; 407-411.
- (2011b): Recensión de CONDE TARRÍO, Germán (ed.) (2008): *Aspectos formales y discursivos de las expresiones fijas* en CFG 13, 2011; 411-416.
- (2011c): Recensión de GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (dir.) (2007): *Adquisición de las expresiones fijas. Metodología y recursos didácticos. Idioms acquisition. Methodology and didactic Resources* en CFG 13, 2011; 430-432.
- (2011d): Recensión de GONZÁLEZ REY, Isabel (Ed.) (2007): *Les expressions figées en didactique des langues étrangères. Las expresiones fijas en la didáctica de las lenguas extranjeras* en CFG 13, 2011; 427-430.
- (2014): Recensión de VIEJO FERNÁNDEZ, Xulio (2012): *Pemias populares asturianas (Estudio, clasificación y glosa* en CFG 16, 2014; 506-509.
- VEIGA NOVOA, Cristina (2004a): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán* en CFG 6, 2004; 275-279.
- (2004b): Recensión de RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refranero alemán-galego* en CFG 6, 2004; 279-283.
- (2006): Recensión de DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij e PIIRAINEN, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives* en CFG 8, 2006; 334-337.
- (2007): Recensión de ALONSO RAMOS, Margarita (ed.) (2006): *Diccionarios y Fraseología* en CFG 9, 2007; 297-301.
- VICENTE LLAVATA, Santiago (2015): Recensión de SÁNCHEZ LÓPEZ, Elena (2013): *Estudi de la llengua d'Ausiàs March a través de les col.locations. Una aproximació semioautomàtica* en CFG 17, 2015; 214-222.
- VIDAL FERNÁNDEZ, Alba (2008): Recensión de MELLADO BLANCO, Carmen (2008): *Colocaciones y fraseología en los diccionarios* en CFG 10, 2008; 290-293.
- WANG, Liqun (2019): Recensión de LEI, Chunyi (2017): *Teoría fraseológica y lenguaje figurado en España y China* en CFG 21, 2019; 224-228.

1.4. Índice da sección de Novas

- Novas (2004) CONSELLO DE REDACCIÓN (2004): “Noticia de traballos fraseolóxicos feitos en Galicia ou en curso de elaboración dende o ano 2000 e que están inéditos en prensa ou en elaboración” en *CFG* 6, 2004; 285-288.
- Novas (2005): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en *CFG* 7, 2005; 337-338.
- Novas (2005): *Europhras* en *CFG* 7, 2005; 338.
- Novas (2005): *Paremia* en *CFG* 7, 2005; 338-339.
- Novas (2005): *Proverbium* en *CFG* 7, 2005; 339-340.
- Novas (2006): Congreso Internacional de Fraseoloxía e Paremioloxía en *CFG* 8, 2006; 345-351.
- Novas (2008): *Fraseonet* en *CFG* 10, 2008; 311.
- Novas (2008): *Frasespal* en *CFG* 10, 2008; 312-313.
- Novas (2009): Baránov, Anatolij; Dobrovol’skij, Dmitrij (2009): *Aspectos teóricos da fraseoloxía*. Santiago de Compostela: Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades en *CFG* 11, 2009; 395-397.
- Novas (2009): *Coloquio Internacional de Fraseografía* (Santiago de Compostela) en *CFG* 11, 2009; 398-399.
- Novas (2009): *Unha novidosa páxina web fraseolóxica* <<http://www.ettlinger-phraseologie.de>> (Stefan Ettlinger, Univ. Augsburg) en *CFG* 11, 2009; 399-401.
- Novas (2010): Congreso de EUROPHRAS (Granada 30.6-2.7.2010). *Cross-Linguistic And Cross-Cultural Perspectives On Phraseology And Paremiology* en *CFG* 12, 2010; 433-439.
- Novas (2010): *Internationale Tagung Zur Kontrastiven Phraseologie Deutsch-Spanisch*, 24.-25. November 2011. Facultade de Filoloxía, Universidade de Santiago. Grupo organizador: FRASESPAL. Coordinadora do congreso: Carmen Mellado Blanco en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2010): *XII Simposio Internacional de Comunicación Social*. Centro de Lingüística Aplicada (Santiago De Cuba. 17-21.1.2011) en *CFG* 12, 2010; 439.
- Novas (2011): Tercer Seminario Internacional sobre Refranes Meteorolóxicos. Geoparemioloxía Romance (Universitat de Barcelona (UB). 6 -7.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 466-467.
- Novas (2011): *Seminario “La Fraseoloxía en el Corrido Mexicano”*. (Universidad Michoacana de San Nicolás de Hidalgo, México) Raúl Eduardo González Hernández (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 17.6.2011) en *CFG* 13, 2011; 467.
- Novas (2011): *Seminario Internacional. Unidades Fraseolóxicas y TIC* (Universidad Complutense de Madrid (UCM). 5, 6 -7.10.2011) en *CFG* 13, 2011; 467-469.
- Novas (2011): *Nace O Refraneiro Galego*, unha aplicación para Iphone con case 10.000 refráns para consultar offline en *CFG* 13, 2011; 469-470.
- Novas (2011): II Jornadas de Lengua y Comunicación *La fraseoloxía y la paremioloxía (60 años después de la Introducción a la lexicografía moderna de D. Julio Casares* (Alcalá de Henares 9-10.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): II International Conference on Phraseology and Paremiology. I Brazilian Conference on Phraseology. *Current trends in descriptive and applied research on phraseology and paremiology*. (Brasília 13-18.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): *Congreso Internacional de Fraseoloxía Contrastiva Alemán-Español/Galego*. <www.usc.es/frasespal> (Santiago de Compostela, 24-25.11.2011) en *CFG* 13, 2011; 470.
- Novas (2011): Exposición virtual: *Refranes y Aforismos en la España del s. XVII*. (Biblioteca Histórica de Madrid. Exposición realizada entre marzo e outubro de 2009) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2011): International Conference under the Auspices of the European Society of Phraseology (EUROPHRAS) *Phraseology and Culture* <<http://www.europhrasmaribor.si/>> (Maribor, Slovenia. 27-31.8.2012) en *CFG* 13, 2011; 474.
- Novas (2012): *Fraseoloxía & Paremioloxía. Seconda giornata di studio*. Università degli Studi di Roma. La Sapienza. 6-7/6/2012, en *CFG* 14, 2012; 393-394.
- Novas (2012): *Coloquio Internacional FRADITRAD: “Fraseoloxía, Didáctica de las lenguas y traducción”*. Universidade de Santiago de Compostela. Campus de Lugo (Facultade de Humanidades). Grupo organizador: FRASEONET. Coordinadora do coloquio: M.ª Isabel González Rey. 29-31/10/2012 en *CFG* 14, 2012; 394-397.
- Novas (2012): *Language Change and Phraseology*. Annual conference of the Society for the History of Germanic Languages. University of Siegen, Germany. 27-29/9/2012 en *CFG* 14, 2012; 397.
- Novas (2012): *Il proverbio nella letteratura italiana dal XV al XVII secolo*. Università Roma Tre - Fondazione Marco Besso - Istituto della Enciclopedia Italiana. Fondata da Giovanni Treccani. Roma 5-6/12/2012 en *CFG* 14, 2012; 397.

- Novas (2012): Seminarios para la formación doctoral en fraseología y paremiología. Universidad Complutense de Madrid. 9/2012 en CFG 14, 2012; 397-398.
- Novas (2012): Recursos para el desarrollo de la competencia léxica: colocaciones, locuciones y fórmulas institucionalizadas. Obradoiros para profesores de ELE. Instituto Cervantes. Napoli: 24/02/2012 en CFG 14, 2012; 398.
- Novas (2012): Congreso Internacional *Phraseology in Multilingual Society*. Sociedade EUROPHRAS. Federal University. Kremlyovskaya, 18. Kazan. 19–22/08/2013 en CFG 15, 2013; 397.
- Novas (2012): *Workshop “FeminineMasculine” in contrastive lexicology and phraseology*. FLSH, Université de Limoges. 06–08/03/2013 en CFG 15, 2013; 397.
- Novas (2013): CONGRESOS. Curso *Fraseología, paremiología y traducción*, Universidad de Murcia, 8-16.4.2013 // *Tallers intensius de dites i refranys catalans*, Barcelona, 15-16.6.2013 (1.ª edición) e 29-30.6.2013 (2.ª edición) // *Nuevas posibilidades para la enseñanza de la fraseología en el aula de ELE*, Universidad Complutense de Madrid, 17-19.6.2013 // Seminario *Literatura oral mexicana*, Universidad Complutense de Madrid, 19.6.2013 // *Machine Translation Summit XIV*, Niza, 2-6.9.2013 // *Parémiologie française*, Universidad Complutense de Madrid, 5-6.9.2013 // *IV Jornadas Internacionales de Fraseología, Traducción y Didáctica*, Universidad de Alicante, 25-27.9.2013 // II Convegno Internazionale dell’Associazione di Grammatica Enunciativa (A.I.Gr.E): *La codifica e la sua interpretazione: livelli di codifica e di interpretazioni degli enunciati*, Napoli, 10-11.10.2013 // III Congreso Internacional de Fraseología e Paremiología (CIFP) e II Congreso Brasileiro de Fraseología (CBFRA): *Desafios e Perspectivas das pesquisas fraseoparemiológicas contemporâneas*, Fortaleza, 8-13.12.2013 // I Giornata di Studi della Associazione Phrasis: *Paese che vai, usanza che trovi. Riflessioni su fraseologia e paremiologia*, Verona, 20-21.2.2014 // EUROPHRAS 2014 Conference, París, 20-12.12.2014 // Colloque International du Groupe de Lexicographie Franco-Allemande (GLFA): *Approches théoriques et empiriques en phraseologie*, Université Lorraine, 11-12.12.2014 en CFG 15, 2013; 558-562.
- Novas (2014): CONGRESOS. Coloquios Internacionais de Paremioloxía en Tavira (Portugal) 2008-2013 // EUROPHRAS: Congresos e publicacións: 2014 París; 2015 Málaga // PHRASIS: Verona. 20-21.2.2014 // PARSEME: Frankfurt 8-10.9.2014 // V Coloquio Lucentino. Alacant 28-30.10.2014. *Fraseología, Variaciones, Diatopía y Traducción* // Wrocław 25-27.9.2014; // Basel 13-15.10.2014 // Nancy 11-12.12.2014. // XX Congreso da Asociación Alemana de Hispanistas (Heidelberg, 18-22.3.2015) // PARSEME: Malta (3.2015) + Iași. (10.2015) // EUROPHRAS: Málaga 29.6-1.7.2015 // PHRASIS: Cagliari. 17-18.9.2015 en CFG 16, 2014; 570-606.
- Novas (2014): RECURSOS E PROXECTOS. Paremia e o Refranero Multilingüe. // ParemioRom. // Paremioloxía catalá na Rede: <http://refranys.wordpress.com/> // Paremioloxía catalá máis usual: <http://www.refranysmesusuals.cat/>. // Proxecto de investigación: *Combinaciones fraseológicas del alemán de estructura [prep. + sust.]: patrones sintagmáticos, descripción lexicográfica y correspondencias en español* // Proxecto: *Widespread Idioms in Europe and Beyond* en CFG 16, 2014; 607-608.
- Novas (2014): Fraseografía espontánea: Fraseoloxía en ogalego.eu. // Fraseoloxía carcamana // Decires tradicionais canarios en CFG 16, 2014; 608-609.
- Novas (2015): CONGRESOS. EUROPHRAS, Málaga, 29.6-1.7.2015 // 9º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP15), Tavira (Portugal), 1-8.11.2015 // *Fraseología: Descripciones lingüísticas y tratamiento informático*. Coloquio Internacional, Ciudad de Puebla (México), 3-4.11.2015 // *Corpus et référentiels en ligne: un nouveau patrimoine langagier?*, Arras (Francia), 9.11.2015 // *Expressions figées en français et en allemand – Traduction et grands corpus* (Obradoiro franco-alemán), Université de Lorraine-Metz (Nancy), 9-12.6.2015 // Xornadas Internacionais de Lexicografía: *Ferramentas lexicográficas ao servizo do usuario na era dixital*, A Coruña, Santiago de Compostela, Pontevedra, marzo-xuño 2015 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción ILETRAd* 2015, Sevilla, 7-8.7.2015 en CFG 16, 2015; 261-263.
- Novas (2015): RECURSOS E PROXECTOS. *Para dar trela. Manual práctico de fraseoloxía galega* // Proxecto Internacional (2015-2017): *Intercontinental Dialogue On Phraseology 4 Reproducible language units in an interdisciplinary perspective* en CFG 17, 2015; 264-265.
- Novas (2015): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA: *Ditos e refráns do Valadouro. Cadernos do Seminario de Estudos do Valadouro 2* (2013) // Parucadas: un “dialecto” vivo nacido en Baiona. Blog sobre localismos de Baiona en CFG 17, 2015; 265-267.
- Novas (2016): CONGRESOS. EUROPHRAS, Tréveris (Alemaña), 1-3.8.2016 // 10º Colóquio Interdisciplinar sobre Provérbios (ICP16), Tavira (Portugal), 6-13.11.2015 // *Lexemkombinationen und typisierte Rede im mehrsprachigen Kontext*, Innsbruck, 11-13.2.2016 // Coloquio Internacional ALIENTO. *Hors d’Espagne: postérité et diffusion du corpus médiéval “Aliento” en Europe et Méditerranée*, Nancy-París, 15-17.3.2016. // IV

- Congreso Internacional de Fraseología e Paremiología & III Congreso Brasileiro de Fraseología, São José do Rio Preto (Brasil), 21-25.3.2016 // Curso de Fraseología Española, Murcia, 11-21.4.2016 // Congreso Internacional de *Literatura, Lengua y Traducción* LLETRAd 2016, Sevilla, 6-8.7.2016 // Congreso *Les séquences figées; des propriétés linguistiques à l'enseignement en FLE*, Brest (Francia), 13-14.10.2016 // *Seminario Didáctica de las unidades fraseológicas a través de la obra cervantina y del Refranero multilingüe*, Madrid, 3-4.11.2016 // Congreso *Le même, le semblable et le différent au sein de la langue, de la littérature et de la culture dans les pays francophones*, Skopje, 4-5.11.2016 // Congreso Internacional *Fraseología contrastiva. Lingue e culture a confronto*, Milán, 9-11.11.2016 // Workshop e simposio *Usos y aplicaciones de sketch engine a la descripción combinatoria del léxico*, Santiago de Compostela, 17-18.11.2016 // Congreso *Repenser le Figement. Enjeux et Perspectives en Phraséodidactique des Langues*, París, 25-26.11.2016 // Seminario *Estudio léxico-semántico del discurso especializado en inglés y español: aplicaciones prácticas*, Madrid, 25.11-2.12.2016 // Congreso Internacional *Kollokationen und Phrasen-Konstruktionen im Fremdsprachenunterricht*, Düsseldorf, 8-10.12.2016 en CFG 18, 2016; 297-302.
- Novas (2016): RECURSOS. IDIOM Search en CFG 18, 2016; 302.
- Novas (2016): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Valdoulla.com en CFG 18, 2016; 302-303.
- Novas (2017): CONGRESOS. EUROPHRAS 2017. University of Wolverhampton. 13-14.11.17 // 11º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP17), Tavira (Portugal), 5-12.11.17 // *Formen, Verfahren, Funktionen der Bildung lexematischer und polylexematischer Einheiten im Deutschen*. Universidade Jean Moulin 3, Forschungszentrum Centre d'Études Linguistique, Universidade Lumière Lyon e Ecole Normale Supérieure de Lyon, 31.3.-1.4.17 // Simposio Internacional *El sentido figurado*, Universidade de Granada, 9-11.10.17 // IV Congreso Internacional de Phraséologie et Parémiologie *Fraseología e paremiología, roba da matti!* PHRASIS e Universidade de Bucarest, 27-29.9.17 // *Intra- und interlinguale Zugänge zur deutschen Phraséologie und Parémiologie*. Institut für Germanische Philologie der Universität Wrocław, 16-18.3.17 en CFG 19, 2017; 300-301.
- Novas (2017): RECURSOS. Diccionario de partículas discursivas del español // ¿*Flippes o qué?* Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom // Biblioteca fraseológica y paremiológica // DicAuPro (Dictionnaire automatique et philologique des proverbes français) // Dictionnaire des Collocations en CFG 19, 2017; 302-303.
- Novas (2017): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Argalladas.enlugo.com // Rios-galegos.com // Refranero Castellano. Refranes castellanos clasificados por temas en CFG 19, 2017; 303.
- Novas (2018): CONGRESOS. EUROPHRAS 2018. University of Bialystok, 10-12.9.18. // 12º Colóquio Interdisciplinar sobre Proverbios (ICP18), Tavira (Portugal), 4-11.11.18 // *I Simposio Internacional de Fraseología. Tendencias actuales de la investigación en fraseopragmática y fraseodidáctica*, Universidad de Murcia, 18-19.10.18 // *V Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia: «Lessicalizzazioni» complesse*. *Ricerche e teoresi*, PHRASIS, 26-29.9.18 // *Nouvelles perspectives autour de la phraséologie de la langue littéraire médiévale*, Université Grenoble Alpes, 29-30.11.18 // *I Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica. "Fraseología, Variaciones-Diatopía, Traducción"*, Universidad de Alicante, FRASYTRAM, Universidad Ricardo Palma, 24-26.9.18 // *V Congreso Internacional de Fraseología e Paremiologia & IV Congreso Brasileiro de Fraseologia*, Universidade de São Paulo, 6-9.11.18 // *VII Seminario de especialización Fraseológica. In Memoriam Barbara Woljak. "Fraseografía sincrónica del español"*. Instituto Universitario de Lingüística Andrés Bello, Universidad de La Laguna, 22-23.3.18. // *Xornadas de Fraseoloxía Multilingüe na Aula*. Universidade de Santiago de Compostela, 4-5.12.5.18. // Seminario Internacional *Pemias, una dificultad añadida del alemán*. Universidad Complutense de Madrid, 19.2.18. // Seminario Internacional *Investigación fraseológica y paremiológica: métodos y tendencias*. Universidad Complutense de Madrid, 16.2.18. // *Colloque international "Phrasèmes en discours"*. Universidad de Padua, 4-6.6.18. // *I Congreso Internacional de Fraseología y Traducción en Hispanoamérica*. Universidad Ricardo Palma de Lima, 24-26.09.2018 en CFG 20, 2018; 366-369.
- Novas (2018): RECURSOS. *Una experiencia de enseñanza y aprendizaje de la Fraseología aplicando el modelo Flipped Classroom. Fraseología y Traducción*. // *Curso online de fraseoloxía para tradutores do inglés ao español e do francés ao español* // Mistral on Unix (Base de proverbes) en CFG 20, 2018; 369-370.
- Novas (2018): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Phrasemix // Recull de Dites Populares Catalanes en CFG 20, 2018; 370.
- Novas (2019): CONGRESOS. EUROPHRAS 2019. Universidade de Santiago de Compostela. 24-25.9.19. // EUROPHRAS 2019. Universidad de Málaga. 25-27.9.19. // 13.º Coloquio internacional sobre proverbios. Tavira. 3-10.11.19. // Seminario *La Phraséologie et son enseignement*. París. 8.1.19-12.2.19. // Congreso *Kollokationen und Idiom in der zweisprachigen und Varietäten-Phraseographie*. Innsbruck. 27-28.2.19 // *PhraséoRom: Colloque International Phraséologie et stylistique de la langue littéraire*. Erlangen-Nürnberg. 13-15.3.19. // *13th International Conference of the Asian Association for Lexicography (ASLALLEX 2019): Lexicography: Past, Present,*

- Future*. Estambul. 19-21.6.19. // *VI Congresso Internazionale di Fraseologia e Paremiologia Phrasis: Fraseologia e paremiologia: modelli, strumenti e prospettive*. Roma. 11-13.9.19. // Colloque international *Lexique et frontières de genres*. Baiona. 10-12.10.19 en CFG 21, 2019; 259-261.
- Novas (2019): RECURSOS. Dicionario Kotowaza.org de proverbios xaponés-inglés-holandés. // *Diccionario 1000 Japanese Idioms*. // Libro *Chinese Proverbs: The Wisdom of Cheng-Yu*. // Manual *Don't get me wrong*. // Manual *Das Kannst du Laut sagen!* // Manual *Vous avez la parole!* // Libro *The Illustrated Histories of Everyday Expressions*. // *PhraseoBase*. // Manual didáctico *Coa palabra na boca. Sucesións para traballar cos refráns nas aulas* en CFG 21, 2019; 261-264.
- Novas (2019): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios suecos en *The Gold Scales*. // *Refráns que falan de Lugo*. // *dacerna.blogspot.com* // Ditos e refráns en *A memoria dos nosos* en CFG 21, 2019; 264.
- Novas (2020): CONGRESOS. EUROPHRAS 2020. Louvain-La-Neuve. 31.08-03.09.20. // 14.º *Coloquio internacional sobre proverbios*/1.º *Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios*. En liña. 2-6.11.20. // *Colloque International PhraséoTerm*. Verona. 16-17.11.20. // Colloque International “Les phraséologismes pragmatiques – Préfabrication et lexiculture. Sherbrooke. 6-8.05.20. // 7.e Congrès Mondial de Linguistique Française. Montpellier. 6-10.07.20. // Seminario “Usos prácticos de la lingüística cognitiva en la fraseología del lenguaje general y especializado”. Madrid. 26.11.20. // Seminario “Valor social y cultural de los refranes y los fraseologismos”. En liña. 25.09.20. // Seminario “Lingüística cognitiva y UF”. En liña. 17.09.20. // Seminario “Las unidades fraseológicas en la obra de Benito Pérez Galdós”. En liña. 28.05.20 en CFG 22, 2020; 381-383.
- Novas (2020): RECURSOS. *Diccionario de fraseoloxía galego-castelán, castelán-galego*. // Recurso en liña *Encyclopédie des proverbes*. // Dicionario en liña *Mon Poeme.fr*. // Lexicón *Engelska uttryck: och vad vi säger på Svenska*. // Manual *Modern Russian Idioms in Use*. // Dicionario *Dictionary of English and French Idioms* en CFG 22, 2020; 383-385.
- Novas (2020): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Proverbios en diversas linguas en *LanguageRealm.com*. // Refráns sobre cogomelos recollidos en *galiciaencantada.com*. // Recopilación de refráns en vídeo en *orientaseoane.wordpress.com*. // Refranario galego en *acalexandreboveda.gal*. // Podcast *O vello dos contos*. // Obra de teatro *Ris Ras*. // Libro *María das herbas e as herbaxeiras do Caurel*. // Aplicación *African Proverbs with Meaning* en CFG 22, 2020; 385-386.
- Novas (2021): CONGRESOS. EUROPHRAS 2021. Louvain-La-Neuve / En liña. 06.06-09.09.22. // 15.º *Coloquio internacional sobre proverbios*/2.º *Coloquio interdisciplinar en liña sobre proverbios*. Tavira / En liña. 07-14.11.21. // VIIe Congrès international de phraséologie et parémiologie *Phraséologie, parémiologie et terminologie*. Padua. 14-15.01.21. // *Electronic lexicography in the 21st century (eLEX21): post-editing lexicography*. En liña. 05-7.07.21. // *The Łódź-ZHAW Duo Colloquium on Translation and Meaning*. Winterthur. 02-03.09.21. // Colloque “Le savoir au prisme du langage - Acquisition, transmission, manifestations” (ICODOC 2021). Lyon. 06-08.10.21. // Conferencia Clavier 2021 “Exploring Words in the Digital Transformation. Tools and Approaches for the Study of Lexis and Phraseology in Evolving Discourse Domains”. En liña. 18-19.11.21. // XII Conferencia Internacional Lingüística. Instituto de Literatura y Lingüística. La Habana. 24-26.11.21 en CFG 23, 2021; 315-317.
- Novas (2021): RECURSOS. *Vox Populi: Proverbs and Sayings*. // Recurso en liña *Les nôtres comparances. Recull de modismes comparatius valencians a cura d'Eugeni S. Reig* // Recurso en liña *Lenguaje figurado y Asperger. Colección de expresiones* en CFG 23, 2021; 317.
- Novas (2021): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Exercicios sobre paremioloxía en *Kahoot!* (ogalego.eu_gal). // Dicionario fraseolóxico visual en zarmpagalegando.blogspot.com/search/label/diccionario%20fraseol%C3%B3xico%20visual // Refráns e ditos en novasdebarro.com en CFG 23, 2021; 317-318.
- Novas (2022): CONGRESOS. EUROPHRAS 2022. Málaga. O congreso internacional EUROPHRAS de fraseoloxía computacional e baseada en corpus celebrouse presencialmente na cidade de Málaga entre o 28 e 30 de setembro do ano 2022. Tivo unha duración de tres días e foi organizada pola Universidade de Málaga, a Universidade de Wolverhampton e a Asociación de Lingüística Computacional de Bulgaria. Nesta edición o tema principal foron os distintos enfoques da fraseoloxía: baseada en corpus, enfoques cognitivos e psicolingüísticos, procesamento computacional de unidades fraseolóxicas e as súas aplicacións á tradución e lexicografía así como á ensinanza e aprendizaxe de linguas. Algúns dos e das investigadores/as que participaron como conferenciantes plenarios son Jean-Pierre Colson, María del Carmen Mellado Blanco, Miloš Jakubiček e Ruslan Mitkov. Información na páxina web: <http://europhras.com/2022/es/inicio/>
- Novas (2022): RECURSOS. *Dictionary of Korean Idioms: Idioms, Proverbs, Sino-korean Phrases, Quotes*. // Este dicionario presenta entre 4 e 5 entradas por páxina, dun total de 560 páxinas. Cada entrada contén unidades fraseolóxicas coreanas xunto coa súa definición e cun exemplo de uso. Ademais, as unidades máis empregadas polos/

as usuarios/as da lingua coreana están marcadas cun asterisco. A orde que seguen as entradas é alfabética seguindo os grafemas/símbolos da escritura coreana. A lingua de redacción, ademais do coreano para as unidades fraseolóxicas, é o inglés. Autoría: Michael Elliot e Kyubyung Park. Corea: Munyerim, 2013

Novas (2022): FRASEOGRAFÍA ESPONTÁNEA. Facebook “Pixínpedia”. // No ano 2011 un veciño do concello de Cariño abriu unha conta de facebook chamada a Pixínpedia e publicou unha serie de entradas que recollían unidades fraseolóxicas usadas polos/as habitantes do concello. Ademais, instou á veciñanza a participar no proxecto e a cidadanía foi achegando, co paso do tempo, novas unidades fraseolóxicas e monolexicais ao muro de facebook da Pixínpedia. O número de unidades creceu ata o ano 2014 e a día de hoxe estabilizouse en algo máis de 500 entradas. Este recurso pode consultarse en: https://www.facebook.com/pixinpedia?locale=es_LA. Autoría: Xohán Docal.

1.5. Publicacións recibidas na redacción

Libros e separatas recibidos na Redacción en *CFG* 7, 2005; 340-343.

Libros, separatas e revistas recibidas na Redacción en *CFG* 8, 2006; 352-363.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 9, 2007; 325-332.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 10, 2008; 313-331.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 11, 2009; 402-416.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 12, 2010; 421-433.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 13, 2011; 453-462.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 14, 2012; 381-389.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 15, 2013; 545-552.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 16, 2014; 513-565.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 17, 2015; 225-258.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 18, 2016; 279-292.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 19, 2017; 243-246.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 20, 2018; 313-320.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 21, 2019; 239-249.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 22, 2020; 351-386.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 23, 2021; 287-299.

Libros, revistas ou artigos recibidos en *CFG* 24, 2022; 241-250.

2. Índice temático dos vinte e catro números de Cadernos de fraseoloxía Galega

2.1. Índice dos artigos

XENERALIDADES	
Taxonomía	ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): “Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas” en <i>CFG</i> 4; 9-34.
Lít-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Gramática	BAPTISTA, Jorge; FERNANDES, Graça e CORREIA, Anabela (2005): “Léxico-gramática das frases fixas do portugués europeo. Breve presentación” en <i>CFG</i> 7; 41-53.
	ODRIOZOLA PEREIRA, Juan Carlos (2010): “Conectores, gramaticalización e polaridade: o caso de <i>ere</i> ‘tamén’ na lingua vasca” en <i>CFG</i> 12; 175-194.
	CHACOTO, Lucía (2007): “A sintaxe dos proverbios. As estruturas <i>quem / quien</i> en portugués e español” en <i>CFG</i> 9; 31-53.
	FERNÁNDEZ MARTÍN, Patricia (2014): “Perífrases verbais con valor deóntico no discurso paremiolóxico: unha perspectiva diacrónica” en <i>CFG</i> 16; 61-92.
Fixación	ÁNGELOVA NÉNKOVA, Véselka e GONZÁLEZ-ESPRESATI, Carlos (2008): “Alternancia e fixación do diminutivo nas unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 10; 15-33.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2004): “Explicitación e implicación fraseolóxica. Notas galegas” en <i>CFG</i> 6; 57-80.
	AUGUSTO, M. ^a Celeste (2012): “Os enunciados (implícitos) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘saboría?’” en <i>CFG</i> 14; 21-42.
	BOUGHABA, Mohammed (2020): “O tratamento da fraseoloxía na parte introdutoria dos dicionarios monolingües do español” en <i>CFG</i> 22; 39-52.
Modelación	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MELLADO BLANCO, Carmen (2004): “A relevancia da teoría da modelabilidade de Valerii Mokienko a través da súa monografía ‘Fraseoloxía Eslava’ (1980/trad. 2000)” en <i>CFG</i> 6; 149-158.
	MORVAY, Károly (2004): “Notas sobre fraseoloxía comparada” en <i>CFG</i> 6; 159-168.
Estilo	NOGUEIRA SANTOS, António (2007): “Fraseoloxía comparada — hendiade en inglés e portugués” en <i>CFG</i> 9; 167-171.
Rexistro e nivel	GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María (2004): “Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6; 81-112.
Pragmática	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	OLZA MORENO, Inés (2012): “‘Fijo que este artigo te gustará’: o emprego dalgúns fraseoloxismos pragmáticos na linguaxe xuvenil do español e do inglés” en <i>CFG</i> 14; 203-217.
	KHOUDRI, Abderrafi (2023): “As expresións fixas como compoñentes do discurso de pacientes: un sinal de diversidade e creatividade ou un aumento do fracaso comunicativo” en <i>CFG</i> 24; 61-81.
Hermenéutica	GONDAR PORTASANY, Marcial (2008): “A hermenéutica cultural como ferramenta para a fraseoloxía. O caso dos ‘dicta’ populares sobre o paseo e a paisaxe” en <i>CFG</i> 10; 129-161.
	AGUILAR RUIZ, Manuel José (2011): “Coñece-lo mundo baixomedieval hispánico a través dos seus refráns: <i>Los refranes que dicen las viejas tras el fuego</i> ” en <i>CFG</i> 13; 17- 48.

ESTRUTURAS	
FRASEOLOXÍA	
Colocacións	LARRETA ZULATEGUI, Juan Pablo (2004): “Colocacións verbais: estabilidade fraseolóxica vs. combinatoria sintáctico-semántica” en <i>CFG</i> 6; 141-147.
	PAZ ROCA, M. ^a Carmen (2004): “Estudo das colocacións a través da análise de corpus: un estudo práctico das colocacións co verbo galego ‘caer’ e o correspondente inglés ‘to fall’” en <i>CFG</i> 6; 205-219.
	MUÑOZ ÁLVAREZ, Eva María (2005): “Notas para unha análise comparativa das nocións de ‘restrición léxica’ e ‘colocación’” en <i>CFG</i> 7; 177-190.
	ALONSO RAMOS, Margarita (2006): “Entón, ¿é unha colocación ou non?: análise contrastiva das colocacións” en <i>CFG</i> 8; 29-43.
	BLANCO ESCODA, Xavier (2006): “Significacións gramaticais e sentidos colocacionais: ¿máis ca unha simple coincidencia?” en <i>CFG</i> 8; 95-110.
	LAREO, Inés (2011): “Colocacións con make, take e do + nome nun corpus do século XIX de textos ingleses científicos e literarios escritos por mulleres” en <i>CFG</i> 13; 191-214.
	HOLTZINGER, Herbert (2012): “Unikale Elemente. Apuntamentos sobre as palabras ligadas fraseoloxicamente do alemán actual” en <i>CFG</i> 14; 165-173.
	BEVILACQUA, Cleci Regina (2013): “O proxecto ‘Combinacións léxicas especializadas’ (Projecom)” en <i>CFG</i> 15; 21-36.
	GARCÍA SALIDO, Marcos (2014): “O uso de construcións con verbos soporte en aprendices de español como lingua estranxeira e falantes nativos” en <i>CFG</i> 16; 181-198.
	LASKOWSKI, Marek (2016): “ <i>Alles was da kreucht und fluecht</i> : os fraseoloxismos alemáns como elementos únicos, entre sincronía e diacronía” en <i>CFG</i> 18; 177-195.
Col-Loc	MARTÍNEZ LÓPEZ, Juan A. e AARLI, Gunn (2008): “Locucións e colocacións: algunhas causas da coaparición dos seus formantes” en <i>CFG</i> 10; 175-188.
Locucións	MOGORRÓN HUERTA, Pedro (2005): “As locucións verbais nos dicionarios” en <i>CFG</i> 7; 149-176.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2010): “Información superflua da orixe pragmática na definición lexicográfica das locucións verbais” en <i>CFG</i> 12; 209-232.
	PENADÉS MARTÍNEZ, Inmaculada (2014): “Fixación estrutural e desautomatización das locucións” en <i>CFG</i> 16; 273-301.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2004): “Formalización lingüística dos adverbios compostos do catalán” en <i>CFG</i> 6; 11-26.
	CATALÀ GUITART, Dolors (2008): “Elementos de descrición dos adverbios fixos do catalán no dominio culinario” en <i>CFG</i> 10; 55-65.
	ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2005): “Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7; 13-40.
	ROBLES I SABATER, Ferran (2012): “As locucións marcadoras de reformulación con ‘decir’, ‘dir’, ‘sagen’” en <i>CFG</i> 14; 219-244.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2005): “Castelán ‘a hecho’, galego ‘a eito’: dúas locucións de diferente fortuna” en <i>CFG</i> 7; 91-117.
	LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
	MARTÍ SÁNCHEZ, Manuel (2013): “A distinción entre conxuncións e conectores discursivos e a súa manifestación fraseolóxica” en <i>CFG</i> 15; 209-234.
	RUIZ MARTÍNEZ, Ana María (2013): “Sobre a maracación diafásica das locucións en español” en <i>CFG</i> 15; 289-320.
	PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.

Fórmulas	MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2007): “108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9; 235-246.
	LASKOWSKI, Marek (2009): “Fórmulas rutineiras na teoría e na práctica” en <i>CFG</i> 11; 113-138.
	OLÍMPIO DE OLIVEIRA SILVA, Maria Eugênia (2014): “As fórmulas rutineiras españolas á luz da etoloxía humana” en <i>CFG</i> 16; 249-272.
	BAQUERO CASTRO, Karen Lorena (2016): “As fórmulas rutineiras e as súas relacións de equivalencia na combinación lingüística español-alemán” en <i>CFG</i> 17; 17-49.
Outros	GARCÍA-PAGE, Mario (2006): “O acrónimo fraseolóxico” en <i>CFG</i> 8; 111-121.
	CARBONELL BASSET, Delfin (2005): “O clixé e a fraseoloxía tópica española” en <i>CFG</i> 7; 55-73.

PAREMIOLOXÍA	
Fraseoloxía Paremioloxía	KÓTOVA, Marina (2005): “Unha vez máis sobre a correlación entre paremioloxía e fraseoloxía” en <i>CFG</i> 7; 135-148.
FrasParContos	SOTO ARIAS, M. ^a Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luís (2009): “Folclore contístico, fraseoloxía e paremioloxía. Interrelacións xenésicas” en <i>CFG</i> 11; 211-227.
Lit-metaf / prov-non prov	LACHKAR, Abdenbi (2008): “Literal/metafórico, proverbio/non proverbio? Para identificar as locucións estereotipadas expresivas” en <i>CFG</i> 10; 163-173.
Paremioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Notas para unha bibliografía paremiolóxica galega” en <i>CFG</i> 4; 35-58.
	PEREIRA GINET, Tomás (2005): “Fiando paremias (I): glosario paremiolóxico multilingüe galego, portugués, castelán, francés, italiano e inglés” en <i>CFG</i> 7; 191-223.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2016): “ <i>Maio come o trigo e agosto bebe o viño</i> . A viticultura no refraneiro galego” en <i>CFG</i> 18; 37-134.
	MARTÍNEZ MARNET, Béatrice (2017): “Variacións das paremias españolas recompiladas por Charles Cahier” en <i>CFG</i> 19; 71-96.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2018): “Viño, de ricos; e pan, de pobres. Vinificación e viño na paremioloxía galega”, en <i>CFG</i> 20; 67-196.
Mínimo paremiolóxico	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	SARDELLI, M. ^a Antonella (2009): “Aproximación á elaboración do mínimo paremiolóxico italiano” en <i>CFG</i> 11; 191-209.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2013): “Na procura do mínimo paremiolóxico grego” en <i>CFG</i> 15; 133-140.
	FONTANA I TOUS, Joan e UGARTE I BALLESTER, Xus (2016): “ <i>Mentres máis somos...</i> Apuntamentos paremiolóxicos romances co gallo dos cinco refráns máis votados na enquisa ‘Els refranys més usuals de la llengua catalana’” en <i>CFG</i> 18; 135-149.
	FONTANA I TOUS, Joan (2017): “Marzo, iguarzo. Achega aos refráns mínimos galegos” en <i>CFG</i> 19; 47-70.
Paremioloxía persa	MILLÁN RODRÍGUEZ, Francisco Miguel. (2014): “Unha tradución ó galego da ‘Proverbiorum et sententiarum persicarum centuria’ de Levin Warner” en <i>CFG</i> 16; 199-248.
Véxase tamén Argumentos e Interpretación	

DICIONARIOS	
Fraseografía	GUERBEK, Ekaterina; MOKIENKO, Valerii e VLASÁKOVÁ, Kateřina (2004): “Aplicación da teoría de modelos semántico-estruturais das locucións á organización dun dicionario plurilingüe de sinónimos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 6; 131-139.
	MORVAY, Károly (2004): “Por unha metafraseografía peninsular” en <i>CFG</i> 6; 169-189.
	PAMIES BERTRÁN, Antonio e PAZOS BRETANA, José Manuel (2004): “Extracción automática de colocacións e modismos” en <i>CFG</i> 6; 191-203.

	<p>PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.</p> <p>BARÁNOV, Anatolij e DOBROVOL’SKIJ, Dmitrij (2006): “Tesouro de fraseoloxía como problema semántico e lexicográfico” en <i>CFG</i> 8; 45-94.</p> <p>ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.</p> <p>SCHEMANN, Hans (2007): “Factores modelo xeométricos descritibles e non descritibles para a constitución semántica de expresións idiomáticas e perspectivas de elaboración dun dicionario idiomático monolingüe e bilingüe galego” en <i>CFG</i> 9; 195-221.</p> <p>TORRENT-LENZEN, Aina (2009): “Lema, categoría e <i>definiens</i> na fraseografía monolingüe do español e bilingüe español-alemán” en <i>CFG</i> 11; 229-256.</p> <p>CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve (2013): “Achea fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15; 37-132.</p> <p>PARINA, Irina (2016): “Sinónimos fraseolóxicos no corpus e no dicionario” en <i>CFG</i> 17; 105-127.</p> <p>BEVILACQUA, Cleci Regina (2019): “A fraseoloxía especializada: produtos fraseográficos e aplicacións” en <i>CFG</i> 21; 19-33.</p>
Historia da fraseoloxía e da fraseografía	<p>MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo (2003): “O labor de fraseógrafo de Manuel Leiras Pulpeiro” en <i>CFG</i> 4; 59-77.</p> <p>CONDE TARRÍO, Germán (2004): “Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refranceiros galegos” en <i>CFG</i> 6; 27-56.</p> <p>HEINEMANN, Axel (2007): “La langue dans la langue: O tratamento metalexográfico das unidades fraseolóxicas seleccionadas nos dicionarios académicos do século XVIII en Francia, Italia e España” en <i>CFG</i> 9; 113-135.</p> <p>SOTO ARIAS, M.^a do Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2007): “Do <i>verbo antigo</i> en Johan García de Guillhade” en <i>CFG</i> 9; 223-232.</p> <p>BÁRDOSI, Vilmos (2010): “Michel Bréal e Charles Bally, dous precursores da fraseoloxía moderna” en <i>CFG</i> 12; 29-39.</p> <p>GIOVANNI, Cosimo de (2021): “A fraseoloxía colocacional no <i>Dictionnaire français</i> de César-Pierre Richelet (1680)” en <i>CFG</i> 23; 39-52.</p>
Paremiografía	<p>KLEIN, Jean René (2006): “Problemas relacionados coa determinación da forma ‘canónica’ nunha base de datos de refráns franceses (DicAuPro)” en <i>CFG</i> 8; 147-163.</p> <p>SOTO ARIAS, M.^a do Rosario (2003): “Achegas a un dicionario de refráns galego castelán, castelán -galego” en <i>CFG</i> 3 (vol. monográfico; 344 pp.).</p> <p>AUGUSTO, Mª Celeste (2012): “Os enunciados (implicitados) de sabedoría no dicionario bilingüe conservan realmente a súa ‘sabedoría’?” en <i>CFG</i> 14; 21-42.</p> <p>SEVILLA MUÑOZ, Julia e GARCÍA YELO, Marina (2013): “A elaboración dun corpus paremiolóxico por francófonos nativos” en <i>CFG</i> 15; 321-346.</p> <p>SIDOTI, Rossana (2021): “Variantes paremiográficas: procedementos para a súa sistematización” en <i>CFG</i> 23; 117-137.</p>

TRADUCIÓN

	<p>SEVILLA MUÑOZ, Julia (2004): “O concepto ‘correspondencia’ na tradución paremiolóxica” en <i>CFG</i> 6; 221-229.</p> <p>WIRRER, Jan (2005): “‘Wat mehr regelt en Gesett’. Versión baixoalemá da Constitución do Estado alemán de Bremen. Tradución de termos monoverbais, pluriverbais e colocacións da linguaxe xurídica a unha lingua non estandarizada” en <i>CFG</i> 7; 261-276.</p> <p>ARES LICER, Elisabete (2007): “Deseño dun banco de datos de equivalencias entre unidades fraseolóxicas do portugués do Brasil (LO) e o galego (LM)” en <i>CFG</i> 9; 13-30.</p> <p>MOLINA PLAZA, Silvia (2008): “Puntos de contacto e diferenza: a tradución de expresións idiomáticas e refráns metafóricos e metonímicos” en <i>CFG</i> 10; 207-219.</p>
--	---

QUITOUT, Michel (2009): “Traduci-los refráns. Elementos de tradutoloxía” en <i>CFG</i> 11; 163-171.
PASTOR LARA, Alejandro (2010): “Unidades fraseolóxicas especializadas e tradución” en <i>CFG</i> 12; 195-208.
LEIVA ROJO, Jorge (2013): “Procedementos de tradución de locucións adverbiais no rexistro coloquial (italiano, alemán, español): estudo dun caso” en <i>CFG</i> 15; 183-208.
CORPAS PASTOR, Gloria e KOVALEVA, Anastasia (2014): “Aproximación ao estudo dos fraseoloxismos acromáticos con corpus: <i>en negro</i> e os seus equivalentes de tradución ao ruso” en <i>CFG</i> 16; 41-59.
LE PODER, Marie-Évelyne (2016): “Estudo das unidades terminolóxicas e fraseolóxicas especializadas dun texto do ámbito dos alimentos funcionais e nutracéuticos dende unha perspectiva tradutora” en <i>CFG</i> 17; 51-80.
YAKUBOVICH, Yauheniya (2018): “Rimbaud e Apollinaire nas recreacións poéticas bielorrusas: particularidades do tratamento fraseoestilístico” en <i>CFG</i> 20; 197-220.
ORENHA-OTTALIANO, Adriane (2019): “Escollas colocacionais a partir dun corpus de estudantes de tradución e a importancia do desenvolvemento da competencia colocacional” en <i>CFG</i> 21; 35-64.
LE PODER, Marie-Évelyne (2020): “O tratamento das siglas en situacións comunicativas heteroxéneas dende unha perspectiva tradutolóxica” en <i>CFG</i> 22; 141-158.

USOS LITERARIOS, XEOGRÁFICOS E POR IDADES

Fraseoloxía e literatura	CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	ZULUAGA OSPINA, Alberto (2005): “Interpretación textolingüística de fraseoloxismos quixotescos” en <i>CFG</i> 7; 277-289.
	ACUÑA, Ana (2006): “Relacións entre a literatura popular e a fraseoloxía. Novas achegas” en <i>CFG</i> 8; 13-27.
	ECHEVARRÍA ISUSQUIZA, Isabel e ARBULU AGUIRRE, Javier (2008): “Apuntamentos sobre fraseoloxía e literatura” en <i>CFG</i> 10; 79-94.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2009): “A fraseoloxía moncadiana, 1” en <i>CFG</i> 11; 49-64.
	BIOSCA POSTIUS, Mercè e MORVAY, Károly (2012): “A fraseoloxía moncadiana, 2” en <i>CFG</i> 14; 43-62.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2011): “Álvaro Cunqueiro e a paremioloxía” en <i>CFG</i> 13; 77-111.
	FERRO RUIBAL, Xesús e VARELA MARTÍNEZ Xacinta (2012): “Fraseoloxía e paremioloxía galega nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en <i>CFG</i> 14; 99-163.
	FERRO RUIBAL, Xesús; PÉREZ TRASEIRA, Beatriz; SURRIBAS DÍAZ, Noelia e VARELA MARTÍNEZ, Xacinta (2014): “Fraseoloxía e paremioloxía castelá nos escritos do P. Martín Sarmiento (1695-1772)” en <i>CFG</i> 16; 93-180.
	MONTORO DEL ARCO, Esteban (2012): “Luis Montoto y Rautenstrauch (1851-1929), fraseólogo” en <i>CFG</i> 14; 175-201.
	UGARTE BALLESTER, Xus (2012): “A aldraxe proverbial da preguiza nas dúas versións españolas de ‘The Way to Wealth’ de Benjamin Franklin” en <i>CFG</i> 14; 245-256.
	VULETIĆ, Nikola (2012): “Os ditos do derradeiro en falar: notas de fraseoloxía dalmata” en <i>CFG</i> 14; 257-269.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2021): “De zoónimos e zoomorfismos no discurso carcerario da novela <i>Hombres sin mujer</i> de Carlos Montenegro” en <i>CFG</i> 23; 267-287.
	LAPEDOTA, Domenico Daniele (2021): “Locucións verbais, adverbiais e adxectivas no I acto de <i>Voluntad</i> de Benito Pérez Galdós” en <i>CFG</i> 23; 97-116.

Xeografía	PÉREZ MARTÍNEZ, Herón (2005): “Os ditos do ‘Diccionario de mejicanismos’ de Santamaría” en <i>CFG</i> 7; 225-238.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2007): “Locucións espalladas por Europa e máis alá” en <i>CFG</i> 9; 173-193.
	PIIRAINEN, Elisabeth (2011): “Ditos espallados por Europa e máis alá dela: O substrato máis antigo do ‘Lexicon of Common Figurative Units’” en <i>CFG</i> 13; 227-246.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	BRUMME, Jenny (2008): “As unidades fraseolóxicas no castelán de Cataluña. Revisión dunha norma constituínte a partir da perspectiva histórica” en <i>CFG</i> 10; 35-53.
	NÚÑEZ ROMÁN, Francisco (2013): “Diatopía, variabilidade e sinonimia en fraseoloxía” en <i>CFG</i> 15; 253-266.
	RAMOS SAÑUDO, Ana María (2013): “Achegamento á fraseoloxía do ‘dicir’ en francés” en <i>CFG</i> 15; 267-287.
	ALFARO ECHEVARRÍA, Luis (2020): “Cuestións de variación fraseolóxica diatópica entre Cuba e Canarias” en <i>CFG</i> 22; 21-37.
Xornalismo e publicidade	RECIO ARIZA, M. ^a Ángeles (2010): “O emprego da fraseoloxía como recurso específico na publicidade” en <i>CFG</i> 12; 233-245.
	CAJARAVILLE ARAÚJO, Héctor (2010): “A manipulación das expresións fixas nos titulares da prensa gratuíta: <i>De Luns a Venres</i> ” en <i>CFG</i> 12; 41-68.
	LABRADA HERNÁNDEZ, Geisy; BIDOT MARTÍNEZ, Irina e PÉREZ MARQUÉS, Celia María (2020): “A desautomatización fraseolóxica en titulares xornalísticos cubanos do ano 2019” en <i>CFG</i> 22; 117-139.
Usos por idade	FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Eva (2011): “Refráns e linguaxe xuvenil en alemán e español. Unha análise empírica” en <i>CFG</i> 13; 65-76.
	SOTO ARIAS, María Rosario (2011): “Interaccións verbais entre rapaz-adulto ou rapaz-razap. Contribución á fraseoloxía” en <i>CFG</i> 13; 279-297.
	MERINO GONZÁLEZ, Alicia (2022): “As unidades fraseolóxicas en contos humorísticos escritos. A fraseoloxía e os estilos de humor na infancia” en <i>CFG</i> 24; 131-148.

ARGUMENTOS E INTERPRETACIÓN

Persoas	NOUESHI, Mona (2008): “Os grandes pícaros nas anécdotas e modismos alemáns e árabes. Un estudo comparativo” en <i>CFG</i> 10; 221-238.
	FERRO RUIBAL, Xesús e GRYGIERZEC, Wiktoria (2009): “Estereotipos na fraseoloxía: o caso galego-portugués” en <i>CFG</i> 11; 81-111.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
Somatismos	OLZA MORENO, Inés (2009): “ <i>Habla, soy todo oídos</i> . Reflexo das accións e das actitudes do receptor na fraseoloxía somática metalingüística do español” en <i>CFG</i> 11; 139-162.
	BOJÍLOVA TCHOBÁNOVA, Iovka (2009): “Os somatismos máis frecuentes na fraseoloxía portuguesa” en <i>CFG</i> 11; 65-79.
	BÁRDOSI, Vilmos (2009): “Os perfís lingüísticos da man en francés, contrastados co húngaro, español, galego e alemán” en <i>CFG</i> 11; 17-48.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2010): “Dentes e moas na fraseoloxía galega” en <i>CFG</i> 12; 69-126.
	BUJÁN OTERO, Patricia (2012): “Pataqueiras e ‘Radieschen’: fraseoloxía da morte en alemán e galego” en <i>CFG</i> 14; 83-98.
	CATALÀ GUITART, Dolors e LUNTADILA NLANDU, Inocente (2016): “As secuencias fixas en kikóngo: os frasesmas construídos con nomes de partes do corpo” en <i>CFG</i> 18; 17-35.
	DINCĂ, Daniela (2022): “As locucións somáticas e a expresión das emocións (ámbito francés-romanés)” en <i>CFG</i> 24; 39-60.

Animais	NOGUEIRA SANTOS, Antonio (2006): “Fraseoloxía comparada portugués-inglés: <i>cão/gato-dog/cat</i> ” en <i>CFG</i> 8; 165-175.
	MARTÍNEZ BLANCO, Xulián e VEIGA ALONSO, Serxio (2010): “Fraseoloxía galega de peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 12; 155-173.
	SILVA LÓPEZ, Martina (2010): “Símbolos nos fraseoloxismos con nomes de animais en alemán e español” en <i>CFG</i> 12; 273-286.
	GROBA BOUZA, Fernando (2010): “ <i>A caballo regalado non se lle mira o dente</i> . Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12; 317-372.
	GROBA BOUZA, Fernando (2011): “ <i>Onde hai eguas, poldros nacen</i> . A realidade vista dende os equinos” en <i>CFG</i> 13; 149-176.
	AUGUSTO, M. ^a Celeste (2017): “Os elementos zoomorfos nos wellerismos neerlandeses” en <i>CFG</i> 19; 21-32.
	SOTO ARIAS, María do Rosario (2017): “Novas catas no campo nocional dos peixes e outros animais mariños” en <i>CFG</i> 19; 97-123.
	QUINTAIROS-SOLIÑO, Alba (2020): “Que ‘di’ o raposo?” A raposa enmascarada: como o folclore afecta ás unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 159-192.
	GONZÁLEZ PEREIRA, Andrea (2021): “ <i>Moito sabe o rato, pero máis sabe o gato</i> . A linguaxe figurada felina en lingua galega” en <i>CFG</i> 23; 53-80.
	WANG, Liqun (2022): “A simboloxía do raposo na fraseoloxía do chinés e do español” en <i>CFG</i> 24; 149-163.
Plantas	RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA-GARABAL, Juan A. (2003): “Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en <i>CFG</i> 4; 371-387.
	NAVARRO, Carmen e DAL MASO, Elena (2013): “Análise culturolóxica da metáfora plantosémica en español e italiano” en <i>CFG</i> 15; 235-252.
	CHUNYI, Lei (2017): “A linguaxe figurada e os simbolismos culturais do crisantemo en chinés” en <i>CFG</i> 19; 33-45.
Máquinas	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2011): “Fraseoloxismos e lingua figurada. As persoas vistas como obxectos ou máquinas” en <i>CFG</i> 13; 113-148.
Coreas	MENAKER, Angelika (2008): “As funcións da cor verde en unidades fraseolóxicas españolas, húngaras e alemás” en <i>CFG</i> 10; 189-205.
Cociña	GARCÍA BENITO, Ana Belén (2016): “Fraseoloxía culinaria. Unidades fraseolóxicas portuguesas con <i>bacalhar</i> . locucións e enunciados fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 18; 151-173.
Afectos	MASIULIONYTĖ, Virginija e ŠILEIKAITĖ, Diana (2007): “¿Como enfadarse en lituano? Comparacións fixas para expresar enfado, carraxe e ruindade na fraseoloxía lituana” en <i>CFG</i> 9; 145-165.
	SANROMÁN VILAS, Begoña (2010): “Unidades fraseolóxicas na sección de agradecementos dos escritos académicos” en <i>CFG</i> 12; 247-271.
	HERRERO KACZMAREK, Claudia (2011): “El encuentro y desencuentro expresado a través de los fraseologismos del campo cognitivo HABLAR” en <i>CFG</i> 13; 177-190.
	BRUNETTI, Simona (2012): “Fraseoloxía e superstición. Usos e costumes comparados de dous pobos” en <i>CFG</i> 14; 63-82.
Socioloxía	FERRO RUIBAL, Xesús (2013): “ <i>Ser ~ parecer ~ facerse de Angrois</i> . Relacións de clase e caducidade fraseolóxica en estereotipos de ignorancia e indiferenza” en <i>CFG</i> 15; 141-182.
	ORTIZ ÁLVAREZ, María Luisa (2019): “Léxico, identidade e discurso nas expresións idiomáticas brasileiras” en <i>CFG</i> 21; 65-92.
Música	MANSILLA, Ana (2007): “A fraseoloxía da música na vida cotiá. Un estudo contrastivo (alemán - español)” en <i>CFG</i> 9; 137-144.
Paremioloxía meteorolóxica	RÍO CORBACHO, Pilar (2005): “O ‘refrán meteorolóxico’: estudo, comparación con outras linguas (castelán e francés) e proposta de nova denominación” en <i>CFG</i> 7; 239-260.

	GARGALLO GIL, José Enrique (2007): “ <i>Garda o teu saio para maio</i> . Consellos de abrigo no calendario romance de refráns” en <i>CFG</i> 9; 95-112.
	CRIDA ÁLVAREZ, Carlos Alberto (2007): “Comparación das paremias relacionadas coa meteoroloxía e os labores dependentes do clima en español e grego moderno” en <i>CFG</i> 9; 55-66.
	FERRO RUIBAL, Xesús (2007): “ <i>Cando chove e dá o sol</i> ¿Un fraseoloxismo internacional poliédrico?” en <i>CFG</i> 9; 67-94.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2009): “BADARE: unha ferramenta de traballo na paremioloxía meteorolóxica e do calendario na Romania” en <i>CFG</i> 11; 173-190.
	RÍO CORBACHO, Pilar (2011): “BADARE: A personificación nos espazos de tempo” en <i>CFG</i> 13; 247-262.
	LÓPEZ FERNÁNDEZ, Laura (2016): “Paremias xeocosmolóxicas de predición do tempo en galego e maorí” en <i>CFG</i> 17; 81-104.
	GARGALLO GIL, José Enrique e FONTANA i TOUS, Joan (2020): “O Maio do Outono. Refráns romances do mes de outubro” en <i>CFG</i> 22; 347-370.
Paremioloxía haxiocronolóxica	SOTO ARIAS, M. ^a Rosario (2013): “Notas para un estudo dos refráns haxiocronolóxicos” en <i>CFG</i> 15; 347-370.
Xeoparemioloxía	ÁLVAREZ PÉREZ, Xosé Afonso (2014): “ <i>Carapucho no Farelo, auga no pelo</i> : a xeografía dos refráns meteorolóxicos romances” en <i>CFG</i> 16; 19-40.

DIDÁCTICA	
	VIDAL CASTIÑEIRA, Ana (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en <i>CFG</i> 4; 9-116.
	GONZÁLEZ REY, M. ^a Isabel (2004): “A fraseodidáctica: un eido da fraseoloxía aplicada” en <i>CFG</i> 6; 113-130.
	SOTO ARIAS, María Rosario e GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2004): “Aplicacións didácticas dos refráns” en <i>CFG</i> 6; 231-250.
	CONCA, María (2005): “Achegas da fraseoloxía á didáctica da lingua e a literatura” en <i>CFG</i> 7; 75-89.
	GONZÁLEZ REY, M. ^a Isabel (2006): “A fraseodidáctica e o Marco europeo común de referencia para as linguas” en <i>CFG</i> 8; 123-145.
	CORVO SÁNCHEZ, M. ^a José (2008): “Dúas seccións fraseolóxicas plurilingües nos <i>Sprachbücher</i> de Juan Ángel de Zumaran” en <i>CFG</i> 10; 67-78.
	ETTINGER, Stefan (2008): “Alcances e límites da fraseodidáctica. Dez preguntas clave sobre o estado actual da investigación” en <i>CFG</i> 10; 95-127.
	IÑESTA MENA, Eva M. ^a (2010): “Didáctica das expresións idiomáticas dende un enfoque plural: imaxes e emocións na aula de lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 12; 141-154.
	DETRY, Florence (2011): “Do literal ó figurado: descodifica-las expresións idiomáticas na clase de LE” en <i>CFG</i> 13; 49-63.
	MONTES LÓPEZ, María (2011): “Consideracións sobre a didáctica da fraseoloxía italiana a estudantes galegófonos” en <i>CFG</i> 13; 215-226.
	RUIZ QUEMOUN, Fernande (2011): “O espazo da tradución das expresións idiomáticas na clase de FLE (Francés como lingua estranxeira)” en <i>CFG</i> 13; 263-277.
	S'TROHSCHEN, Carola (2013): “A fraseodidáctica nos materiais para o ensino do alemán como lingua estranxeira” en <i>CFG</i> 15; 371-392.
	TIMOFEEVA, Larissa (2013): “Fraseodidáctica: a fraseoloxía para a didáctica” en <i>CFG</i> 15; 393-410.
	CAL VARELA, Mario e FERNÁNDEZ POLO, Francisco Javier (2018): “As novas tecnoloxías no ensino/aprendizaxe da fraseoloxía en inglés” en <i>CFG</i> 20; 17-40

	DOMÍNGUEZ NOYA, Eva María e LÓPEZ MARTÍNEZ, María Sol (2018): “A extracción de información fraseolóxica no CORGA: 3 actividades iniciáticas e 10 propostas para levar á aula” en <i>CFG</i> 20; 41-65.
	ZUCCHI, Angela Maria Tenório (2019): “Orientación na universidade para a multiplicación dos estudos fraseolóxicos” en <i>CFG</i> 21; 105-134.
	GONZÁLEZ GARCÍA, Luis (2020): “Como ensinar a lingua e a literatura galega a través dos refráns” en <i>CFG</i> 22; 69-116.
	ALBANO, Mariangela e ALKAYA, Emine (2021): “A aprendizaxe do italiano L4 a partir do francés L2 para estudantes adultos de fala turca: o caso das colocacións «fare + substantivo» e «fare + determinante + substantivo»” en <i>CFG</i> 23; 23-38.
	CHEN, Lian (2022): “Fraseoculturoloxía e fraseodidáctica en LE: como integrar progresivamente expresións idiomáticas no ensino dende o nivel A1 e ata o B2?” en <i>CFG</i> 24; 23-38.
	MARQUES DA SILVA, Cilano (2022): “Proposta didáctica baseada en corpus para a ensinanza das construcións fraseolóxicas somáticas en español” en <i>CFG</i> 24; 103-129.

PANORAMAS

	JORGE, Guilhermina (2005): “Periplo pola fraseoloxía portuguesa: abordaxe lexicográfica” en <i>CFG</i> 7; 119-133.
	BALÁZS, Géza (2010): “Panorama da fraseoloxía húngara” en <i>CFG</i> 12; 17-28.
	FIEDLER, Sabine (2010): “Fraseoloxía do Esperanto” en <i>CFG</i> 12; 127-139.
	VELASCO MENÉNDEZ, Josefina (2013): “Breve ensaio histórico do estudo da fraseoloxía rusa (dende os seus inicios ata mediados da segunda metade do s. xx)” en <i>CFG</i> 15; 411-438.
	TAGNIN, Stella E. O. (2019): “A lingüística de corpus e as súas aplicacións na fraseoloxía: un panorama de pescudas desenvolvidas na Universidade de São Paulo”, en <i>CFG</i> 21; 93-103.
	MARTÍ SOLANO, Ramón (2022): “Variación, sinonimia e parasinonimia fraseolóxicas en diacronía: estudo lexicográfico e de lingüística de corpus” en <i>CFG</i> 24; 83-101.

2.2. Fraseoloxía bilingüe

CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Acheга fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán catalán-galego” en <i>CFG</i> 15,2013; 37-132.
-------------------------------------	--

2.3. Función e índice da sección de Recadávivas

		Col-Loc	Fórm.	Refráns
RIVAS, Paco	“Fraseoloxía do mar na Mariña luguesa” en <i>CFG</i> 1, 2000; 11-90.	614		26
TABOADA CHIVITE, Xesús	“Refraneiro galego” en <i>CFG</i> 2, 2000; 47-192.			3.703
SOTO ARIAS, M. ^a do Rosario	“Achegas a un dicionario de refráns galego-castelán, castelán-galego” en <i>CFG</i> 3, 2003; 344pp.			4.453
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Mínimo paremiolóxico de Viana do Bolo” en <i>CFG</i> 4, 2003; 79-116.			348
VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Un manuscrito paremiolóxico de Murguía” en <i>CFG</i> 4, 2003; 117-128.			143
PAZ ROCA, M. ^a Carmen	“Aportazón ao refraneiro. Coleición de refrás recollidos da tradición oral por Lois Carré (1898-1965)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 129-141.			502

VÁZQUEZ, Lois	“Refranero gallego. Colección hecha por el P. Gumersindo Placer López” en <i>CFG</i> 4, 2003; 143-171.			311
BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús; PAZ ROCA, M.ª Carmen, RODRÍGUEZ ANÓN, Marta e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Refraneiro do Seminario de Santiago (1947-1958)” en <i>CFG</i> 4, 2003; 173-343.			3.875
BUJÁN OTERO, Patricia	“El refrán y su sombra (<i>Faro de Vigo</i>) por José Sesto” en <i>CFG</i> 4, 2003; 345-369.			70
RUÍZ LEIVAS, Cristovo e EIROA GARCÍA – GARABAL, Juan A.	“Fraseoloxía e terminoloxía dos cogomelos” en <i>CFG</i> 4, 2003; 371-387.			104
VÁZQUEZ SACO, Francisco Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús Ferro e PAZ ROCA, M.ª Carmen	“Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral”. Locucións en <i>CFG</i> 5, 2003; 943-952. Fórmulas en <i>CFG</i> 5, 2003; 933-942. Refráns en <i>CFG</i> 5, 2003; 5-842.	263	238	22.939
VÁZQUEZ SACO, Francisco Edición de BELOSO GÓMEZ, Josefa; BUJÁN OTERO, Patricia; FERRO RUIBAL, Xesús Ferro e PAZ ROCA, M.ª Carmen	“Refraneiro galego e outros materiais de tradición oral”. Ref. con topónimo en <i>CFG</i> 5, 2003; 843-910. Dialoxismos en <i>CFG</i> 5, 2003; 911-924. Enunc. fras. en <i>CFG</i> 5, 2003; 925-928. Frasas proverbiais en <i>CFG</i> 5, 2003; 929-932.			1.410 267 59 56
PAZ ROCA, M.ª Carmen e VIDAL CASTIÑEIRA, Ana	“Novo manuscrito paremiolóxico de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 6, 2004; 253-264.			81
PAZ ROCA, M.ª Carmen	“Aínda novos manuscritos paremiolóxicos de Vázquez Saco” en <i>CFG</i> 9, 2007; 247-293. Wellerismos-Dialoxismos Enunciados - Frases Proverbiais	57	61	1.097 24 17
CONDE TARRÍO, Germán	“Hernán Núñez (1555) e Gonzalo Correas (1627): os primeiros refraneiros galegos” en <i>CFG</i> 6, 2004; 27-56.			54
GÓMEZ CLEMENTE, Xosé María	“Os rexistros e os niveis de lingua na fraseoloxía: unha aproximación descritiva das locucións nun corpus textual galego” en <i>CFG</i> 6, 2004; 81-112.	176		
ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María	“Glosario de locucións adverbiais do galego medieval” en <i>CFG</i> 7, 2005; 13-40.	404		
BARBEITO LORENZO, María Dolores	“Frasas feitas do Concello das Neves” en <i>CFG</i> 7, 2005; 293-301.	144		
FERRO RUIBAL, Xesús e VEIGA NOVOA, Cristina	“‘Paremias selectas’. Un manuscrito bonaerense (1956) de Vicente Llopiz Méndez” en <i>CFG</i> 8, 2006; 265-315.			706
LÓPEZ BARREIRO, Margarita	“Frasas feitas do Cachafeiro (Forcarei)” en <i>CFG</i> 8, 2006; 317-327.	129		
FERRO RUIBAL, Xesús	“Locucións e fórmulas comparativas ou elativas galegas” en <i>CFG</i> 8, 2006; 179-264.	5300	97	

MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“108 fórmulas galegas” en <i>CFG</i> 9, 2007; 235-246.		108	
FERRO RUIBAL, Xesús	“Refraneiro de Grou (Lobios) recollido por Beito Fernandes do Palheiro” en <i>CFG</i> 10, 2008; 241-253.			254
PENÍN RODRÍGUEZ, Dorinda	“Frasas feitas de San Lourenzo de Abelendo” en <i>CFG</i> 10, 2008; 255-264.	88	25	6
FERRO RUIBAL, Xesús e GROBA BOUZA, Fernando	“Dichos y refranes en dialecto vianés de Laureano Prieto (1951) (ms. RAG-C170/5)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 259-282. Dial/Wellerismos	94	21	229 6
HERMIDA ALONSO, Anxos	“Fraseoloxía de Matamá (Vigo)” en <i>CFG</i> 11, 2009; 283-304.	227	27	
PRIETO DONATE, Estefanía	“Refraneiro escolar galego do cambio de milenio” en <i>CFG</i> 11, 2009; 305-369.			4.072
GONZÁLEZ GUERRA, Anxo	“Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)” en <i>CFG</i> 12, 2010; 289-315. Dial/Wellerismos	177	77	260 6
GROBA BOUZA, Fernando	“ <i>A cabalo regalado non se lle mira o dente.</i> Compilación da fraseoloxía equina galega actual” en <i>CFG</i> 12, 2010; 317-372. Dial/Wellerismos Refráns con topónimo	355	46	1.450 21 97
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“120 locucións verbais galegas” en <i>CFG</i> 12, 2010; 373-386.	120		
VENTÍN DURÁN, José Augusto	“Fraseoloxía de Moscoso e outros materiais de tradición oral. Edición crítica de Xesús Ferro Ruibal, Raquel Rial Santos, Emma Mª Salgueiro Veiga, Ana Vidal Castiñeira, e cunha nota biográfica de José Augusto Ventín Pereira.” Anexo 1, 2007 de <i>CFG</i> .	314	173	2.618
DOMÍNGUEZ RIAL, Evaristo	“Fraseoloxía e paremioloxía de Bergantiños (Cabana de Bergantiños, Carballo e Coristanco)” en <i>CFG</i> 13, 2011; 301-404.	446	125	2.400
CASTRO OTERO, Salvador; PAREDES DURÁN, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé e ROCAMONDE, Ramón	“Outros lances nos laños do Morrazo. Nova recollida de unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 14, 2012; 273-285.	40	19	20
CERRADELO, Silverio e VALLS, Esteve	“Acheга fraseolóxica para un dicionario bilingüe galego-catalán / catalán-galego” en <i>CFG</i> 15, 2013; 37-132.	417	16	87
CERVINO FERRÍN, M. ^a Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1” en <i>CFG</i> 14, 2012; 287-307. Dial/Wellerismos	144	50	31 2
	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 2” en <i>CFG</i> 15, 2013; 441-462. Wellerismos	152	89	29 1

FERRO RUIBAL, Xesús	“Fraseoloxía e paremioloxía galega anotada por José Pérez Ballesteros (1833-1918)” en <i>CFG</i> 14, 2012; 309-333. Dialoxismos/Wellerismos	81	28	145 1
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Perdóolle o mal que me fai polo ben que me sabe</i> . Unha aproximación aos campos semánticos da comida e da bebida na fraseoloxía galega” en <i>CFG</i> 15, 2013; 463-486.	173	18	
RUBINOS CONDE, Miguel	“ <i>Da roda para a piola</i> : refráns e frases do sur de Galicia” en <i>CFG</i> 15, 2013; 487-502.	46	8	87
ESTÉVEZ RIONEGRO, Noelia	“Fraseoloxía do noroeste de Valdeorras” en <i>CFG</i> 16, 2014; 305-317. Dialoxismos	14	11	41 1
FERRO RUIBAL, Xesús e SURRIBAS DÍAZ, Noelia	“Locucións, fórmulas e paremias galegas anotadas por Couceiro Freijomil (1888-1955)” en <i>CFG</i> 16, 2014; 319-355. Wellerismos	20	45	615 22
GROBA BOUZA, Fernando	“ <i>Nas uñas, nas mans ou nos pés, has salir a quen es</i> . Así se fala na Chan” en <i>CFG</i> 16, 2014; 357-437.	732	280	203
LUACES PARDO, Narciso	“Ditos e refráns recollidos na comarca do Ortegal” en <i>CFG</i> 16, 2014; 439-453. Dialoxismos/ Wellerismos	36	23	121 2
LÓPEZ FERRO, Xosé María	“Locucións, fórmulas e paremias do concello das Pontes de García Rodríguez” en <i>CFG</i> 17, 2015; 131-185. Dialoxismos/ Wellerismos	417	125	138 1 / 7
CERVÍÑO FERRÍN, M. ^a Victoria	“Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 3” en <i>CFG</i> 18, 2016; 199-210.	76	25	26
MARTÍNS SEIXO, Ramón Anxo	“ <i>Hai cousas que parecen lousas</i> . Unha nova achega á fraseoloxía do Cachafeiro (Forcarei)” en <i>CFG</i> 18, 2016; 211-247.	446	54	42
CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; ROCAMONDE GÓMEZ, Ramón e TILVES PAZOS, M. ^a Emma	“Botando unhas liñas no mar do Morrazo” en <i>CFG</i> 19; 127-150.	83	74	43
LOSADA ÁLVAREZ, Ramón e FERNÁNDEZ PAMPÍN, Vanessa	“Falares de Boqueixón” en <i>CFG</i> 19; 151-213.		2	1494
VILLAR AIRA, Sara	“A fraseoloxía de Tabeirós a través da obra <i>Contiños da Terra</i> (1931) de Manuel García Barros” en <i>CFG</i> 20; 223-280.	511	95	9
MARTÍNS SEIXO, Ramón	“Refrancero de Cotobade de Antonio Fraguas” en <i>CFG</i> 21; 137-212.	656	41	17
CASTELO SANTABALLA, Lela e QUINTAIROS- SOLIÑO, Alba	“ <i>Tras deste tempo, tempo vén</i> : a fraseoloxía de Xermade” en <i>CFG</i> 22; 159-192.	61	13	110

CASTRO OTERO, Salvador; DURÁN PAREDES, Lucía; GONZÁLEZ BARREIRO, Xosé Manuel; HARGUINDEY BANET, Henrique; MARTÍNEZ GARCÍA, Xosé; RÍOS SANTOMÉ, Soledad e TILVES PAZOS, M ^a Emma	“Largando aparellos nos caladoiros do Morrazo. Outras unidades fraseolóxicas” en <i>CFG</i> 22; 231-256. Dialoxismos	115	90 2	48
ANTA FERNÁNDEZ, Alicia	“O Robledo é capital e o demais son conquistas: fraseoloxía de Robledo de Domiz” en <i>CFG</i> 23; 141-157. Proverbios Adiviñas e cantigas Expresións monolexicais	79	32	14 4 3 32
GARCÍA GARCÍA, Nuria	“Breve achega á fraseoloxía do Couto de Oíns (Arzúa)” en <i>CFG</i> 24; 167-183.	175	41	11
	TOTAL	13 068	2179	55 060

3. Procedencia dos 228 autores de Cadernos de fraseoloxía Galega

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA 22 ANOS – 228 AUTORES DE 27 PAÍSES		
AT	Universität Salzburg	Heinemann, Axel
	Universität Wien	Torrent-Lenzen, Aina
BE	Université Catholique de Louvain	Klein, Jean René
BR	Universidade Federal do Rio Grande do Sul	Bevilaqua, Cleci Regina (2)
	Universidade de Brasília	Huelva Unternbäumen, Enrique Ortiz Álvarez, Maria Luisa (2)
	Universidade de São Paulo	Tagnin, Stella E. O. Zucchi, Angela Maria Tenório
	Universidade Estadual Paulista “Júlio de Mesquita Filho” (UNESP)	Orenha-Ottaiano, Adriane
CH	South China Normal University	Chunyi, Lei
CO	Universidad EAN (Bogotá)	Baquero Castro, Karen Lorena
CU	Universidad Central «Marta Abreu» de Las Villas	Alfaro Echevarría, Luis
	Universidad de Holguín	Labrada Hernández, Geisy (2)
	Universidad de Oriente	Bidot Martínez, Irina (2) Pérez Marqués, Celia María (2)
DE	Fachhochschule Köln	Torrent-Lenzen, Aina
	Geisteswissenschaftliches Zentrum. Universität Leipzig	Fiedler, Sabine
	Universität Bielefeld	Wirrer, Jan
	Universität Tübingen	Zuluaga Ospina, Alberto
	Universität Augsburg	Ettinger, Stefan
	Steintfurt	Piirainen, Elisabeth (2)
	Technische Universität Dresden	Brunetti, Simona (2)
ES	Universidade da Coruña	Alonso Ramos, Margarita
		García Salido, Marcos
		González García, Luis (11)

	Larco, Inés
	Marques da Silva, Cilano
Universidade de Santiago de Compostela	Cajaraville Araújo, Héctor
	Cal Varela, Mario
	Conde Tarrío, Germán (4)
	Domínguez Noya, Eva María
	Fernández Pampín, Vanessa (4)
	Fernández Polo, Francisco Javier
	García García, Nuria
	Gondar Portasany, Marcial
	González Rey, M. ^a Isabel (9)
	Herrero Kaczmarek, Claudia (3)
	López Martínez, María Sol
	Losada Aldrey, M. ^a Carmen (3)
	Mellado Blanco, Carmen (10)
	Muñiz Álvarez, Eva María
	Pastor Lara, Alejandro
	Río Corbacho, M. ^a Pilar (3)
	Silva López, Martina (2)
	Wang, Liqun (2)
Instituto da Língua Galega	Álvarez de la Granja, María (4)
Centro de Línguas Modernas	Guerbek, Ekaterina (2)
	Losada Aldrey, M. Carmen (3)
	Vlasáková, Katerina
Universidade de Vigo	Acuña, Ana
	Ares Licer, Elisabete
	Buján Otero, Patricia (3)
	Caramés Obelleiro, Marcelo
	Corvo Sánchez, M. ^a José
	Fernández Martín, Patricia
	Freire Armada, Vanesa
	Giráldez Otero, Alba
	Gómez Clemente, Xosé María (3)
	González Pereira, Andrea
	Pazó Rial, Iván
	Peleteiro Fernández, Nerea
	Pereira Ginet, Tomás
	Quintairos-Soliño, Alba (4)
Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades	Anta Fernández, Alicia
	Beloso Gómez, Josefa
	Buján Otero, Patricia (4)
	Cañizo Durán, Leopoldo
	Estévez Rionegro, Noelia
	Ferro Ruibal, Xesús (34)
	Freire Armada, Vanesa
	García García, Nuria

	García Lozano, Ana
	Giráldez Arias, Isabel (3)
	Groba Bouza, Fernando
	Lema Martínez, Rebeca
	Millán Rodríguez, Francisco Miguel
	Paz Roca, M. ^a Carmen (3)
	Pérez Traseira, Beatriz (4)
	Pérez Mosquera, Beatriz
	Prieto Donate, Estefanía
	Quintairos-Soliño, Alba (4)
	Rodríguez Añón, Marta
	Rodríguez Nieto, Cristina (2)
	Salgueiro Veiga, Emma M. ^a (2)
	Surribas Díaz, Noelia (3)
	Varela Martínez, Xacinta (9)
	Veiga Novoa, Cristina (5)
	Vidal Castiñeira, Ana (6)
	Vidal Fernández, Alba
	Villar Aira, Sara
I.E.S. Eusebio da Guarda. A Coruña	Soto Arias, M. ^a do Rosario (8)
Grupo Maré (O Morrazo)	Castro Otero, Salvador (3)
	Durán Paredes, Lucía (3)
	González Barreiro, Xosé Manuel (3)
	Harguindey Banet, Henrique (3)
	Martínez García, Xosé (3)
	Ríos Santomé, Soledad
	Rocamonde, Ramón (2)
	Tilves Pazos, Emma (3)
I.E.S. Sánchez Cantón. Pontevedra	González Guerra, Anxo
C.E.I.P. Bormoio-Agualada	Domínguez Rial, Evaristo
C.E.I.P. de Silobre	Salgueiro Veiga, Emma M. ^a
I.E.S. de Valga (Pontevedra)	Fernández Pampín, Vanessa (4)
Escola Oficial de Idiomas. Pontevedra	Cerviño Ferrín, M. ^a Victoria (2)
Escola Oficial de Idiomas. Vigo	Barbeito Lorenzo, M. ^a Dolores
	Hermida Alonso, Anxos
	López Barreiro, Margarita
	Martínez Blanco, Xulián
	Martíns Seixo, Ramón Anxo (5)
	Penín Rodríguez, Dorinda
	Veiga Alonso, Serxio
Escola Oficial de Idiomas. Vilagarcía	Paz Roca, M. ^a Carmen
Lugo (A Mariña)	Rivas, Paco
Museo Etnográfico de Meixido. Ortigueira.	Luaces Pardo, Narciso
Secretaría Xeral de Política Lingüística. Xunta de Galicia	Rubinos Conde, Miguel
Madrid	Carbonell Basset, Delfín
Ourense	Eiroa García-Garabal, Juan A.
	Ruíz Leivas, Cristovo

Ponteareas. Pontevedra	Groba Bouza, Fernando (2)
Santiago de Compostela	Veiga Novoa, Cristina
Revista Estudios (Madrid)	Vázquez, Lois
Euskal Eriko Unibertsitatea (Universidade do País Vasco)	Echevarría Isusquiza, Isabel
	Arbulu, Aguirre, Javier
	Odriozola Pereira, Juan Carlos
	Ondarra Artieda, Ainara
INS Estany de la Ricarda (El Prat de Llobregat)	Puigmalet, Joan
Museo Etnográfico Monte Caxado	López Ferro, Xosé María
Universitat d' Alacant	Merino González, Alicia
	Mogorrón Huerta, Pedro
	Mura, Ángela
	Ruiz Quemoun, Fernande
	Timofeeva, Larissa
	Sánchez-López, Elena
	Parra Simón, María del Carmen
Universidad de Alcalá	Martí Sánchez, Manuel
	Olimpio de Oliveira Silva, Maria Eugênia
	Penadés Martínez, Inmaculada (2)
	Ruiz Martínez, Ana María
Universidad de Almería	Liang, Yu
Universitat Autònoma de Barcelona	Blanco Escoda, Xavier
	Català Guitart, Dolors (3)
	Luntadila Nlandu, Inocente
Universidad Autónoma de Madrid	Martínez Marnet, Béatrice
Universidad Complutense de Madrid	Amigot Castillo, Laura
	Ji, Yuanxin
	Sevilla Muñoz, Julia (2)
	Sardelli, Mª Antonella
	Schwandtner, Kerstin
Universidad Europea de Madrid	Detry, Florence
Universidad Pontificia de Comillas	García Gyelo, Marina
Universitat de Barcelona	Gargallo Gil, José Enrique (2)
	Fontana i Tous, Joan (2)
Universidad de Extremadura	García Benito, Ana Belén
	Rego Rodríguez, Aira I.
Universitat de Girona	Detry, Florence
Universidad de Granada	Le Poder, Marie-Évelyne (3)
	Montoro del Arco, Esteban T.
	Pamies Bertrán, Antonio
	Pazos Bretaña, José Manuel
Universitat de Lleida	Biosca Postius, Mercè (2)
Universidad de Málaga	Corpas Pastor, Gloria
	Kovaleva, Anastasia
	Leiva Rojo, Jorge (2)

	Universidad de Murcia	Mansilla, Ana (2)
		Strohschen, Carola (2)
	Universidad de Navarra	Olza Moreno, Inés (2)
	UNED	García-Page, Mario
	Universidad de Oviedo	Iñesta Mena, Eva M. ^a
	Universidad Politécnica de Madrid	Molina Plaza, Silvia
	Universitat Pompeu Fabra	Brumme, Jenny
	Universidad de Salamanca	Baquero Castro, Karen Lorena
		Fernández Álvarez, Eva
		Iglesias Iglesias, Nely M.(2)
		Recio Ariza, M ^a Ángeles
		Velasco Menéndez, Josefina
	Universidad de Sevilla	Larreta Zulategui, Juan Pablo
		Núñez Roman, Francisco
		Ramos Sañudo, Ana María
	Universitat de València	Aguilar Ruiz, Manuel José (2)
		Conca, Maria
		Holzinger, Herbert J.
		Robles i Sabater, Ferran
		Vicente Llavata, Santiago
		Yakubovich, Yauheniya
	Institut Interuniversitari de Llengües Modernes Aplicades de la Comunitat Valenciana	Holzinger, Herbert J.
	Universidad de Valladolid	Ángelova Nénkova, Véselka
		González-Espresati, Carlos
		Quiroga Munguía, Paula
	Universitat de Vic	Ugarte Ballester, Xus (2)
	Investigación independiente	Castelo Santaballa, Lela
EG	Universidade do Cairo	Noueshi, Mona
FR	CPST- Université de Toulouse - Le Mirail	Quitout, Michel
	Cergy Paris Université	Chen, Lian
	Université de Limoges	Martí Solano, Ramón
FI	Helsingin Yliopisto (Universidade de Helsinki)	Sanromán Vilas, Begoña
GR	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (Universidade Nacional e Kapodistriáca de Atenas)	Crida Álvarez, Carlos Alberto (2)
HRV	Sveučilište u Zadru	Vuletić, Nikola
HU	Eötvös Loránd Tudományegyetem (Universidade Eötvös Loránd de Budapest)	Balázs, Géza
		Bárdosi, Vilmos (2)
		Menaker, Angelika
		Morvay, Károly (5)
	Nyugat-magyarországi Egyetem	Balázs, Géza
IT	Università degli Studi di Verona	Dal Masso, Elena
		Navarro, Carmen
	Università degli Studi di Cagliari	Albano, Mariangela
		Giovanni, Cosimo de

	Università degli Studi di Bari “Aldo Moro”	Lapedota, Domenico Daniele
	Università degli Studi di Messina	Sidoti, Rossana
LT	Universiteto Vilnius	Masiulionytė, Virginija Šileikaitė, Diana
MA	Université Ibn Zohr, Agadir	Lachkar, Abdendi
	Université Mohammed V de Rabat	Boughaba, Mohammed
	Université Moulay Ismaïl	Khoudri, Abderrafii
MX	Colegio de Michoacán, México	Pérez Martínez, Herón
NL	Universiteit Utrecht	Augusto, M. Celeste
NO	Norges Handelshøyskole Forsiden (NHH)	Martínez López, Juan A.
	Universitetet i Bergen	Aarli, Gunn
NZ	University of Waikato	López Fernández, Laura
PT	Universidade de Lisboa	Jorge, Guilhermina Bojilova Tchobánova, Iovka Álvarez Pérez, Xosé Afonso
	Universidade do Algarve	Baptista, Jorge Fernandes, Graça
	Universidade do Algarve e Onset-CEL	Chacoto, Lucília
	Universidade do Minho	Groba Bouza, Fernando Schemann, Hans Araújo Rubert, Andrea de
	L2F - Spoken Language Laboratory, INESC-ID Lisboa	Correia, Anabela
	San Pedro de Moel	Nogueira Santos, Antonio (2)
PL	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	Grygierzec, Wiktoria
	Uniwersytet Zielonogórski	Laskowski, Marek (2)
RO	Universitatea din Craiova	Dincă, Daniela
RU	Academia Rusa das Ciencias; Universidade Estatal de Moscova	Dobrovol'skij, Dmitrij
	Academia Rusa das Ciencias	Baránov, Anatolij
	Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet	Kótova, Marina
	Staatliche Linguistische Universität Nischni Novgorod	Parina, Irina (2)
RU, DE	Sankt-Peterbúrgskii Gosudárstvennii Universitet; Institut für Slawistik, Universität Greifswald	Mokienko, Valerij
TR	Institut français d'Ankara	Alkaya, Emine
UK	University of Wolverhampton	Paz Roca, M.ª Carmen (2)

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Proceso e condicións de admisión de colaboracións

1. Presentación de colaboracións

Cadernos de fraseoloxía Galega é unha revista internacional anual de temática fraseolóxica que ten tres obxectivos fundamentais: difundir materiais fraseolóxicos galegos inéditos; contribuír á reflexión sobre o ámbito fraseolóxico de calquera lingua; dar a coñecer os eventos e as publicacións máis importantes verbo da fraseoloxía, moi especialmente da fraseoloxía galega. Esta revista entende o termo **fraseoloxía** nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Consonte estes obxectivos, a revista subdivídese en catro seccións:

Estudos: publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións de corte esencialmente teórico como traballos aplicados (tradución, didáctica, fraseografía...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua e tamén se admite a comparación entre os corpóra de diferentes linguas.

Recadádivas: publicaranse recolleitas orixinais de fraseoloxía galega.

Recensións: publicaranse recensións críticas orixinais de obras recentes de temática fraseolóxica de calquera lingua ou país.

Novas: daranse a coñecer recursos, congresos, proxectos, traballos e publicacións (obras recibidas na Redacción) que teñan relación co ámbito fraseolóxico. Farase fincapé na difusión de traballos académicos inéditos e de fraseografía espontánea.

Os artigos que se proponían para publicar en *Cadernos de fraseoloxía Galega* teñen que ser **orixinais e inéditos**, é dicir, quedan excluídos os publicados anteriormente noutro formato ou idioma e tampouco deben estar postulados ou aceptados para a súa publicación noutra revista.

1.1. A lingua de publicación é a galega seguindo as normas da Real Academia Galega. A revista ofrecerá un servizo gratuíto de tradución ao galego para aqueles artigos que resulten admitidos e que estean redactados noutra lingua. Nesta tradución utilizarase preferentemente

a linguaxe inclusiva aínda que o texto orixinal non faga uso dela e evitarse, en todo caso, a discriminación de xénero. Os artigos que cheguen á Redacción poden estar escritos en calquera lingua románica da Península Ibérica, en francés, en italiano ou en inglés.

1.2. Cadernos de Fraseoloxía Galega editouse en papel ata o número 17, 2015, e a partir do número 18 ofrécese só en versión dixital, gratuíta e en PDF no enderezo <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/index.html>

1.3. A publicación dos traballos será gratuíta. Os traballos deben elaborarse sobre as follas de estilo que se poden encontrar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/directrices_autores.html. Así mesmo, as contribucións deben respectar as normas de estilo da revista, as cales se poden consultar en https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. A aplicación destas normas será condición *sine qua non* para a aceptación final e publicación do traballo en cuestión. Como se pode comprobar nesa guía de estilo, todos os artigos deben chegar encabezados por un resumo e palabras clave no idioma orixinal e en inglés. Cando os traballos achegados posúan máis dunha autoría, deberá indicarse o criterio escollido para decidir a orde de sinatura, así como a contribución específica de cadaquén.

A extensión desexable para os artigos da sección **Estudos** é de aproximadamente 40 000 caracteres; as **Recensións** deberán ter unha extensión máxima duns 20 000 caracteres e, en ningún caso, a extensión mínima poderá ser inferior ás 3 páxinas. Excepcionalmente, pódense admitir traballos de maior extensión. No caso das **Recadádivas**, recoméndase unha extensión similar á dos **Estudos**, pero faranse algunhas excepcións en consideración ao carácter do material recollido.

1.4. Os orixinais deberán remitirse en versión electrónica (compatible cos procesadores de texto máis usuais para PC) ao enderezo electrónico **paremias@cirp.gal**. No caso de ser preciso, o autor deberá facer chegar á Redacción da revista os permisos necesarios que aseguren o respecto á propiedade intelectual na reprodución dos materiais utilizados no artigo. Para tal caso, o enderezo postal é o seguinte: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque 2, 15704 Santiago de Compostela. Galicia (España).**

1.5. A data límite para o envío de traballos potencialmente publicables no ano en curso é, en principio, o 1.º de marzo, podendo ser ampliable segundo as circunstancias. O Consello de Redacción fará unha primeira lectura dos traballos recibidos para determinar se cumpren cos requisitos mínimos para a súa publicación. En caso afirmativo, remitiranse como traballos **anónimos a dúas persoas expertas** (membros ou non do Consello Científico), que deberán emitir **cadanseu informe tamén anónimo** sobre a calidade e a conveniencia da súa publicación. Seguirase nisto un sistema de **dobre anonimato**, polo que nin o persoal avaliador coñecerá quen é o autor ou autora do traballo nin estes coñecerán a identidade dos avaliadores. Para que o artigo se publique, os dous informes deben ser positivos; no caso de que só unha das avaliacións recomende a publicación, o traballo remitirase a un/ha terceiro/a avaliador/a e o ditame deste será definitivo. De aceptarse a publicación con reservas, a autora ou autor disporá aproximadamente de dúas semanas para presentar as alegacións aos cambios solicitados ou realizar xa as oportunas modificacións.

En recibindo os traballos modificados, o Consello de Redacción deberá acordar a súa aceptación ou o rexeitamento definitivo. O derradeiro día para notificar a aceptación ou o rexeitamento dun traballo é, en principio, o 15 de xuño, aínda que, en función da marcha do proceso global de avaliación de traballos, o Consello poderá ampliar esa data.

1.6. O Consello de Redacción só poderá alterar levemente os traballos recibidos e o obxectivo destas alteracións será o de corrixir erros mecánicos ou lingüísticos.

1.7. Todas as universidades de España e Portugal e tamén fraseólogas/os de Europa, América e África recibirán noticia puntual da nova publicación de **Cadernos de fraseoloxía Galega**, que poderán consultar gratuitamente na web do CRPIH (www.cirp.gal). Por outra parte, **Cadernos de fraseoloxía Galega** figura en elencos bibliográficos importantes e manteñen hiperligazóns a diversas páxinas de referencia, como se especifica na páxina de créditos.

1.8. Condicións de difusión e copyright

Cadernos de fraseoloxía Galega publícase unicamente en formato electrónico desde 2017 e está dispoñible de forma gratuíta en www.cirp.gal (páxina web do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela).

Ao publicar en **Cadernos de fraseoloxía Galega**, o autor ou autora cede todos os dereitos de explotación do seu artigo ao Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, de Santiago de Compostela, que, coas condicións e limitacións dispostas pola lexislación en materia de propiedade intelectual, é o titular do copyright. Esta titularidade concede ao dito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades o dereito para todo o mundo a:

- publicar de balde a versión final do artigo na revista e distribuílo e/ou comunicalo publicamente, tanto na revista en si coma noutros medios relacionados, en formato impreso, dixital ou calquera outro que poida inventarse no futuro;
- traducir ou realizar *abstracts* do artigo e distribuílos e/ou comunicalos publicamente, e autorizar ou ceder a terceiros o mesmo dereito;
- depositar copias ou referencias do artigo en arquivos en liña tanto en plataformas propias do devandito Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades coma en plataformas de terceiros autorizadas polo devandito Centro.
- publicar os artigos en varios formatos (pdf, html, xml, epub etc.) co fin de facilitar o hipertexto e o procesado automático do contido das publicacións.

As/Os autoras/es, universidades ou sociedades científicas que desexen incluír nos seus repositorios un ou varios artigos sempre deberán cumprir estas dúas condicións:

- que o texto (incluído o formato) sexa exactamente o de **Cadernos de fraseoloxía Galega**;
- que sempre estea clara, visible e íntegra a referencia bibliográfica (revista, número, ano, páxinas, e-ISSN etc.).

2. Instrucións para revisores/as

2.1. Obxectivo da revisión

O obxectivo da revisión é determinar se o artigo avaliado posúe o interese e a calidade suficientes para ser publicado, con ou sen modificacións, en **Cadernos de fraseoloxía Galega**, ou se, pola contra, debe ser rexeitado.

2.2. Enfoques da revisión

2.2.1. Interese temático

Na sección **Estudos** de **Cadernos de fraseoloxía Galega** publicaranse artigos de investigación orixinais sobre fraseoloxía, aceptándose tanto reflexións teóricas como traballos aplicados (tradución, didáctica, historia...). O corpus de análise pode ser o repertorio fraseolóxico de calquera lingua. Na sección **Recadádivas** publicaranse recolleitas orixinais de fraseoloxía galega. Nos dous casos esta revista entende o termo *fraseoloxía* nun sentido amplo, dando cabida non só ás locucións, senón tamén ás colocacións, aos termos compostos sintagmáticos, ás fórmulas e ás paremias. Tendo isto en consideración, a persoa encargada da revisión deberá indicar se o artigo obedece ou non aos criterios temáticos de publicación.

2.2. Calidade

A/O revisora/or deberá indicar, así mesmo, se o artigo reúne os requisitos mínimos de calidade para ser merecente de publicación. Neste sentido, deberá ter en conta os seguintes aspectos:

Estudos	Recadádivas
- Orixinalidade e relevancia: o autor ou autora fai unha achega nova e relevante para o campo investigado?	- Presentación das unidades recollidas: o autor ou autora ofrece un criterio organizativo das expresións? As expresións están correcta e sistematicamente lematizadas? No seu caso, as definicións están correcta e sistematicamente presentadas?
- Adecuación da metodoloxía: o autor ou autora emprega unha metodoloxía axeitada?	
- Adecuación das conclusións: están plena e axeitadamente xustificadas as conclusións do traballo a partir dos datos expostos?	- Información: o autor ou autora ofrece todos os datos relevantes relativos á recolleita (metodoloxía, coordenadas espazo-temporais, criterios de selección...)?
- Presentación da información: o autor ou autora organiza e expón a información axeitadamente?	
- Explotación da bibliografía: o autor ou autora emprega para a súa investigación a bibliografía precisa? É adecuada a discusión bibliográfica?	- Metodoloxía: o autor ou autora emprega unha metodoloxía axeitada no que atinxe á recolleita e selección das expresións?

Presentación da revisión

A persoa encargada da revisión deberá cubrir o formulario que acompañará estas instrucións. De acordo co exposto, deberá *indicar* e *xustificar* se o traballo se axusta aos intereses temáticos

da revista. Só no caso de que a resposta sexa positiva, deberá *indicar* e *xustificar* tamén se o traballo se axusta aos criterios de calidade da revista.

Aínda que os criterios de calidade foron desdoblados en varios aspectos, que deben ser atendidos na revisión e comentados no informe, a persoa avaliadora poderá organizar libremente a súa exposición. En calquera caso, xustificaranse tódalas apreciacións realizadas, sexan positivas ou negativas. Tamén sería aconsellable que, na súa argumentación, a/o avaliadora/or diferenciase entre observacións fundamentais e observacións secundarias.

Os comentarios do/a revisor/a débense vincular a unha toma de decisión sobre a publicación do traballo. Deste xeito, deberá indicar se o artigo:

a) pode publicarse sen modificacións	c) pode publicarse, pero con importantes modificacións
b) pode publicarse, pero con modificacións menores	d) non se pode publicar

No caso de que as opcións marcadas sexan c) ou d), a persoa encargada da revisión deberá explicar con claridade cales son os cambios que se deben realizar para que o traballo poida ser publicado. Esa explicación deberá ir acompañada da correspondente xustificación ou da correspondente remisión aos comentarios verbo da calidade do artigo.

Estilo da revisión

O informe debe ser claro e preciso. Rogamos que sexa especialmente nido na exposición dos aspectos que cómpre modificar para que o artigo se poida publicar e que ofrezca a referencia completa de calquera traballo ao que remita.

A propósito, lembramos que un dos obxectivos fundamentais dos procesos de revisión é contribuír a mellorar a calidade dos traballos a través da crítica construtiva e obxectiva. Neste sentido, pregamos que se atenda a este cualificativo e que se eviten expresións acerbas que poidan desanimar as/os autoras/es dos traballos no seu proceso investigador (quen revise debe ter en conta que o artigo podería ser da autoría dun investigador ou dunha investigadora que se está iniciando e que a súa revisión crítica e construtiva a/o pode axudar a mellorar ou reconducir aspectos básicos do seu método de traballo).

Proceso da revisión

O avaliador ou avaliadora debe remitir o formulario de revisión á Secretaría de Redacción (vanferpa_5@hotmail.com) no prazo máximo de *quinze días* desde a recepción do traballo, que poderá ampliarse segundo as circunstancias. Cada artigo será enviado a dúas persoas revisoras e só en caso de discrepancia entre elas se remitirá a unha terceira, cuxo ditame será definitivo. A Secretaría de Redacción comunicarlles ás/aos autoras/es a aceptación (provisional, isto é, suxeita a modificacións, ou definitiva) das colaboracións ou o seu rexeitamento. A comunicación realizarase mediante un informe razoado elaborado pola Secretaría de Redacción a partir dos formularios entregados polo persoal avaliador. Eventualmente ,poderán incluírse estes na súa versión íntegra pero sempre desprovistos de todo elemento textual ou informático que permita identificar os/as avaliadores/as.

Se o traballo resulta provisionalmente aceptado, a Secretaría de Redacción da revista deberá incluír no seu informe unha listaxe coas suxestións dos avaliadores. A persoa autora terá un prazo máximo de quince días, ampliable segundo as circunstancias, para realizar as oportunas modificacións ou, no seu caso, as alegacións aos cambios solicitados. A revista, pola súa vez, terá un prazo máximo de dez días, ampliable segundo as circunstancias, desde a recepción do traballo modificado, ou das alegacións, para notificar a aceptación ou o rexeitamento definitivo deste. Puntualmente, a Secretaría de Redacción poderá remitir o traballo modificado ao persoal avaliador para que este informe sobre a adecuación das modificacións realizadas aos cambios solicitados. Así mesmo, poderán enviarse as alegacións presentadas pola autora ou autor para que o persoal avaliador xustifiquen positiva ou negativamente a súa pertinencia.

O sistema de arbitraje é de dobre anonimato, de xeito que nin os/as autores/as dos traballos deben coñecer o nome de quen as/os avaliou nin os o persoal avaliador coñecer o nome das persoas autoras. Por tal motivo, prégase que no informe non se inclúa comentario ningún que poida desvelar a identidade da avaliadora ou avaliador.

CADERNOS DE FRASEOLOXÍA GALEGA

Submission and review of original contributions

1. Submission process

Cadernos de Fraseoloxía Galega is an international journal of phraseology published on a yearly basis with three main objectives: (1) to spread unpublished material about phraseology in Galician, (2) to contribute to the reflection on phraseology in any language, and (3) to compile and spread the most important events and publications related to phraseology, especially those related to Galician phraseology. In this journal, phraseology is understood as a broad term that includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compound words, formulae and paroemias. In accordance with these objectives, the journal is divided into four sections:

Estudos/Papers: original research articles on phraseology will be published. Both essentially theoretical reflections and applied works (translation, didactics, phraseography...) will be accepted. Corpora of analysis may be a phraseological catalogue in any language.

Recadávivas/Compilations: original compilations about Galician phraseology will be published.

Recensións/Reviews: original critical review of recent works about phraseology in any language and from any country will be included.

Novas/News: references to resources, conferences, projects, articles and other publications (received at the editorial department) will be compiled and included in this section as long as they are related to phraseology. The journal will focus on the dissemination of unpublished research works.

Articles submitted to *Cadernos de fraseoloxía Galega* have to be **original and unpublished**: previously published articles in any language or format will be excluded, including those that have already been submitted to another journal or accepted by it.

1.1. The language of publication is Galician, following the standards established by the Real Academia Galega. A free translation service into Galician will be offered to authors whose

articles have been accepted but are written in another language. In this regard, articles may have been written in any Romanic language of the Iberian Peninsula, as well as in French, Italian or English. The translation will include the application of gendered-inclusive language.

1.2. Cadernos de fraseoloxía Galega has been a paper-based journal until issue 17 (2015). Since then, it is only published online, and the PDFs are available for free at <https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/index.html>.

1.3. Cadernos de fraseoloxía Galega does not charge any fee for processing, editing or publishing an article. Articles must be written using the template available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/directrices_autores.html. Likewise, all contributions must abide by the journal's guidelines, available at https://www.cirp.gal/ms/cfg/gl/normas_de_estilo_CFG.pdf. Not complying with these guidelines may imply the non-acceptance of the contribution. As stated in said template, every article must contain an abstract and keywords both in the original language of the article and in English. The criteria followed to determine the signing order of authors, in those articles written by multiple authors, must be indicated.

Articles aimed at the **Estudos (Papers)** section should have a length of about 40,000 characters. **Recensións (Reviews)** should have a maximum length of 20,000 characters and under no circumstances shall the journal accept reviews with a length under 3 pages. Notwithstanding, the editorial board may accept longer contributions in exceptional occasions. **Recadávivas' (Compilations)** length is recommended to be that of the articles. However, some exceptions can be made considering the compiled material.

1.4. An electronic version of the originals (compatible with the most common text editors for PC) should be sent to paremias@cirp.gal. If necessary, authors must also submit by post all the copyright permissions to ensure that the publication complies with intellectual property legislations on reproduction of contents. If that is the case, *Cadernos de Fraseoloxía Galega* address is: **Cadernos de Fraseoloxía Galega. Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades. Rúa de San Roque, 2, 15704, Santiago de Compostela. Galicia (Spain).**

1.5. The **deadline** to submit papers that could be potentially published is March, 1. The editorial board will read all the received works to determine if they meet the minimal standards to be published. If so, then a **peer-reviewed** process will be started, where **two experts** from the field (not necessarily members of the editorial board) will examine the **anonymized** paper and submit an unidentified report about the quality and pertinence of said work. The use of a **double-blind** system implies that reviewers do not know who the author is, and, at the same time, authors will not know the identity of their reviewers. Both reviews must be positive so the article could be published. If only one of the reviewers recommend the publication of the paper, a **third expert** will be asked to review it and their decision shall be final. If a publication is conditionally accepted, authors will have two weeks to make the appropriate changes or to submit a justification of their disagreement.

Once the contribution has undergone the required ammdendments and a copy of the corrected version has been received at the editorial department, the editorial board will decide if said

contribution is definitely accepted or rejected. The deadline to notify acceptance or rejection is usually June, 15. However, depending on the general process of the evaluation, the editorial board could expand this deadline.

1.6. The editorial board is only allowed to slightly modify the received contributions. The aim of these changes is to correct mechanic or linguistic mistakes.

1.7. All universities in Spain and Portugal, as well as phraseologists from Europe, America and Africa will be notified of the new issue of **Cadernos de Fraseoloxía Galega**, which would be available for free at www.cirp.gal. On another note, **Cadernos de fraseoloxía Galega** is indexed in important databases and reference websites, as specified on the credits page.

1.8. Copyright and permissions

Cadernos de fraseoloxía Galega is only published in electronic format and can be found at www.cirp.gal (official website of Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades, Santiago de Compostela). When publishing an article in **Cadernos de fraseoloxía Galega**, authors transfer all exploitation rights of the article to Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades (hereinafter, CIRPH), located in Santiago de Compostela (Spain). The CIRPH will be the copyright holder under the conditions and with the limitations prescribed by intellectual property laws. This allows Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades to internationally:

- publish a final version of the article in the journal, and distribute it or publicly communicate it, both in the journal itself and in other related media, such as print, digital or yet-to-be invented formats;
- translate and make abstracts of the article, and distribute them, publicly communicate them or transfer this right to third parties;
- deposit an online copy or a reference to the article in platforms owned by Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades in Santiago de Compostela, as well as in platforms owned by third parties and authorized by the CIRPH.
- publish the manuscript's in different formats (pdf, html, xml, epub, etc.) in order to facilitate hypertexts and an easier automatic processing for academic databases

Authors, universities, and scientific societies that want to include one or several articles in their repositories will always need to comply with the following conditions:

- the text and its format must be exactly the one published by **Cadernos de fraseoloxía Galega**;
- the bibliographical reference must be always clear, visible, and complete (journal, issue, year, pages, ISSN/e-ISSN, etc.).

2. INSTRUCTIONS TO REVIEWERS

2.1. Aim of the review

The aim of reviewing is to determine if the evaluated contribution has quality and pertinence enough to be published (with or without modifications) in *Cadernos de Fraseoloxía Galega* or if should be rejected.

2.2. Reviewing approach

2.2.1. Thematic interests

Under the *Estudos (Papers)* section, original research articles about phraseology are published. Both theoretical reflections and applied research (translation, didactics, history, etc.) will be considered. The analysis corpus can be a phraseological repertoire in any language. On another note, under the *Recadávivas (Compilations)* section, original compilations of Galician phraseology are included. In both sections, the concept “phraseology” is understood in a broad sense: it includes not only locutions, but also collocations, syntagmatic compounds, formulae and paroemia. Considering the above, reviewers must indicate if articles comply with the journal’s thematic approach.

2.2.2. Quality

Reviewers must point out if an article meets the minimum quality requirements to be published. The following aspects must be considered:

Estudos (<i>Papers</i>)	Recadávivas (<i>Compilations</i>)
- Authenticity and relevance: does the author offer a new, relevant contribution within the research field?	- Presentation of the compilation: does the author offer an organizational criterion of the phrases? Are these phrases properly and systematically lemmatized? In this case, are the definitions properly and systematically presented?
- Adequacy of the chosen methodology: does the author apply a suitable methodology?	
- Adequacy of the conclusions: are the conclusions completely and suitably justified on the basis of the presented data?	- Information: does the author offer all the relevant data related to the compilation (methodology, spatial-temporal coordinates, selection criteria, etc.)?
- Presenting the information: does the author properly organize and present the information?	
- Use of the bibliography: does the author use the accurate bibliography in their research? Is the bibliographical discussion pertinent?	- Methodology: does the author apply a suitable methodology concerning the compilation and selection of phrases?

Submitting a review

Reviewers must fill the form attached to these instructions. Thus, they must indicate and justify if the contribution complies with the thematic interests of the journal. If the review is positive, they must also indicate and justify if the contribution complies with the quality criteria of the journal.

Even though the quality criteria have been organized according to several aspects that must be considered during the review and commented in the report, reviewers are free to organize its presentation as they wish. In any case, all the examined aspects must be justified, regardless of them being positive or negative. Reviewers are also encouraged to discern between fundamental and secondary observations in their report. All the comments made by the reviewers must be related to a decision about publishing the contribution or not. Thus, the report must state if:

a) the article can be published without modifications	c) the article could be published, but minor changes are needed
b) the article cannot be published	d) the article could be published, but major changes are needed

If options c) or d) are suggested, reviewers must make clear what changes are needed so the article can be published. These suggestions must be justified or refer to the quality review.

Style of the review

The report must be clear and precise. Reviewers are encouraged to be especially careful when describing what aspects need changes so the article can be published. Thus, a complete reference of the works the reviewer is referring the author to should be provided.

One of the main goals of a revision process is to contribute to the improvement of a contributions' quality by facilitating a constructive and objective critical assessment. In this regard, reviewers are urged to avoid acerbic expression that may discourage authors during their research. Reviewers must always consider that articles may have been written by early-stage researchers that could benefit from a constructive review, improving or redirecting the basic features of their working method.

The review process

Reviewers must send their reviewing report to the Editorial Secretary (vanferpa_5@hotmail.com) within 15 days since the reception of the article. Each article will be sent to two different reviewers. In the event of discrepancies between their reports, a third reviewer will be contacted, and their decision will be unappealable. The Editorial Secretary will inform the author about the reviewers' decision, which can be the final or conditional acceptance of the article or its rejection. This notification will be a reasoned report made by the Editorial Secretary and based on the reviewers' reports. In some cases, the full version of the reviewers' reports can be sent to the author. However, they will not contain any information that could allow the identification of the reviewers.

If a work is conditionally accepted, the Editorial Secretary will include the reviewers' suggestions within the report. The author must submit the reviewed article or a statement where the reasons to dismiss such changes are stated no later than 15 days after the reception of the report. On another note, the journal will have a deadline of 7 days since the reception of the reviewed article or the statement of dismissal to notify its final acceptance or rejection. Under specific circumstances, the Editorial Secretary could send the reviewed contribution back to the reviewers, so they can verify that the changes comply with the journal standards.

Furthermore, the author's statement of dismissal could be sent to the reviewers, so they can assess its relevance.

The arbitration system is a double-blind revision, so authors do not know who the reviewers are, and reviewers do not know the authors' identity. Thus, reports must not contain any comment that could identify the reviewer.

ó caldo. Cabeceira...
Cando os toxos boten uvas.
ó peito (a alguén). Chove-lo
cousa a galiña morta. Como
Deus é bo pero o demo non
tres nun zapato. Estar coma
Babia. Estar entre o caldeiro
empre dálle que dálle. Estar
e mercala na praza. Falar do
buxo. Gañar cos dentes para
s a un. Haber mar de fondo.
ha cesta. Ir na grade. Máis se
por medio. Medir polo ferrado
Molla-la palleta. Músicos de
e dá na virada. Non me parece
on ser cura de can. Oír campás
auga do mar. Os tempos son
da-lo aire do morto. Pola fresca.
rta e a auga na horta. Querer
ito do galego. Saír dun souto e
alguén). Se o fillo sae ó pai saca
es de onte pra acá. Ser coma as
e casa grande. Ser máis os nenos
n can merendeiro. Te-la antena
na Habana. Ter (algo) na

A cera que vai...
a cera. Andar mal do tellado. Anaar no...
moita andada. Aristocracia do pan de millo. Botar pa
Cambia-los ollos polo rabo. Cambiarlle a auga ó mot
Canta-lo peixe. Cargar para Navia. Chegarlle o ma
mar chovido. Chover coma nas películas. Coller unh
Deus o trouxo ó mundo. Darlle ó trapo. Dar que fal
é malo. Empreñar do aire e parir do vento. Estar con
un can. Estar coma un congro /unha uva. Estar en
e a cruz. Estar na aldea e non ve-las casas. Estar
sempre ó remo. Facer unha América. Falar da caz
comer coas enxivas. Gustarlle as cousas moi dere
Haber un formigueiro de xente. Ir coma un rei nu
perdeu na guerra de Cuba. Mandar a un a Noia. M
da Garda. Meter un trifásico. Molla-la palabra
Mondoñedo. No tempo de María Castaña. Non che
do caso. Non poñe-los ovos todos na mesma cesta.
e non saber onde as tocan. Ollos verdes coma
chegados. Pasa-la Cruz de Ferro. Petar na porta. P
Poñer neve no mes de agosto. Quere-lo sol na p
atranca-lo ceo coas pernas. Radio Disque. Requ
meterse noutro. Saírlle o río Anllóns polos ollos (e
de dúbidas a nai. Se-lo negocio da ameixa. Señ
nitas aue poñen fóra. Ser da primeira apaña. Ser
de correr en branco. Ser

XUNTA
DE GALICIA

CENTRO RAMÓN PIÑERO
PARA A INVESTIGACIÓN LINGÜÍSTICA